

Покрајински секретаријат за урбанизам,
градитељство и заштиту животне средине

ЈП "Завод за урбанизам Војводине"

Студија просторног развоја и ревитализације неразвијених пограничних општина Баната

Нови Сад, 2013.

НАЗИВ ДОКУМЕНТА:

Студија просторног развоја и ревитализације неразвијених
пограничних општина Баната

НАРУЧИЛАЦ:

Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство
и заштиту животне средине

ОБРАЋИВАЧ:

ЈП "Завод за урбанизам Војводине" Нови Сад
Железничка 6/III

ДИРЕКТОР:

Владимир Зеленовић, дипл.инж.маш.

Е –БРОЈ:

2496

РУКОВОДИЛАЦ ИЗРАДЕ СТУДИЈЕ:

мр Драгана Дунчић, дипл.пр.планер

СТРУЧНИ ТИМ:

мр Драгана Дунчић, дипл.пр.планер
Љиљана Јовичић-Малешевић, дипл.екон.
Зоран Кордић, дипл.инж.саобр.
Мирољуб Љешњак, дипл.инж.пољ.
Бранко Миловановић, дипл.инж.мелио.
Марина Митровић, маст.проф.географије
Оливера Његомир, дипл.математ.
мр Владимир Пихлер, дипл.инж.арх.
Зорица Санадер, дипл.инж.елек.
Наташа Симичић, маст.дипл.пр.планер.
Теодора Томин Рутар, дипл.правник
Тања Топо, маст.дипл.инж.зашт.жив.сред.
Милана Шећеров Хрњез, маст.дипл.инж.арх.

САДРЖАЈ

УВОД	1
1. ЦИЉ И МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП ИЗРАДИ СТУДИЈЕ	2
2. ПОЛАЗНИ ОСНОВ ЗА ИЗРАДУ СТУДИЈЕ	3
2.1. ИЗВОД ИЗ ПРОСТОРНИХ ПЛАНОВА ВИШЕГ РЕДА	3
Просторни план Републике Србије	3
Регионални просторни план АПВ	4
2.2. ИЗВОД ИЗ ВАЖНИЈИХ СТРАТЕГИЈА ОД ПОСЕБНОГ ЗНАЧАЈА ЗА ДАЉИ РАЗВОЈ ПОГРАНИЧНИХ И НЕРАЗВИЈЕНИХ ОПШТИНА	5
3. ВАЛОРИЗАЦИЈА ПРОСТОРА И ДОСАДАШЊИХ АКТИВНОСТИ	7
3.1. ФИЗИЧКО ПРОСТОРНА АНАЛИЗА (ПРИРОДНИ РЕСУРСИ КАО ПОТЕНЦИЈАЛИ)	7
3.1.1 Положај општина	7
3.1.2. Природни ресурси	8
3.2. СОЦИО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА	15
3.2.1. Демографске карактеристике и трендови	15
3.2.2. Јавне службе	20
3.2.3. Привреда	21
3.2.4. Инфраструктура	26
3.2.4.1. Саобраћајна инфраструктура	26
3.2.4.2. Водопривредна инфраструктура	29
3.2.4.3. Енергетска инфраструктура	33
3.2.5. Заштита животне средине	36
3.3. SWOT АНАЛИЗА	39
4. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АСПЕКТИ ПЛАНИРАЊА И РАЗВОЈА У ЕУ	41
4.1. ЕКОНОМСКА СОЦИЈАЛНА И ТЕРИТОРИЈАЛНА КОХЕЗИОНА ПОЛИТИКА ЕУ	41
4.2. СОЦИЈАЛНЕ ВРЕДНОСТИ ЕУ	41
4.3. СТРАТЕГИЈА ЕВРОПЕ 2020.	42
4.4. ИНСТРУМЕНТИ КОХЕЗИОНЕ ПОЛИТИКЕ	43
5. ЦИЉЕВИ ИНТЕГРАЛНОГ СТРАТЕШКОГ РАЗВОЈА	47
5.1. ВИЗИЈА РАЗВОЈА ЛОКАЛНИХ САМОУПРАВА	47
5.2. ЦИЉЕВИ	47
6. РАВНОМЕРНИ РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ	49
6.1. РЕГИОНАЛНЕ НЕРАВНОМЕРНОСТИ АП ВОЈВОДИНЕ	49
6.2. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА	50
6.3. ПОДРШКА РАЗВОЈУ ПРИВРЕДЕ - ДОМАЋИ ФОНДОВИ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ПРИВРЕДЕ	51
6.3. ПРЕДИСПОЗИЦИЈЕ ЗА РАЗВОЈ	52
6.3.1. Рурална подручја	52
7. СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТИ РАЗВОЈА	54
7.1. ПРОЈЕКТИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА АПВ КОЈИ СЕ СУФИНАНСИРАЈУ ИЗ ФОНДОВА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	54
7.2. ПОТЕНЦИЈАЛНИ РАЗВОЈНИ ПРИОРИТЕТИ РЕГИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА	55
7.2.1. Банатска магистрала	55
7.2.2. Реконструкција и рехабилитација Канала "Бегеј"	57
7.2.3. Пројекат регионалног водоснабдевања	58
7.2.4. Триплекс "Рабе" – гранични прелаз и индустријска зона	59
7.2.5. Регионално одлагање комуналног отпада	59
7.2.6. Могућности производње обновљиве енергије	59
7.2.7. Развој туризма	59
7.2.8. Заштита пољопривредног земљишта од еолске ерозије	61
7.3. РАЗВОЈНИ ПРОЈЕКТИ У ОПШТИНАМА	61
8. МЕРЕ, ИНСТРУМЕНТИ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА	62
– УЛОГА, ЗНАЧАЈ И МОГУЋНОСТИ ЦИВИЛНОГ СЕКТОРА И НЕВЛАДИНИХ ОРГАНИЗАЦИЈА У ДЕЛАТНОСТИМА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА	62
– ДЕФИНИСАЊЕ ПРОЈЕКТА РЕГИОНАЛНОГ РАЗВОЈА ПРЕКО РЕГИОНАЛНИХ СТРАТЕГИЈА И РЕГИОНАЛНИХ ПРОСТОРНИХ ПЛАНОВА ЗА ПОЈЕДИНЕ РЕГИОНЕ И ОБЛАСТИ	62
8.1. УЧЕСНИЦИ У РЕАЛИЗАЦИЈИ	65

СПИСАК КАРАТА, ТАБЕЛА И ГРАФИКОНА

КАРТЕ

Карта 1.	Обухват Студије просторног развоја и ревитализација неразвијених општина Баната..	2
Карта 2.	Извод из РПП АПВ – Основна намена простора	4
Карта 3.	Геолошка карта општина у обухвату Студије.....	8
Карта 4.	Педолошка карта општина у обухвату Студије.....	9
Карта 5.	Сеизмолошка карта Војводине за повратни период од 100 година	10
Карта 6.	Сеизмолошка карта Војводине за повратни период од 200 година	11
Карта 7.	Хидрогеолошка карта са положајем општина у обухвату Студије	12
Карта 8.	БДП по становнику 2010. године	22
Карта 9.	БДП по становнику 2013. године	22
Карта 10.	Саобраћајна мрежа мрежа категорисаних путева, пруга и водотока у прелиминарном подручју разматрања Студије општине северно-источног Баната (општине Нови Кнежевац и Чока)	27
Карта 11.	Саобраћајна мрежа мрежа категорисаних путева, пруга и водотока у прелиминарном подручју разматрања Студије - општине источног Баната (општине Нова Црња, Житиште, Сечањ и Планиште)	27
Карта 12.	Потенцијална регионална изворишта у Војводини (Водопривредна основа РС, 2002.)	29
Карта 13.	Планирани регионални и микрорегионални системи водоснабдевања у Војводини.....	29
Карта 14.	Регионални хидросистем "Банат"	31
Карта 15.	Извод из АПП АПВ – Мрежа насеља и инфраструктурни системи (Електроенергетска инфраструктура)	36
Карта 16.	Извод из АПП АПВ – Туризам и заштита простора (Заштита природних добара и животне средине)	37
Карта 17.	Прекогранични утицаји на квалитет водних ресурса	39
Карта 18.	Положај општина Студије у окружењу	47
Карта 19.	Извод из АПП АПВ – Мрежа насеља и инфраструктурни системи (Мрежа насеља и центара, привредни системи и јавне службе)	49
Карта 20.	Извод из РПП АПВ - Мрежа насеља и инфраструктурни системи (Саобраћајна и водопривредна инфраструктура)	56
Карта 21.	Просторни план подручја посебне намене мреже коридора саобраћајне инфраструктуре на основном правцу ДП I реда број 24 (Суботица-Зрењанин-Ковин) – Нацрт плана	57
Карта 22.	Студија изводљивости „Реконструкција и рехабилитација канала Бегеј"	58
Карта 23.	Шематски приказ регионалног водоводног система Дубовац-Зрењанин-Кикинда (Институт за водопривреду Ј.Черни, Београд, 2006)	58
Карта 24.	Извод из РПП АПВ – Туризам и заштита простора (Туризам и заштита културних добара).....	60

ТАБЕЛЕ

Табела 1.	Основни подаци о општинама у обухвату Студије	7
Табела 2.	Насеља у обухвату Студије	7
Табела 3.	Пољопривредно земљиште општина у обухвату Студије.....	12
Табела 4.	Производња пшенице и кукуруза 2011.године, укупан принос у тонама	12
Табела 5.	Производња индустријског биља и поврћа 2011. године, укупан принос у тонама	13
Табела 6.	Приноси масе крмног биља и сена 2011.године, укупан принос у тонама	13
Табела 7.	Производња воћа и поврћа, укупан принос у тонама	14
Табела 8.	Шумско земљиште	14
Табела 9.	Кретање укупног броја становника	15
Табела 10.	Стопа природног прираштаја (‰)	16
Табела 11.	Структура становништва по великим добним групама	16
Табела 12.	Остале старосне структуре	17
Табела 13.	Неписмено становништво	17
Табела 14.	Структура становништва старијег од 15 година према школској спреми	17
Табела 15.	Број домаћинства	18
Табела 16.	Просечна величина домаћинства	18

Табела 17.	Број запослених на 1000 становника	22
Табела 18.	Незапослена лица - Стање 31.12.2011.	23
Табела 19.	Мала и средња предузећа	24
Табела 20.	Привредна друштва и предузетници.....	25
Табела 21.	Мрежа категорисаних путева на територији општина обухваћених Студијом за 2011. годину у km.....	27
Табела 22.	Инфраструктурне мреже и објекти у обухвату Студије	35
Табела 23.	Реализовани пројекти по општинама прекограничном сарадњом.....	45
Табела 24.	Развојни пројекти општине Житиште.....	61
Табела 25.	Предлози за имплементацију пројеката у области урановтеженог развоја и унапређене социјалне кохезије	63
Табела 26.	Предлози за имплементацију пројеката у области регионалне конкурентности и приступачности	63
Табела 27.	Предлози за имплементацију пројеката у области одрживог коришћења природних ресурса и заштићене и унапређене животне средине	63
Табела 28.	Предлози за имплементацију пројеката у области заштићеног и одрживо коришћеног природног и културног наслеђа и предела.....	64
Табела 29.	Предлози за имплементацију пројеката у области просторно функционалне интегрисаности у окружење и развоја функционалних урбаних подручја	64

ГРАФИКОНИ

Графикон 1.	Број становника у насељима у обухвату Студије	7
Графикон 2.	Укупан принос пшенице и кукуруза 2011. године у тонама.....	13
Графикон 3.	Укупан принос индустријског биља и поврћа 2011. године у тонама	13
Графикон 4.	Укупан принос крмног биља и сена 2011. године у тонама	13
Графикон 5.	Укупан принос воћа и поврћа 2011. године у тонама	14
Графикон 6.	Кретање укупног броја становника	16
Графикон 7.	Стопа природног прираштаја (‰)	16
Графикон 8.	Индекс старења	16
Графикон 9.	Структура становништва по великим добним групама	17
Графикон 10.	Остале старосне структуре	17
Графикон 11.	Удео неписмених у групи старијој од 10 година	17
Графикон 12.	Структура становништва старијег од 15 година према школској спреми	18
Графикон 13.	Број домаћинства.....	18
Графикон 14.	Број запослених на 1000 становника	23
Графикон 15.	Остварене инвестиције у нове основне фондове по делатностима у 2011. години .	24
Графикон 16.	Мала и средња предузећа	25
Графикон 17.	Пројекти Фонда за капитална улагања АПВ по општинама	51
Графикон 18.	Узроци развоја допунских активности у руралним подручјима	53

ГРАФИЧКИ ДЕО:

КАРТА 1. Развојни потенцијали – Инфраструктурни системи
КАРТА 2. Развојни потенцијали – Заштита природе, културних добара и туризам

УВОД

Изради Студије просторног развоја и ревитализације неразвијених пограничних општина Баната (у даљем тексту: Студија) приступило се на основу Годишњег програма пословања Јавног предузећа за просторно и урбанистичко планирање и пројектовање "Завод за урбанизам Војводине" Нови Сад за 2013. годину („Службени лист АПВ“, број 1/13).

Предмет ове Студије представља простор пограничних неразвијених општина у источном Банату, који се сматра једним од угроженијих простора АП Војводине у демографском, економском и социјалном погледу. С обзиром на то да постоје велике различитости у погледу развоја региона у Србији, па самим тим и АП Војводини, овом Студијом ће се извршити анализа просторних елемената, те ће се утврдити елементи који воде смањивању субрегионалних разлика и јачању просторног идентитета овог подручја. Полазна основа анализе је Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2012. годину ("Службени гласник РС", број 107/12).

Неопходно је са просторног аспекта анализирати потенцијале и предложити развојне пројекте и пројекте прекограничне сарадње. Студија ће имати за резултат предлоге пројеката развоја са којима ће се од 2014. године приступити одговарајућим међународним фондовима.

Подручјем истраживања у овој Студији обухваћен је простор следећих пограничних општина Баната: Нови Кнежевац, Чока, Нова Црња, Житиште, Сечањ и Пландиште.

С друге стране, процес урбанизације, неопходан за привредни развој, неминовно ће се наставити и генерисати још веће регионалне диспаритете, што потврђује неопходност посебног приступа изолованом и сиромашном подручју. Усклађеност ова два процеса мора да се заснива на интеграцији просторно изолованог подручја. Заједничке институције и инфраструктура која повезује, су најмоћнији инструменти такве економске интеграције.

Поред изразите различитости у мултиетничком саставу становништва, насеља се разликују и по културно историјском наслеђу и многим другим специфичностима које их одликују. Посебна специфичност лежи у чињеници да и поред постојања одеђених сличних, како природних, тако и антропогених предуслова за развој, нека насеља су се развијала и користила своје потенцијале, а нека не.

Гледано у глобалним размерама, сиромаштво је присутно у оквиру бројних аспеката данашњег друштва и једнако погађа и урбана и рурална подручја. Регионалне несразмерности су у непосредној вези са неизбалансираном популационом структуром, са скромним материјалним могућностима и структуралним недостацима који су се нагомилали током година.

У Србији и Војводини степен сиромаштва далеко израженији у сеоској популацији у односу на градску, због чега је неопходно предузети све мере и пронаћи начина да се руралним подручјима омогући неометан развој уз знатно унапређивање животних услова.

Ова анализа је оријентисана на идентификовање могућности развоја пограничних подручја у АП Војводини. Разматрани су могући пројекти чија би реализација утицала на побољшање положаја пограничних подручја и унапређивање стратегије њиховог развоја. Посебна пажња посвећена је повезивању са функционално урбаним подручјима градова Кикинде, Зрењанина и Вршца и њихов утицај на рурална подручја.

Диверзификација активности подразумева спровођење мера унапређивања квалитета живота, посебно угрожених категорија становништва. У Студуји се истиче значај утицаја који би рурална економија ван оквира пољопривредних газдинстава могла имати на развој руралних подручја, уз могуће смањење процента сиромаштва у руралним срединама и подстицајне мере државе и прекограничних фондова који могу стимулативно деловати на неразвијене и маргинализоване делове општина обухваћених Студијом.

Мере подразумевају промовисање учешћа локалне заједнице и заједничке напоре у циљу развоја овог подручја, уз унапређивање информисаности и развој свести руралног становништва. То би се спроводило кроз стратешке пројекте из области инфраструктурних система, образовања, привреде, заштите животне средине и других области кроз примене различитих иновативних приступа управљања простором, и имплементацију програма прекограничне сарадње.

У циљу идентификације просторног развоја и ревитализације неразвијених пограничних општина Баната у првој фази израде студије валоризовано је постојеће стање, и то: физичко-просторна анализа и социо-економска анализа. Дат је приказ циљева интегралног стратешког развоја са стратешким развојним приоритетима. Подаци коришћени у овој Студији односе се на просторнопланску документацију, развојне документе предметних општина, регионални развој АПВ, секторске стратегије, као и статистичке податке.

Повољни услови за развој и створени привредни капацитети нису подједнако распоређени у свим подручјима АП Војводине, те не представљају једнак услов за привредни и свеукупни развој. Такође, историјски развој појединих насеља и општина био је под различитим утицајима, владавинама, миграцијама што је такође довело до одређене различитости. Овај процес је динамичан и непрекидно траје. То је разлог присуства одређене микрорегионалне неравномерности у нивоу привредне развијености због чега у планирању уређења и коришћења простора треба посебно валоризовати природне ресурсе у мање развијеним подручјима и стварање квалитетније привредне и социјалне инфраструктуре у циљу ублажавања неравномерности.

1. ЦИЉ И МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП ИЗРАДИ СТУДИЈЕ

Основни циљ израде Студије садржан је у потреби утврђивања услова за развој и ревитализацију неразвијених и пограничних општина у северном и источном Банату. Реализација овог циља захтева претходну физичко-просторну и социо-економску анализу природних и створених потенцијала општина у овом смислу, која ће омогућити њихову адекватну валоризацију и категоризацију, као и дефинисање потребних развојних пројеката.

За подручје истраживања у овој Студији одабрано је шест пограничних општина са Републиком Мађарском и Републиком Румунијом, и то: Нови Кнежевац, Чока, Нова Црња, Житиште, Сечањ и Пландиште, које се посебно истичу према степену развијености локалних самоуправа чији је степен развијености испод републичког просека, што је утврђено Уредбом о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе од 2010-2013. Године.

Сврха овог документа је да се употреби као оквир за даљи развој, као и основа за подизање међуопштинске сарадње на виши ниво у наредним годинама. Значај удруживања свих заинтересованих актера, као и самих локалних самоуправа је од пресудног значаја за побољшање садашњег стања у свакој појединачној општини.

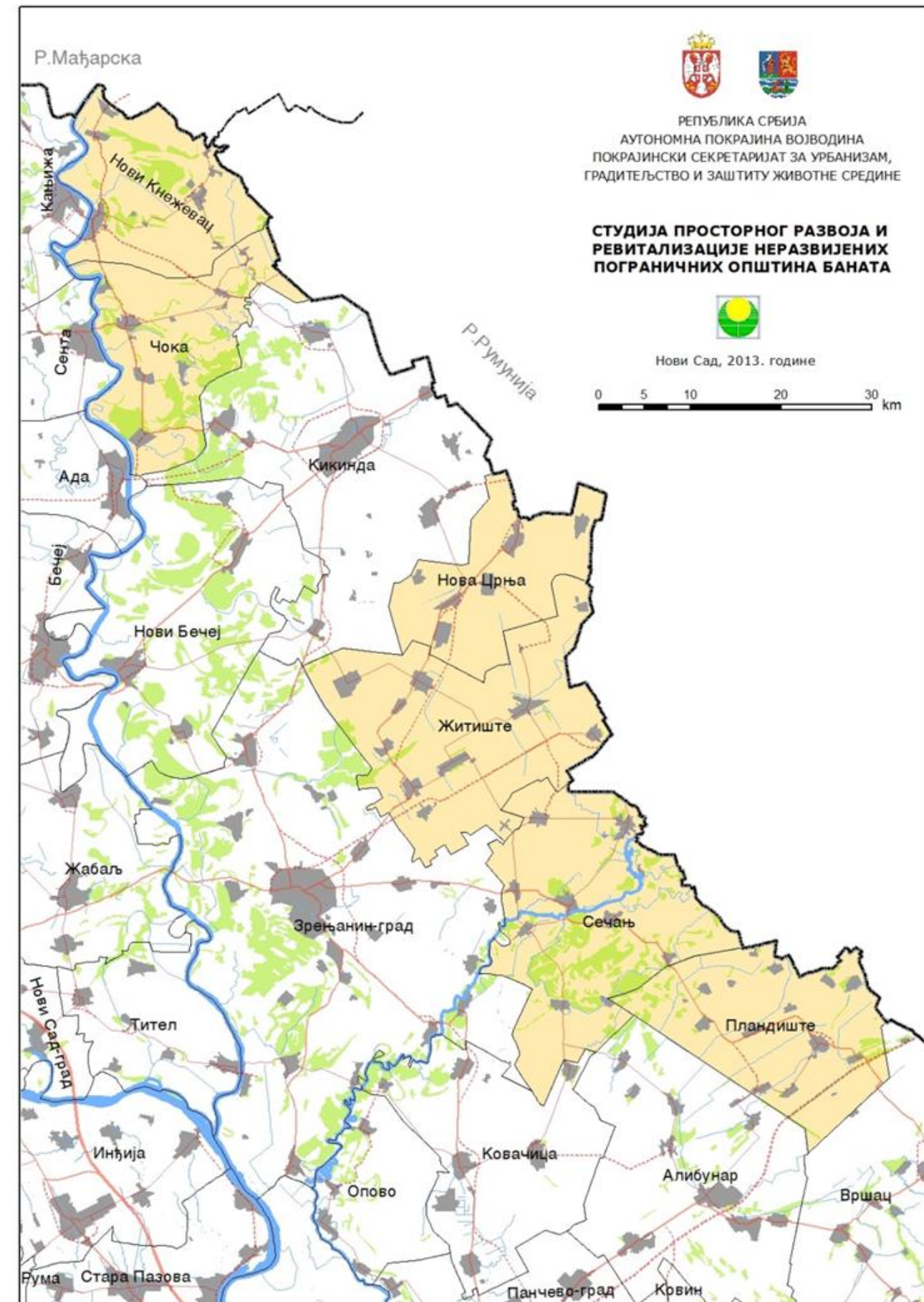
Методолошки основ у ужем смислу представља методе научно истраживачког рада (методе анализе и синтезе, компаративни метод, индуктивно-дедуктивни метод, статистички метод, картографски метод и др), односно примењене методе праћења стања простора, односно појава и процеса у простору са социо - економског и физичко – просторног аспекта.

Хијерархијска уређеност методолошких корака представља полазни основ за методолошки приступ, омогућавајући првенствено поштовање утврђеног редоследа потеза и стварање основе за доношење одлука.

Основни методолошки приступ изради Студије односи се на прилагођавање опште методологије специфичностима анализираног простора пограничних и неразвијених општина северног и источног Баната.

Анализа методолошких приступа је корисна како би се могла направити потребна компаративна анализа са примењеном методологијом коришћеном за потребе израде ове Студије и методолошким основама које су прокламоване у склопу опште законске регулативе.

Карта 1. Обухват Студије просторног развоја и ревитализација неразвијених општина Баната

2. ПОЛАЗНИ ОСНОВ ЗА ИЗРАДУ СТУДИЈЕ

Полазни основ за израду ове Студије представљаје: законски оквир, стратегије Владе Републике Србије и АП Војводине, законски и подзаконски акти, стратегије развоја предметних општина, просторнопланска и урбанистичка документација, као и друга документација од утицаја на развој овог подручја.

Законски оквир:

- Закон о регионалном развоју („Службени гласник РС“, бр. 51/09 и 30/10)
- Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020. године ("Службени гласник РС", бр. 88/10)
- Закон о утврђивању надлежности Аутономне Покрајине Војводине ("Службени гласник РС", број 99/09 и 67/12-УС)
- Уредба о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2013. годину ("Службени гласник РС", бр. 62/13);
- Уредба о утврђивању Методологије за израчунавање степена развијености региона и јединица локалне самоуправе ("Службени гласник РС", бр. 68/11)
- Уредба о номенклатури статистичких територијалних јединица ("Службени гласник РС", бр. 109/09 и 46/10)

Стратегије Владе Републике Србије и АП Војводине:

- Стратегија регионалног развоја Републике Србије за период од 2007. до 2012. године ("Службени гласник РС", бр. 21/07)
- Стратегија и политика развоја индустрије Србије од 2011. до 2020. године ("Службени гласник РС", број 55/11)
- Акциони план за спровођење стратегије и политике развоја индустрије Републике Србије од 2011. године до 2020. године ("Службени гласник РС", број 100/11 и 61/13)
- Стратегија подстицања и развоја страних улагања ("Службени гласник РС", број 22/06)
- Стратегија научног и технолошког развоја Републике Србије за период од 2010. до 2015. године ("Службени гласник РС", бр. 13/10)
- Стратегија развоја електронске управе у Републици Србији за период од 2009. до 2013. године ("Службени гласник РС", бр. 83/09 и 5/10)
- Стратегије развоја образовања у Србији до 2020. године
- Националну стратегију социјалног становања ("Службени гласник РС", бр. 13/12)
- Стратегија развоја слободних зона у Републици Србији за период од 2011. до 2016. године ("Службени гласник РС", бр. 22/11)
- Стратегија развоја конкуретних и иновативних малих и средњих предузећа за период од 2008. до 2013. године ("Службени гласник РС", број 103/08)
- Стратегија развоја стручног образовања у Републици Србији ("Службени гласник РС", бр. 1/07)
- Стратегија развоја образовања одраслих у Републици Србији ("Службени гласник РС", бр.1/07)
- План регионалног развоја АП Војводине 2014-2020 (нацрт) са Акционим планом.

Просторно планска документација:

- Просторни план Републике Србије ("Службени гласник РС", бр. 88/10)
- Регионални просторни план АПВ ("Службени лист АПВ", бр. 22/11)
- Просторни планови општина
 - Просторни план општине Нови Кнежевац (Службени лист општине Нови Кнежевац, бр. 4/89 1/95)
 - Просторни план општине Чока (Службени лист општине Чока, бр. 11/13)
 - Просторни план општине Нова Црња (Службени лист општине Нова Црња, бр. 8/11)
 - Просторни план општине Житиште (Службени лист општине Житиште, бр. 17/11)
 - Просторни план општине Сечањ (Службени лист општине Сечањ, бр. 8/13)
 - Просторни план општине Пландиште (Службени лист општине Пландиште, бр. 9/11)

2.1. ИЗВОД ИЗ ПРОСТОРНИХ ПЛАНОВА ВИШЕГ РЕДА

Просторни план Републике Србије

Регионална организација Републике Србије

Као просторноплански документ највишег ранга у Републици Србији, Просторни план Републике је дао оцену и смернице за регионални развој. Искуства европских земаља показују да регионализација представља ефикасан инструмент управљања државом, метод бржег развоја региона и јак контролни инструмент успостаљања равнотеже регионалних развојних диспаратитета. Регионализација је на тај начин постала основни метод ЕУ за јачање интеграционих процеса као и за реализацију заједничких великих пројеката, размену знања и искустава.

Регионални развој и проблематика регионалне организације у Републици Србији нису никада имали адекватну позицију у хијерархији развојних циљева државе. Политика регионалног развоја у протеклим деценијама углавном се заснивала на подстицању недовољно развијених подручја и општина, што се, пре свега, манифестовало кроз дефинисање краткорочних подстицајних механизма. Досадашњи концепт регионалног развоја карактерише одсуство интегралног приступа развоју и координисане активности ресорних министарстава као и других институција у чијој је надлежности била проблематика регионалног развоја. Ефекти економске дисторзије деведестих година XX века, појава нових економско-привредних девастираних подручја у транзиционом периоду 2001-2008. године и светска економска криза (2008-2009.) само су још више допринели продубљивању изражених вишегодишњих регионалних диспропорција. Разлике у нивоу развијености појединих подручја у Републици Србији међу највишим су у европским оквирима и односе се на све аспекте развијености.

Према томе, управљање регионалним развојем неопходно је институционализовати и редефинисати улогу државе у циљу унапређења регионалног развоја кроз примену нових концепција развојних политика за отклањање или барем смањење последица транзиције, у којима држава треба да учини оно што тржиште није могло само-или то није могло у кратком периоду. Осим текућег прилагођавања неопходно је остварити и дубље друштвено-економске промене у регионалним структурама, као и институционализацију регионалне политике у њена три базна сегмента-*регионализација, институције и подстицајна политика*.

Суштина свареног подизања економске али и социјалне, друштвене, институционалне, научне, културне и сваке друге развојне димензије односи се на економску политику интеграције. Модерна улога државе огледа се у томе да успостави институције које уједињују, инфраструктуру која повезује и интервенцију мерама које су директне и усмерене како би се обезбедио и постигао интегрални развој и развој региона.

Кључни елемент будућих развојних политика представља тако процес интеграције првенствено економске (у глобалну привреду, или повезивање мање развијених са просперитетним регионима), политичке (улазак у ЕУ), инфраструктурне (јаче повезивање удаљених крајева унутар земље или између држава), социјалне (укључивање маргинализованих група у друштвене токове у циљу њиховог оснаживања), институционалне (повезивање и сарадња више нивоа власти у циљу дефинисања и спровођења развојних политика) и друго. Успостављањем ефикасне регионалне политике (која одговара перпорукама ЕУ), омогућиће равномернији регионални развој, већу конкурентност и већи степен територијалне кохезије. Истовремено то ће бити пут којим ће бити обезбеђен демократични систем интересног организовања територије на нивоу већих или мањих регионалних целина, а тиме и пут до правилнијег и правичнијег располагања ресурсима и средствима.

Достизање наведених циљева и остварење концепције просторног развоја Републике Србије ће у највећој мери да зависи од разврставања и степеновања надлежности, права и обавеза и одговорности њених територијалних јединица: од нивоа државе до нивоа локалне заједнице. Елементарни постулат ове стратегије јесте да добробит треба да буде на страни грађана као свесних и активних учесника у развоју територије на којој живе.

Регионални просторни план АПВ

Регионални просторни план АП Војводине представља стратешки документ који уређује заштиту, унапређење и одрживо коришћење простора у Аутономној Покрајини Војводини, коју чине територије јединица локалних самоуправа у њеним географским областима (Бачка, Банат и Срем).

Регионалним просторним планом АПВ су постављени темељи модерном приступу управљања простором као изузетно вредном, ограниченом и осетљивом ресурсу АПВ.

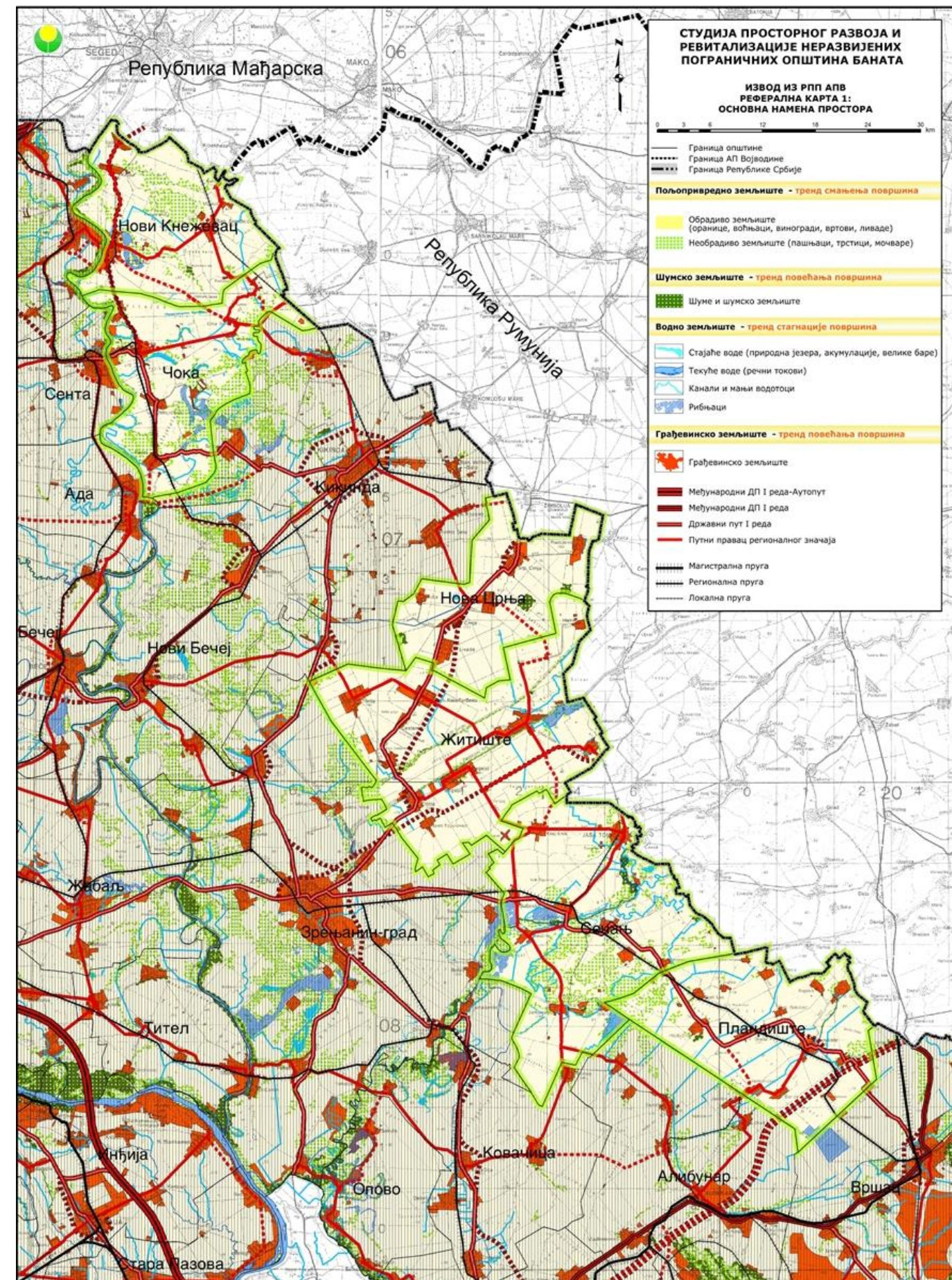
Изradi овог просторног Плана приступило се на основу Одлуке о изradi ("Службени лист АПВ", број 18/09), коју је донела скупштина Аутономне Покрајине Војводине и којом је утврђено да је носилац изrade Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине, а да ће припрему, координацију и праћење изrade Плана обављати Републичка агенција за просторно планирање, Организациона јединица за територију АПВ, док је за Обрађивача Регионалног просторног плана одређено Јавно предузеће за просторно и урбанистичко планирање и пројектовање "Завод за урбанизам Војводине", уз ангажовање еминентних институција, стручњака као и примењени и научно-истраживачки рад Универзитета у Новом Саду.

Временски хоризонт Регионалног просторног плана АП Војводине усаглашен је са Просторним планом Републике Србије, тако да су за дугорочне основе организације, уређења, коришћења и заштите простора АП Војводине, у циљу усаглашавања економског и социјалног развоја са природним, еколошким и културним потенцијалима и ограничењима прописане смернице за спровођење и даљу разраду за период до 2020. године.

У текућој деценији План треба да обезбеди усклађеност секторских политика, хармоничан регионални и локални развој, квалитетнију животну средину; као и да дефинише просторне услове за јачање регионалног идентитета и ингеренција АПВ, уз подизање регионалне компетентности и конкурентности и најоптималнију интеграцију у окружење.

Поред одрживог економског раста, веће социјалне кохезије и очувања/унапређења животне средине, основни задаци и изазови којима треба да одговори Регионални просторни план АПВ су јачање територијалне функционалности, регионалног идентитета и бољег коришћења просторне и културне разноликости, уз одговарајуће инфраструктурно опремање и повезивање насеља са урбаним центрима. Регионалним просторним планом АП Војводине утврдиће се њени просторни приоритети, услови и мере за њихову реализацију и обезбедити услови за приступ структурним фондовима ЕУ.

Карта 2. Извод из РПП АПВ – Основна намена простора

2.2. ИЗВОД ИЗ ВАЖНИЈИХ СТРАТЕГИЈА ОД ПОСЕБНОГ ЗНАЧАЈА ЗА ДАЉИ РАЗВОЈ ПОГРАНИЧНИХ И НЕРАЗВИЈЕНИХ ОПШТИНА

Стратегија регионалног развоја Републике Србије за период од 2007. до 2012. године ("Службени гласник РС", број 21/07).

Стратегија регионалног развоја Републике Србије за период од 2007. до 2012. године представља први стратешки развојни документ из области регионалног развоја који на конзистентан и целовит начин дефинише основне развојне приоритете регионалног развоја земље и начине њиховог остваривања у наредним годинама.

Устав Републике Србије (у даљем тексту: Устав) посебну пажњу је посветио регионалном развоју, обавези државе да се стара о равномерном регионалном развоју (члан 94), пре свега, о развоју недовољно развијених подручја. Тако, Република Србија уређује и обезбеђује "развој Републике Србије, политику и мере за подстицање равномерног развоја појединих делова Републике Србије, укључујући и развој недовољно развијених подручја" (члан 97. тачка 12). Први корак у спровођењу уставних надлежности Републике Србије држава ће остварити доношењем Стратегије и након тога закона којим ће се уредити област регионалног развоја.

Комплексност наслеђених регионалних проблема Републике Србије уз појаву новог регионалног "транзиционог сиромаштва" достигли су такве размере, да је било неопходно приступити дефинисању новог концепта регионалног развоја. У том контексту примарни циљ Стратегије је доношење нових институционалних решења, јер сва досадашња искуства, као и постојеће тенденције у регионалном развоју, указују да неадекватан регионални развој није само последица дефеката примењиване политике регионалног развоја, него првенствено недостатака системских и институционалних регулативних механизма.

Размере регионалних неравномерности указују да је Републици Србији данас овакав развојни документ неопходан, како би се јасно сагледали путеви остваривања основног циља, а то је подстицање равномерног регионалног развоја Републике Србије.

Операционализација овог циља подразумева, пре свега:

- подизање регионалне конкурентности;
- смањење регионалних неравномерности и сиромаштва;
- изградња институционалне регионалне инфраструктуре.

Стратегијом регионалног развоја Републике Србије дефинисане су и развојне политике у функцији подстицања регионалног развоја и то: фискална политика, кредитна политика, државна помоћ, политика запошљавања, политика економских односа са иностранством, инвестициона политика, политика страних улагања, политика конкурентности, индустријска политика, политика развоја предузетништва, аграрна политика, подстицање развоја привредне инфраструктуре, туризам, социјална политика, просторно планирање и регионални развој, политика заштите животне средине и координација развојних политика.

Стратегијом регионалног развоја Републике Србије дефинисани су циљеви и стратешки правци равномерног регионалног развоја Републике Србије и то;

- Одрживи развој треба да резултира у дугорочно балансираном развоју све три компоненте благостања (економска, социјална и компонента животне средине).
- Подизање регионалне конкурентности,
- Смањење регионалних неравномерности и сиромаштва,
- Зауостављање негативних демографских кретања,
- Наставак процеса децентрализације,
- Изградња институционалне регионалне инфраструктуре.

Развојне политике у функцији подстицања регионалног развоја, поред основне функције која подразумева обезбеђење одрживог и стабилног економског развоја, подизање конкурентности привреде, наставак структурних реформи, повећање запослености и смањење сиромаштва, имају за циљ отклањање регионалних неравномерности у степену економске развијености региона, што претставља једно од најкомплекснијих ограничења укупном развоју Републике Србије.

Спровођење политике равномерног регионалног развоја мора да произлази из законодавног оквира који дефинише циљеве, принципе и организацију подстицања равномерног регионалног развоја и алокацију развојних подстицаја, као и критеријуме за утврђивање НРП (економски неразвијених подручја и подручја са посебним развојним проблемима).

Мере и активности, са роковима, задацима и органима и организацијама надлежним за спровођење ове стратегије дефинисане су Акционим планом.

Национална стратегија одрживог развоја ("Службени гласник РС", број 57/08)

Одрживи развој подразумева израду модела који на квалитетан начин задовољавају друштвено-економске потребе и интересе грађана, а истовремено уклањају или знатно смањују утицаје који прете или штете животној средини и природним ресурсима. Дугорочни концепт одрживог развоја подразумева стални економски раст који осим економске ефикасности, технолошког напретка, више чистијих технологија, иновативности целог друштва и друштвено одговорног пословања обезбеђује смањење сиромаштва, дугорочно боље коришћење ресурса, унапређење здравствених услова и квалитета живота и смањење загађења на ниво који могу да издрже чиниоци животне средине, спречавање нових загађења и очување биодиверзитета. Један од најважнијих циљева одрживог развоја јесте отварање нових радних места и смањење стопе незапослености, као и смањење родне и друштвене неједнакости маргинализованих група, подстицање запошљавања младих и лица са инвалидитетом, као и других ризичних група.

Одрживи развој подразумева и усклађивање различитих развојних аспеката и супротстављених мотива садржаних у програмима појединих сектора.

Кључни национални приоритети Републике Србије чије ће испуњење у највећој мери омогућити остварење визије одрживог развоја до 2017. године јесу:

- 1) Чланство у ЕУ. Да би остварила своје основно стратешко-политичко опредељење укључивање у европске интегративне токове, придруживање, а потом и приступање ЕУ, Република Србија мора да испуни бројне сложене и међусобно повезане услове које је ЕУ формулисала пре више од деценије.
- 2) Развој конкурентне тржишне привреде и уравнотежен економски раст, подстицање иновација, стварање бољих веза између науке, технологије и предузетништва, повећање капацитета за истраживање и развој, укључујући нове информационе и комуникационе технологије.
- 3) Развој и образовање људи, повећање запошљавања и социјална укљученост, стварање већег броја радних места, привлачење стручњака, унапређивање квалитета и прилагодљивости радне снаге, већа улагања у људске ресурсе.
- 4) Развој инфраструктуре и равномеран регионални развој, унапређивање атрактивности земље и обезбеђење адекватног квалитета и нивоа услуга.
- 5) Заштита и унапређење животне средине и рационално коришћење природних ресурса, очување и унапређивање система заштите животне средине, смањење загађења и притисака на животну средину, коришћење природних ресурса тако да остану расположиви и за будуће генерације, за шта је потребно остварити.

Један од националних приоритета за достизање одрживог развоја у Републици Србији односи се на заштиту и унапређење животне средине и рационално коришћење природних ресурса. То подразумева интеграцију и усаглашавање циљева и мера свих секторских политика, хармонизацију националних прописа са законодавством ЕУ и њихову пуну примену.

Такође, неопходно је уградити планове акције у програмска документа свих економских ресурса, а посебно пољопривреде, шумарства, водопривреде, рибарства, рударства и других, чије је функционисање и развој директно повезано са експлоатацијом природних ресурса. Неопходно је усвојити специјализоване програме и мере, које ће омогућити активнију улогу појединих ресорних министарстава у одрживом развоју економске области за коју су надлежни (на пример, агроеколошки програми).

Развој чистијих технологија, повећање енергетске ефикасности и коришћење обновљивих извора енергије, свакако ће утицати на смањење загађења животне средине.

Национална стратегија привредног развоја Републике Србије од 2006. до 2012. године

Национална стратегија привредног развоја Републике Србије од 2006. до 2012. године (у даљем тексту: Национална стратегија) представља први развојни документ који на конзистентан и целовит начин дефинише основне развојне приоритете земље и начине њиховог остваривања у наредним годинама.

Национална стратегија дефинише основне циљеве и правце развоја на путу ка модерном друштву, развијеној економији и већем квалитету живота свих грађана. То је истовремено пут придруживања и прикључивања Европској унији на коме ће Република Србија активирати све своје људске, материјалне, природне и геостратешке потенцијале, убрзати реформске процесе и афирмисати нову улогу државе.

Национална стратегија своје упориште налази у поштовању кључних принципа на којима се данас заснива сваки успешан привредни и друштвени развој.

Национална стратегија посвећује пуну пажњу равномерном регионалном развоју Републике Србије. Проблеми регионалног развоја Републике Србије огледају се у регионалним диспропорцијама нивоа развијености појединих подручја, неразвијености великог броја општина, структурним неусклађеностима, институционалним проблемима, неповољним демографским кретањима и материјалним ограничењима.

У укупном привредном развоју Републике Србије, посебну тежину представљају огромне регионалне неравномерности с обзиром на чињеницу да су досадашњи токови привредног развоја проузроковали пренаглашене диспропорције између појединих региона, између регионалних центара и окружења, села и града.

Постоје два основна узрока великих регионалних разлика у нивоу развијености у Републици Србији. С једне стране, реч је о последицама убрзаног процеса социјалистичке индустријализације и урбанизације у претходним деценијама, који је имао обележја екстензивног и спонтаног развоја са снажним аутархичним одликама, не само на нивоу великих регионалних целина, већ и у оквиру локалних заједница. Овај процес често је био праћен нерационалним просторним размештањем економских активности што је било последица нетржишне алокације фактора производње и давања већег значаја секторским у односу на структурне и просторне критеријуме.

С друге стране, велике разлике у развијености појединих делова Републике Србије последица су непостојања неопходног институционалног оквира за равномернији регионални развој.

Примаран дугорочан циљ је пораст благостања људи у свим регионима Републике Србије, са приоритетима у оним областима где су одступања од овог циља тренутно највећа, превазилажење нараслих регионалних неравномерности у привредној активности и животном стандарду између регија и општина у Републици Србији, са фокусом на бржој валоризацији локалног развојног потенцијала. Реализација овог циља примарно је детерминисана:

- заустављањем процеса депопулације, спровођењем процеса децентрализације власти и посебно фискалне децентрализације, економском регионализацијом подручја, како би се омогућио приступ структурним фондовима ЕУ, усклађивањем економске, социјалне и просторне димензије развоја, координираним усмеравањем (територијалном дисперзијом) средстава и других видова помоћи у области које су дефинисане као подручја са посебним развојним проблемима, превенцијом настајања нових подручја са великим развојним проблемима; заштитом бар минималних функционалних насеља на целом подручју како би се помогло у заштити културног подручја, релативно побољшање позиција региона мерених односом БДП по куповној моћи становништва, у поређењу са граничним регионима суседних земаља.

Основни циљ ове Стратегије је повећање стандарда свих грађана и динамичан и одржив привредни развој. Операционализација овог циља подразумева: високу годишњу стопу раста бруто домаћег производа (БДП); смањење незапослености и повећање међународне конкурентности.

Стратегија развоја социјалне заштите ("Службени гласник РС", број 108/05)

Област социјалне заштите усмерена је ка побољшању социјалног статуса грађана на личном, породичном и ширем социјалном плану. Социјална заштита треба да јача друштвену кохезију и да негује независност и способност људи да помогну сами себи.

Ефикасан систем социјалне заштите треба да одговори на потребе грађана у новим околностима и да подржава рањиве и маргинализоване појединце и групе којима је неопходна организована помоћ заједнице и државе, као и грађане који нису у стању да учешћем у економској активности обезбеде своју егзистенцију.

Даљи развој ефикасније социјалне заштите захтева стратешко планирање за наставак реформских процеса у правцу корених промена система, у којима ће учествовати сви социјални актери. Системски приступ реформама треба наставити кроз мере, активности и механизме, који ће обезбедити најповољније исходе за кориснике.

Правовремена и делотворна заштита деце, старих и особа са инвалидитетом обезбеђује се изградњом политике социјалне заштите која активно превенира настанак социјалних проблема у друштву и усаглашеним деловањем система социјалне и здравствене заштите, система запошљавања, образовања, полиције и правосуђа. У периоду наглих и драстичних промена у друштву, у социјалној заштити долази до повећања броја корисника, који рано улазе и дуго се задржавају у систему социјалне заштите, искључени из реалних друштвених токова. У постојећим условима у систему корисници су пасивни, а услуге недовољно развијају њихове способности за превазилажење неповољних животних околности и задовољење својих сопствених и животних потреба сопствене породице.

Успостављањем и активирањем наведених мера и механизма омогућава се правовремено и адекватно реаговање друштва на потребе грађана и преузимање одговорности грађана за квалитет сопственог живота, као и редуковање обима и интензитета друштвено неповољних појава, превенирање генерацијског преноса сиромаштва, насиља, социјалне искључености и других друштвено непожељних појава.

Поштовање и недељивост људских права је основни принцип реформе чија се доследна примена обезбеђује усклађивањем домаћег правног система са усвојеним међународним документима и савременом праксом социјалног рада.

Ефикасни систем социјалне заштите подразумева и трансформисање постојећих институција у систему социјалне заштите, у правцу коришћења нових методолошких приступа, нове организације рада и гарантовања квалитета услуга, њиховог ресорног и секторског повезивања и интеграције на локалном нивоу.

Општинске развојне стратегије

Стратегије развоја општина:

- Стратешки план развоја општине Нова Црња 2010-2015.
- Стратегија одрживог развоја општине Житиште 2014-2020.
- Стратегија развоја општине Нови Кнежевац 2010-2015.
- Локална стратегија одрживог развоја општине Сечањ 2010-2014.
- Локална стратегија одрживог развоја општине Чока 2010-2020.
- Стратегија развоја општине Пландиште 2008-2013.

3. ВАЛОРИЗАЦИЈА ПРОСТОРА И ДОСАДАШЊИХ АКТИВНОСТИ

3.1. ФИЗИЧКО ПРОСТОРНА АНАЛИЗА (ПРИРОДНИ РЕСУРСИ КАО ПОТЕНЦИЈАЛИ)

Пољопривредно и шумско земљиште, воде и водно земљиште, минералне сировине и потенцијал у обновљивим изворима енергије су природни ресурси који представљају важан потенцијал привредног развоја општина.

3.1.1 Положај општина

Подручје обухвата које се разматра у Студији (2330 km²), у административном смислу, простире се на територији шест јединица локалних самоуправа. Све општине припадају групи пограничних општина Баната и постиру се правцем север-југ следећим редоследом: Нови Кнежевац, Чока, Нова Црња, Житиште, Сечањ и Пландиште. Студија обухвата 60 насеља, а према подацима пописа становништва из 2011. године, у ових 6 општина живи 74383 становника.

Табела 1. Основни подаци о општинама у обухвату Студије

Општина	Број становника (Година пописа 2011)	Број насеља у општини	Површина општине [km ²]	Густина насељености [ст/ km ²]
Н.Кнежевац	11269	9	305	36,9
Чока	11398	8	321	35,5
Нова Црња	10272	6	273	37,6
Житиште	16841	12	525	32,1
Сечањ	13267	11	523	25,4
Пландиште	11336	14	383	29,6
Укупно	74383	60	2330	31,9

Табела 2. Насеља у обухвату Студије

Општина	Насеља у општини
Нови Кнежевац	Банатско Аранђелово, Ђала, Мајдан, Нови Кнежевац, Подлокањ, Рабе, Сигет, Српски Крстур, Филић
Чока	Банатски Моноштор, Врбица, Јазово, Остојићево, Падеј, Санад, Црна Бара, Чока
Нова Црња	Александрово, Војвода Степа, Нова Црња, Радојево, Српска Црња, Тоба
Житиште	Банатски Двор, Банатско Вишњићево, Банатско Карађорђево, Житиште, Међа, Нови Итебеј, Равни Тополовац, Српски Итебеј, Торак, Торда Хетин, Честерег
Сечањ	Банатска Дубица, Бока, Бусење, Јарковац, Јаша Томић, Конак, Крајишник, Неузина, Сечањ, Сутјеска, Шурјан
Пландиште	Банатски Соколац, Барице, Велика Греда, Велики Гај, Дужине, Јерменовци, Купиник, Лаудоновац, Маргита, Марковићево, Милетићево, Пландиште, Стари Лец, Хајдучица

Графикон 1. Број становника у насељима у обухвату Студије

Специфичност Студије представља и положај самих општина: обухватају делове три управна округа (Севернобанатски - општине Нови Кнежевац и Чока; Средњебанатски - Нова Црња, Житиште и Сечањ; Јужнобанатски - Пландиште). Својом северном и источном границом општине се граниче са суседним државама - Републиком Мађарском и Републиком Румунијом, са којима имају низ заједничких одлика, као и специфичне интересе који упућују на међусобну сарадњу.

Налазећи се у Потисју, које од давнина представља прометни уздужни пут којим су се одржавале везе са околним насељима у Бачкој, општине Нови Кнежевац и Чока повезане су са околним насељима са све три врсте саобраћаја (путни, железнички и водени), те имају повољан геосаобраћајни положај. Међутим њихова ексцентричност у односу на окружење у АП Војводини и затвореност према суседним државама, чине да је овај положај недовољно валоризован. Од пограничних општина у обухвату Студије једино се Општина Нови Кнежевац граничи и са Републиком Мађарском, а у насељу Ђала налази се међудржавни друмски гранични прелаз.

Општина Нова Црња није до сада у довољној мери искористила потенцијал геостратешког положаја. Општина је периферна у односу на најважније државне центре и саобраћајне коридоре, а чињеница да је погранична општина само донекле ублажава ову ситуацију. Гранични прелаз у Српској Црњи преко кога се одвија друмски саобраћај, представља једну од основних веза наше земље са суседном Румунијом, чему се мора придати посебан значај за развој овог подручја.

Положај општине Житиште је са геосаобраћајног аспекта повољан, захваљујући пре свега међународном путу, који повезује нашу земљу са Румунијом, односно Зрењанин са Темишваром. Поред тога, код Међе постоји погранични друмски прелаз. Са осталим општинама је добро повезана, изузев с Кикиндском.

Погранични положај Општине Сечањ у односу на значајни привредни центар у окружењу Зрењанин и комуникацијске везе са осталим привредним центрима у окружењу, може повољно утицати на свеукупни развој овог подручја. У насељу Јаша Томић се налази гранични прелаз за међународни друмски саобраћај.

Општина Пландиште има повољан положај у односу на окружење, физичко-географске карактеристике, саобраћајну повезаност и близину јаким градских центара (Вршац око 20 km, Зрењанин око 70 km, Београд око 95 km и Нови Сад око 120 km) који представља стимулишући фактор за развој, уређење и организацију њене територије.

3.1.2. Природни ресурси

Геолошке и геоморфолошке карактеристике

На подручју обухвата Студије у погледу **геолошког састава** издвајају се стене палеозојске (кристалисти шкриљци, гнајс, филити, серпентини), мезозојске (пешчари, глине, глинци, кречњаци) и стене кенозојске старости, односно најмлађе геолошке творевине које леже на неогеним седиментима (глина, копнени, барски и преталожени лес, шљунак, песак и рецентни муљ).

Рељеф испитиваног подручја одликује се елементима који су заједнички за рељеф читавог Баната. То је равничарско подручје, са малим висинским разликама. Апсолутне висине се крећу од 78 m до 85 m. Основни правац нагнутости терена је од севера ка југу, односно правцу отицања река.

Са хипсометријског и генетског аспекта у рељефу истраживаног подручја издвајају се: **лесне терасе** и **алувијалне равни река** (Тисе, Златице, Бегеја и Тамиша).

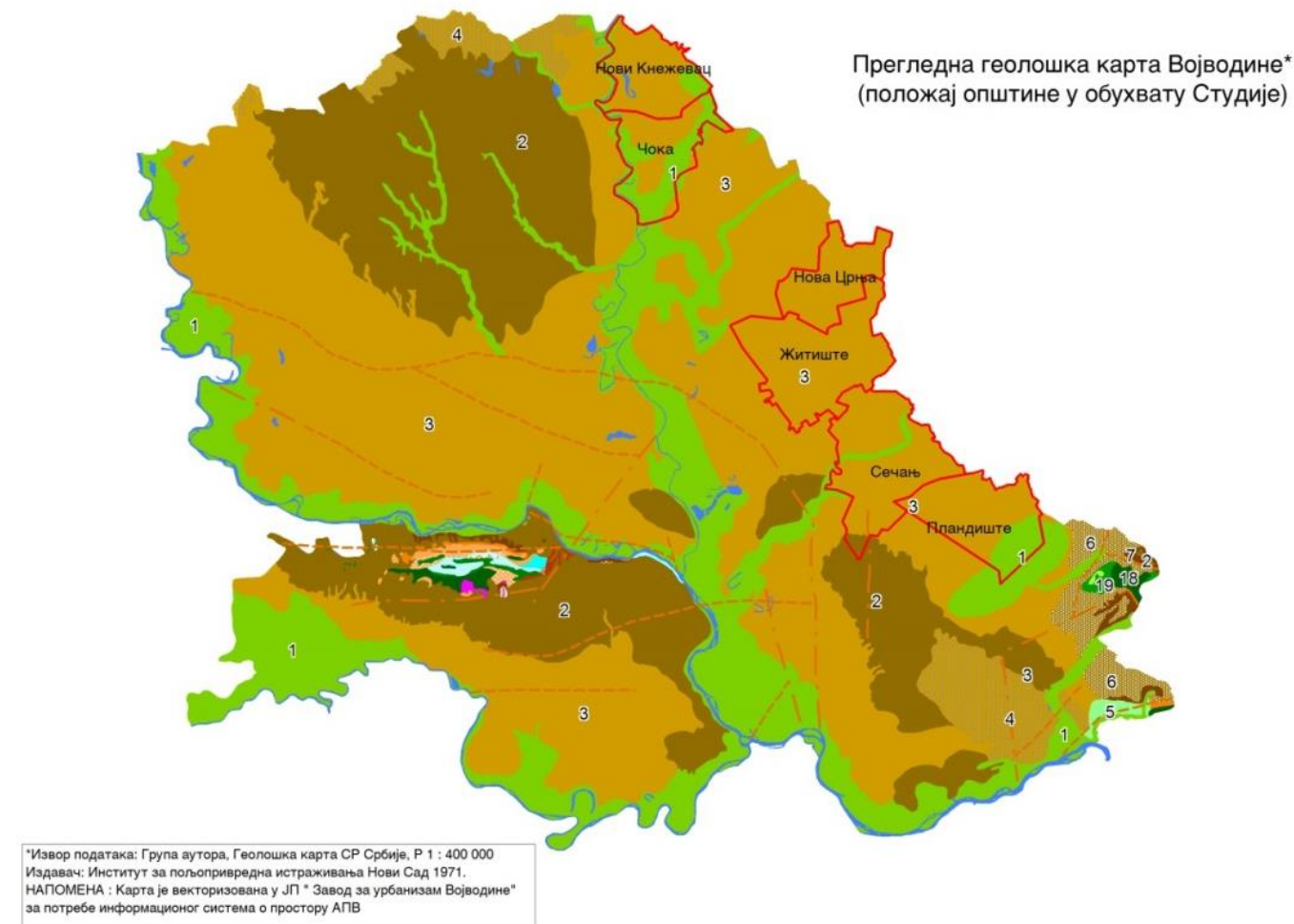
Банатска лесна тераса заузима највећи део Баната у нашој земљи. Лесне терасе су настале бочном ерозијом великих речних токова који су проширујући своје долине, еродирали ободне делове лесних заравни и отворили своје простране долине. Касније су ове долине биле засуте субартерским и флувијалним материјалом лесоидног састава. У морфолошком погледу Банатска тераса не представља једну континуалну долину, већ је рашчлањена, будући да је испресецана рекама Тисом, Златицом, Бегејом и Тамишом. Површине лесне терасе су благо заталасане, са бројним микрооблицима рељефа као што су заобљене гредице, лесна узвишења – хумке, лучна удубљења, депресије и напуштене речне долине.

Алувијалне равни су нижи терени од лесне терасе, а у геолошком погледу су флувијалног порекла, састављене од песка, муља и глине. Алувијалне равни не представљају потпуно заравњене површине и на њима се запажају мањи рељефни облици. То су многобројне депресије које представљају некадашње меандре и рукавце.

Геолошке и геоморфолошке карактеристике ове територије определиле су у великој мери развој подручја и начин његовог коришћења. Лесна тераса је сува и плодна, са доста дебелим слојем плодног чернозема, те се може експлоатисати у различите привредне сврхе. Отуда има идеалне услове за живот, насељавање и пољопривредну производњу, те зато на том простору има највише насеља и највећи број становника. Алувијална равна је претежно намењена ловству, рибарству, шумарству и испашаи стоке. Ове особености утицаће и на будућу организацију и уређење ове територије.

Долина Тамиша има најмању релативну насељеност у Банату. Пре свега због просторних слатинастих површина и мале плодности. Насеља су изграђена на ивици лесне терасе, где се она спушта у алувијалну равна Тамиша зато што је и на овим нешто већим висинама насеље било заштићено од честих поплава.

Карта 3. Геолошка карта општина у обухвату Студије

Легенда

- 1 Алувијални нанос,Халоцен
- 2 Типски лес,Плеистоцен
- 3 Терасни лес,Плеистоцен
- 4 Еолски песак,Плеистоцен
- 5 Шљункови и пескови речних тераса,Плеистоцен
- 6 Шљункови, пескови, глине,Плиоцен
- 7 Лапори, глине, глине са угљем,Плиоцен
- 9 Церитски кречњаци и пешчари,Миоцен
- 10 Литотамнијски кречњаци и лапорци,Миоцен
- 11 Глинци са игљем и базални конгломерати,Миоцен
- 12 Трахит,Миоцен
- 13 Горњокредни флиш:конгломерати, пешчари, лапорци,глинци,Креда
- 14 Сенон (нерашчлањени),Креда
- 15 Серпентин,Јура
- 16 Дијабази,Јура
- 17 Тријаски кречњаци,Тријас
- 18 Кристалисти шкриљци, без гнајсева (старији палеозоик)
- 19 Гнајсеви,Прекамбрија
- 20 Гранити,Тријас
- Покривени раседи
- - - Раседи назначени геофизичким испитивањима
- Обухват студије

Педолошке карактеристике

Преовлађујуће земљиште на подручју општина Нови Кнежевац, Чока и Сечањ представљају различити варијетети чернозема, међу којима преовлађује чернозем са знацима оглејавања у лесу. Черноземи спадају у најплоднија земљишта са највећим производним потенцијалима, са значајним учешћем хумуса у површинском делу и са одличним водним и ваздушним режимом, топлотним и микробиолошким особинама, као и добрим механичким саставом. Налази се на лесним терасама и платоима, а настаје деловањем подземних вода, услед чега се јављају промене у лесу. Овај чернозем углавном покрива дубље развучене и простране депресије, а по морфолошким особинама у акумулативно-хумусном делу је близак другим черноземним творевинама. Због своје изузене производне вредности потребно је рационално планирати коришћење ових земљишта првенствено у пољопривредне сврхе.

Чернозем карбонатни спада у првокласна земљишта за пољопривредну производњу и одликује се лаком обрадом. Остали типови чернозема мање су плодни од претходног, али се такође убрајају у високо квалитетна земљишта, то су чернозем са знацима забаривања и чернозем солоњецести.

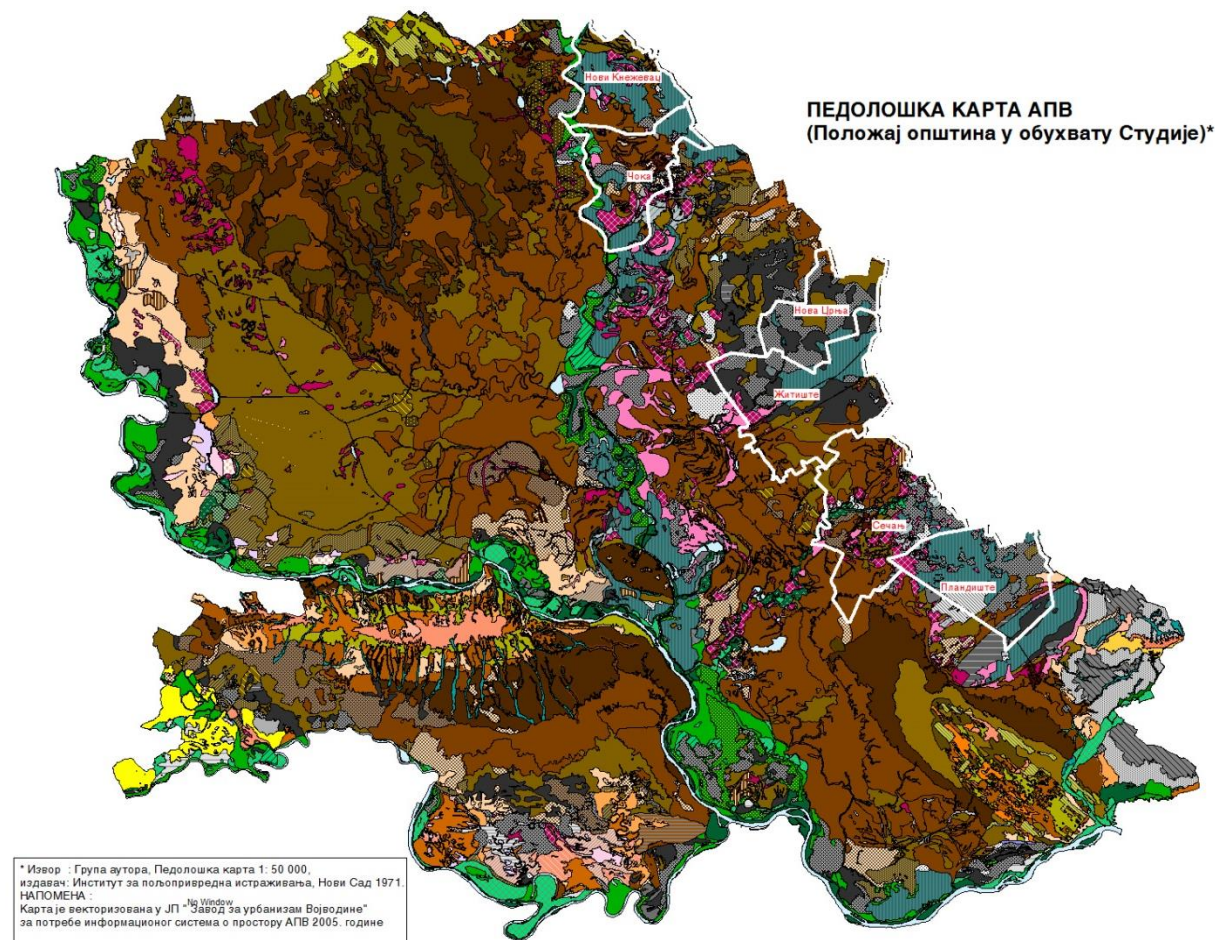
Ритска земљишта својим карактеристикама представљају потенцијално плодна земљишта, тако да се уз правилну примену агротехичких мера у пољопривредној производњи могу користити за све њивске културе. Овај тип земљишта преовлађује у општинама Нова Црња, Житиште и Пландиште са око 70%.

Ритске црнице су интразоналне и хидрогене творевине настале утицајем површинских или подземних вода, или истовремено и једних и других, те је стога матична подлога ритских црница у потпуности оглејена. До пре око 200 година ова земљишта су углавном била под водом, а каснијим мелиоративним захватима претворена су у ораничне површине. Геолошку подлогу ритској црници чини промењени лес или алувијални нанос, а понегде и песак. Сматра се тешким земљиштем, то су или тешке глине, негде глиновите иловаче, па чак и песковите иловаче. Генерално посматрано, ритска црница је плодно земљиште, међутим услед тешког механичког састава, а понегде и лоше структуре и неповољних водно-физичких особина, ова плодност каткад не може да дође до изражаја.

Најзаступљенија је ритска црница карбонатна, потенцијално плодно земљиште, које захтева увођење водног режима и примену интензивне агротехнике, а потом и ритска црница бескарбонатна. Најчешће се користе за ратарске културе, а нарочито за производњу легуминоза (соја, луцерка).

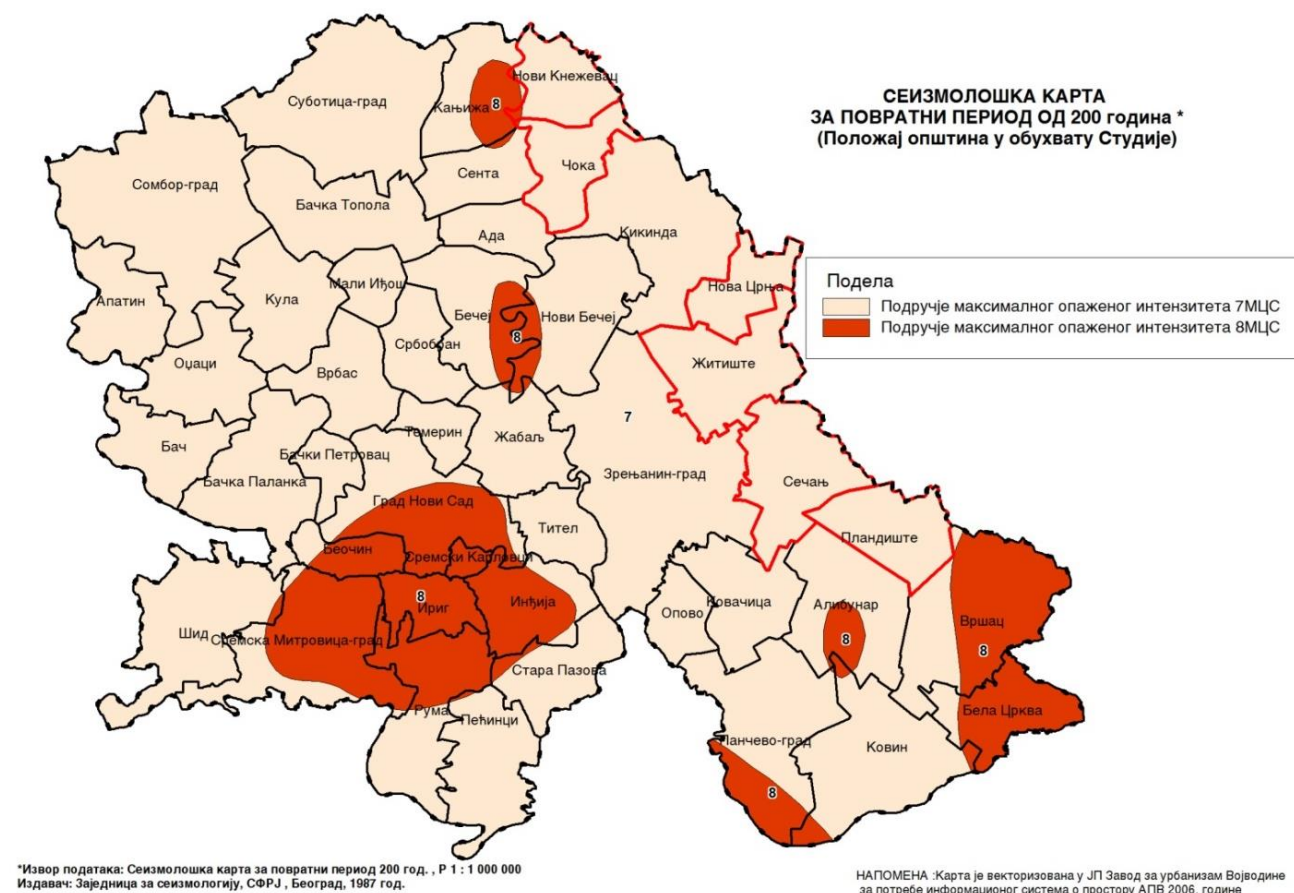
Ритска смоница се смењује са ритском црницом и има хидроморфни карактер. Настала је превлађавањем земљишта подземном и површинском водом. Удео честица глине је већи од удела тих честица у другим земљиштима. Ово земљиште има лоше водно-физичке особине, те је тешко, збијено и хладно земљиште. Производне особине смонице указују на њену релативно високу плодност, која је у нашим условима умањена неадекватном обрадом што је довело до испирања хумуса, а такође и чињеницом да се у деловима кишних година ово земљиште јако тешко обрађује. Потенцијална плодност ритске смонице је велика, јер у хумусном хоризонту има доста хумуса, азота и калијума. Активна плодност није међутим тако висока јер у многостави зависи од количине и распореда падавина, тако да се приноси могу значајно повећати једино регулацијом водног режима, односно уз високу агротехнику и мелиорационе радове.

Карта 4. Педолошка карта општина у обухвату Студије

Легенда

1 Иницијално зем. на лесу	29 Чернозем иловасто-песковити на песку	58 Алуви.-делуви. земљиште забарено
2 Иницијално зем. на песку и местимично живи песак	30 Чернозем песковито-иловаста на песку	59 Ливадска црница карбонатна на лесном платоу
3 Иницијално зем. на алувијалним наносима	31 Чернозем бескарбонатни на песку	60 Ливадска црница карбонатна на лесној тераси
4 Иницијално зем. на шкриљцима	32 Чернозем карбонатни на алувијалним наносима	61 Ливадска црница бескарбонатна
5 Иницијално земљиште на терцијарним творевинама	33 Чернозем бескарбонатни на алувијалним наносима	62 Ливадска црница огајњачена
6 Антропогенизовани песак	34 Чернозем огајњачени на алувијалним наносима	63 Ливадска црница са знацима заслањавања
7 Парарендзина на лесу	35 Смоница на терцијерним глинама	64 Ливадска црница солончакаста
8 Парарендзина на лапорцу	36 Смоница на терцијерним глинама огајњачена	65 Ливадска црница солоњецаста
9 Парарендзина на меком кречњаку	37 Гајњача	66 Ритска црница карбонатна
10 Хумусно-силикатно зем.	38 Гајњача еродирана	67 Ритска црница карбонатна песковита
11 Смеђе степско зем. на песку-иницијално	39 Гајњача левивирана	68 Ритска црница карбонатна на песку
12 Смеђе степско зем. на песку-слабо развијено	40 Гајњача скелетоидна левивирана	69 Ритска црница карбонатна местимично заслањена
13 Смеђе степско зем. на песку-развијено	41 Гајњача осолођена	70 Ритска црница карбонатна заслањена
14 Смеђе степско иниц. зем. и јако песковити чернозем	42 Гајњача с флекама солођа	71 Ритска црница карбонатна на песку заслањена
15 Чернозем карбонатни на лесном платоу	43 Кисело смеђе зем. на кристалистим шкриљцима	72 Ритска црница бескарбонатна
16 Чернозем карбонатни на лесној тераси	44 Псеудоглеј	73 Ритска црница бескарбонатна песковита
17 Чернозем еродирани	45 Алувијално шљунковито-песковито зем.	74 Ритска црница бескарбонатна местимично заслањена
18 Чернозем карбонатни заруђени	46 Алувијално песковито зем.	75 Ритска црница бескарбонатна с флекама солођа
19 Чернозем са знацима ранијег забаривања	47 Алувијално иловасто земљиште	76 Ритска смоница
20 Чернозем са знацима оглејавања у лесу	48 Алувијално глиновито зем.	77 Ритска смоница заслањена
21 Чернозем бескарбонатни	49 Алувијално забарено зем.	78 Ритска смоница заслањена и алкализована
22 Чернозем слабо огајњачени	50 Алувијално заслањено зем.	79 Мочварно глејно земљиште
23 Чернозем огајњачени	51 Алувијално алкализовано зем.	80 Мочварно глејно заслањено земљиште
24 Чернозем огајњачени с флекама солођа	52 Алувијално зем. с флекама солођа	81 Тресетно земљиште (ниски тресет)
25 Чернозем солончакасти	53 Алувијално зем. на ритској црници	82 Солончак
26 Чернозем солоњецести	54 Делувијално карбонатно зем.	83 Солоњец
27 Чернозем на песковитом лесу	55 Делувијално карбонатно заруђено зем.	84 Солоњец солончакасти
28 Чернозем песковити на песку	56 Делувијално бескарбонатно зем.	85 Солоњец и солођ
	57 Алуви.-делуви. зем. карбонатно и бескарбонатно	86 Солођ
		87 Реке, језера, баре и мочваре

Карта 6. Сеизмолошка карта Војводине за повратни период од 200 година

Хидрографске и хидролошке карактеристике

Површинске воде

Општине у оквиру обухвата Студије су изузетно богате површинским и подземним водама. Површинску хидрографију на територији чине река Тиса, Златица, Стари Бегеј, Пловни Бегеј, Тамиш и Брзава, детаљна каналска мрежа ХС ДТД, рибњаци, језера (Мртва Тиса, језеро Јама), баре и мочваре. Подземне воде се јављају у виду фреатских и артешких вода.

Река Тиса као природни, капитални и функционални ресурс представља највећи природни водоток у обухвату. Заједничко за сва насеља на Тиси је да нису довољно и на прави начин искористили потенцијале које ова река пружа. Предности положаја уз реку могу се исказати у начелу кроз коришћење за наводњавање, обезбеђење индустријских вода, рекреацију, подизање атрактивности туристичке понуде. Максимални водостаји јављају се у пролећном периоду године, а ниски у јесењем и зимском периоду.

Преко кикиндског канала река Златица је повезана са главним каналом хидросистема ДТД. Режим Златице у великој мери зависи од режима Тисе, обзиром на то да је њена лева притока.

Укупни водни режим на водотоцима Стари Бегеј и Пловни Бегеј као и каналима (квалитет, расподела воде, поплаве, итд.) под снажним је утицајем измењених услова насталих укључењем ових водотокова и канала у мрежу хидросистема ДТД, тако да они у хидротехничком смислу сачињавају јединствену целину. Бујични карактер ових водотокова условљава да је ефикасну одбрану од поплава могуће вршити само уз сарадњу са суседном Румунијом, односно обезбеђењем рада бројних акумулација у Румунији и адекватном прерасподелом вода, уз пасивне мере заштите и оптималним управљањем банатским делом хидросистема у случају наиласка великих вода.

Река Тамиш је најзначајнији водоток јужног Баната. На целој дужини Тамиша кроз Општину Сечањ изграђени су насипи са обе стране. Ова деоница је карактеристична по брзом наиласку поплавног таласа, али су они значајно успорени урађеним хидротехничким радовима којима је Тамиш укључен у ХС ДТД. Водопривредним радовима обухваћена је и река Брзава која је у овом делу добила каналисано корито са насипима на обе стране корита.

На територији обухвата Студије изграђен је велики број канала који су од изузетног значаја за решавање проблема наводњавања, одводњавања и пловидбе у овом делу Баната, који поред повезивања значајних привредних центара Бачке и Баната, прихватају и подземне и површинске воде, те на тај начин знатно ублажава поплавне таласе на рекама.

Најнижи делови слатинастих терена претворени су у рибњаке, чиме се обогаћује површинска хидрографија. Вода се за ове потребе захвата из река, чији је квалитет задовољавајући.

Језера су настала пресецањем меандара која се формирају у мртвајама, али и проваљивањем насипа, при чему су огромне масе воде издубиле језерски базен (тзв. провална језера).

Подземне воде

Основни потенцијал на територији свакако представљају и значајне резерве подземних вода за водоснабдевање становништва, али су ниског степена истражености. Оне настају понирањем атмосферских талог и инфилтрацијом воде из корита водотока.

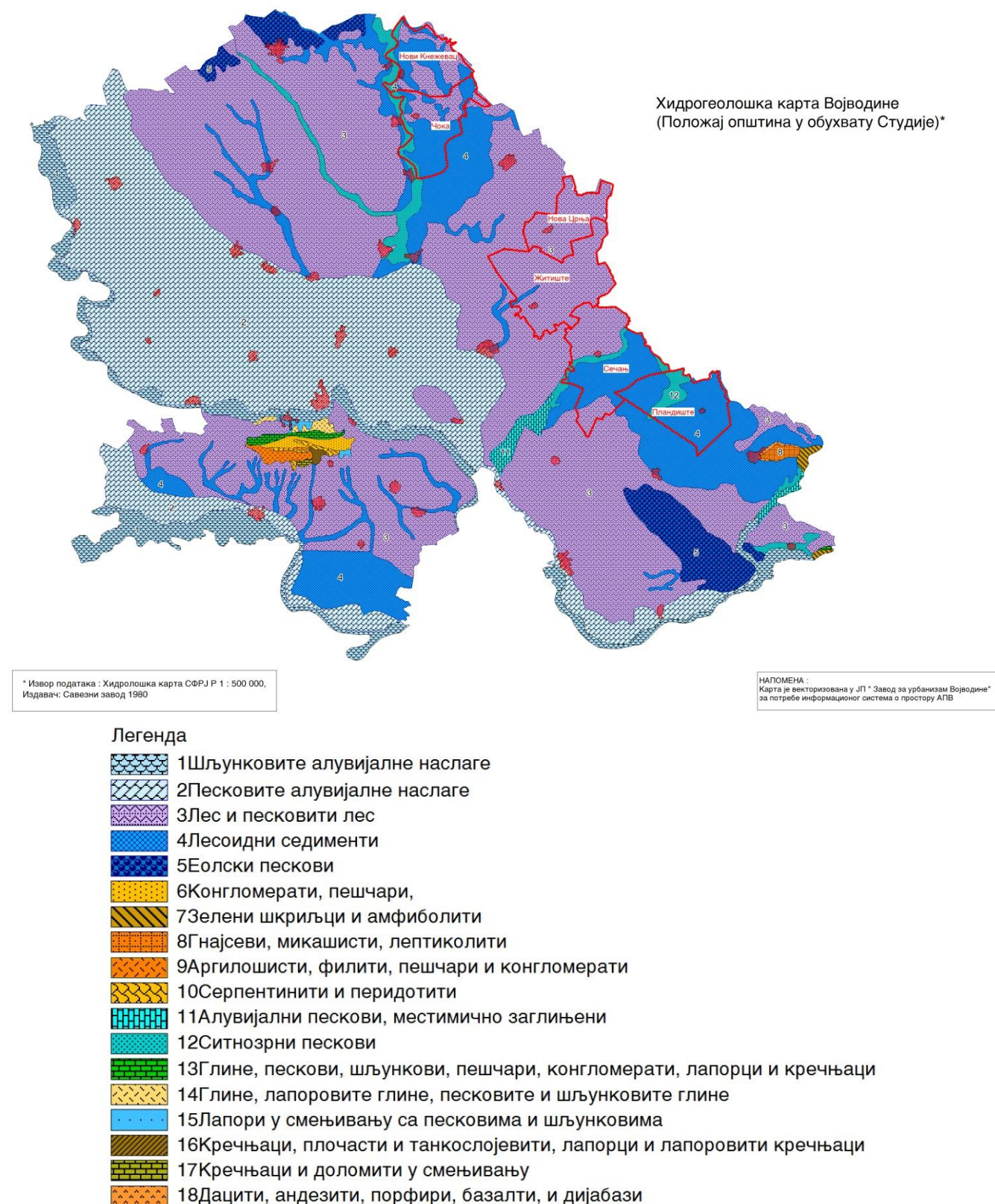
Фреатске воде (плитке воде) или воде прве издани, главни су узрочник великих поплава у већини општина. Мада је давно изграђена мрежа отворених канала за одводњавање, због мале апсорпционе моћи, преспорог гравитационог отицања и малог броја црпних станица, овај проблем ни до данас није адекватно решен. Нивои ових вода зависе од висине падавина (климатолошки типови) или од водостаја река (хидролошке издани). Горњи ниво фреатске воде је слободан тако да варира у зависности од храњења и губљења воде.

Фреатске воде се најчешће карактеришу повећаним садржајем гвожђа, повећаним утрешком KMnO_4 и целокупном тврдоћом, а поред тога већина вода је подложна бактериолошком загађењу.

Артешке воде или воде издани на већим дубинама имају посебан значај, јер се насеља из њих снабдевају водом за пиће. Јављају се у више хоризоната на различитим дубинама, а креће се већ на дубини од 50 m па даље. За хемијски састав артешке воде може бити карактеристичан повишени садржај амонијака, гвожђа и калијумперманганата. Вода на већим дубинама је у знатној мери минерализована, па се може користити и као термоминерална вода. Карактеристично је да се са повећањем дубине подиже и температура воде.

Што се подземних вода тиче, непостојање система атмосферске канализационе мреже и каналске мреже, односно нефункционалност постојеће мреже канала, отежава одвођење сувишних унутрашњих вода са територије, што доводи до повишења нивоа подземне воде, превлаживања земљишта, посебно у њеним нижим деловима.

Карта 7. Хидрогеолошка карта са положајем општина у обухвату Студије

Пољопривредно земљиште

Заједнички именитељ свих 6 општина у обухвату, представља уједначен и врло висок удео пољопривредног земљишта у односу на укупне површине, од 87,31% у Чоки до 93,55% у Сечању.

Табела 3. Пољопривредно земљиште општина у обухвату Студије

Општине	Укупна површина општина [ha]	Пољопривредно земљиште [ha]	Удео пољопривредног земљишта [%]
Нови Кнежевац	30 533,10	27 555,54	90,24
Чока	32 143,00	28 065,18	87,31
Нова Црња	27 292,86	24 569,58	90,02
Житиште	52 497,28	48 084,14	91,60
Сечањ	52 267,92	48 901,07	93,55
Пландиште	38 313,89	35 203,50	91,88
Укупно	233 048,05	212 379,01	91,13

Збирна површина од 212 379,01 ha под пољопривредним земљиштем или 91,88 % од укупне површине посматраног простора, представља чак и за подручје Војводине неуобичајено висок удео.

Наравно да тако велика површина има хетероген педолошки састав, али значајније су заступљене различите врсте чернозема (карбонатни чернозем са знацима оглејавања у лесу), ритске црнице, смонице и различита ритска земљишта. Ово земљиште не може се оценити као врхунско, али је свакако врло солидног квалитета и пружа спектар производних могућности и својом разноврсношћу, поготово ако се узме у обзир импозантна површина обухвата.

Са правом се може констатовати да је пољопривредно земљиште свакако најзначајнији природни потенцијал посматраног подручја.

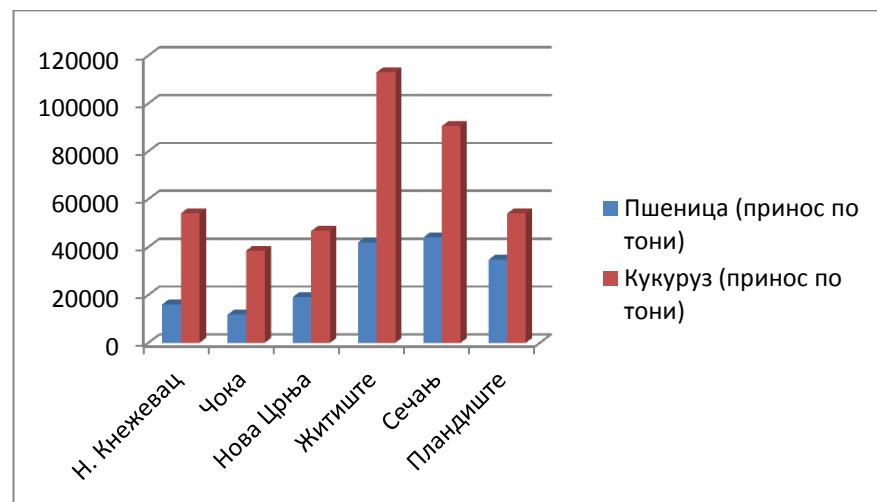
Пољопривредно земљиште највећим делом се користи за ратарску производњу, мањим делом за воћарство, виноградарство и интензивно повртарство. Воћарска и виноградарска производња заступљена је на мање од 1% укупних површина, што представља изузетно низак ниво производње, а приметно је да су у задњим годинама практично нестале површине под виноградима.

Производња по културама

Као што је већ раније истакнуто ратарство је убедљиво најзначајнија грана пољопривреде, а од ратарских култура житарице су преовлађујуће, наравно кукуруз је водећа култура.

Табела 4. Производња пшенице и кукуруза 2011.године, укупан принос у тонама

Општине	Пшеница [t]	Кукуруз [t]	Однос пшенице и кукуруза	
Нови Кнежевац	16 098	54 120	1	3,36
Чока	11 756	38 503	1	3,28
Нова Црња	19 109	46 775	1	2,45
Житиште	41 891	113 059	1	2,70
Сечањ	44 016	90 567	1	2,01
Пландиште	34 689	54 013	1	1,56

Графикон 2. Укупан принос пшенице и кукуруза 2011. године у тонама

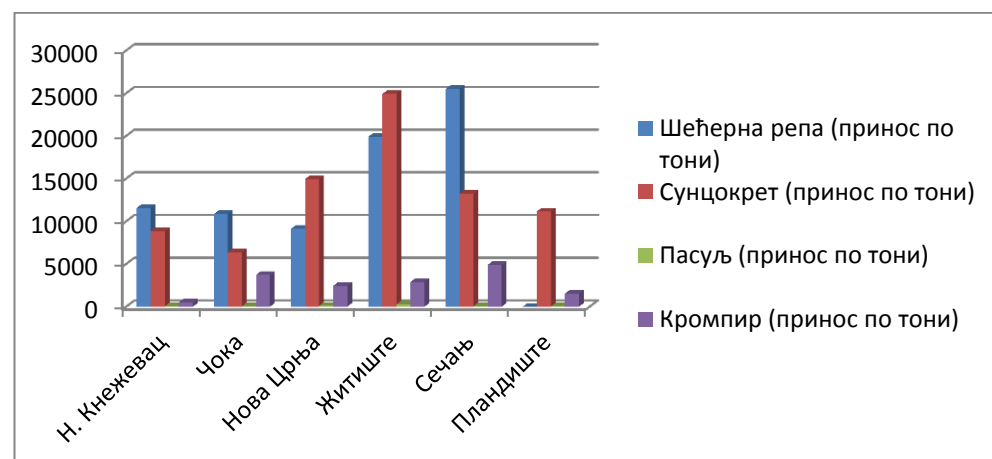
У свим предметним општинама апсолутни приноси кукуруза надилазе апсолутне приносе пшенице, а генерално посматрано ова диспропорција је већа у севернијим општинама посматраног подручја, а умањује се крећући се ка југу. Најизраженија је у општини Нови Кнежевац, где произведена количина кукуруза 3,36 пута надилази укупну производњу пшенице, а најмања несразмера је у општини Пландиште где је однос 1,56 пута.

Иначе највише пшенице се производи у општини Сечањ 44 016 t, а најмање у општини Чока, свега 11 756 t.

Највише кукуруза произведе се у општини Житиште 113 059 t, а најмање у општини Чока 38 503 t.

Табела 5. Производња индустријског биља и поврћа 2011. године, укупан принос у тонама

Општина	Шећерна репа [t]	Сунцокрет [t]	Пасуљ [t]	Кромпир [t]
Нови Кнежевац	11 571	8 832	46	508
Чока	10 856	6 383	74	3 730
Нова Црња	9 133	14 960	118	2 450
Житиште	19 915	24 925	277	2 900
Сечањ	25 500	13 267	87	4 902
Пландиште	0	11 158	42	1 534

Графикон 3. Укупан принос индустријског биља и поврћа 2011. године у тонама

Водеће индустријске биљке на предметном подручју су шећерна репа и сунцокрет.

Шећерна репа преовлађује у три посматране општине (Нови Кнежевац, Чока и Сечањ), а сунцокрет преовлађује у преостале три општине и то Нова Црња, Житиште и Пландиште.

Највећи произвођач шећерне репе је општина Сечањ, а оно што је изузетно интересно је да 2011.године општина Пландиште уопште није имала посејану шећерну репу.

Када је реч о производњи сунцокрета водеће општине су Житиште и Нова Црња, што је логично, због постојања уљаре у Новој Црњи, док се најмање сунцокрета производи у општини Чока.

Кромпир је најзначајнија повртарска култура у свим општинама а највећу производњу има општина Сечањ (солидних 4 902 t), док је најмањи произвођач општина Нови Кнежевац, са готово десетоструко мањом производњом од свега 508 t.

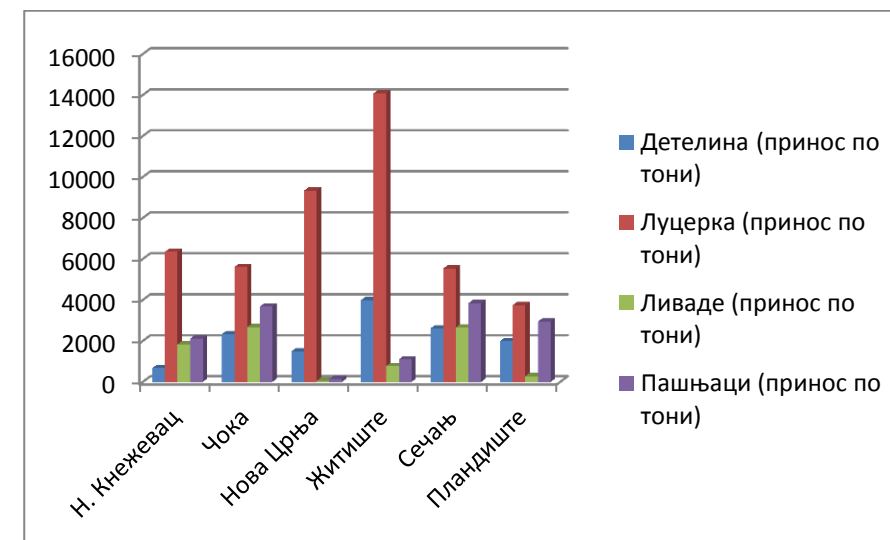
Пасуљ се производи у малим количинама, а једино у општини Житиште производња је осетно већа и то пре свега захваљујући селу Равни Тополовац, у ком постоји богата традиција производње ове културе и које је у локалним условима и нешто шире чувено по квалитету пасуља. Нажалост Тополовачки пасуљ још није брендиран и заштићен, па задњих година чак и у овом селу варирају површине под овом културом.

Крмно биље

Могло би се рећи да су укупни приноси под крмним биљем релативно солидни. Наравно водећа култура је луцерка.

Табела 6. Приноси масе крмног биља и сена 2011.године, укупан принос у тонама

Општине	Луцерка [t]	Детелина [t]	Ливаде [t]
Нови Кнежевац	6 349	675	1 835
Чока	5 612	2 331	2 671
Нова Црња	9 333	1 490	52
Житиште	14 083	3 990	779
Сечањ	5 531	2 611	2 658
Пландиште	3 746	1 994	281

Графикон 4. Укупан принос крмног биља и сена 2011. године у тонама

Луцерка је доста заступљена у свим општинама, највише у Житишту, а најмање у Пландишту.

Детелина је заступљена много мање од луцерке, али док је та сразмера у Новом Кнежевцу готово 1:10 у корист луцерке, рецимо у Пландишту је мања 1:2. Највеће количине детелине производе се такође у општини Житиште.

Највише пашњачког сена производи се у Чоки и Сечању, а најмање у Новој Црњи.

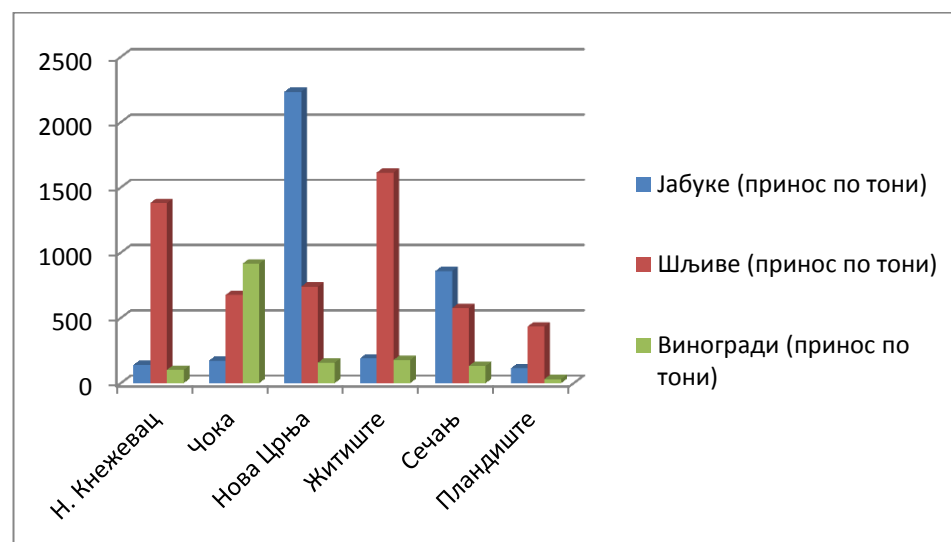
Табела 7. Производња воћа и поврћа, укупан принос у тонама

Општине	Јабукe [t]	Шљиве [t]	Виногради [t]
Нови Кнежевац	140	1 380	102
Чока	172	676	915
Нова Црња	2 233	739	157
Житиште	189	1 613	177
Сечањ	859	575	132
Пландиште	114	434	31

Као и у целој земљи јабуке и шљиве су најзаступљеније воће. На посматраном подручју у 4 општине (Нови Кнежевац, Чока, Житиште и Пландиште) преовлађује шљива, док у Новој Црњи и Сечању доминира јабука. Ово се донекле разликује од стања у АП Војводини, где је јабука готово duplo заступљенија од шљиве.

Кад се ради о приносима грождја, готово искључиво винског, једно општина Чока има значајнију производњу од 915 t, што је више него производња свих 5 других посматраних општина заједно. На бази такве производње у Чоки постоји велика винарија са богатом традицијом.

Графикон 5. Укупан принос воћа и поврћа 2011. године у тонама

Шуме и ваншумско зеленило

Генерално гледано цео Банат је врло сиромашан шумама, па се ова констатација односи и на посматраних шест општина. Ипак, општине у северном делу имају нешто већи удео површина под шумом, од општина средњег и јужног Баната, па тако Нови Кнежевац има 2,66% шумског земљишта, а рецимо Житиште свега 0,4%. Ове површине су знатно мање од пошумљености АПВ 2009. године (6,7%), као и од оптималне шумовитости дате РПП АПВ коју треба достићи до 2020. Године (14,7%).

Табела 8. Шумско земљиште

Општина	Шумско земљиште ¹ [ha]	%	Пошумљене површине ² [ha]
Нови Кнежевац	811,53	2,66	553,99
Чока	456,87	1,42	263,99
Нова Црња	462,94	1,70	333,00
Житиште	214,74	0,41	-
Сечањ	462,84	0,89	171,00
Пландиште	224,14	0,59	-

Такође видљива је разлика у површинама под шумским земљиштем (које су увек веће), од постојећих површина под шумама (које су знатно мање).

За развој шумарства као привредне гране нема већих потенцијала, док је пошумљавање могуће планирати на непошумљеном шумском земљишту, као и пољопривредном земљишту лошијег бонитета. Проблем овог подручја представља сува клима и неповољно земљиште за гајење већине шумских врста, па су могућности што се тиче подизања нових шума прилично ограничене.

Површине под ваншумским заштитним зеленилом се налазе у оквиру економија и ловних ремиза. Насељско зеленило је заступљено у свим насељима у обухвату Студије.

Подизањем ваншумског зеленила (ветрозаштитног и пољозаштитног) уз канале, путеве и у оквиру пољопривредног земљишта се може повећати шумовитост и уједно утицати на побољшање укупних микроклиматских услова. При подизању ваншумског зеленила је потребно водити рачуна о заштити канала и насипа, безбедности саобраћаја и исплативости подизања ових појасева на пољопривредном земљишту.

За развој лова као привредне гране постоје бројни предуслови, посебно услови станишта, који погодују развоју дивљачи. Ограничења у развоју лова представљају мала улагања у ову привредну грану, недостатак смештајних капацитета, као и уопште слаба туристичка понуда Општине.

Минералне сировине и хидрогеотермални потенцијали

Према подацима Покрајинског секретаријата за енергетику и минералне сировине, на простору обухвата општина у обухвату Студије, налазе се истражна и експлоатациона поља минералних сировина:

1. Истражни простори минералних сировина:

Нова Црња - истражни простор подземних вода, на локалитету Фабрике уља "Банат" а.д. Нова Црња и истражни простор средњег Баната нафте и природног гаса на основу Решења Покрајинског секретаријата за рударство и минералне сировине.

Нови Кнежевац - истражни простор северног Баната нафте и природног гаса на основу Решења Покрајинског секретаријата за рударство и минералне сировине.

Сечањ - истражни простор средњег Баната нафте и природног гаса на основу Решења Покрајинског секретаријата за рударство и минералне сировине.

Чока - истражни простор подземних вода, истражни простор опекарских сировина, на лежишту циглане у Чоки и истражни простор северног Баната нафте и природног гаса на основу Решења Покрајинског секретаријата за рударство и минералне сировине.

¹ Извор података: Републички геодетски завод, Служба за катастар непокретности

² Извор података: Општине у Србији, Републички завод за статистику

Пландиште - истражни простор подземних вода на простору насеља Маргита и истажни простор јужног Баната нафте и природног гаса на основу Решења Покрајинског секретеријата за рударство и минералне сировине

Житиште - истражни простор опекарских глина у околини циглане у Банатском Карађорђеу и истажни простор средњег Баната нафте и природног гаса на основу Решења Покрајинског секретеријата за рударство и минералне сировине.

II. Лежишта минералних сировина у експлоатацији:

Нова Црња - на територији општине налази се гасно поље "Српска Црња" и нафтно-гасно поље "Војвода Степа" у експлоатацији.

Нови Кнежевац – на територији општине налази се нафтно-гасно поље "Мајдан дубоко" и "Мајдан" у експлоатацији.

Сечањ - на територији општине налази се нафтно-гасно поље "Бока" у експлоатацији.

Чока - на територији општине налази се лежишта подземних вода (извориште а.д. "Мента" у Падеју и извориште ЈКП "Чока" у Чоки) и нафтно и гасно поље "Чока", "Црна Бара", "Црна Бара - југ" и "Црна Бара - село" у експлоатацији.

Пландиште - на територији општине налази се нафтно-гасно поље "Банатско Пландиште", "Јерменовци" и "Велика Греда" у експлоатацији.

Житиште - на територији општине налази се нафтно-гасно поље "Банатски Двор", "Банатски Двор запад", "Бегејци", "Житиште", "Банатско Карађорђево", "Међа", "Хетин", "Итебеј" и "Честерег" у експлоатацији.

III. Хидрогеотермални потенцијали

Нова Црња - на основу података којима располаже Покрајински секретаријат, хидротермални потенцијали општине испитани су на бушотинама Cr-5 и VSts-1.

Нови Кнежевац - хидрогеотермални потенцијали општине испитани су на бушотини НК-5.

Сечањ - хидрогеотермални потенцијали општине до сада нису испитани.

Чока - хидрогеотермални потенцијали општине испитани су на бушотинама Vbc-1/H, Cb-2 и Ter-1.

Пландиште - Хидрогеотермални потенцијали општине до сада нису детаљно испитани, једини подаци о хидрогеотермалним потенцијалима односе се на бушотину код Велике Греде.

Житиште - хидрогеотермални потенцијали општине до сада нису довољно испитани.

Обзиром да истраживање, експлоатација и искоришћавање хидрогеотермалне енергије не представља никакву опасност за животну средину, Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине предлаже да се ове активности дозволе на читавом простору обухвата Студије. Све бушотине које буду имале потенцијал предлажу се за развој бањског туризма

IV. Остале минералне сировине

Нова Црња - поред напред наведених активних истражних простора и експлоатационих поља на подручју општине Нова Црња, у протеклом периоду су регистроване и истражене су појаве шљунка и опекарских глина. Нажалост, Покрајински секретаријат не поседује детаљне податке о овим појавама, али је утврђено да исте имају економски значај за развој општине Нова Црња, па и Покрајине у целини, те у Просторном плану општине Нова Црња на одређеним локалитетима треба извршити резервацију простора за истраживање и експлоатацију ових сировина.

Нови Кнежевац - на простору општине, регистроване су и истражене две појаве опекарских глина и то:

- западно од Новог Кнежевца (лежиште Нови Кнежевац),
- североисточно од Новог Кнежевца (лежиште Банатско Аранђелово-Нови Кнежевац).

Сечањ - на простору општине, у протеклом периоду истражена је појава опекарских глина на лежишту Егентовача у Сечњу.

Чока - на простору општине, у протеклом периоду регистроване и истражена су појава опекарских глина у атару насеља Остојићево и појаве песка у околини Црне Баре.

Пландиште - на простору општине пландиште, у протеклом периоду су регистроване и истражене две појаве кварцних пескова и то:

- на западном ободу села Ватин, поред пута Ватин-Велика Греда и
- на југоисточном ободу села Милетићево.

Обе наведене појаве немају већи економски значај и користе се искључиво за потребе локалног становништва.

Житиште – нема података о осталим минералним сировинама на територији општине.

Оцена потенцијала и ограничења природних ресурса

Основни потенцијали овог простора су значајне пољопривредне површине, као и лежишта нафте, гаса, шљунка, глине и термо-минералних вода, чија истраживања и експлоатацију треба вршити у складу са важећим прописима и технолошким достигнућима, уз примену обавезних мера заштите животне средине.

Ограничавајући фактор развоја ових општина је лош квалитет сирове воде, што представља проблем у снабдевању становништва квалитетном водом за пиће. Такође, мали проценат шумовитости не врши санацију иначе деградираних еколошких услова предметног простора и није у функцији заштите земљишта од еолске ерозије. Уз то, неуређена сметлишта и сточна гробља представљају деградационе пунктове околине.

3.2. СОЦИО-ЕКОНОМСКА АНАЛИЗА

3.2.1. Демографске карактеристике и трендови

Анализа демографског развоја општина у обухвату Студије извршена је на основу званичних, до сада објављених података из књига Пописа становништва, домаћинства и станова у Републици Србији 2011. године.

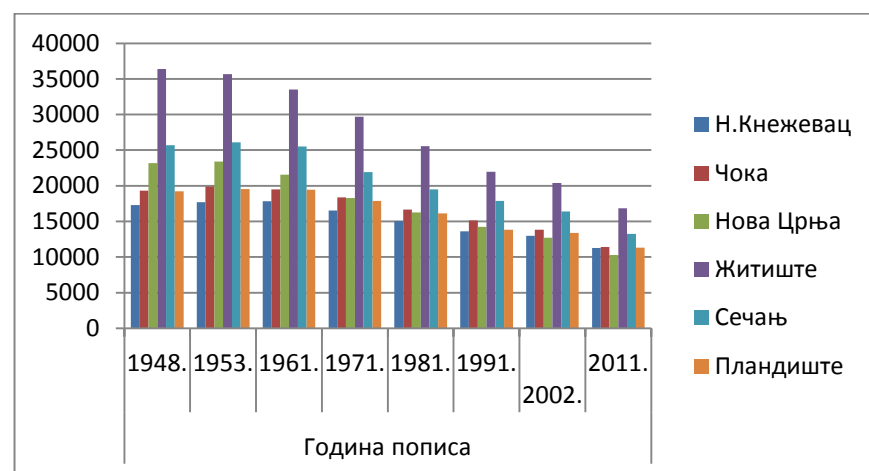
Анализиране општине припадају подручјима са просечном густином насељености мањом од 50 становника на 1 km². Према подацима пописа становништва 2011. године, у ових 6 општина живи 74383 становника. Највише становника има општина Житиште (16841), а најмање општина Нова Црња (10272).

Табела 9. Кретање укупног броја становника

Општина	Година пописа								Прос.стопа раста	
	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.	1948/02	1948/11
Н.Кнежевац	17311	17680	17831	16509	15026	13591	12975	11269	-0,54	-0,68
Чока	19302	19885	19482	18364	16653	15118	13832	11398	-0,62	-0,84
Нова Црња	23169	23382	21580	18298	16270	14252	12705	10272	-1,01	-1,30
Житиште	36375	35649	33514	29684	25579	21964	20399	16841	-1,08	-1,23
Сечањ	25684	26110	25513	21938	19501	17866	16377	13267	-0,84	-1,05
Пландиште	19223	19530	19455	17882	16138	13813	13377	11336	-0,67	-0,84
Укупно општине	141064	142236	137375	122675	109167	96604	89665	74383	-0,84	-1,02

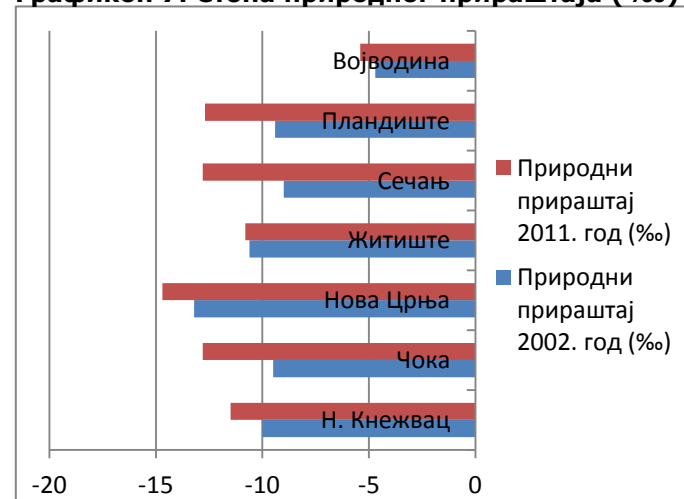
Анализа кретања укупног броја становника општина, за период од 1948-2011. године, указала је на тренд пада укупног броја становника, по просечној годишњој стопи од -1,02%. Само између прва два пописна периода је дошло до благог пораста популације (+1172), да би од Пописа 1961. године, популациона величина перманентно опадала. У периоду 1948-2011. године, популација је готово преполовљена, тј. дошло је до смањења укупног броја становника општина за 66681 лице или за 47,3%. Највеће смањење популације забележиле су општине Нова Црња, Житиште и Сечањ, по већим просечним годишњим стопама од просечне за ниво анализираних општина. Између два последња пописа (2002-2011. године) забележен је драматичан пад популација анализираних општина, највећи до сада, тако да је популација умањена за 15282 лица или 17,0%; од тога највеће смањење укупног броја становника бележе општине Нова Црња и Сечањ, за по 19,0%, док је најмање смањење популације било у општини Нови Кнежевац, за 13,2%.

Графикон 6. Кретање укупног броја становника

Природно кретање становништва има изражене негативне карактеристике, које се огледају у високом морталитету, ниском наталитету и негативном природном прираштају. Стопа природног прираштаја је у свим општинама знатно изнад просечне стопе на нивоу покрајине (-5,4‰), а креће се од -10,8‰ у општини Житиште до -14,7‰ у општини Нова Црња).

Графикон 7. Стопа природног прираштаја (‰)

Табела 10. Стопа природног прираштаја (‰)

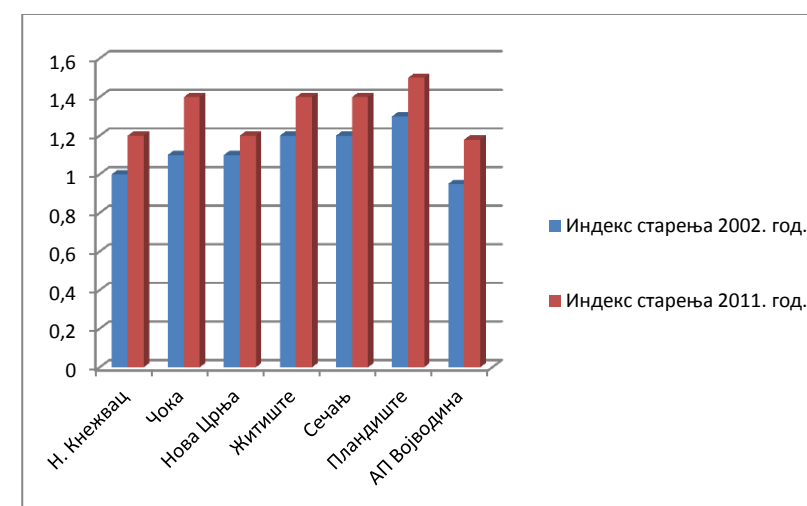
Општине	Стопа природног прираштаја у ‰	
	2002. година	2011. година
Н. Кнежевац	-10	-11,5
Чока	-9,5	-12,8
Нова Црња	-13,2	-14,7
Житиште	-10,6	-10,8
Сечањ	-9	-12,8
Пландиште	-9,4	-12,7
АП Војводина	-4,7	-5,4

старих преко 60 година и броја младих испод 20 година старости). Посматрано по општинама индекс старења се креће од 1,2 до 1,5 (кретао се од 1,0 до 1,3 по Попису 2002. године). Најповољнију старосну структуру имају општине Нови Кнежевац и Нова Црња (са индексом старења од 1,2), а најнеповољнију Пландиште (са индексом старења од 1,5). У свим општинама индекс старења је већи од просечног за војвођанску популацију (1,18).

Табела 11. Структура становништва по великим добним групама

Општина	Укупно	0-19 г.		20-39 г.		40-59 г.		60 и више		Индекс старења
		број	%	број	%	број	%	број	%	
Н. Кнежевац	11269	2269	20,1	2763	24,5	3488	30,9	2749	24,4	1,2
Чока	11398	2190	19,2	2696	23,6	3456	30,3	3056	26,8	1,4
Нова Црња	10272	2116	20,6	2319	22,6	3230	31,4	2607	25,4	1,2
Житиште	16841	3355	19,9	3871	23,0	5096	30,3	4519	26,8	1,4
Сечањ	13267	2553	19,2	3055	23,0	4150	31,3	3509	26,5	1,4
Пландиште	11336	2057	18,1	2523	22,3	3624	32,0	3132	27,6	1,5
Укупно општине	74383	14540	19,5	17227	23,2	23044	31,0	19572	26,3	1,4

Графикон 8. Индекс старења

Просечна старост становништва креће се од 42,6 година у општини Нови Кнежевац, до 44,7 година у општини Пландиште (просечна старост АПВ 41,8 година).

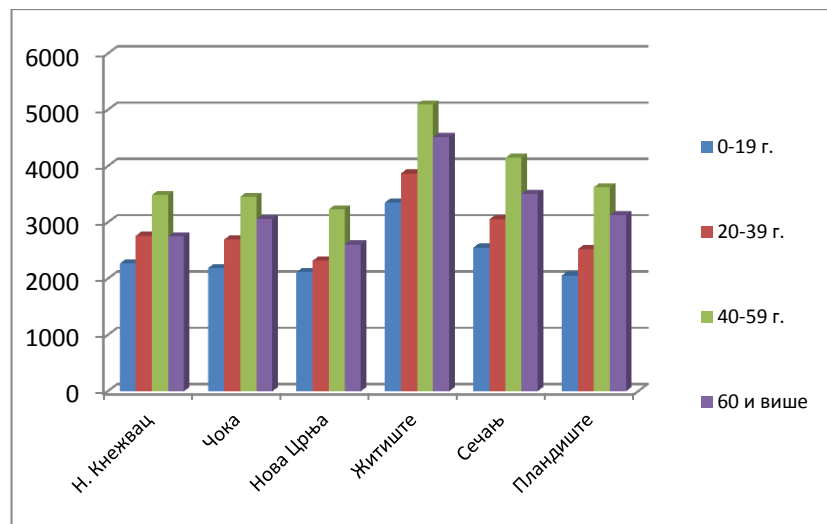
Старије средовечно и старо становништво чини 57,3% укупне популације (53,3% по Попису 2002. године).

У старосној пирамиди контингент најстаријег становништва је већи од контингента најмлађег за 1,4 пута, са тенденцијом даљег погоршавања. На погоршање старосне структуре становништва више је утицало смањење омладинског контингента, него пораст контингента старог становништва. Између два последња пописа дошло је до смањења омладинског контингента за 5547 лица, или за око 3,0%. Посматрано по општинама најмањи удео омладинског контингента је у општини Пландиште. Учешће старог становништва се незнатно повећало за 0,4% (2002. године 25,9%, сада 26,3%). Посматрано по општинама, највећи удео старог становништва у укупном становништву, има општина Пландиште, затим општине Чока, Житиште и Сечањ.

Структура становништва

Анализа структуре становништва по великим добним групама указује на неповољну старосну структуру становништва са екстремно високим индексом старења за анализирано подручје од 1,4 (1,2 по попису 2002.год.). Све ово говори да је процес старења у општинама прешао границе критичности, јер је индекс старења прешао однос 1:1 (индекс старења је однос броја

Графикон 9. Структура становништва по великим добним групама

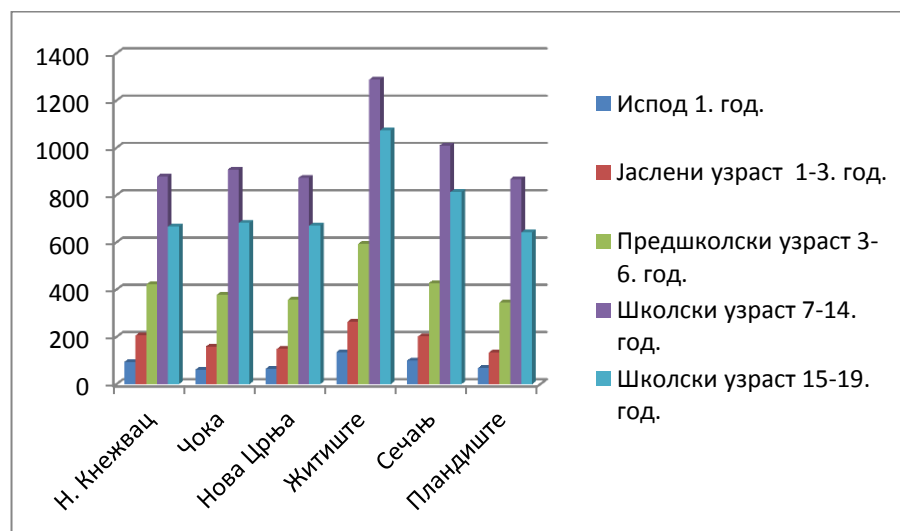

Посебно су анализирани и остале старосне структуре. Добра група од 0-19 година чини 19,5% укупног становништва. У структури ове добне групе највеће учешће има категорија деце обухваћене обавезним основним образовањем (40,0%), затим следи становништво обухваћено средњим образовањем (31,3%), док је удео деце млађе од 7 година (28,7%). Према Попису 2002. године добра група од 0-19 година чинила је 22,4% укупног становништва; највеће је било учешће деце обухваћене обавезним основним образовањем (42,9%), док је подједнак био удео деце млађе од 7 година (28,5%) и становништва обухваћеног средњим образовањем (28,6%).

Табела 12. Остале старосне структуре

Општина	Испод 1 год.	Јаслени узраст 1-3 г.	Предшкол. узраст 3-6 г.	Школски узраст		Укупно 0-19
				7-14г.	15-19г.	
Н. Кнежевац	95	206	422	879	667	2269
Чока	61	160	379	908	682	2190
Нова Црња	66	149	357	873	671	2116
Житиште	136	264	594	1288	1073	3355
Сечањ	100	202	428	1010	813	2553
Планиште	68	133	346	868	642	2057
Укупно општине	526	1114	2526	5826	4548	14540

Графикон 10. Остале старосне структуре

Становништво према школској спреми

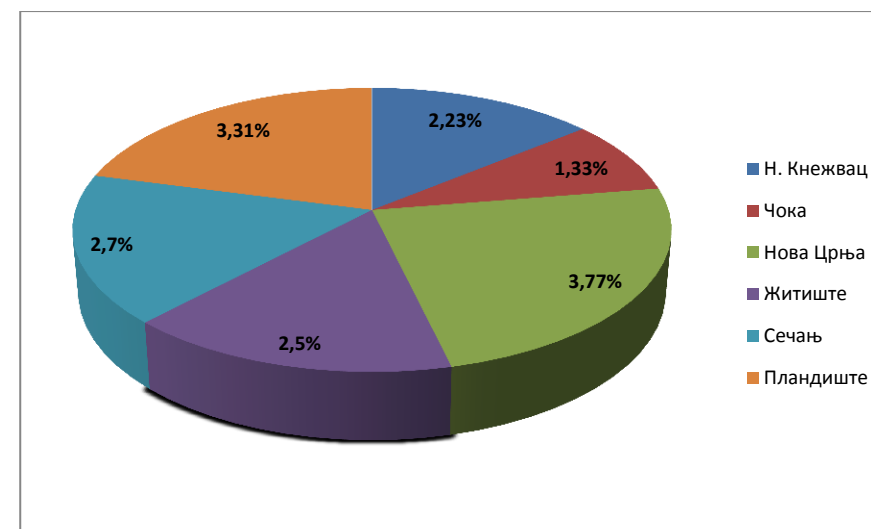
Анализа образовне структуре становништва вршена је преко категорије неписменог становништва старијег од 10 година и према школској спреми становништва старијег од 15 година.

Табела 13. Неписмено становништво

Општина	Број неписмених	% учешћа у групи старијој од 10 година
Н. Кнежевац	227	2,23
Чока	139	1,33
Нова Црња	355	3,77
Житиште	385	2,50
Сечањ	329	2,70
Планиште	347	3,31
Укупно општине	1782	2,62

У популацији старијој од 10 година 2,6% је неписмено становништво (војвођански просек 1,6%; 3,73% по попису 2002.год). Највећи проценат неписмених је у општини Нова Црња (3,8%) и Планиште (3,3%), док је најмањи проценат неписмених у општини Чока (1,3%).

Графикон 11. Удео неписмених у групи старијој од 10 година

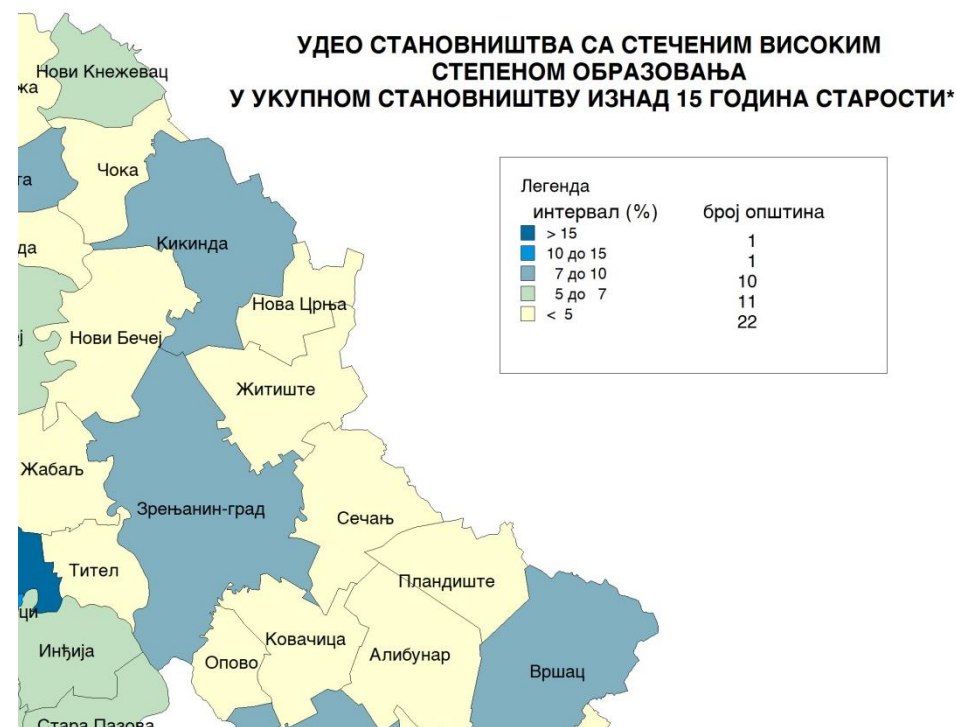
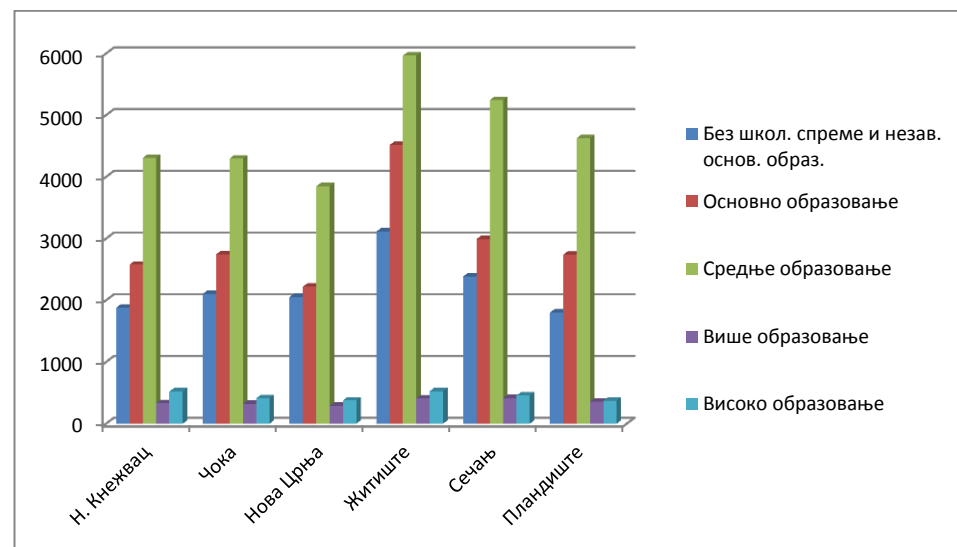
Анализа образовне структуре становништва према школској спреми показује да 20,7% (31,7% по попису 2002.год.) становништва старијег од 15 година чини становништво без школске спреме и незавршеног основног образовања, а када се томе дода становништво са завршеним основним образовањем то чини 48,3% неквалификованог становништва (просек АПВ 34,8%).

Табела 14. Структура становништва старијег од 15 година према школској спреми

Општине	Укупно	Без школ. спреме	Не зав. основ. образ.	Основно образовање		Средње образовање		Више образовање		Високо образовање		Непознато
				Број	%	Број	%	Број	%	Број	%	
Н.Кнежевац	9667	285	1594	2577	26,7	4308	44,6	332	3,4	523	5,4	48
Чока	9890	190	1916	2746	27,8	4297	43,4	320	3,2	412	4,2	9
Нова Црња	8827	432	1622	2222	25,2	3848	43,6	291	3,3	378	4,3	34
Житиште	14559	536	2578	4518	31,0	5968	41,0	410	2,8	528	3,6	21
Сечањ	11527	492	1894	2991	26,0	5245	45,5	415	3,6	458	4,0	32
Планиште	9921	416	1386	2739	27,6	4627	46,6	358	3,6	373	3,8	22
Укупно општине	64391	2351	10990	17793	27,6	28293	43,9	2126	3,3	2672	4,1	166
АП Војводина	1654339	38475	176738	359761	21,7	842142	50,9	81030	4,9	151844	9,2	4349

У популацији старијој од 15 година највеће учешће има становништво са завршеним средњим образовањем 43,9% (34,9% по попису 2002.год., просек АПВ 50,9%), док становништво са завршеним вишим и високим образовањем чини 7,4% (5,4% по Попису 2002. године, просек АПВ 14,1%). Удео становништва са завршеним основним образовањем остао је непромењен. Посматрано по општинама, општина Житиште има највећи удео становништва са завршеним основним образовањем, општина Пландиште има највећи проценат образованих са завршеном средњом стручном спремом, а општина Нови Кнежевац има највећи удео становништва са завршеним вишим и високим образовањем. Још увек је неповољан удео становништва са стеченим високим степеном образовања, јер све општине осим Новог Кнежевца имају мање од 5,0% учешће високо-образованих у укупној популацији изнад 15 година старости. Иако је образовна структура становништва побољшана, у односу на претходне развојне периоде, још увек је релативно велики број становника без школске спреме, а удео свих школо-образовних структура је неповољнији од просечних вредности за АП Војводину.

Графикон 12. Структура становништва старијег од 15 година према школској спреми

*Подаци преузети из „ПОПИС СТАНОВНИШТВА, ДОМАЋИНСТАВА И СТАНОВА 2011“, РЗС, 2012

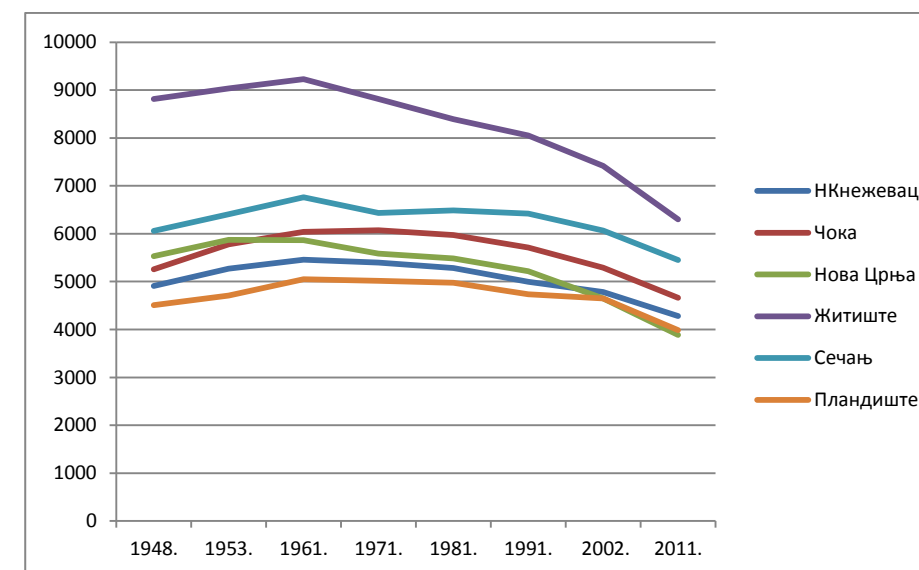
Укупан број домаћинстава је у периоду 1948-2011. године опадао по просечној годишњој стопи од -0,33%. Број домаћинстава расте до 1961. године, а затим перманентно опада. Просечна величина домаћинства опадала је од 4,0 на 2,6 чланова по домаћинству. Оваква кретања последица су раслојавања породице, пада наталитета и погоршања старосне структуре популације.

У укупном броју домаћинстава највеће учешће-подједнако имају домаћинства са једним (28,3%) и два члана (28,1%), приближан је и удео трочланих (17,6%) и четворочлана домаћинства (16,2%), а домаћинства са 5 и више чланова чине 9,8% укупног броја домаћинстава.

Табела 15. Број домаћинства

Општина	Година пописа								Просечна стопа раста	
	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.	1948/02	1948 /11
Н.Кнежевац	4911	5271	5456	5397	5283	4998	4785	4279	-0,05	-0,22
Чока	5255	5776	6040	6071	5969	5710	5293	4663	0,01	-0,19
Нова Црња	5533	5874	5865	5584	5482	5219	4650	3886	-0,32	-0,56
Житиште	8816	9034	9231	8816	8394	8049	7415	6302	-0,32	-0,53
Сечањ	6057	6409	6761	6435	6484	6421	6063	5451	0,00	-0,17
Пландиште	4506	4707	5051	5019	4973	4735	4650	3989	0,06	-0,19
Укупно општине	35078	37071	38404	37322	36585	35132	32856	28570	-0,12	-0,33

Графикон 13. Број домаћинства

Табела 16. Просечна величина домаћинства

Општина	Година пописа								Просечна стопа раста	
	1948.	1953.	1961.	1971.	1981.	1991.	2002.	2011.	1948/02	1948 /11
Н.Кнежевац	3,5	3,4	3,3	3,1	2,8	2,6	2,7	2,6	-0,48	-0,47
Чока	3,7	3,4	3,2	3,0	2,8	2,7	2,6	2,4	-0,66	-0,69
Нова Црња	4,2	4,0	3,7	3,3	3,0	2,7	2,7	2,6	-0,82	-0,56
Житиште	4,1	4,0	3,6	3,4	3,0	2,8	2,8	2,7	-0,71	-0,70
Сечањ	4,2	4,1	3,8	3,4	3,0	2,9	2,7	2,4	-0,82	-0,89
Пландиште	4,3	4,1	3,9	3,6	3,2	3,1	2,9	2,7	-0,73	-0,74
Укупно општине	4,0	3,8	3,6	3,3	3,0	2,8	2,7	2,6	-0,73	-0,69
АП Војводина	3,6	3,5	3,3	3,2	3,0	2,9	2,9	2,8	-1,09	-0,40

Општа демографска ситуација на подручју општина, које припадају емиграционом и депопулационом подручју, изразито је неповољна. Основну карактеристику демографских процеса, у општинама, у периоду 1948-2011. година представља перманентан пад укупног броја становника по просечној годишњој стопи од -1,02%. Овај драматичан пад укупног броја становника, при чему је популациона величина готово преполовљена, прати и пад укупног броја домаћинства, као и смањење просечне величине домаћинства. Природно кретање становништва има изражене негативне карактеристике, са високим негативним стопама природног прираштаја. Смањење омладинског контингента неповољно утиче на старосну структуру становништва које већ има све одлике старе популације. Негативан природни прираштај, уз неповољну старосну структуру, са високим индексом старења, као и неадекватна квалификациона структура становништва указују да ће сви аспекти радне снаге представљати проблем и ограничење развоја општина.

Основни проблем у области демографског развоја, који треба посебно нагласити, је чињеница да ће очекивано старење становништва у непосредној будућности имати за последицу и старење фертилног контингента, што ће директно утицати на даљи пад опште стопе наталитета. Уколико се не предузму одговарајуће мере, то ће изазвати даље убрзавање процеса демографског старења популације са свим познатим негативним ефектима на процес друштвено-економског развоја овог подручја.

3.2.2. Јавне службе

Постојећа организација јавних служби у насељима углавном задовољава потребе становника и има ниво опремљености неопходан за одређени хијерархијски ниво насеља. Међутим, садашње стање - услови рада и ниво опремљености појединих садржаја нису задовољавајући, те их је неопходно опремити у складу са потребама. Капацитети предшколских установа, основних школа и подручних одељења задовољавају садашње потребе, с тим да је евидентно континуирано смањење броја деце у мањим местима. Домови за старе не постоје, иако се тренутно преко центра за социјални рад ова врста социјалне заштите обавља преко геронто-домаћица, постоји потреба за организовањем неког вида центара за старе и дневног и сталног карактера. Спортске активности се реализују у оквиру спортских клубова, уређених спортских терена. Више и високо образовање није организовано ни у једном насељу у обухвату Студије. Музеја, галерија, изложбених простора по мањим насељеним местима нема.

Врста јавне службе	НАЗИВ ОПШТИНЕ/ НАСЕЉА																							
	Нова Црња		Нови Кнежевац						Планиште		Сечањ		Житиште					Чока						
	Нова Црња, Српска Црња	Александрово, Војвода Степа, Радојево, Тоба	Нови Кнежевац	Банатско Аранђелово	Ђала	Мајдан	Подлокањ	Српски Крстур	Рабе, Сигет, Филић	Планиште (са Лаудоновцем)	Банатски Соколац, Барице, Велика Грета, Велики Гај, Дужине, Јерменовци, Купиник, Маргита, Марковићево, Милетићево, , Стари Лец, Хајдучица	Сечањ	Житиште	Банатски Двор, Банатско Вишњићево	Банатско Карађорђево, Торак, Међа, Равни Топаловац	Нови Итебеј	Српски Итебеј, Торда, Честер	Хетин	Чока	Остојићево	Црна Бара, Бачки Моноштор	Јазово	Падеј. Санад	Врбика
Социјална заштита																								
центар за социјални рад	+	-	+	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	+	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
центар/дом за старе	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
предшколска установа	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Образовање																								
основна школа (I-IV р.)	+	+	-	-	+	+	-	-	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	-	-	+	+	-	+
основна школа (I-VIIIр.)	+	+	+	+	-	-	-	+	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	-	+	-
средња школа	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-
Музичка школа	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Више и високо образовање	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Ученички/студентски дом	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Здравствена заштита																								
амбуланта, здравствена станица	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
дом здравља	+	+	+	-	-	-	-	-	-	+	-	+	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Општа болница	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Специјална болница	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
апотека	+	-	+	+	-	-	-	+	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Ветеринарска станица	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+
Култура							-		-															
библиотека	+	-	+	-	-	-	-	-	-	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+
Мултифункционални простор/објекат	+	+	+	+	+	-	+	+	-	+	+	+	+	+	+	+	+	-	+	+	+	+	+	+
Инф.делатност и комуникације																								
радио, локалне новине	-	-	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Физичка култура																								
уређени спорт.терени	+	+	-	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
уређ.и опремље.терени	+	+	+	+	+	-	+	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	+	+	+	-	+	-
фискул.сала/спорт.хала	+	+	+	+	+	-	-	+	-	-	-	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Базени/купалишта	+	+	+	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Како је степен образовања сеоског становништва забрињавајуће низак дају се посебни предлози за решавање проблема образовања сеоског становништва и његовог повезивања са развојем села:

- због значаја развоја села за укупни развој Србије и АПВ потребно је да се државни органи на систематски начин баве проблемима образовања сеоског становништва и улогом тог образовања у развоју сеоских средина;
- потребно је да се ојачају институционални оквири за решавање проблема образовања сеоског становништва у Министарству просвете и Покрајинском секретаријату за образовање (на републичком, покрајинском нивоу, али и у школским управама) тј. да се створе сектори и радна тела, која би се бавила тим проблемима;
- Министарство просвете, у сарадњи са Покрајинским секретаријатом за образовање, би морало да предузме посебно осмишљене мере при спровођењу програма рационализације мреже школа у АПВ и при примени новог механизма финансирања школа по глави ученика, како се не би нанеле непоправљиве штете образовању сеоског становништва, које је и сада веома лоше;
- потребно је да Министарство провете, у сарадњи са Покрајинским секретаријатом за образовање, предузме посебне мере, како би се поваћао обухват сеоске деце на свим нивоима образовања, како би се предупредило осипање те деце у току школовања. Потребне су посебне мере за подизање квалитета образовања у сеоским школама. За оне који су заинтересовани за останак на селу потребно је израдити посебне програмске садржаје, који би допринели успостављању веза између школских знања и живота у сеоским заједницама;
- од стратешког је значаја за развој и села и АПВ у целини, да се успоставе међусекторске везе између образовања и привредног, социјалног и културног развоја сеоских заједница. У циљу конкретизације ове опште поставке потребно је: а) стварање интерсекторских институција (сектора, одбора, комисија), б) успостављање чврстих веза између свих стратешких документа (као што су стратегија развоја образовања, стратегије развоја пољопривреде и руралног развоја, стратегије привредног развоја, регионалног развоја, стратегије смањења сиромаштва, стратегије демографског развоја, стратегија образовања одраслих, национални и локални планови акција за децу итд), ц) чврсто повезивање при реализацији тих стратешких докумената на локалном нивоу;
- стварање регионалних асоцијација сеоских школа и њихово повезивање са средњим пољопривредним школама под менторством пољопривредних факултета могао би постати инструмент за остваривање проширених функција сеоских школа, за унапређивање образовања сеоског становништва и за повезивање сеоског образовања са општим развојем села;
- при концепирању и реализацији свих иновативних програма и пројеката који се остварују у Србији (односно АПВ) на основу предприступних фондова Европске уније, кредита Светске банке и других кредита и донација за примену националних стратешких документа, неопходно је да буду укључене сеоске школе и сеоске заједнице, у тесној сарадњи са општинама.

Једно од добрих решења за проблеме образовања сеоског становништва и за дефинисање улоге тог образовања у развоју сеоских заједница је разрада **концепције сеоске школе као вишефункционалног центра и као центра развоја сеоских заједница**. Таква концепција се остварује у многим земљама.

Концепција проширених функција сеоских школа обухвата:

- пружање образовних услуга свим категоријама сеоског становништва (што укључује предшколско васпитање, основно образовање одраслих који нису завршили основну школу, неформално образовање одраслог становништва у циљу оспособљавања за производне делатности, еколошко образовање, здравствено просвећивање и сл.);
- виђење школе као центра културног живота сеоског становништва;
- концепцију школе као центра социјалних активности становника;
- развој школе као центра обуке сеоског становништва за специфичне производне делатности.

Доступност образовања и инклузија деце из осетљивих група - Један од приоритета Владе Владе АП Војводине и одговарајућих ресорних секретаријата је повећање доступности образовања сваком детету и истовремено стварање услова за квалитетно образовање у складу са његовим потребама и способностима. Овакво образовање које је засновано на праву детета да има приступ образовању које је усмерено на њега и његове специфичне потребе, у стручној литератури се назива инклузивно образовање.

Циљ инклузивног образовања је уклањање свих видова баријера и дискриминације, које би се односиле на пол, националну припадност, верско и социо-економско порекло, способности, здравствено стање или било које друго лично својство појединца, као и омогућавање друштвене кохезије. Очекује се да измене у систему образовања усмерене на повећање инклузивности у знатној мери повећају доступност и квалитет образовања за децу из социјално нестимулативних средина (ромске, сиромашне, сеоске, расељене), деце и одраслих са сметњама у развоју и инвалидитетом, деце са тешкоћама у учењу, пре свега у оквиру редовног система образовања. Иако се у АПВ инклузији деце из осетљивих група у образовном систему посвећује посебна пажња, и даље треба радити на овом проблему.

Концепција развоја здравства је обезбеђење подједнаких услова здравствене заштите за укупно становништво, што се може постићи побољшањем услуга у малим срединама или формирањем мобилних екипа.

Побољшање услуга на нивоу примарне здравствене заштите у руралним срединама подразумева осавремењавање постојећих објеката и, нарочито, мотивисање стручног кадра за рад у мањим и неразвијеним срединама.

У подручјима ниске густине насељености коришћење мобилних услуга може да побољша здравствену заштиту. Ове услуге могу да буду комбиноване са мобилним услугама у области социјалне заштите, што би омогућило одговарајућу уштеду и већу покривеност неразвијених подручја.

За обезбеђење услуга у овој области на вишем нивоу здравствене заштите (секундарни или терцијарни ниво) неопходно је обезбедити добру саобраћајну повезаност (путну мрежу и јавни превоз), како би сви становници могли да користе здравствене услуге које су заступљене само у већим центрима.

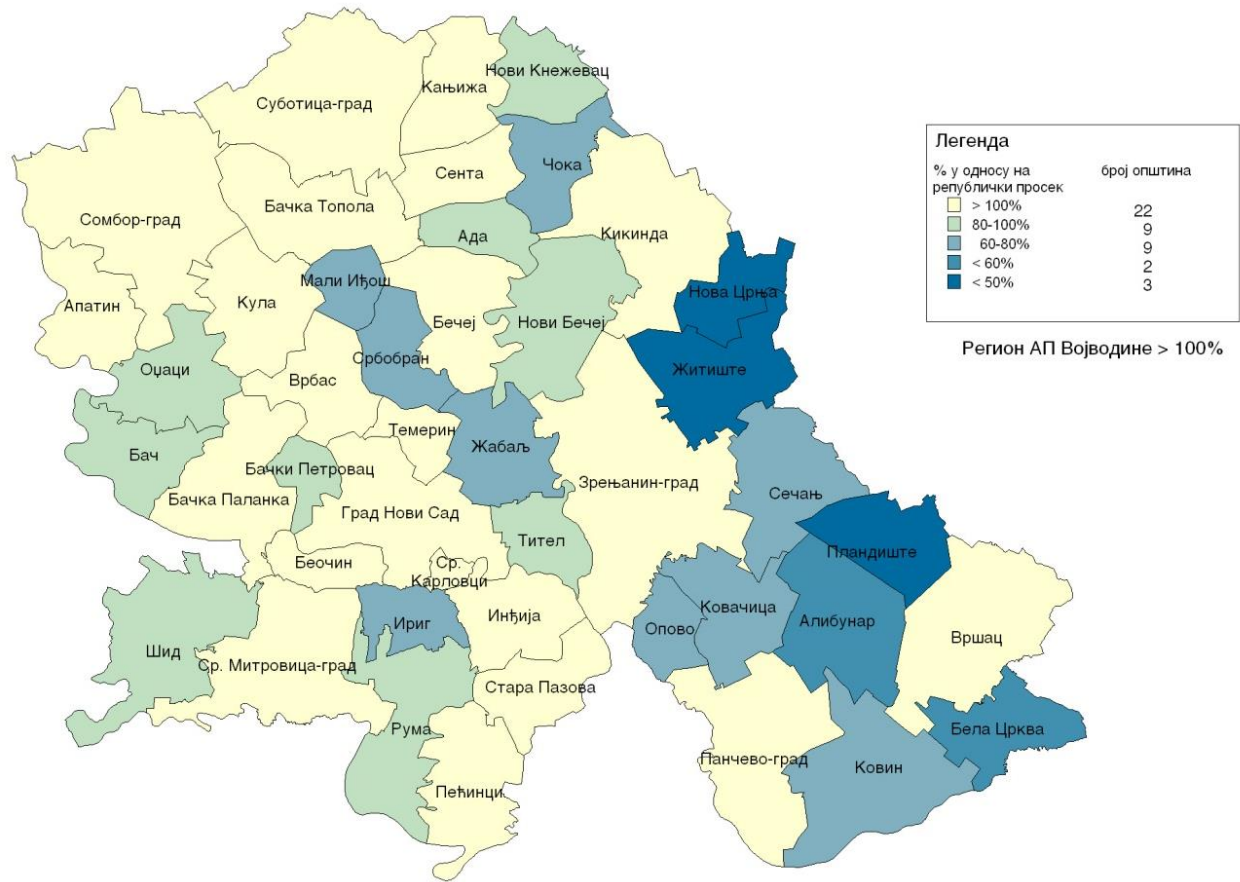
Висок степен централизације, недовољна средстава у буџетима општина су основни разлози неразвијености социјалне заштите у складу са потребама грађана. Фаворизоване су услуге смештаја корисника у установе, што доводи до институционалне изолације корисника, којима би друге врсте услуга задовољавале њихове потребе на квалитетнији начин. Превазилажењем проблема сиромаштва, одн. проблема незапослености, значајно ће се смањити потребе становништва за социјалном заштитом. До тада, неопходна су већа државна улагања у решавање егзистенцијалних проблема становништва.

3.2.3. Привреда

Основни проблеми и ограничења везани за развој пограничних неразвијених општина у северном и источном Банату, у области привреде, проистичу из дејства специфичних фактора током 90-тих година прошлог века чије се последице још увек осећају, а који су условили погоршање пословних резултата, смањење финасијског и слабење развојног потенцијала привреде овог пограничног подручја.

Степен развијености анализираних пограничних општина северног и источног Баната је веома неповољан. На основу вредности бруто-домаћег производа по глави становника, пограничне општине источног Баната припадају недовољно развијеном региону Војводине (вредност БДП испод вредности републичког просека). Посматрано по општинама, у периоду 2010-2013. године општине Житиште и Пландиште нису поправиле свој степен развијености и припадају групи-изразито недовољно развијених јединица локалне самоуправе, чији је степен развијености испод 60% републичког просека. Свој степен развијености задржале су и општине Нови Кнежевац и Чока. Општина Сечањ је из друге групе јединица локалне самоуправе чији је степен развијености у распону од 80% до 100% републичког просека 2011. године, прешла у групу-изразито недовољно развијених јединица локалне самоуправе, чији је степен развијености испод 60% републичког просека. Свој степен развијености поправила је општина Нова Црња и прешла је у трећу групу-недовољно развијених јединица локалне самоуправе, чији је степен развијености у распону од 60%-80% републичког просека.

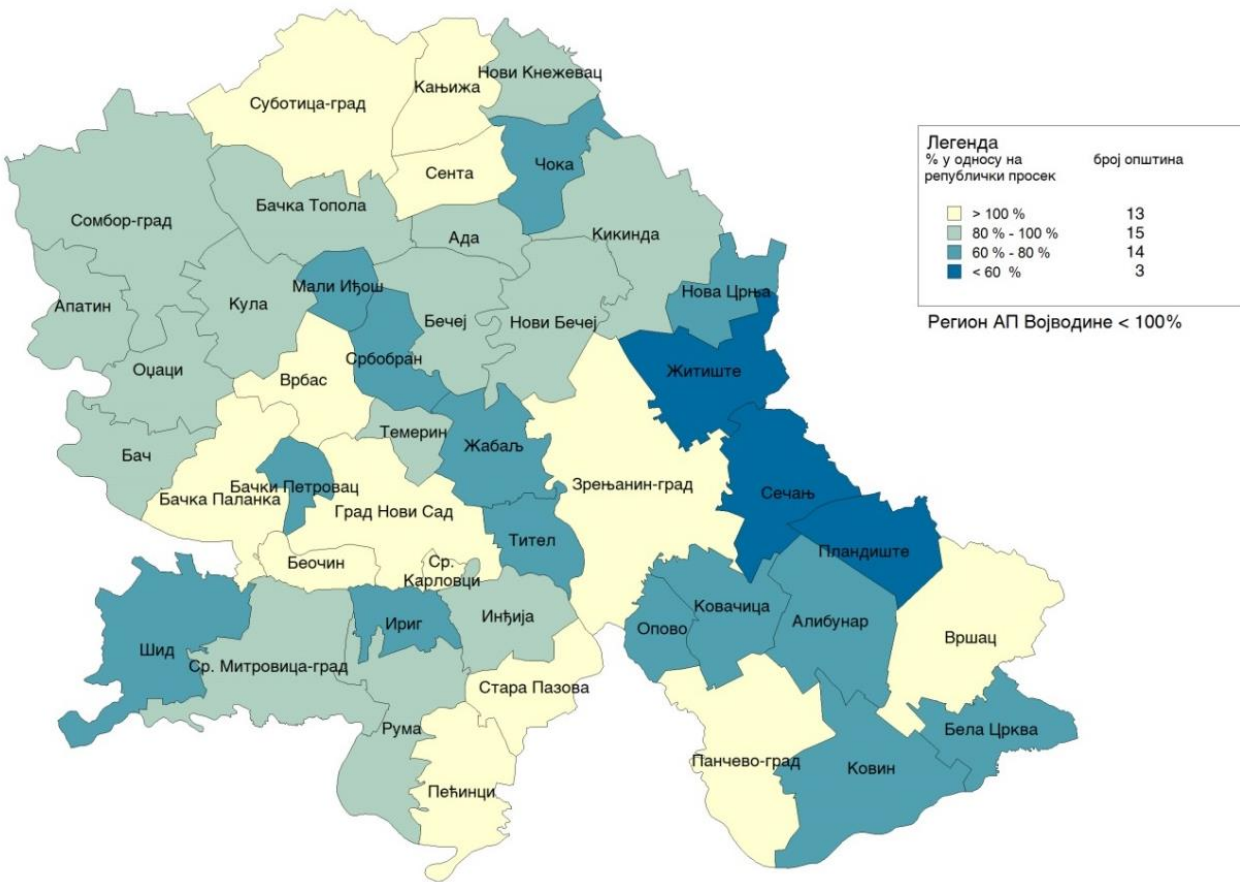
Карта 8. БДП по становнику³ 2010. године

Без обзира на ове промене у степену развијености, подручје анализираних пограничних општина источног Баната је привредно неразвијено, с обзиром да пет, од шест, општина припадају изразито недовољно развијеним и недовољно развијеним општинама.

Према степену развијености јединица локалне самоуправе за 2013. годину три општине (Житиште, Сечањ и Пландиште) припадају четвртој групи-изразито недовољно развијених јединица локалне самоуправе, чији је степен развијености испод 60% републичког просека; две општине (Чока и Нова Црња) припадају трећој групи-недовољно развијених јединица локалне самоуправе, чији је степен развијености у распону од 60%-80% републичког просека, а општина Нови Кнежевац припада другој групи јединица локалне самоуправе чији је степен развијености у распону од 80% до 100% републичког просека.

Карта 9. БДП по становнику⁴ 2013. године

Табела 17. Број запослених на 1000 становника

Општина	Година		
	2005.	2010.	2011.
Чока	127	134	132
Нови Кнежевац	207	169	162
Житиште	174	146	145
Нова Црња	129	106	110
Сечањ	159	163	149
Пландиште	216	171	187
АП Војводина	271	241	237

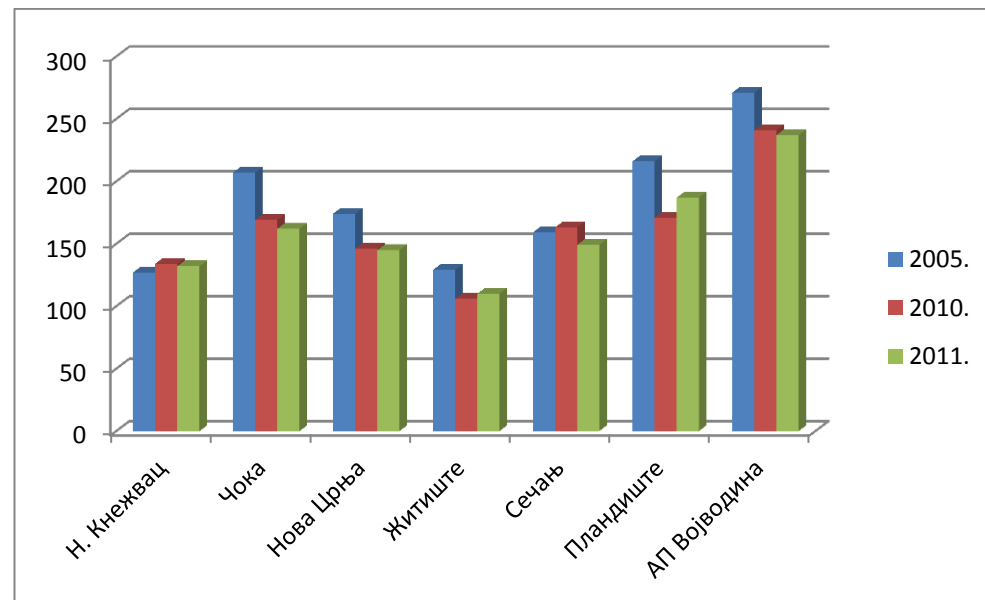
Извор података: Општине и региони у РС 2006, 2011 и 2012. год.

У периоду 2005-2011. године највећи број запослених на 1000 становника имају општине Пландиште и Нови Кнежевац. Најмање запослених на 1000 становника 2005. године има општина Чока, док општина Нова Црња има најмање запослених на 1000 становника у 2010. године и 2011. године. Број запослених на 1000 становника, у посматраном периоду, у свим општинама је испод просечних вредности, како у односу на ниво области, тако и у односу на ниво АП Војводине. У 2011. години у општини Житиште је највећи удео запослених у привреди, а у општинама Нова Црња и Нови Кнежевац у непривреди. У структури запослених у привреди, највећи удео запослених у прерађивачкој индустрији је у општинама Житиште и Нови Кнежевац, док је у општини Сечањ највећи удео запослених у пољопривреди, шумарству и рибарству. Највећи удео запослених код приватних предузетника и лица која самостално обављају делатност, у 2011. години, је у општинама Чока и Пландиште.

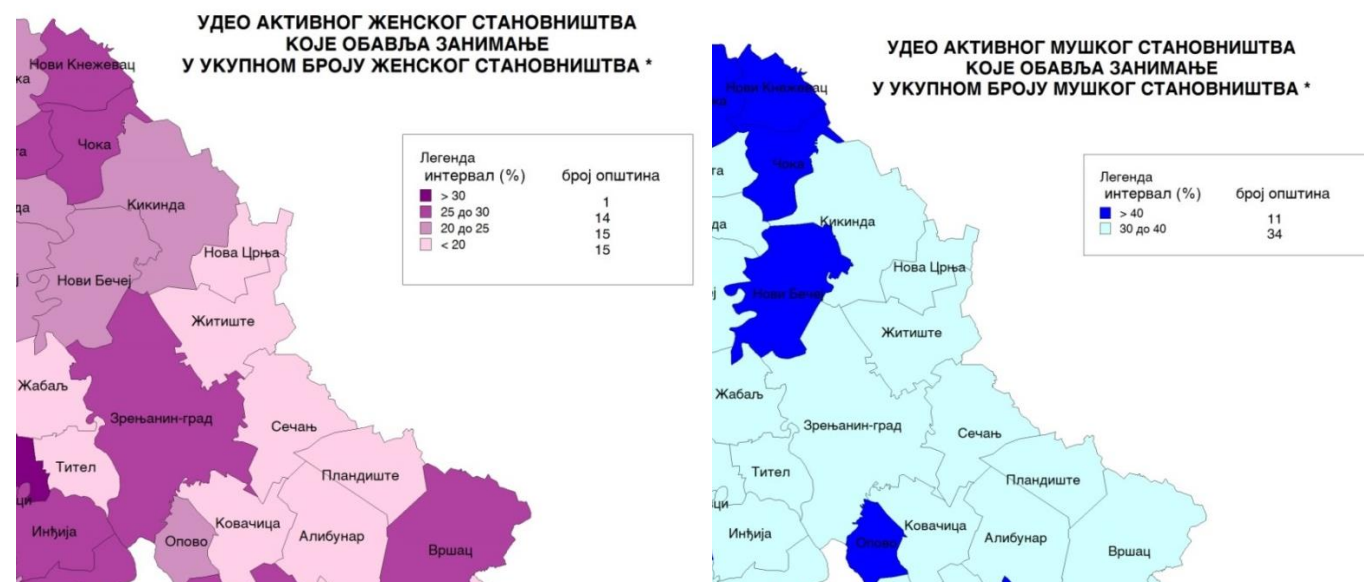
³ Подаци преузети из Уредбе о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2010. годину

⁴ Подаци преузети из Уредбе о утврђивању јединствене листе развијености региона и јединица локалне самоуправе за 2013. годину

Графикон 14. Број запослених на 1000 становника

У погледу полне структуре активних лица која обављају неко занимање старости 15-64 година, у свим општинама више је запослено мушке популације у односу на женску популацију. Посматрано по општинама највећи удео активног мушког/женског становништва које обавља занимање у укупном броју мушког/женског становништва је у општинама Нови Кнежевац и Чока. С друге стране, веома ниско учешће (испод 20,0%) активне женске популације која обавља неко занимање у укупном броју женског становништва је у општинама Нова Црња, Житиште, Сечањ и Пландиште.

*Подаци преузети из „ПОПИС СТАНОВНИШТВА, ДОМАЋИНСТАВА И СТАНОВА 2011“, РЗС, 2012

Престанак рада бројних државних предузећа из различитих сектора, која су захтевала велик број запослених, резултирао је растом стопе незапослености, уз врло неповољну структуру. Анализа структуре незапослених лица, у посматраним општинама, показује да је велик број лица која немају неопходне вештине и знање како би могли да се носе са технолошким и структурним променама. Од укупно око 9500 незапослених, у посматраним општинама, половину од тог броја чини категорија неквалификованих и полуквалификованих лица. Тако, од укупног броја незапослених лица у 2011.год. највећи удео незапослених лица без квалификације је у општинама Житиште 53,7% и Нова Црња 53,1% (просек за АПВ 37,2%). Висока незапосленост младих указује на неусклађеност образовног система са реалним потребама тржишта рада и привреде. Незапосленост млађе популације најизраженија је у општини Нова Црња са високим

уделом незапослених до 29 година (од 6,0% до 7,85%). Најповољнија ситуација је у општини Нови Кнежевац, са најмањим уделом незапослених лица старосне доби до 29 година у укупном радном контингенту (од 3,0% до 4,0%), док је у осталим општинама удео незапослене млађе популације подједнак и креће се у интервалу од 5,0% до 6,0%. У укупном броју лица која траже запослење, скоро половина су жене; највећи удео жена међу незапосленим лицима је у општини Чока (49,5%). Највећи број незапослених лица у односу на 1000 становника има општина Нова Црња (152), просек за АПВ (104).

Табела 18. Незапослена лица⁵ - Стање 31.12.2011.

Општина	Укупно	Први пут траже запослење		Без квалификације*		Жене		На 1000 становника
		Свега	%	Свега	%	Свега	%	
Чока	1519	444	29,2	766	50,4	752	49,5	129
Нови Кнежевац	1126	266	23,6	576	51,2	469	41,7	101
Житиште	2186	846	38,7	1173	53,7	1033	47,3	126
Нова Црња	1560	671	43,0	829	53,1	718	46,0	152
Сечањ	1758	631	35,9	774	44,0	835	47,5	129
Пландиште	1413	469	33,2	645	45,6	642	45,4	125

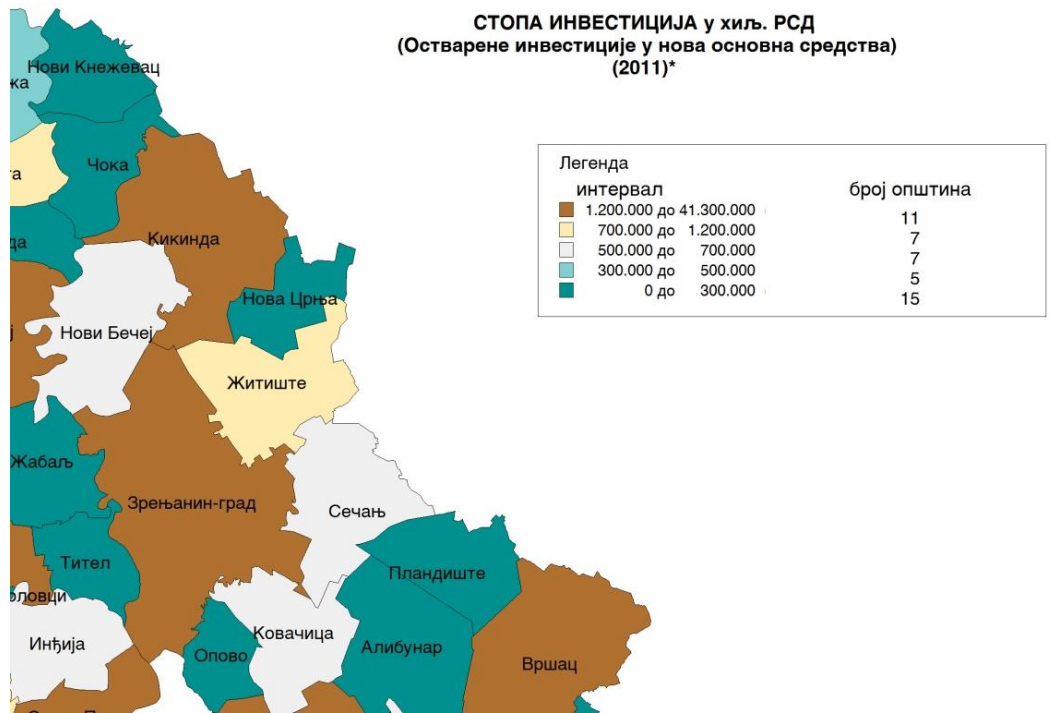
*Подаци презети из РЗС-Витална статистика, Национална служба за запошљавање

У свим посматраним општинама, у периоду 2007-2011. године, просечна зарада по запосленом је испод националног и покрајинског нивоа. Посматрано за 2011.год. просечна зарада по запосленом је знатно нижа од просечне зараде (36.950) за ниво АПВ, а креће се од 26.976 у општини Сечањ, до 32.074 у општини Нови Кнежевац.

Прилив капитала, као основни предуслов привредног раста, изразито је мали у општинама Чока, Нова Црња и Пландиште (чак испод 100.000.000 РСД); нешто је повољнији у општини Нови Кнежевац, али ни у једној од ових општина не прелази вредност од 300.000.000 РСД. Ове општине неопходно је учинити атрактивнијим за привлачење инвестиција, јер су у тим општинама остварене инвестиције у нова основна средства најмање у региону. Највећа стопа инвестиција у нова основна средства забележена је у општини Житиште. Инвестиције у основна

⁵ Извор података: Национална служба за запошљавање

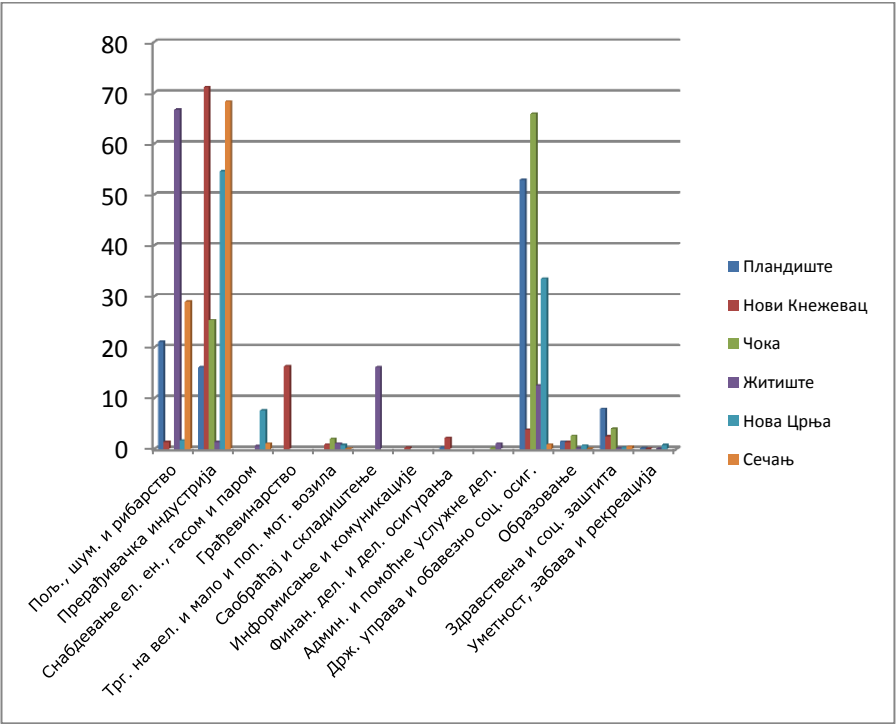
* Полуквалификовани (приучени) и неквалификовани с нижом стручном спремом

*Подаци преузети из „ОПШТИНЕ И РЕГИОНИ У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ 2012“, РЗС

средства у 2011. години, анализирани по карактеру изградње и техничкој структури, показују да је највећи удео од укупних инвестиција у нове капацитете у општини Житиште (81,0%), док је највећи удео улагања у реконструкцију, модернизацију, доградњу и проширење у општини Сечањ (94,0%), а у општини Чока, од укупних инвестиција највише је уложено у одржавање нивоа постојећих капацитета (97,0%). Ако се посматрају инвестиције у основна средства по делатностима, највећи удео улагања у прерађивачкој индустрији остварен је у општинама Нови Кнежевац (71,1%) и Сечањ (68,3%), док је у општини Житиште највише уложено у пољопривреду, шумарству и рибарству (66,7%).

Графикон 15. Остварене инвестиције у нове основне фондове по делатностима у 2011. години

Подручје пограничних неразвијених општина у источном Банату је изразито пољопривредно подручје, што га чини погодном базом за прехранбену индустрију. Иако ово подручје располаже одређеним капацитетима у области агроиндустрије, како прерадним тако и складишним, ови капацитети нису у потпуности искоришћени и лоцирани су претежно у општинским центрима. Заступљени су капацитети за прераду сировина пољопривредног порекла (фабрика уља, фабрике за прераду меса, поврћа, лековитог биља и др.). Подручје располаже и капацитетима металне и металопрерађивачке индустрије, индустрије грађевинског материјала, прераде и производње сиве лепенке, производње конфекцијске одеће, прераде перја и др. Такође, постоје мала и средња предузећа у области агробизниса (прерада индустријске паприке, мини млекаре, кланице, пекаре...). Неповољна ситуација у сеоским насељима (погоршање животних услова) последица је честих миграција становништва ка општинским центрима, што је довело до одлива квалификованих људи који би радили у оваквим срединама, а последица тога је смањење производње и прихода у селима. У руралним подручјима неопходно је изнаћи могућности (адекватана политика развоја пољопривреде и спречавање депопулације и др.) да се сачува и упосли становништво, те повећа профитабилност у пољопривреди.

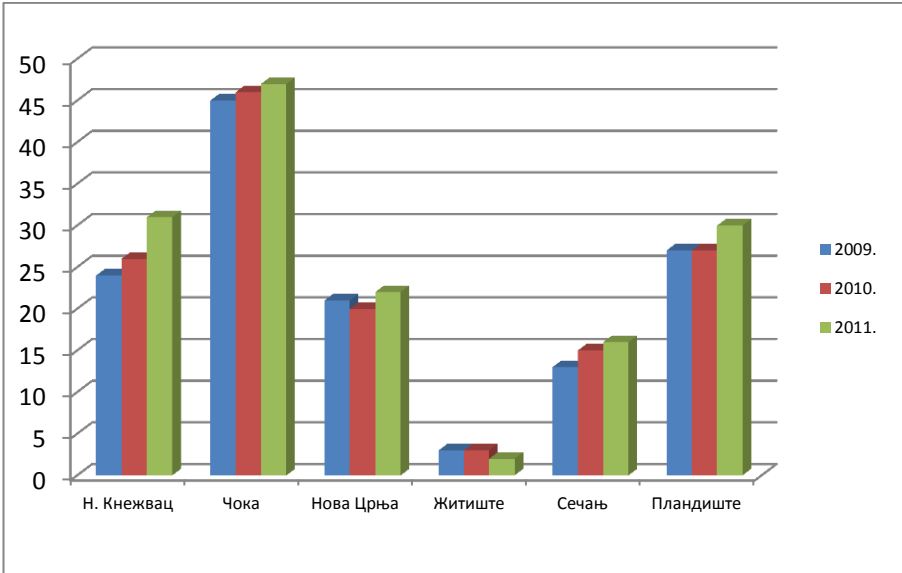
Табела 19. Мала и средња предузећа

Општине	Број МСП ⁶ по годинама		
	2009.	2010.	2011.
Чока	24	26	31
Нови Кнежевац	45	46	47
Житиште	21	20	22
Нова Црња	3	3	2
Сечањ	13	15	16
Пландиште	27	27	30
Укупно општине	133	137	148

Број малих и средњих предузећа није се значајније променио у периоду 2009-2011. године. Стагнација броја МСП је била до 2010.године. Незнатан пораст броја МСП 2011. године је у свим општинама, осим у општини Нова Црња, где је дошло до смањења броја предузећа. Од укупног броја МСП 2011. године само 5 (или 3,4%) су средња предузећа. Однос броја малих предузећа у општини са највећим (Нови Кнежевац) и општини (Нова Црња) са најмањим бројем ових предузећа кретао се у интервалу од 14,7:1 у 2009. до 15,3:1 у 2011. години. У структури МСП 2011.године свега 16,9% чине МСП у прерађивачкој индустрији, 14,2% су предузећа из области пољопривреде, шумарства и рибарства, док су највише заступљена МСП трговине на велико и мало и поправке моторних возила. Највећи број регистрованих предузетника је из области трговине на велико и мало, док је број оних који се баве производним делатностима знатно мањи. Основни разлог за ово јесте непостојање већих производних система у окружењу, за које се по правилу кроз кооперантску производњу везују предузетници, као и слабо коришћење државних фондова основаних за подстицај развоја предузетништва.

⁶ Извор података: Агенција за равномерни економски развој АП Војводине

Графикон 16. Мала и средња предузећа

Према најновијим подацима АПР-а, у 2013. години, број активних привредних друштава (442) и предузетника (1297) пограничних општина није значајно промењен у односу на 2010.годину (452 односно 1283). Највише привредних друштава је у општини Житиште, најмање у општини Чока, док у броју активних предузетника предњаче општине Житиште, Сечањ и Пландиште.

Табела 20. Привредна друштва и предузетници

Општине	Број активних привредних друштава	Број активних предузетника
Н. Кнежевац	76	197
Чока	57	142
Нова Црња	53	142
Житиште	98	267
Сечањ	73	293
Пландиште	85	256

Извор података: Подаци АПР-а 30.09.2013.год.

Оно што је заједничко за пограничне неразвијене општине источног Баната и што их карактерише је неразвијен сектор МСП и предузетништва, низак ниво и структура инвестиција и недовољно активна и атрактивна политика привлачења инвеститора, висока стопа незапослености, уз људске ресурсе неспремне за конкурентно предузетништво, као и присутан дисбаланс у понуди и тражњи на тржишту рада (квалификације незапослених нису у складу са потребама компанија које траже раднике).

Спорији развој индустрије резултат је високог учешћа примарне пољопривредне производње, са недовољним степеном заступљености прерађивачког сектора. Постојећи неискоришћени капацитети, сировинско залеђе, као и недовољно ангажована радна снага, уз изградњу и опремање мреже инфраструктуре, што је предуслов за инвестирање (greenfield и brownfield инвестиције), представљају значајан потенцијал за динамичнији привредни развој посматраног подручја.

Анализа просторне дистрибуције капацитета привреде, у подручју обухваћеном Студијом, указује на њихов претежни размештај у оквиру радних зона (индустрија), или појединачних локација-радних комплекси, унутар грађевинских подручја насеља. Просторним плановима општина, поред постојећих радних површина у атарима насеља опредељене су и нове радне површине за будући економски развој. Постојање слободних индустријских локација, од којих су неке и делимично опремљене, представља потенцијал за динамичнији привредни развој.

У просторној структури индустрије водећу улогу имаће и даље постојећи општински/индустријски центри. Главни елемент просторне организације и структуре индустрије, у подручју обухваћеном Студијом, биће коридор развоја регионалног значаја (Нови Кнежевац-Кикинда-Зрењанин-Ковин), као и привредни центар IV ранга Нови Кнежевац. Према концепцији просторне организације и структуре индустрије у АП Војводини у свим анализираним општинама планиране су индустријске зоне и индустријски паркови, осим у општини Житиште.

Пољопривреда

Свих 6 општина у обухвату Студије су пограничне, недовољно развијене, изразито депопулационе и руралне. Пољопривреда је најважнија грана привреде на целокупном подручју, а заступљена је и прерађивачка индустрија, базирана на преради пољопривредних производа.

Ратарство је наравно најважнија грана у целом Банату, па тако и у планом третираним општинама, али свака општина, међу посматраним, има своје локалне карактеристике и своје специфичности које је издвајају од других.

Плодни речни наноси (алувијуми) дуж реке Тисе створили су у општини Нови Кнежевац идеалне услове за производњу поврћа и зачинског биља, тако да је овај крај надалеко чувен по зачинској паприци, врхунског квалитета.

Подручје општине Чока, осим преовлађујућег ратарства, под којим се у нашим условима обично подразумева производња житарица, а само делимично и индустријског биља, има традицију производње лековитог биља и виноградарства.

Подручје општине Нова Црња, под утицајем постојећих прерађивачких капацитета, последњих година (чак и деценија) у већој мери од суседних општина, посвећено је изгоју индустријског биља, пре свега сунцокрета и шећерне репе.

Општине Житиште и Пландиште поред ратарења, усмеравају своје активности на производњу, конфекционирање и прераду конзумних пилића и пилећих производа и њихов пласман и тржишну валоризацију.

Сточарство може да представља значајну грану пољопривреде по обиму и значају. На територији општина постоји дуга традиција узгоја стоке, а на бази расположивих статистичких података уочава се смањење броја говеда, док је кретање броја свиња, живине и оваца циклично.

Стање пољопривредне механизације на територији општина, као и осталим општинама у окружењу и целој АП Војводини је доста лоше. Просечна старост механизације је преко 15 година. Охрабрује чињеница да је у последњих 5 година дошло до пораста броја пољопривредних машина што значи да је почео процес обнављања механизације. Подизање техничке основе пољопривреде представља предуслов за повећање продуктивности и конкурентности пољопривредних производа.

Рибарство

Када говоримо о рибарству ваља раздвојити две могућности које пружа посматрано подручје и то: могућност професионалног рибарења на реци Тиси и спортског риболова на Тиси, Бегеју, Тамишу и другим природним водотоцима и каналима, као једну солуцију и узгој конзумне рибе и рибље млађи у вештачким рибњацима као другу.

Општине Нови Кнежевац и Чока излазе великом дужином обале на водотока Тисе која представља једину значајну риболовну воду на посматраном подручју. Други водотоци су знатно мањи, са прилично упитним квалитетом воде, што такође важи и за вештачке канале, па се могу користити искључиво за спортски риболов (пецање). Поред свега тога риболов на посматраном подручју нема већег економског значаја.

Производња конзумне шаранске рибе за тржиште, у вештачким рибњацима за овај крај има далеко већи привредни значај. Узрок томе јесте чињеница да цео Банат има значајне површине под слатинама, које имају врло малу употребну вредност у ратарској производњи, па су многе заслањене депресије већ претворене у рибњаке.

У свих 6 општина у обухвату плана површине под рибњацима представљају значајна удео.

Општине	Површине рибњака [ha]	Укупне површине [ha]	Удео површина под рибњацима [%]
Нови Кнежевац	618,90	30 533,10	2,03
Чока	734,05	32 143,00	2,37
Житиште	151,12	52 497,28	0,30
Сечањ	1 961,91	52 267,92	3,75
Пландиште	313,91	38 313,89	0,82

Из доступних података може се сагледати да су рибњаци врло заступљени у општини Сечањ на површини од 1961,91 ha, или 3,75 % територије општине, што представља велики потенцијал за развој (посебно истичемо рибњак у Сутјесци површине 900 ha)

Оцена: Развој пољопривреде у последњој деценији прошлог века одвијао се у изузетно неповољним и нестабилним условима, што је довело до готово драстичног слабљења аграра у целини. Овакав положај нејзначајније привредне гране захтева неминовно редефинисање аграрне политике и стратегије даљег развоја пољопривреде.

Стање аграра, без обзира на боље приносе и резултате у односу на просек АП Војводине, уопште није на завидном нивоу и неопходно је систематско решавање проблема у пољопривреди, користећи компаративне предности природних потенцијала и традицију гајења биљних и животињских врста. У ратарству се очекује промена структуре сетве у корист интензивних и профитабилних култура, док ће у сточарству доћи до неминовног развоја мини фарми и повећаног интересовања за алтернативне видове биљне и животињске производње.

У наредном периоду у општинама доминатна грана биљне производње биће и даље ратарство. Посебну пажњу потребно је посветити уско специфичним програмима производње. Полазећи од природних предности за ратарску производњу, добрих педолошких карактеристика земљишта, умерене континенталне климе и створених вредности које се огледају у традицији ратарске производње на овом подручју и високог стручног знања носилаца развоја пољопривреде, потребно је осавременити производњу применом нових технологија у складу са савременим научним сазнањима.

Туризам

Учешће туризма у привреди и запослености општина у обухвату Студије је још увек на ниском нивоу, с обзиром на потенцијале који постоје за његов развој.

Кључни туристички производи су манифестациони туризам и ловни туризам. Туристички производи изузетног потенцијала, али недовољно уређени и неафирмисани су: наутички туризам (за општине уз Тису и Бегеј), рурални туризам, културно-манифестациони туризам, етно-гастрономски туризам, пословни туризам, бањски и екотуризам и туризам специјалних интересовања.

Неразвијена је мрежа путничких пристаништа и марина на Тиси (општине Нови Кнежевац и Чока), постојећи објекти не испуњавају услове прописане постојећом законском регулативом и нису усклађени са размештајем туристички атрактивних локалитета, у првом реду природног и културног наслеђа.

За развој туризма у општинама првенствено су неопходна улагања у туристичку инфраструктуру, креирање програма атрактивних туристима и пројектовање активности које ће ићи у правцу успостављања Баната као туристичке регије, његовог имиџа и бренда. Неопходно је обезбедити услове за развој могућих облика туризма, који ће бити у функцији одрживог развоја посматраних општина.

Кластери у АПВ

У ранијем периоду развоју кластера био је неоправдано запостављен. У неразвијеним и мање развијеним регионима мала и средња предузећа могу бити носиоци развоја уколико су међусобно повезана. Један од видова тог повезивања јесте кроз кластере. Пословање кроз кластере представља нови тимски приступ пословања. Једна од стратешких мера за развој привреде АП Војводине је препозната кластеризација привреде, односно пословно повезивање и умрежавање у циљу груписања привредних капацитета, јачања конкурентности региона и стварања пријатељског пословног окружења. Најуспешнији кластери своје резултате показују кроз своје брендове, који су заузели одређено место на тржишту. Једна од активности која се истиче везана за кластере јесте лакше привлачење унутрашњих и спољашњих инвестиција.

Као пример у ширем окружењу можемо навести да на територији АПВ тренутно постоји 18 кластера, основаних од 2010 до 2013. године: Војвођански металски кластер, Војвођански ИКТ кластер, Удружење за инапређење сарадње и развој туризма у Подунављу ISTAR 21, Фонд кластер здравственог туризма Војводине, Фонд туристички кластер микирорегије Суботица-Палић, Фонд туристички кластер Срем, Кластер транспорта и логистике Војводине, Фрушкогорски кластер виноградара и винара „Алма монс“, Био-научни кластер, Удружење кластер Агоиндустрија Суботица, Кластер креативне индустрије Војводине, Кластер уметничких заната, Удружење произвођача прехранбених производа Србије POLUX, Удружење кластер Војпласт, Удружење породичне дестилерије Војводине, Кластер Фрушкогорских јабука, Кластер за еколошку енергију и еколошку културу ECOPANONIA и Кластер Зелени сто.

3.2.4. Инфраструктура

3.2.4.1. Саобраћајна инфраструктура

Путна инфраструктура

Геосаобраћајни положај АП Војводине на саобраћајној карти Европе је врло значајан јер овим простором пролазе важне трасе европских путева у оквиру коридора X који својим значајем, својим захтевима, као и својом изграђеношћу овај простор стављају на лествицу врло значајних простора са саобраћајног аспекта остварења комуникација средње Европе са југоисточном Европом и Малом Азијом.

С друге стране, за простор Баната се може рећи да нема путева међународног ранга из мреже паневропских коридора за разлику од праваца коридора X, E-75 (Xb) и E-70 (X) који пролазе кроз регионе Бачке и Срема.

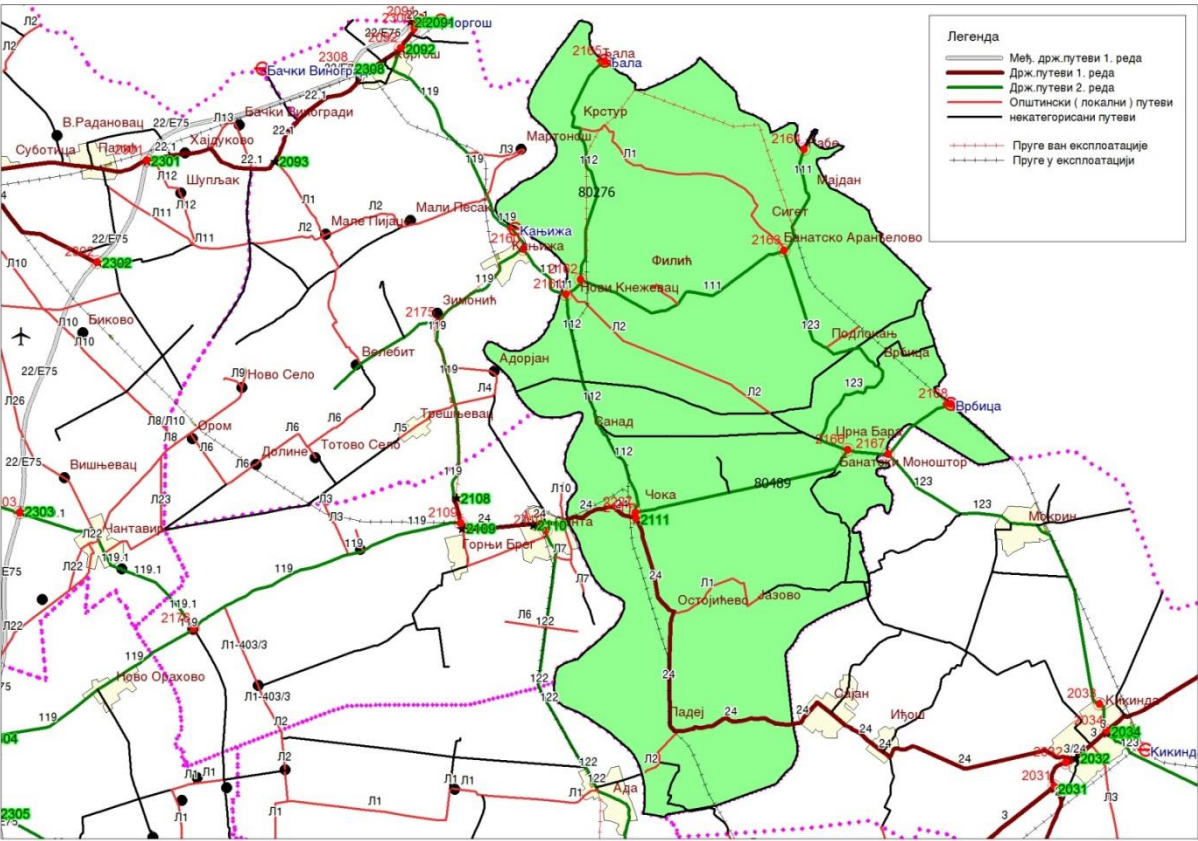
Посебно се издвајају региони северног и средњег Баната који осим непостојања међународних-међудржавних путних праваца, релативно су слабо покривени и са мрежом државних путева, посебно путева I реда.

За простор Војводине најважнији су путеви правци коридор X чиме **путни-друмски саобраћај** остварује везе са осталим земљама Европе и то преко:

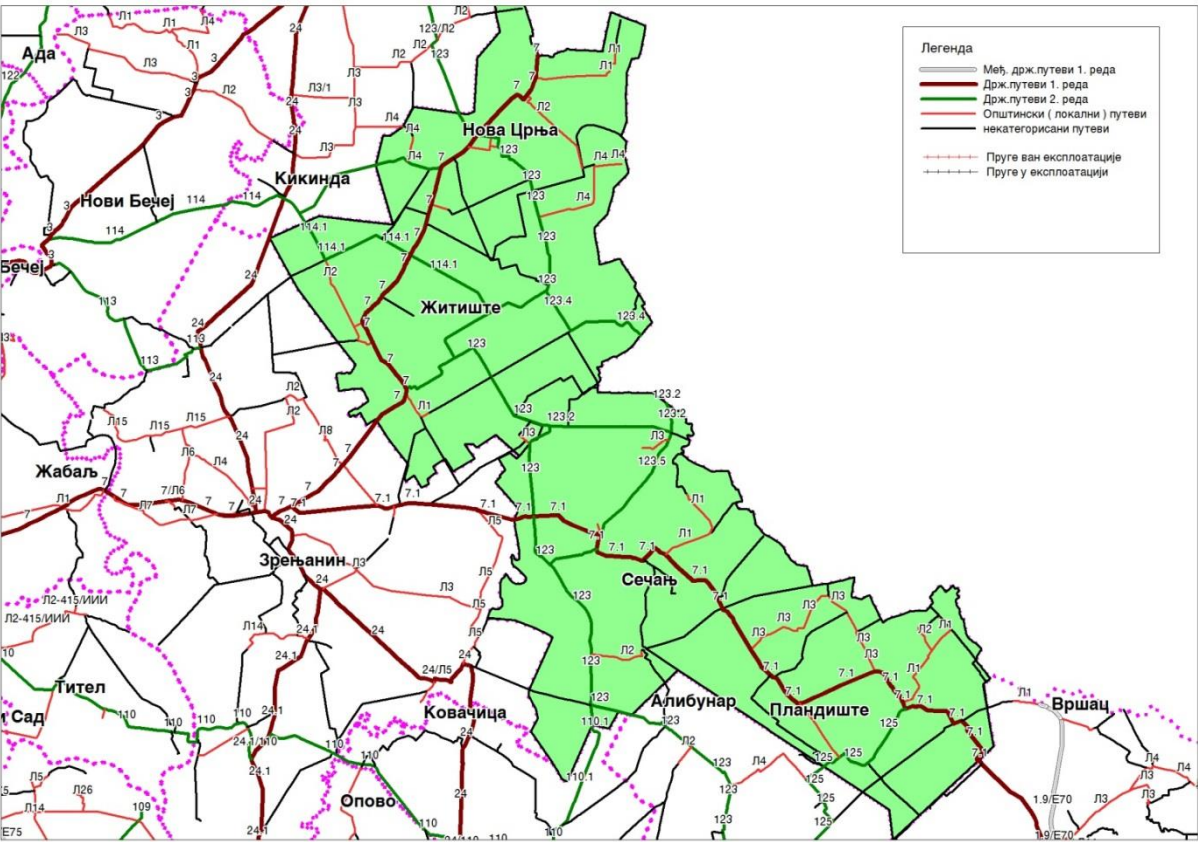
- **ауто-пута E-75**, (државног пута I реда бр. 1), граница Мађарске (Хоргош) – Суботица – Бачка Топола – Србобран – Нови Сад – Инђија – Стара Пазова – граница АПВ (Нови Бановци) – **коридор Xb**;
- **ауто-пута E-70**, (државног пута I реда бр.3), граница Хрватске (Батровци) – Шид – Сремска Митровица – Рума – Пећинци – граница АПВ (Шимановци) Београд – **коридор X**;
- државног пута I реда бр.3 (E-70), граница АПВ (Панчево) - Панчево – Алибунар – Банатски Карловац – Уљма – Вршац – Ватин - граница Румуније (Stamora Moravita).

Приликом утврђивања оптималних мрежа категорисаних путева код субрегионалног и интеррегионалних повезивања, морају се сагледати и остали релевантни параметри и критеријуми (пролаз кроз насеља, обилазнице, екологија и сл.), како би сви путеви правци задовољили и остале критеријуме ЕУ. Током претходних догађања (формирања нових држава, кидања постојећих праваца повезивања) нарушена је матрица интеррегионалног повезивања тако да се приликом формирања нове саобраћајне матрице и мреже интеррегионалног повезивања морају узети у обзир и ове чињенице.

Карта 10. Саобраћајна мрежа мрежа категорисаних путева, пруга и водотока у прелиминарном подручју разматрања Студије општине северно-источног Баната (општине Нови Кнежевац и Чока)

Карта 11. Саобраћајна мрежа мрежа категорисаних путева, пруга и водотока у прелиминарном подручју разматрања Студије - општине источног Баната (општине Нова Црња, Житиште, Сечањ и Планиште)

Саобраћајне везе између насеља у обухвату Студије се остварују преко дефинисане мреже државних путева I и II реда, као и преко нижерангиране путне мреже- општинских путева.

Генералном анализом путна мрежа Баната са општинама Нови Кнежевац, Чока, Житиште, Сечањ, Нова Црња и Планиште, које су обухваћене студијом може се уочити да њоме радијално пролазе магистрални правци, док је мрежа регионалних – путева другог реда релативно добро позиционирана. Генерална карактеристика државних путева је да су то типичне равничарске трасе, релативно опружене, које пролазе кроз насеља и на тим делова имају карактер градских улица.

У табели дат је преглед путне мреже по категоријама у оквиру територије обухваћеној Студијом:

Табела 21. Мрежа категорисаних путева на територији општина обухваћених Студијом за 2011. годину у km⁷

ОПШТИНА	ДП I РЕДА		ДП II РЕДА		Општински путеви		Укупна дужина
	Свега	Савремени коловоз	Свега	Савремени коловоз	Свега	Савремени Коловиз	
Житиште	23	23	68	62	28	26	119
Нова Црња	19	19	3	3	32	24	54
Нови Кнежевац	-	-	46	46	32	3	78
Сечањ	24	24	64	64	18	18	106
Планиште	34	34	11	11	36	22	81
Чока	23	23	32	32	12	12	67
Укупно	123	123	224	218	158	105	505
Војводина	1568	1529	1752	1673	2266	1701	5586

На основу података из претходне табеле може се закључити да се скоро 1/10 (9%) укупне дужине друмских саобраћајница АП Војводине налази на територији општина Баната које су обухваћене Студијом. Највећу укупну дужину путева има простор општине Житиште (119 km), затим Сечањ (106 km), Планиште (81 km), Нови Кнежевац (78 km), Чока (67 km). Најмању укупну дужину путева има подручје општине Нова Црња (54 km).

- Кроз простор обухваћен Студијом пролазе следећи магистрални правци - државни путеви⁸ I реда:
- ДП I реда бр. 24, Суботица - од Е-75 - (неизграђена деоница) - Сента - Чока - Кикинда - Зрењанин - Ковачица - Панчево - Ковин - мост на Дунаву - (Смедерево);
 - ДП I реда бр. 7, (Ilok) - граница Републике Хрватске - Бачка Паланка - Челарево - Футог - Нови Сад - Жабаљ - Зрењанин - Житиште - Банатско Карађорђево - Нова Црња - Српска Црња - граница Републике Румуније - (Jimbolia);
 - ДП I реда бр. 7.1, Зрењанин - Сутјеска - Сечањ - Планиште - Вршац - Уљма - Стража - Бела Црква - Калуђерово - граница Републике Румуније - (Najdas);

- Државни путеви⁹ II реда - регионални путни правци у простору обухваћеном Студијом су:
- ДП II реда бр. 110.1, Падина - Самош;
 - ДП II реда бр. 111, Кањижа - Нови Кнежевац - Банатско Аранђелово - Рабе - граница са Републиком Румунијом и Републиком Мађарском (Kubekhaza/Beba Veke);
 - ДП II реда бр. 112, (Tiszasziget) - граница Републике Мађарске - Ђала - Нови Кнежевац - Чока - Банатски Моноштор - Врбица - граница Румуније (Valkani);
 - ДП II реда бр. 114, Нови Бечеј - Башаид - Нова Црња;
 - ДП II реда бр. 114.1, Башаид - Српски Итебеј;

⁷ Извор: општине АПВ, студија категорисане путне мреже АПВ стање 2011
⁸ Донета је Уредба о категоризацији државних путева; у недостатку графичког дела Уредбе, у складу са текстом је направљена паралела са постојећим ДП:
ДП бр.24 је ДП II реда бр.11, ДП бр.7 је, у општинама Житиште и Нова Црња је ДП II реда бр.108 и ДП бр.19, ДП бр.7.1 је ДП I реда бр.20, ДП бр.112 је ДП II реда бр.100, делимично у општини Нови Кнежевац, док у осталом делу трасе није више државни пут, ДП бр.111 није више државни пут, ДП бр.114 је ДП бр.19, ДП бр.110.1 је ДП бр.110, ДП бр.114.1 није више државни пут, ДП бр.123 је ДП II реда бр.109, у општини Житиште, у општинама Кикинда и делимично у Н.Црњи је ДП, II реда бр.100, делимично у општини Сечањ је ДП II реда бр.110, док је у осталим општинама кроз које пролази није више државни пут, ДП бр.123.1 је ДП II реда бр.109, ДП бр.123.2 није више државни пут, ДП бр.123.3 је ДП II реда бр.110, ДП бр.123.4 је ДП II реда бр.109, ДП бр.123.5 је ДП II реда бр.110, ДП бр.125 је ДП II реда бр.123

- ДП II реда бр. 123, Банатско Аранђелово - Мокрин – Руско Село – Војвода Степа- Бегејци - Сутјеска – Јарковац - Селеуш – Алибунар – Делиблато - Ковин;
- ДП II реда бр. 123.1, Бегејци – Житиште;
- ДП II реда бр. 123.2, Крајишник – Јаша Томић – граница Румуније;
- ДП II реда бр. 123.3, Неузина – Сечањ;
- ДП II реда бр. 123.4, Јаша Томић – граница Румуније
- ДП II реда бр. 123.5, Сечањ - Јаша Томић
- ДП II реда бр. 125, Пландиште - Алибунар

Саобраћај на једном делу предметних праваца је врло отежан због уских грла (мостова) преко реке Тисе (Сента – Чока, Кањижа – Нови Кнежевац). У међувремену, стање се у одређеној мери погоршало јер су објекти – мостови, у врло проблематичном експлоатационом стању (носивост, ширина), односно нису пројектовани за садашње и перспективно саобраћајно оптерећење. У претходном периоду завршена је изградња још једног моста преко Тисе између Аде и Падеја са приступним саобраћајницама је у чиме је дефинисан нови путни правац (Кикинда – Ада – Мали Иђош – Е-75) и тиме овакво стање делимично ублажило и успоставила још једна важна попречна веза између источног Баната и Бачке (значајно појачале саобраћајне везе између привредних центара Бечеја и Новог Бечеја, Кикинде и делимично Зрењанина са центрима западне и северне Бачке: Сенте, Бачке Тополе, Суботице). Међутим проблем моста између Сенте и Чоке (са трасом државног пута у Сенти) и даље остаје један од највећих уских грла у попречном повезивању банатских општина међусобно, са регионом северне Бачке а такође и са ауто-путем Е-75 као капацитетом највишег хијерархијског нивоа (делом коридора Х).

Општа карактеристика свих категорисаних путева (посебно државних путева II реда), је да су на крају експлоатационог периода и да су у врло лошем стању (коловозне површине, банке, одводни канали). Разлози таквог стања су углавном неодржавање, и огромно саобраћајно оптерећење за које ови путни капацитети нису пројектовани, што је резултирало значајним смањењем њихове пропусне моћи и нивоа услуге.

Општински (локални) путеви, као значајан део капиларне путне мреже, осим значајне функције у међунасељском повезивању у оквиру првенствено општинских простора, делом преузимају и улогу у субрегионалном и регионалном повезивању, као значајна алтернатива у случајевима немогућности коришћења државних путева. Такође ова мрежа је и основа за приступ свим садржајима у оквиру пољопривредног земљишта, на коју на надовезују некатегорисани атарски и остали некатегорисани путеви.

Већи део локалних (општинских) путева је са савременим коловозом али због немогућности локалних самоуправа у чијој су надлежности, да квалитетно и редовно одржавају ове саобраћајнице, у овом моменту су у врло лошем експлоатационом стању.

У сваком случају, може се констатовати да је садашње стање путне мреже (посебно регионалних и локалних путних праваца) значајан ограничавајући фактор за развој привреде на одређеном простору, у овом случају на територији општина које су обухваћене Студијом.

Железнички саобраћај је својевремено одиграо врло важну улогу у привредно-економском развоју АП Војводине и Републике, пре свега за транспорт великих количина масовних - генералних терета, али и за кретања широких слојева становништва, путовања на другим релацијама. Међутим, са експанзијом друског саобраћаја, железнички саобраћај, због својих одређених недостатака (фиксирани линије кретања, потребе преседања при промени правца кретања и друго) изгубио је позиције које је некад имао.

У ранијем периоду (седамдесетих и почетак осамдесетих година прошлог века) знатан број пруга регионалног и локалног значаја је укинут. Од пруга које су регионалног значаја, које тренутно функционишу на простору обухваћеним Студијом, треба издвојити правце:

- регионална пруга бр. 3, (Ново) Банатско Милошево – Сента – Суботица
- локална пруга бр. 15, Кикинда – Банатско Аранђелово,
- локална пруга бр. 16, Сечањ – Јаша Томић,
- локална пруга бр. 17, Зрењанин фабрика – Вршац – Бела Црква,
- локална пруга бр. 32, Чока – Нови Кнежевац,

У оквиру обухваћеног простора постоји и већи број пруга локалног нивоа од којих је неке и ван експлоатације (деонице пруге Сечањ – Јарковац – Падина – Ковачица, као и пруге на правцу Нови Кнежевац- Крстур – Банатско Аранђелово које су су и демонтиране).

Железнички саобраћај има мали удео у привредним и транспортним активностима у оквиру подручју обухваћеном Студијом. Разлоге треба тражити у самој диспозицији дела пружне мреже, набројаним техничким карактеристикама неупотребљивости пруга (носивост, брзина, сигнални уређаји и друго), недостатку транспортне стратегије, фаворизацији других видова транспорта (посебно друског-путног) као и самој организацији и функционисању железнице као транспортног подсистема.

Водни саобраћај је присутан на простору обухваћеним студијом преко водних/пловних путева:

- реке Тисе (међудржавни пловни пут) у општинама Кањижа, Нови Кнежевац и Чока
- канала ОКМ ХС ДТД: пловног Бегеја - општина Житиште, Банатска Паланка – Нови Бечеј – општине Сечањ и Пландиште, реке Тамиш – општина Сечањ.

Опште стање водног саобраћаја у обухваћеном простору се може окарактерисати као врло проблематично. Речни путнички саобраћај практично не постоји, док је робни транспорт водотоцима, осим делом на реци Тиси, минималан, спорадичан и неорганизован. Инфраструктурно стање капацитета и објеката је такође врло дискутабилно. Лучки и претоварни капацитети постоје али са минималним или никаквим техничко-технолошким нивоом и стањем. Са капацитетима наутичког туризма је слична ситуација. Постоје инфраструктурни и просторни капацитети (микролокације), делимично израђена планска документација али без одговарајуће изграђености и садржаја.

Пловни пут реке Тисе својим хидролошким карактеристикама омогућује извршење транспортног рада свих пловила (двосмерна пловидба са газом од 2,1 m), док су габарити пловних путева на ОКМ ХС ДТД релативно задовољавајући. Хидролошки услови углавном дозвољавају пловидбу током целе године, изузимајући прилике при високим водама и зимске ледостаје.

Генерално можемо констатовати да у постојећем стању дуж пловних путева реке Тисе и ОКМ ХС ДТД не постоје задовољавајући / потребан ниво инфраструктуре који би омогућио укључење овог вида саобраћаја у прерасподелу транспортног рада при превозу масовних роба уз интегрално повезивање са друским-путним и железничким саобраћајем.

Саобраћајна инфраструктура у постојећем стању није пропульзивна снага привредног и економског развоја у предметним општинама Баната. Примарна последица овог стања није диспозиција постојеће мреже саобраћајница, већ превасходно њен квалитет. По покривености железничке и путне мреже у односу на територију и становништво, нема знатнијих заостатака у односу на земље развијене Европе, међутим целокупно подручје Баната нема аутопутева као путева највишег нивоа, док су попречне везе са аутопутем Е-75 доста слабе, а нижерангитрана мрежа општинских (локалних) путева је у врло лошем експлоатационом стању. Када се у том погледу поредимо са земљама ЕУ, онда се види да је постојећа саобраћајна инфраструктура ограничавајући фактор будућег привредног развоја;

- примарни задатак у развоју саобраћајне инфраструктуре у АП Војводини – региону Баната није изградња нове мреже саобраћајница (изузетак су побољшање попречних веза са Е-75), већ првенствено подизање квалитета и модернизација постојеће категорисане (државне и општинске) путне мреже;

- у будућем развоју саобраћаја Војводине се мора посебно инсистирати на модернизацији - изградњи путних праваца државне путне мреже I реда ("Банатска магистрала"), као и путне мреже нижег нивоа (ДП II реда и општински путеви)

Код железнице, слично као и код путева, проблем није у густини мреже већ у њеном изузетно лошем стању. Неопходна је ревитализација и модернизација практично целокупног система, ради повећања безбедности, ефикасности и економичности. Експлоатационе брзине су данас неприхватљиво ниске, услед чега потенцијални корисници железнице радије бирају друга средства превоза.

Водни саобраћај у Банату (Тиса и ОКМ ХС ДТД) није развијен, што је углавном условљено непостојањем одговарајуће инфраструктуре (лучки и пристишњи капацитети и претоварна механизација, наутички капацитети), проблемима у пловности самог водног пута (критични сектори).

3.2.4.2. Водопривредна инфраструктура

Војводина располаже оскудним сопственим водним ресурсима, који су неповољно распоређени просторно и временски. Због тога је неопходан развој сложених интегралних водопривредних система, са пребацивањем воде на све већа растојања, са акумулацијама које морају да обезбеде неопходну просторну и временску прераспodelу вода. За коришћење транзитних вода у Војводини, потребан је развој каналских вишенаменских система све сложенијих конфигурација.

На јединственом водопривредном простору Србије развијају се две класе водопривредних система: (а) регионални системи за снабдевање водом насеља; (б) речни системи - у оквиру којих се реализују објекти и мере за интегрално коришћење, уређење и заштиту вода.

Дугорочна стратегија водоснабдевања у Војводини се заснива на формирању више регионалних система за водоснабдевање који се ослањају на акумулационе просторе површинских вода и заштићена изворишта подземних вода. Из њих ће се снабдевати највећи број насеља, као и они технолошки процеси у којима је неопходна вода највишег квалитета.

Предвиђени Регионални систем за водоснабдевање Баната је Јужнобанатски регионални систем (извориште: локална изворишта и алувион Ковин-Дубовац; насеља и општине које снабдева: Панчево, Ковин, Опово, Ковачица, Алибунар, Вршац, Планиште, Бела Црква. Касније пребацивање воде са десне обале Дунава).

Према Водопривредној основи Србије и Стратегији водоснабдевања и заштите вода у АП Војводини, при планирању будућег снабдевања становништва водом, у домену избора изворишта, предност добијају она изворишта:

- која су економски повољнија;
- која су изложена мањим ризицима угрожавања квалитета вода, па их релативно лако можемо адекватно заштитити, односно свести ризике на прихватљиви ниво;
- неопходно је сва изворишта висококвалитетних подземних и површинских вода адекватним мерама заштитити и унапредити.

Генерално посматрано, дугорочна перспектива ових изворишта није извесна. Због занемаривања истраживања, а у неким случајевима и неадекватног приступа истраживању подземних вода, поједини подаци о њима су несигурни, па се и оцене о њиховим количинама крећу у широком распону. Код разматрања потенцијалних изворишта подземних вода, посебно оних из алувијалних издани и вода које се добијају путем вештачке инфилтрације, морају се имати у виду и ограничења у коришћењу ових вода.

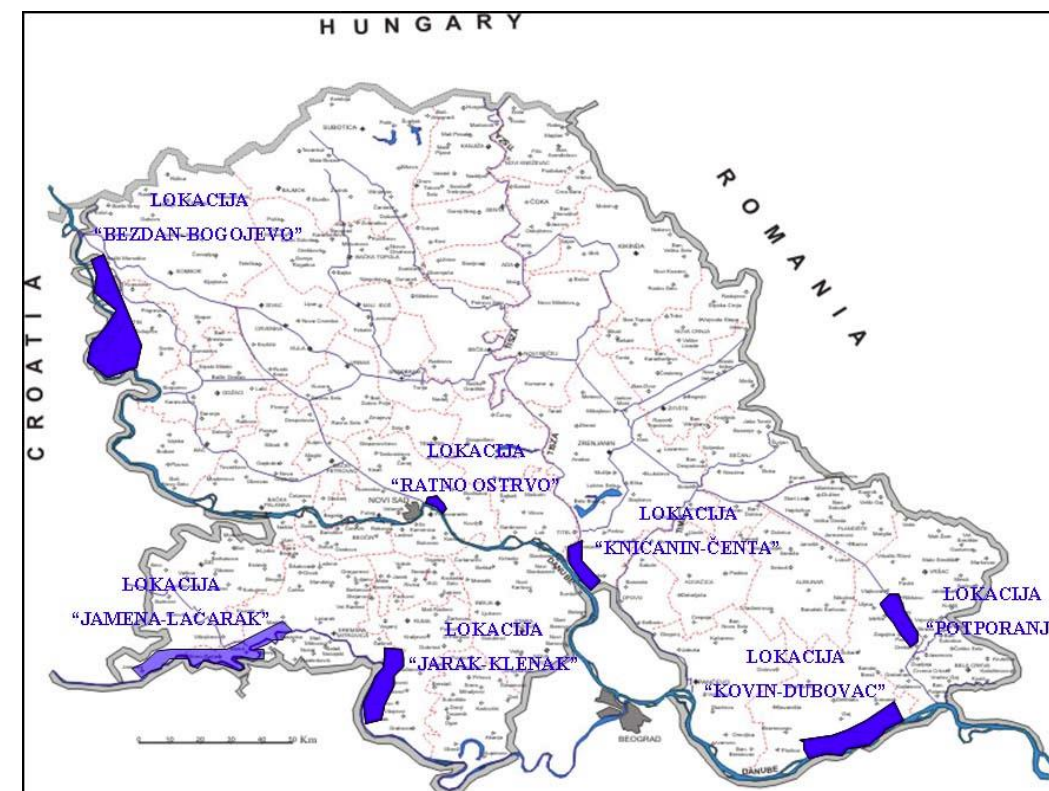
Истраживања за потребу утврђивања генералне стратегије водоснабдевања становништва за територију Војводине до сада нису вршена, иако је било познато да "рударење" подземних вода не може дугорочно обезбедити задовољавање потреба становништва и прехранбене индустрије која је посебно развијена на овим просторима. Потребно је по посебном програму ближе разрадити развој водоснабдевања.

У оквиру Водопривредне основе даје се глобална могућа оријентација снабдевања становништва и индустрије водом, што у наредним водопривредним документима треба прецизирати и верификовати. Одговарајућим прописима морају се прецизно дефинисати и заштитити простори намењени за изворишта водоснабдевања становништва.

Регионална изворишта за водоснабдевање Војводине у Банату

Када су у питању подземни ресурси на територији Баната утврђено је да хидрогеолошки и хидродинамички услови за формирање изворишта **регионалног** карактера, постоје у секторима Ковин-Дубовац-Банатска Паланка и шире подручје Потпорња. (Карта бр. 12)

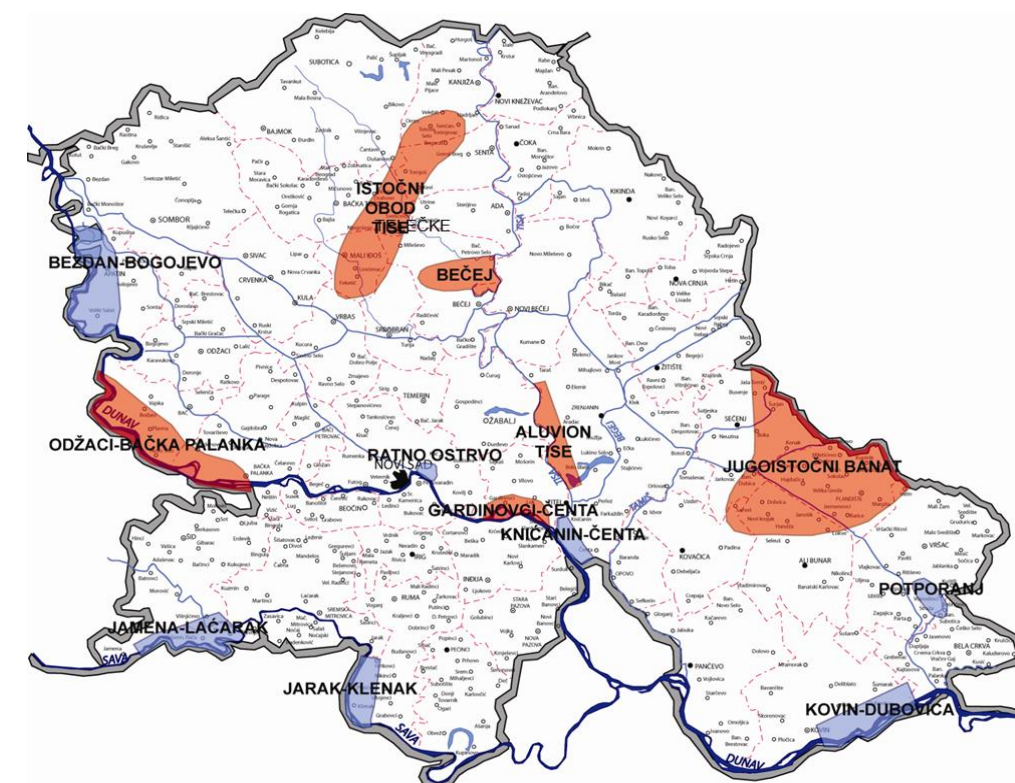
Карта 12. Потенцијална регионална изворишта у Војводини (Водопривредна основа РС, 2002.)

Такође, планира се и формирање следећих **микрорегионалних** система (Карта бр. 13) на подручју Баната:

- Микрорегионални систем који се ослања на алувион Тисе на потесу од Тараша до Белог Блата;
- Микрорегионални систем југоисточни Банат.

Карта 13. Планирани регионални и микрорегионални системи водоснабдевања у Војводини

Повезивање и обједињавање ових система је веома важан стратешки задатак. Трасе дистрибутивних и повезних цевовода полагаће се, генерално поред постојећих, као и планираних путних праваца, где су услови за изградњу и каснију експлоатацију повољни. За правилно функционисање и рад цевовода у експлоатационим и прелазним режимима, пројектом ће се предвидети потребан број типских објеката: пумпне станице, резервоари, шахтови за испуст и испирање, шахтови за смештај ваздушних вентила, пролази испод пруга, путева, пролази испод водотокова, пролази кроз тунеле, мерно-регулациони објекти.

Снабдевање водом за технолошке потребе

Концепт снабдевања индустрије са технолошком водом заснива се на постепеном искључењу индустрије са технолошком водом из јавних водовних стема за снабдевање насеља. Основа за то је економска цена воде и скупи технолошки поступци третамана воде за домаћинства што ће приморати индустрију да за технолошке потребе користи своја властита изворишта са адекватно мањим степеном третамана воде.

Посебно се указује на потребу да се све више површинске воде користе код индустрије у технолошке потребе преко изграђених регионалног система за водоснабдевање "Банат", који захватају воду из водотокова (Тиса). Изградњом ових система треба спречити коришћење квалитетне подземне воде за технолошке потребе, осим у случају индустрија које користе воду квалитета воде за пиће (прехранбене индустрије).

Каналисање и пречишћавање отпадних вода и заштита вода

Површинске воде, природни и вештачки водотокови изложени су перманентној деградацији, упуштањем отпадних индустријских и насељских вода. Зато се ове воде морају прихватити и одвести до реципијента. Основни задатак канализационог система је потпуна хидротехничка санитација урбаних простора. Фекални канализациони системи треба да прикупе и одведу ван територије насеља све отпадне воде формиране при употреби и коришћењу. Канализациони системи су у врло уској вези са водоснабдевањем и представљају функционалну и органску целину са њим. Због тога се канализациони системи морају развијати упоредо са развојем система водоснабдевања.

Предвиђа се интегрална заштита вода, која подразумева примену технолошких, водопривредних и организационо-економских мера заштите. Технолошке мере подразумевају пречишћавање отпадних вода у ППОВ свих насеља већих од 5.000 ЕС, као и мањих насеља која се налазе у зони заштите изворишта. У ППОВ ће се уводити отпадне воде општинских центара и свих приградских насеља повезаних на групне канализационе системе. Производна предузећа ће реализовати своја комплетна ППОВ, или предтретмане. Предтретманом се отпадне воде из технолошких процеса пречишћавају до стања да смеју да буду упуштене у градску канализацију и упућене према ППОВ. Морају се уклонити све опасне материје, посебно оне које би својим токсичним деловањем ометале рад биоаерационог дела ППОВ.

Каналисање насеља ће се обављати по принципима сепарационих система, са раздвојеним системима за отпадне воде насеља и атмосферске воде. Предвиђа се повећање обухвата насеља на више од 90%. За мања насеља ће се градити групни магистрални системи, спајањем канализационих система више насеља, ради довођења отпадних вода на заједничко ППОВ.

Капацитет ППОВ-а мора бити усклађен са демографским растом и планираним повећањем индустријских капацитета, што је неопходно анализирати и документовати одговарајућом студијом.

Мања насеља, туристички локалитети и центри, као и викенд зоне, проблем одвођења отпадних вода решаваће преко компактних мини уређаја за биолошко пречишћавање.

Где год је могуће, користити тзв. групне системе, којима се једним ППОВ пречишћавају отпадне воде из више оближњих насеља, повезаних магистралним колекторима са одговарајућим КЦС (канализационим црпним станицама).

Санитација сеоских насеља, која не могу да буду обухваћена малим групним системима са ППОВ, (код дисперзованих насеља), обављаће се по принципима руралне санитације - са одвођењем отпадних вода у индивидуалне или групне водонепропусне објекте и комбинацију са секундарним биолошким пречишћавањем, уз оперативну организацију даљег поступка са отпадним водама, односно, уклањања и коришћења у пољопривреди на санитарно безбедан начин како не би дошло до загађења површинских и подземних вода.

Развој атмосферске канализације има задатак заштите урбанизованих површина унутар насеља и индустријских погона од плављења атмосферским водама. Кишну канализацију конципирати за меродавне услове (временски пресек, урбанизованост простора, рачунска киша итд.), а етапно реализовати тако да се изграђени делови рационално уклапају у будуће решење.

Речне системе чине објекти за уређење водних режима, акумулације, хидроелектране, ретензије за ублажавање великих вода, каналски системи са уставама, постројења за пречишћавање отпадних вода, захвати воде за разне технолошке потребе и наводњавање. На подручју Баната у функционалном и управљачком погледу се издваја Банатски речни систем (кључне постојеће акумулације и објекти: Банатски ХС ДТД, брана на Тиси, регулације; кључне нове акумулације и објекти: повећање проточности, МХЕ уз уставе, регулације, ППОВ);

Регионални хидросистем „Банат“ - Подручје Баната се граничи са западне старне рекама Тисом и Дунавом, а са северне и источне државном границом између Србије и Мађарске, односно Румуније. Хидрографија Баната је врло разноврсна. Подручје пресецају природни и делимично регулисани водотоци, који дотичу са румунске територије, као што су: Златица, Стари Бегеј, канал Бегеј, Тамиш, Брзава, Моравица, Караш и Нера.

Скоро цело Банатско подручје пресеца главни канал Хс ДТД „Банатска Паланка – Нови Бечеј“ који почев од водозахвата на Тиси код Новог Бечеја, па до улива у Дунав код Банатске Паланке, заједно са пресеченим поменути банатским водотокима представља јединствену хидротехничку – воднорегимску целину. Рељеф подручја српског Баната је равничарски, сем локалитета Делиблатска пешчара и Вршачки брег. Укупна бруто површина Баната је око 900.000 ha.

Делови Баната који су удаљени од Дунава, Тисе па и Бегеја и Тамиша као и од главног канала Хс ДТД немају на располагању водне ресурсе тих водотока. Надаље, неповољан распоред падавина током године и периодична појава сушних година, спутавају привредни развој безводних делова Баната, нарочито у пољопривредној производњи.

Основна намена хидросистема „Банат“ је наводњавање 102.000 ha пољопривредних површина, а поред тога служи и за снабдевање водом рибњака, сточарских фарми, индустрије, насеља. Пројекат хидросистема „Банат“ је усаглашен са решењима и проблематиком осталих водопривредних области: одводњавање, заштита од вода, заштита квалитета вода итд.

Основна концепција техничког решења се састоји у томе да се вода захвата из природних водотока Дунава, Тисе, банатских водотока и Хс ДТД. У суштини, решење представља већим делом проширење мреже магистралних канала Хс ДТД у Банату.

Захватање воде је решено на рационалан начин и према локалним условима врши се гравитационим путем или помоћу пумпних станица. Главни доводни канали за снабдевање водом трасирани су поред будућих заливних поља за наводњавање или других корисника. При том су коришћени изграђени хидротехнички системи за одводњавање, тако да су неки канали добили двојну намену (одводњавање – наводњавање)

Као доводни канали до заливних поља за наводњавање са објектима (уставе, пумпне станице, пропусти-мостови) користеће се, где је то могуће, постојећи канали-објекти прилагођени новим потребама, као двопаменски системи.

Положај безводних подручја Баната и могућа изворишта воде условили су да хидросистем «Банат» чине четири одвојена подсистема: „Нови Кнежевац“, „Кикинда“, „Нова Црња – Житиште“ и „Надела“.

Изградња регионалног хидросистема за наводњавање „Банат“ започета је 1991. године. Изградња се реализује по фазама и етапама, а по динамици која је условљена висином обезбеђивања наменских финансијских средстава. Из познатих разлога у годинама 1993, 1999. и 2000. средства нису обезбеђена, те је изградња обустављена. Код изградње се настоји да се регионални хидросистем реализује тако да се што пре обезбеди његово бар делимично коришћење за наводњавање.

Изградња регионалног подсистема „Надела“, као засебног објекта, започела је доста раније, у односу на преостале подсистеме. Прва фаза градње подсистема „Надела“, завршена је половином осамдесетих година.

Како је од тада прошло око 25 година поједини делови система више нису у функционалном стању и неопходно је извршити њихову санацију. У предстојећем периоду неопходно је надоградити постојећи систем додавањем још једног извора снабдевања водом из реке Тамиш код насеља Јабука. За све ово је неопходно урадити адекватну Пројектно техничку документацију. Тренутно се на појединим деловима подсистема „Надела“ интервенише у оквиру заједничког програма ЈВП „Воде Војводине“ и општина са територије подсистема.

Карта 14. Регионални хидросистем "Банат"

На регионалним подсистемима „Киkinда“ и „Нова Црња – Житиште“ у току су радови на наставку изградње. У оквиру ових радова регионални подсистем „Нова Црња – Житиште“, уз још део радова, биће приведен крају изградње прве фазе.

Регионални подсистем „Нови Кнежевац“ је у почетној фази градње и на њему је урађен мањи део замљаних радова на главном каналу.

Због старости постојеће пројектне документације и технолошких промена до којих је дошло у предходном периоду, неопходно је део постојеће документације прерадити, допунити и прилагодити актуелној законској регулативи.

Регионални подсистем „Нови Кнежевац“, неопходно је доградити делом система за снабдевање водом „Брестик“ који је последица новостворених услова на том делу терена.

Након завршетка радова на изградњи прве фазе подсистема „Нова Црња – Житиште“ треба израдити документацију којом ће се извршити проширење подсистема на преостали део за коришћење.

Скоро цело Банатско подручје пресеца главни канал Хс ДТД "Банатска Паланка – Нови Бечеј" који почев од водозахвата на Тиси код Новог Бечеја, па до улива у Дунав код Банатске Паланке, заједно са пресеченим банатским водотоцима представља јединствену хидротехничку – воднорегимску целину. Рељеф подручја Баната је равничарски, сем локалитета Делиблатска пешчара и Вршачки брег. Укупна бруто површина Баната је око 900.000 ха.

Основна намена хидросистема "Банат" је наводњавање 102.000 ха пољопривредних површина, а поред тога служи и за снабдевање водом рибњака, сточарских фарми, индустрије, насеља. Пројекат хидросистема "Банат" је усаглашен са решењима и проблематиком осталих водопривредних области - одводњавање, заштита од вода, заштита квалитета вода итд.

Основна концепција техничког решења се састоји у томе да се вода захвата из природних водотока Дунава, Тисе, банатских водотока и Хс ДТД. У суштини, решење представља већим делом проширење мреже магистралних канала Хс ДТД у Банату.

Изградња регионалног подсистема "Надела", као засебног објекта, започела је раније, у односу на преостале подсистеме. Прва фаза градње подсистема "Надела", завршена је половином осамдесетих година.

Одводњавање и заштита од унутрашњих вода

Концепт развоја одводних система обухвата:

- одржавање и обезбеђење функционисања постојећих система за одводњавање постепеним побољшањем тако да, на крају планског периода, буде у складу са Стандардима, критеријумима и нормативима ЈВП "Воде Војводине" за ову врсту радова, као и да стварне техничке карактеристике система за одводњавање буду доведене у склад са пројектованим хидромодулом, капацитетима црпних станица и устава, протицајним профилима у каналима, и др.;
- наставак програма реконструкције и изградње система за одводњавање са отвореном каналском мрежом и покретање иницијативе за изградњу хоризонталне цевне дренаже на "тешким" земљиштима која су под штетним утицајем и сувишних подземних вода;
- активирање примене неопходних агроелиминационих мера (равнање парцела, орање на разор и слаг, подривање, кртичење и др.) при обради пољопривредног земљишта ради бржег оцеђивања сувишних унутрашњих вода у канале за одводњавање;
- благовремене припреме (пре појаве опасности од поплава унутрашњих вода у складу са директивом 2007/60/ЕС Европског парламента и Савета о процени и управљању ризицима од поплава). У том смислу треба појачати систем мониторинга и прогноза о могућим појавама сувишних унутрашњих вода опремањем савременим уређајима и опремом, ажурирати постојеће и израдити недостајуће правилнике о коришћењу, условима и начину функционисања система за одводњавање, допунити Општи и донети Оперативни план за одбрану од унутрашњих вода, успостављање и појачавање међуинституционалне сарадње у области елементарних непогода и акцидената;

Очекивани ефекти у области одводњавања и заштите од унутрашњих вода су:

- обезбеђење услова за стабилну и повећану пољопривредну производњу и обављање свих других делатности на земљиштима која су стално или повремено под штетним утицајем сувишних унутрашњих вода;
- одржавањем оптималног водно-ваздушног режима у обрадивом земљишту омогућило би да се уложеним радом, производним материјалом (семе, ђубриво, заштитна средства) и применом савремене механизације обогати и промени сетвена структура у корист интензивних пољопривредних култура, као и добију приноси култура у складу са њиховим производним потенцијалом;
- спречавање ширења корова на обрађене њиве (редовним уклањањем или сузбијањем непожељне биљне вегетације из канала), што би обезбедило хигијену атара, мање трошкове у пољопривреди и побољшало ефикасност одводњавања. Изменом закона о рибарству ЈВП "Воде Војводине" неће више у својим програмима као меру уклањања штетне барске вегетације имати могућност порибљавања канала система за одводњавање биљоједном рибом, пре свега белим амуром којим је до сада изузетно успешно одржавана проточност. Стручна прогноза је да ће се изостављањем ове мере створити озбиљни проблеми. Једино решење је правовремена набавка специјализованих уређаја за кошење барске вегетације. Овај проблем може директно утицати на рад стабилних црпних станица, јер ће се мултиплицирати проблем уклањања барске вегетације са решетки црпних станица;
- унапређење стања вегетације обалног појаса уз каналску мрежу ради побољшања квалитета воде смањењем дифузног загађења, у складу са захтевима постизања "доброг еколошког потенцијала" из Закона о водама и Уредбе о еколошкој мрежи. Појачање пуфер-ефекта обалне

вегетације је неопходно и због ограничења сузбијања вегетације каналске мреже раније примењиваним методама порибљавања;

- оптимална влажност обрадивог земљишта смањује отпоре приликом обраде, односно утросак енергије, а тиме и трошкове;
- одржавањем нивоа подземних вода испод критичног зауставља се процес погоршања структуре земљишних честица и омогућава процес десалинизације, односно, побољшање плодности деградираних земљишта, у којима је вековима био присутан вишак подземних или површинских вода;
- побољшањем мониторинга, прогноза, правилника о управљању системима за одводњавање, научно-истраживачког рада, одвођење сувишних вода треба да буде ефикасније и јефтиније.

Наводњавање

Концепција развоја у области наводњавања заснована је на обезбеђењу услова за повећање површина са наводњавањем, што подразумева:

- редовно одржавање и уредно функционисање до сада изграђених хидротехничких система за макрораспodelу воде по простору Баната (Хс ДТД и до сада изгарђени делови регионалних хидросистема);
- наставак изградње започетих регионалних хидросистема у Банату до завршетка прве фазе;
- прилагођавање постојећих система за одводњавање за микрораспodelу воде по подручју за наводњавање, где је то хидротехнички могуће и оправдано са становишта водног режима и економије;
- поправка и ревитализација постојећих заливних система;
- заснивање (изградња) нових савремених заливних система: водозахвати из магистралних канала гравитационим или механичким путем;
- повећање ефикасности одводњавања цевном дренажом, где је то потребно.

Наводњавање, у циљу повећања пољопривредне производње морају да прате и агротехничке мере као што су:

- обнова пољопривредне механизације и опреме са нагласком на опрему за предсетвену припрему, сетву и жетву у условима интензивне ратарске производње под наводњавањем, имајући у виду и промену плодореда;
- унапређење опреме за радове после жетве (сортирање, паковање и хлађење);
- обнова постојећих и изградња додатних капацитета за прераду, тамо где је то потребно;
- консолидација саветодавне мреже за везу са праксом.

Такође, за развој наводњавања потребно је, поред завршетка започетих реформи (повраћај имовине ранијим власницима, довршетак започетог процеса приватизације друштвених пољопривредних предузећа), основати удружења (задруге) за наводњавање, ради стварања предуслова за коришћење средстава Светске банке и других међународних финансијских институција од којих се може очекивати подршка.

Инфраструктура за снабдевање водом за наводњавање

У планском периоду се очекује знатно већа заинтересованост за изградњу заливних система за хватање воде из Хс ДТД, јер је могуће претежно гравитационо хватање воде и поред канала регионалних хидросистема где је земљиште претежно најбољег квалитета, а где су потребе за водом највеће.

Хидроенергетика

Коришћење вода за потребе хидроенергетике мора бити усклађено са потребама других корисника вода, заштите вода и заштите од вода. Изградњи нових хидроенергетских потенцијала, мора претходити уређење сливног подручја и довођење квалитета вода у овим водотоцима на ниво при коме се успоравањем воде неће угрозити квалитет воде, коришћење тих вода за друге намене, као и приобалне подземне воде. Коришћење вода за ове намене посебно добија у значају за покривање вршне електроенергетске потрошње, у циљу оптималног рада укупног енергетског система, при чему за то постоје повољни природни услови на већем броју локација.

Одбрана од поплава и регулације река

Основна концепција заштите од поплава и уређења водотока на територији Баната у наредном периоду се заснива на следећим поставкама:

- окосницу заштите од поплава у наредном периоду представљаће, на највећем делу површина угрожених поплавама, линијски системи за пасивну заштиту, тј. системи одбрамбених насипа, уз њихово комплетирање, доградњу, реконструкцију и одржавање;
- основну територијалну целину, коју брани повезани систем одбрамбених објеката, представља касета;
- активне мере заштите од поплава коришћењем постојећих и будућих акумулација и ретензија представљаће, заједно са пасивним мерама, компоненту у систему одбране од поплава, на основу будућег Плана за управљање режимом вода; значајан сегмент у одбрани од поплава чине стајаће воде под режимом инундације;
- на мањим водотокима кључни објекти за локалну заштиту од поплава могу бити и акумулације, ретензије, рестеретни и ободни канали;
- за смањење директних и индиректних штета од поплава, односно за повећање укупне ефикасности мера заштите од поплава примењиваће се неинвестиционе мере на просторима угроженим поплавама: спречавање изградње скувих садржаја у угроженим, али неадекватно заштићеним зонама применом просторних планова, прописивање услова изградње у плавним зонама, осавремењивање система прогнозирања и обавештавања, ажурирање планова оперативне одбране од поплава;
- системом локализационих насипа смањивати величину брањених касета, како би се при евентуалним продорима главних насипа смањила величина угрожених зона. За локализацију поплава могу се користити и саобраћајнице, што треба имати у виду при давању услова за њихово пројектовање;
- око великих насеља и крупних привредних центара треба формирати мање касете, како би се високи захтевани степени заштите остваривали само у тим просторима, без условљавања истог степена заштите на дужим деоницама водотока;
- радови на уређењу корита водотока усмераваће се, пре свега, на обезбеђење стабилности и функционалности линијских система за заштиту од поплава (насипи), а затим на уређење водотока за пловидбу и друге намене, као и на уређење мањих водотока кроз насеља;
- при уређењу водотока треба поштовати услове и критеријуме за унапређење и заштиту животне средине, а у зонама посебних природних вредности тежити остварењу принципа "натуралне регулације";
- експлоатацију материјала из речних корита треба вршити плански, без неповољних ефеката на режим водотока и на биоценозу, а уз респектовање изграђености објеката у речном кориту и приобаљу;
- код уређења водотока кроз насељена места треба имати у виду естетске, функционалне, комуналне и друге захтеве везане за коришћење вода;
- при изради конкретних пројеката за заштиту од поплава и леда, и уређење водних токова који дотичу из суседних земаља, мора се узети у обзир и досадашњи и евентуални будући измењени хидролошко-хидраулички режим тих водних токова, односно одсуство реализације већ планираних мера;
- билатерална и мултилатерална сарадња у домену заштите од поплава и уређења водотока на транзитним и границом пресеченим водотокима мора се одвијати у складу са релевантним конвенцијама и уговорима;
- све постојеће, нове, дограђене и реконструисане системе за заштиту од поплава и уређење водотока треба увести у савремени информациони систем. За ефикасну подршку у одлучивању при спровођењу одбране од поплава, треба формирати одговарајуће експертне системе;
- битан услов за обезбеђење ефикасности система за заштиту од поплава и уређење водотока представља њихово континуално и систематско одржавање, доградња и реконструкција у фази експлоатације. У том контексту, најпре, треба извршити реконструкцију и довести у исправно функционално стање постојеће системе и објекте за заштиту од вода;
- битан услов за остварење укупних позитивних ефеката система за заштиту од поплава и уређење водних токова представљаће и заштита од ерозије и бујичних токова;
- едукацији стручних кадрова и становништва са гледишта заштите од поплава, уређења и заштите водотока треба посветити посебну пажњу (уознавање становништва са

- потенцијално угроженим подручјима, ризиком од поплава и припреми становништва на ове ризике, са посебним освртом на превентивне мере за смањење потенцијалних штета);
- неопходност периодичног преиспитивања критеријума за одређивање меродавних водостаја и протицаја воде за одређене повратне периоде, јер су климатске промене већ направиле значајну промену статистичких серија у погледу метеоролошких и климатских података.

Критеријуми за рангирање и усвајање меродавних параметара за системе заштите од поплава и уређења водних токова

Основни критеријуми за утврђивање (категоризацију) приоритета при пројектовању и реализацији система за заштиту од поплава су број становника, важност добара и величина површине брањене на одређеном простору - касети. За сваку категорију приоритета предлаже се одговарајући меродавни протицај велике воде или меродавни водостај за димензионисање система. Овај предлог треба схватити условно, имајући у виду да је степен заштите од поплава динамичка категорија, која зависи од техничко-економских, еколошких, социјалних, политичких и других критеријума, услова и ограничења.

При разради конкретног пројекта може се, на основу документованих и детаљних техничко-економских, еколошких и других анализа, усвојити и другачији ранг, односно меродавни протицај велике воде или меродавни водостај за димензионисање заштитног система, водећи притом рачуна о комплексности водопривредних система за заштиту и коришћење вода. Заштитну висину насипа изнад нивоа меродавне велике воде, као и друге параметре сигурности и поузданости система, треба у сваком конкретном пројекту доказати.

Приоритет реализације радова у системима за уређење водних токова везује се за циљеве, односно функције регулационих грађевина, радова и објеката. При томе се као меродавни хидролошко-хидраулички утицај за статичко и динамичко димензионисање грађевине и објеката усвајају утицаји који се јављају у дијапазону од најмањег до "меродавног" протицаја велике воде.

Врсте, обим и редослед реализације предвиђених радова и мера за заштиту од поплава и уређење водних токова су:

- реконструкција постојећих насипа;
- изградња нових насипа;
- радови на уређењу корита.

Антиерозиона заштита

Концепција антиерозионе заштите и уређења сливова заснива се на њиховом спровођењу као делу мера интегралног коришћења и уређења простора. Обим радова на антиерозианој заштити се мора интензивирати, ради остваривања више задатака: заштите простора од деградације, заштите пољопривредног земљишта, заштите насеља и инфраструктурних система од бујица, док је у водопривреди циљ тих мера – благовремена заштита акумулација од засипања наносом.

С обзиром на природу процеса ерозије и бујица, основни принципи су:

- апсолутна-тотална заштита од ерозије и бујица се у пракси не може остварити, па се не могу у потпуности елиминисати, већ само смањити штете од ерозије и бујица;
- акције на заштити од ерозије и бујица се морају водити првенствено у правцу правилног коришћења свих површина, а посебно површина угрожених ерозијом и бујицама;
- инвестициони радови, мере и објекти за заштиту од ерозије и бујица морају бити економски оправдани и уклопљени у "комплексна водопривредна и просторна решења";
- при избору, односно пројектовању радова и објеката за заштиту од ерозије и бујица тежити решењима која не захтевају посебне мере одржавања.

3.2.4.3. Енергетска инфраструктура

Потенцијал енергетског развоја представља и повољан географски положај у односу на основне енергетске токове и везе овог простора са окружењем.

Електроенергетска инфраструктура

На предметном подручју нема значајних објеката за производњу електричне енергије и снабдевање се врши путем преносне мреже из производних објеката у РС ван посматраног подручја.

Електроенергетски **преносни систем** припада основном преносном систему електричне енергије Реп. Србије, односно АП Војводине, напонског нивоа од 110 kV. Постоје енергетски објекти за трансформацију напона 110/X kV, електронски комуникациони систем, информациони систем и друга инфраструктура неопходна за функционисање електроенергетског система.

Дистрибутивна мрежа обухвата електроенергетску мрежу напонског нивоа до 110 kV, односно мрежу 1 kV, 10 kV, 20 kV и 35 kV и трафостанице 10(20)/0,4 kV, 35/x kV и 110/x kV. Јавно предузеће "Електропривреда Србије" (ЈП ЕПС) у складу са Законом о енергетици, надлежно је за редовно снабдевање електричном енергијом тарифних и других купаца на територији Републике Србије са јасно дефинисаним пословима. На подручју Плана за дистрибуцију електричне енергије, управљање дистрибутивним системом и трговине на мало за снабдевање тарифних купаца, надлежност има "Електровојводина", организована као Привредно друштво са ограниченом одговорношћу и има статус зависног привредног друштва у односу на ЈП ЕПС.

Цело подручје је покривено дистрибутивном мрежом и објектима за снабдевање електричном енергијом. Покривеност простора је обезбеђена, али не и потребна сигурност и квалитет снабдевања електричном енергијом.

Основна карактеристика свих делова енергетског система је изразита технолошка застарелост, ниска енергетска ефикасност, веома неповољно стање са становишта заштите животне средине, нерационално коришћење енергије и заостајање у енергетским индикаторима за чланицама ЕУ и земљама у окружењу.

Гасоводна и нафтоводна инфраструктура

Потенцијал у развоју гаоводне инфраструктуре чини постојећа гасоводна инфраструктура и висок степен гасификације на овом простору, као постојеће подземно складиште гаса ПСГ Банатски Двор, који доприноси стабилности снабдевања свих потрошача не само на овом простору већ и на читавој територији републике Србије.

Ограничење приликом развоја и изградње енергетске инфраструктуре огледа се:

- у конфликту између коришћења енергетских ресурса и заштите животне средине (земљишта, становништва, итд.) и предузимању одговарајућих мера за смањење конфликта и санирање негативних последица (програми рекултивације/ ревитализације, отклањање штета итд.),
- у ограниченим енергетским ресурсима,
- у недостатаку дугорочног плана привредног развоја,
- у усаглашавању планираног развоја енергетске инфраструктуре са другим постојећим и планираним инфраструктурним објектима,
- у просторним ограничењима која произилазе из урбанистичко планске документације на свим нивоима планирања
- геотермална енергија је вид енергије који није економски оправдано транспортовати на велика растојања.

Постојећа магистрална, разводна и дистрибутивна гасоводна мрежа, постојеће подземно складиште гаса у Банатком Двору, објекти за експлоатацију лежишта и производњу нафте и гаса, постојећи Нафтовод, као и постојеће геотермалне бушотине и лежишта нафте, природног гаса и геотермалних вода представљају велики потенцијал енергетског развоја.

Снабдевач целог конзумног подручја природним гасом је "Србијагас" са седиштем у Новом Саду. Природни гас се обезбеђује из домаће производње и увозом из Русије. Испоручује се мешавина ова два гаса, јер је транспортни систем јединствен.

Нова Црња

На територији општине гасификована су сва насељена места осим насеља Тоба (висок степен коришћења природног гаса).

На територији општине Нова Црња изграђени су следећи гасоводи:

- гасовод ДГ-01-01(DN150) СГС Црпска Црња-ГРЧ Кикинда,
- гасовод РГ-01-16/17 (DN100) СГС Српска Црња-Нова Црња,
- гасовод РГ-01-18 (DN50) за циглану 5. октобар Српска Црња,
- гасовод РГ-01-16/1 (DN65) за шећерану Банаћанка,
- разводни гасовод (DN50) за Насеље Војвода Степа.

На простору гасног поља "Српска Црња" и нафтно-гасно поља "Војвода Степа" у експлоатацији, налазе се нафтне и гасне бушотине, као и бушотински нафтови, гасоводи и други објекти (СОС и СГС) у функцији експлоатације нафте и гаса.

Нови Кнежевац

На територији општине Нови Кнежевац гасификовано је само насеље Нови Кнежевац (низак степен коришћења природног гаса).

На територији општине Нови Кнежевац изграђен је разводни гасовод од МГ-06-01 до Новог Кнежевца са ГМРС "Нови Кнежевац".

На територији општине Нови Кнежевац налазе се нафтне и гасне бушотине, бушотински водови и објекти (СОС и СГС) који прате експлоатацију, на афтно-гасном пољу "Мајдан дубоко" и "Мајдан".

Сечањ

На територији општине Сечањ гасификована су сва насељена места (висок степен коришћења природног гаса).

На територији општине Сечањ изграђени су следећи гасоводи:

- гасовод МГ-01, од Мокрина до Панчева,
- гасовод РГ-01-04, од МГ-01 до ГМРС Сечањ, са одвојком ПГ-01-04/І до ГМРС Циглана Сечањ,
- гасовод РГ-01-05, од МГ-01 до МРС Бока,
- гасовод РГ 01-15, од МГ-01 до ГМРС Конак,
- гасовод РГ-01-14, од МГ-01 до ГМРС Јарковац,
- разводни гасовод за насеље Банатска дубица,
- разводни гасовод за насеље Шурјан,
- разводни гасовод за насеље Сутјетска,
- разводни гасовод за насеље Неузина,
- разводни гасовод за насеље Крајишник,
- разводни гасовод за насеља Јаша Томић и Бусиње.

На територији општине Сечањ налазе се нафтне и гасне бушотине, бушотински водови и објекти (СОС и СГС) који прате експлоатацију, на афтно-гасном пољу "Бока".

Чока

На територији општине Чока гасификовано је само насеље Чока (низак степен коришћења природног гаса).

Снабдевање гасом потрошача на простору општине Чока, обезбеђено је преко магистралног гасовода МГ-03 као и разводног гасовода РГ-03-01 и ГМРС "ЧОКА".

На територији општине Чока налазе се нафтне и гасне бушотине, бушотински водови и објекти (СОС и СГС) који прате експлоатацију, на афтно-гасном пољу "Чока", "Црна Бара", "Црна Бара - југ" и " Црна Бара - село".

Пландиште

На територији општине Пландиште гасификована су сва насељена места (висок степен коришћења природног гаса).

На територији општине Пландиште изграђени су следећи гасоводи:

- разводни гасовод за насеље Купиник,
- разводни гасовод за насеље Банатски Соколац,
- разводни гасовод за насеље Велика Греда,
- разводни гасовод за насеље Маргита,
- разводни гасовод од МГ 01 до насеља Хајдучица,
- разводни гасовод од МГ 01 до насеља Стари Лец и Економије Капетаново,
- разводни гасовод за насеље Пландиште,
- разводни гасовод за насеље Велики Гај,
- разводни гасовод за насеље Милетићево,
- разводни гасовод за насеље Марковићево,
- разводни гасовод за насеље Дужине,
- разводни гасовод за насеље Барице,
- разводни гасовод за насеље Јерменовци,
- магистрални гасовод МГ 01.

На територији општине Пландиште налазе се нафтне и гасне бушотине, бушотински водови и објекти (СОС и СГС) који прате експлоатацију, на афтно-гасном пољу "Банатско Пландиште", "Јерменовци" и "Велика Греда".

Житиште

На територији општине гасификована су сва насељена места осим насеља Хетин (висок степен коришћења природног гаса).

На територији општине Житиште изграђени су следећи гасоводи:

- гасовод Елемир-СОС Мокрин Запад,
- гасовод МГ 01,
- Двосмерни гасовода ДВ 04-18,
- продуктовод ПВ 01,
- гасовод МГ 02 Елемир-Бегејци,
- гасовод ДГ 01-05 Елемир Банатски Двор,
- гасовод РГ 02-01,
- гсовод РГ 02-05,
- гасовод РГ 02-04,
- гасовод МГ 02 Бегејци-Међа,
- гасовод РГ 02-06 Бегејци-Банатско Карађорђево,
- гасовод ГМ 02-06/І и
- гасовод ГМ 02-06/ІІ.

На овом простору налази се траса изграђеног је нафтовода Елемир-СОС Мокрин Запад.

На територији општине Житиште налазе се (сабирна гасна станица) СГС Житиште и Банатски Двор, (сабирно отпремна станица) СОС Банатско Карађорђево и (сабирна станица) Међа и Итебеј.

На територији општине Житиште налази се подземно складиште гаса ПСГ Банатски Двор. Подземно складиште гаса у Банатском Двору (ПСГ-БД) гради се као наставак експлоатације исцрпљеног гасног лежишта чији капацитет је био 3,3 милијарде m³ природног гаса.

Планским документима предвиђена је фазна изградња ПСГ-БД. Капацитет складишта у I фази која је реализована износи 300 милиона m³, а након потпуне изградње предвиђени капацитет ће износити 800 милиона m³ природног гаса, а планирано време изградње до пуног капацитета је 10 година. Објекат ПСГ БД лоциран је 22 km источно од града Зрењанина и 44 km од главног гасног разводног чвора у Госпођинцима.

На територији општине Житиште налазе се нафтне и гасне бушотине, бушотински водови и објекти (СОС и СГС) који прате експлоатацију, на афтно-гасном пољу Банатски Двор", "Банатски Двор запад", "Бегејци", "Житиште", "Банатско Карађорђево", "Међа", "Хетин", "Итебеј" и "Честерег".

3.2.4.4. Електронска комуникациона инфраструктура

Електронска комуникациона инфраструктура, којом су обухваћени електронски комуникациони објекти фиксне и мобилне телефоније, телефонске централе, спојни путеви и приступна мрежа у насељима на посматраном подручју већим делом и по квалитету, и по капацитету је на задовољавајућем нивоу и представља потенцијал датог простора. Разводна мрежа је углавном надземна и такође задовољава тренутне потребе.

У насељима није у потпуности извршена аутоматизација и дигитализација електронске комуникационе опреме и система. Спојни путеви између телефонских централа изграђени су оптичким и коаксијалним кабловима.

На посматраном подручју у функцији су и радио-релејне везе.

У свим насељима постоје поштанске јединице које задовољавају потребе за поштанским саобраћајем.

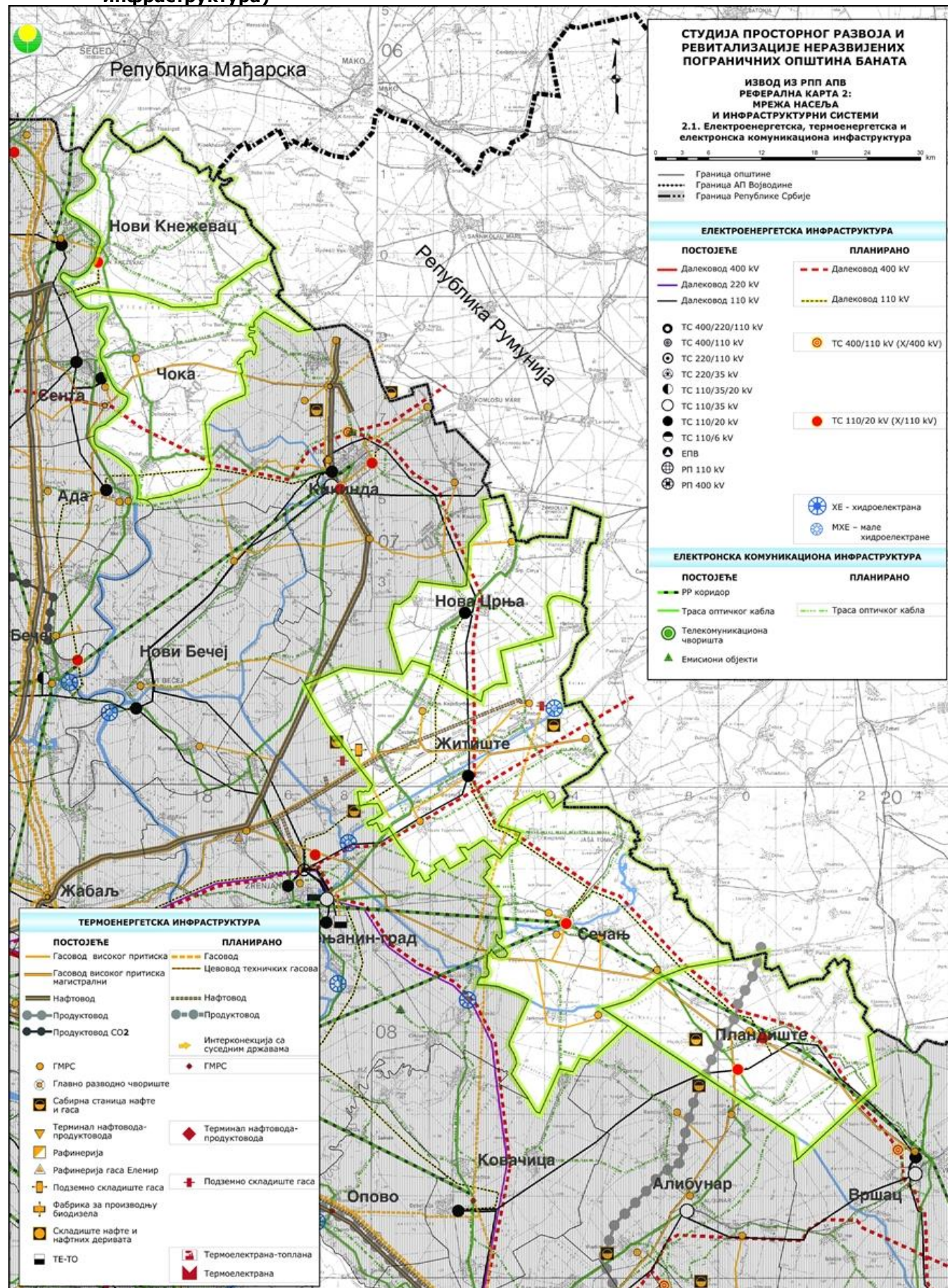
Основна карактеристика електронске комуникационе инфраструктуре на посматраном подручју да она задовољава тренутне потребе, али с обзиром на брзи технолошки развој електронског комуникационог система и пружања најсавременијих сервиса, и електронска комуникациона мрежа на овом подручју је потребно да прати тренд осавремењавања исте у окружењу.

Табела 22. Инфраструктурне мреже и објекти у обухвату Студије

Инфраструктура	Општина Нови Кнежевац	Општина Чока	Општина Нова Црња	Општина Житиште	Општина Пландиште	Општина Сечањ
Друмски ⁹ саобраћај	ДП II реда бр. 111 и бр.112,	ДП I реда бр. 24 ДП II реда бр. 112 и бр.123,	ДП I реда бр. 7, ДП II реда бр. 123, ДП II реда бр. 114	ДП I реда бр. 7, ДП II реда бр. 123, бр.123.4, бр. 114.1	ДП I реда бр. 7.1, ДП II реда бр. 125,	ДП I реда бр. 7.1, ДП II реда бр. 123, бр.123.2, бр.123.3, бр.123.5, бр.110.1
Железнички саобраћај	локална бр.32	локална бр.15, локална бр.32, регионална бр.3	-	-	локална бр.17,	локална бр.16, локална бр.17,
Гранични прелаз	Ђала –друмски, Рабе - друмски	Врбица – друмски	Српска Црња- друмски	Међа- друмски	-	Јаша Томић- друмски
Минералне сировине	Опекарска глина, нафта, гас, подземне и геотермалне воде,	Опекарска глина, нафта, гас, подземне и геотермалне воде, кречњак и доломит	Опекарска глина, нафта, гас, подземне и геотермалне воде,	Опекарска глина, нафта, гас, подземне и геотермалне воде,	Опекарска глина, кварцни пескови, нафта, гас, подземне воде,	Опекарска глина, нафта, гас, подземне воде,
Гасоводна инфраструктура	Гасификовано је само насеље Нови Кнежевац	Гасификовано је само насеље Чока	Гасификована су сва насеља осим насеља Тоба	Гсификована су сва насеља осим насеља Хетин. Подземло складиште гас ПСГ-Банатски Двор у фунцији	Гасификована су сва насељена места	Гасификована су сва насељена места
Нафтоводна инфраструктура	Налазе се нафтне и гасне бушотине у експлоатацији и бушотински нафтоводи и гасоводина нафтно-гасном пољу "Мајдан дубоко" и "Мајдан" са објектима који прате експлоатацију	Налазе се нафтне и гасне бушотине у експлоатацији и бушотински нафтоводи и гасоводи на нафтно и гасно поље "Чока", "Црна Бара", "Црна Бара - југ" и " Црна Бара - село" са објектима који прате експлоатацију	Налазе се нафтне и гасне бушотине у експлоатацији и бушотински нафтоводи и гасоводи на нафтно-гасном пољу "Војвода Степа"и гасном пољу "Српска Црња" са објектима који прате експлоатацију	Пролази траса изграђеног нафтовода Елемир-СОС Мокрин Запад, нафтне и гасне бушотине у експлоатацији и бушотински нафтоводи и гасоводи на нафтно-гасно поље "Банатски Двор", "Банатски Двор запад", "Бегејци", "Житиште", "Банатско Карађорђево", "Међа", "Хетин", "Итебеј" и "Честерег" са објектима који прате експлоатацију	Налазе се нафтне и гасне бушотине у експлоатацији и бушотински нафтоводи и гасоводи на нафтно-гасном пољу "Банатско Пландиште", "Јерменовци" и "Велика Греда" са објектима који прате експлоатацију	Налазе се нафтне и гасне бушотине у експлоатацији и бушотински нафтоводи и гасоводи на нафтно-гасном пољу, нафтно-гасно поље "Бока" са објектима који прате експлоатацију
Водотоци	Тиса	Тиса, Златица	Стари Бегеј	Бегеј	Ројга, Брзава	Тамиш, Брзава
Водовод	Сва насеља у општини имају јавни водовод	Сва насеља у општини имају јавни водовод	Нова Црња преко микроводоводних заједница, остала насеља у општини имају јавни водовод	имају јавни водовод, а делом преко микроводоводних заједница,	Сва насеља у општини имају јавни водовод	Сва насеља у општини имају јавни водовод, има и микроводовода
Канализација	Изведена мрежа у малом обиму у Н. Кнежевцу	-	-		Изведена мрежа у малом обиму у Пландишту	Изведена мрежа у малом обиму у Сечњу, Јаши Томић и Крајишник
Постројење за пречишћавање воде	-	-	-	-	Постоји документација за ППОВ Пландиште	-
Заштита вода	Повећан садржај амонијака у води	садржај гвожђа и органских материја изнад МДК	повећан је садржај органских материја изнад МДК	Повећан садржај амонијака у води и повећан утрошак калијумперманганата (KMnO ₄)	у границама дозвољених количина предвиђених Правилником о хемијској исправности воде за пиће	повећане количине амонијака и гвожђа

⁹ Преглед нове категоризације и паралела са старим референтним системом је дата у поглављу 3.2.4.1

Карта 15. Извод из АПП АПВ – Мрежа насеља и инфраструктурни системи (Електроенергетска инфраструктура)

3.2.5. Заштита животне средине

Квалитет животне средине општине Чока оцењен је као деградиран у одређеној мери, са израженим утицајем недовољне опремљености насеља комуналном инфраструктуром (недовољна изграђеност водоводне инфраструктуре, неизграђеност канализације отпадних вода и уређаја за пречишћавање).

Локални регистар извора загађивања за ову општину није изграђен иако је евидентирано присуство појединих привредних субјеката чије делатности могу имати утицаја на животну средину (сточне фарме, ливница, производња пластичне амбалаже, производња бетонских блокова, дрвопрерађивачки капацитети и др).

У погледу квалитета животне средине (аерозагађење, бука, загађења воде и земљишта) доминантан је утицај саобраћаја, што је посебно изражено дуж државних путева (ДП I реда бр.24 и ДП бр.112) који својим положајем тангирају, или пак пролазе кроз сама урбана ткива насеља.

У погледу квалитета подземних вода које се захватају из основног водоносног комплекса ради снабдевања насеља водом, евидентиран је повећан садржај гвожђа, амонијака и арсена у сировој води у појединим насељима, с обзиром да су захватане воде махом у директној хидрауличној вези са водотоком Тиса.

Изражено негативан утицај, примарно на земљиште и воду као природне ресурсе имају непрописно изведене септичке јаме, у које се упуштају комуналне и фекалне отпадне воде.

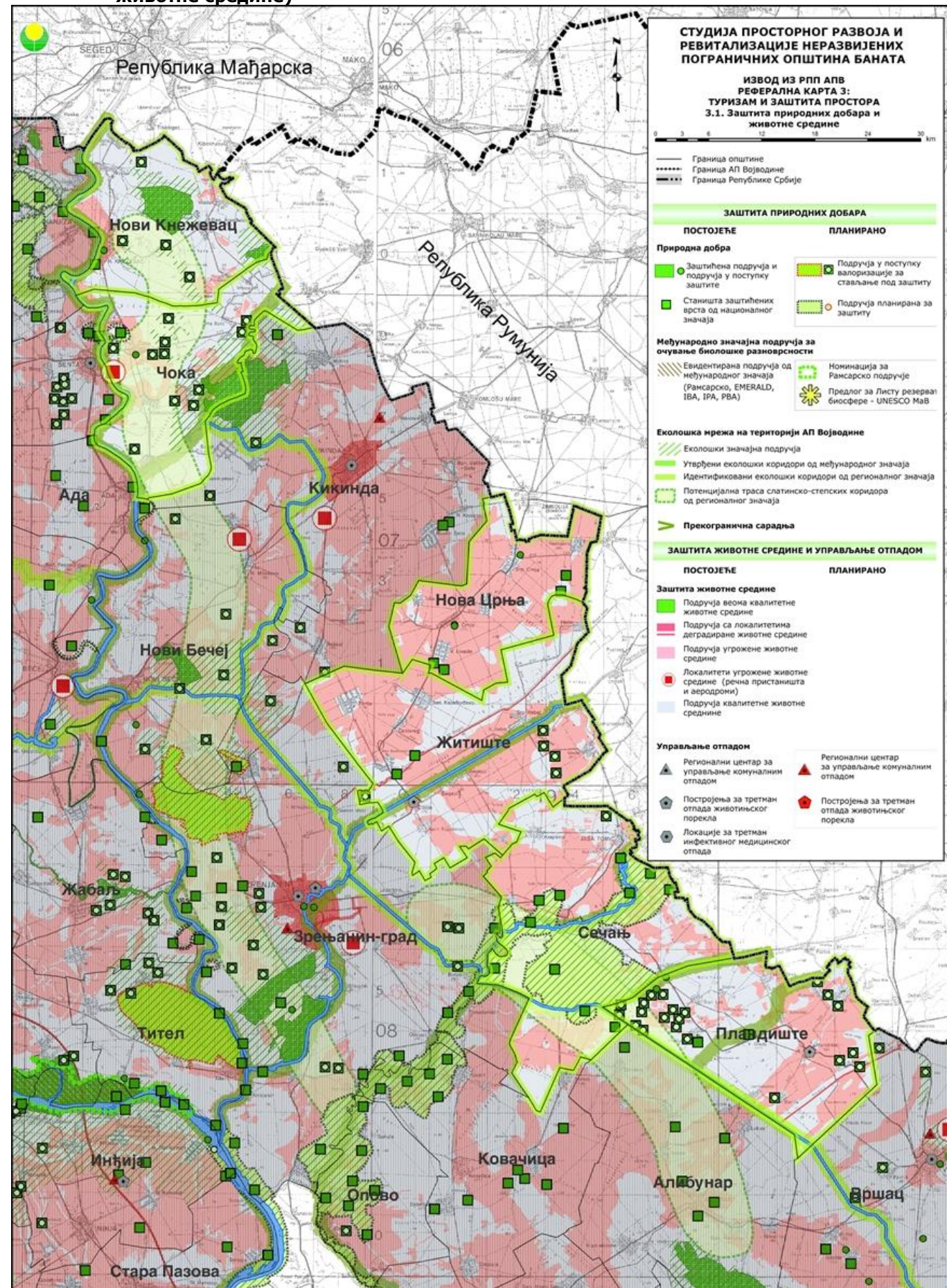
Мали проценат шумовитости Општине и неравномеран распоред шума, негативно утичу на микроклиматске услове. Такође, ваншумско зеленило које је незнатно присутно, доприноси негативним утицајима инсолације и ветра.

С обзиром да егзактни подаци о употребљеним количинама вештачких ђубрива у пољопривредној производњи нису на располагању, тешко је сагледати стваран ефекат њихове употребе на природне ресурсе. Неконтролисана употреба вештачких ђубрива, као и несавесно одлагање њихове амбалаже имају за последицу вишеструке негативне утицаје на квалитет земљишта, подземних и површинских вода и ваздуха.

Одлагање комуналног отпада на општинској депонији која није санитарно уређена, иако поседује неке од основних мера заштите (прикључак на јавни пут, рампа, пријавница и чуварска служба) изражено је негативног карактера услед директног утицаја на земљиште, воде и ваздух. Неорганизовано одлагање различитих врста отпада је вишеструко негативно, са израженим проблемом самозапаљивања отпада и емисије штетних гасова.

Деградационе пунктове земљишта и водоносних слојева представљају спонтано настала неуређена одлагалишта отпада и животињских лешева, као и експлоатациона поља нафте и депоније исплаке, које се користе приликом бушења експлоатационих бушотина, а непрописно су лоциране уз сваку бушотину.

Карта 16. Извод из АПП АПВ – Туризам и заштита простора (Заштита природних добара и животне средине)

Квалитет животне средине општине Нови Кнежевац у одређеној мери је деградиран, као последица садејства низа природних и антропогених утицаја. На територији ове општине прате се емисије азотних оксида и таложних материја у оквиру комплекса фабрике папира и амбалаже Лепенка. Локални регистар извора загађивања, који би значајно допринео валоризацији стања животне средине ове општине, није формиран.

Низак степен комуналне опремљености насеља утиче на деградацију вода, земљишта, а индиректно и ваздуха. Непостојање система канализације за одвођење отпадних и атмосферских вода у свим насељима у Општини, које се упуштају у каналску мрежу или се процеђују из септичких јама и копаних бунара, представља примаран допринос загађењу земљишта и подземних вода. Такође, не постоји изграђен уређај за пречишћавање отпадних вода.

Постојећи привредни погони производе значајне количине индустријских отпадних вода, које се индивидуално евакуишу непречишћене у водотоке и представљају један од битних фактора стања животне средине општине.

Саобраћајна кретања за последицу имају одређене негативне утицаје на ваздух, земљиште и воду као природне ресурсе, а извор су и буке и вибрација, што доприноси укупној кумулативној суми негативних утицаја на животну средину.

Сва насеља Општине имају јавне водоводе, али квалитет воде којом се снабдевају није у свим насељима задовољавајући, с обзиром на повећано присуство амонијум јона и гвожђа.

Земљиште је потенцијално угрожено ширењем грађевинског рејона на рачун високо квалитетног пољопривредног земљишта, изградњом радних комплекса на пољопривредном земљишту, затим атмосферским загађењима, нерегулисаној канализационој мрежом и непостојањем постројења за пречишћавање отпадних вода на територији општине. Такође, директан утицај се огледа у примени хемијских средстава у пољопривреди (пестициди, хербициди и вештачка ђубрива) која није контролисана и евидентирана, што може нарушити хемизам земљишта и угрозити његов квалитет.

Нерешено питање санитарног одлагања комуналног отпада и животињских лешева угрожава земљиште и водоносне слојеве, а индиректно и ваздух. Примаран проблем су спонтано настале неуређене депоније и сточна грбља која су санитарно неуређена и нису у складу са важећом законском регулативом која регулише ову област.

Квалитет животне средине општине Нова Црња категоризује се као деградиран у одређеној мери. Локални регистар извора загађивања ваздуха, воде и земљишта за ову општину није израђен, али се врше повремени мерења параметара, који карактеришу квалитет ваздуха, у оквиру појединих производних објеката. Мерења буке нису вршена, али је израђен предлог мониторинга, који није реализован.

Поред индустријских објеката (фабрика уља, "Cairnwell", циглана, "Липа", фарме и др), као доминантних извора загађења, на предметном простору су присутни и други извори загађења животне средине: фреквентне саобраћајнице (државни пут I реда), које пролазе кроз насеља, дивље депоније, сточна гробља и др.

Деградација воде као природног ресурса, последица је нерешеног питања одвођења отпадних вода у насељима. Изражен проблем са аспекта загађења је елиминација фекалних отпадних вода у септичке јама и упијајуће бунаре.

Вода за пиће којом се снабдева становништво Општине не задовољава прописан квалитет јер хемијске анализе указују на повећан садржај гвожђа и повећан утршак KMnO₄, као последица карактеристике околног земљишта.

У погледу манипулације комуналним и другим врстама отпада који се генерише у Општини, постојећа ситуација се огледа у постојећим, спонтано насталим неуређеним депонијама и нефункционисању регионалног система управљања отпадом. Постојећа општинска депонија није уређена у складу са санитарно-хигијенским условима, прописаним за ову намену, а одлагање

отпада се врши неконтролисано, уз повремено сабијање. Такође, начин елиминације сточних лешева има негативан утицај на околину јер се врши на насељским сточним гробљима, неконтролисано и на личну иницијативу.

С обзиром да се земљиште интензивно користи у пољопривредној производњи, неконтролисана примена хемијских средстава заштите биља и агротехничких мера утиче на деградацију овог природног ресурса. Такође, присутна је и механичка измена структуре земљишта на појединим локацијама услед експлоатације минералних сировина (опекарска глина, нафта и гас).

Подручје општине Нова Црња изложено је и утицају ветра а недостатак заштитних шумских појасева потенцира овај негативан утицај.

Квалитет животне средине општине Житиште одликује се нарушеним параметрима квалитета ваздуха, воде и земљишта услед неадекватног коришћења природних ресурса односно антропогених утицаја који се односе на егзистирања неких видова индустријске делатности, пољопривредне производње, као и унутрашњег и транзитног саобраћаја кроз насеља.

Локални регистар извора загађивања за територију ове општине није формиран, иако је евидентан утицај појединих производних делатности на животну средину, а успостављен је мониторинг у циљу праћења квалитета ваздуха.

Велики еколошки проблем у смислу загађивања ваздуха, односи се на повремено коришћење гуме и пластике као огревни материјал у неким домаћинствима (емисија диоксида и других канцерогених материја). Такође, саобраћајне активности значајно доприносе како загађењу ваздуха, тако и загађењу земљишта и воде, као и манифестовању буке. Недостатак ветрозаштитних појасева у ванградским срединама утиче на повећање еолске ерозије, а самим тим и на повећање количина аероседиментата у ваздуху.

Нарочит еколошки проблем Општине представља емисија неугодних мириса која потиче од кафилерије компаније "Agroživ Yüko" Житиште, али су реализацијом пројекта реконструкције кафилерије предузети кораци у санирању проблема.

Што се тиче квалитета воде за пиће којом се снабдева становништво Општине, бележи се повећано присуство концентрација арсена на појединим извориштима. Такође, присутне су високе количине гвожђа и амонијака, а у појединим насељима забележена је појава фекалних бактерија *E. coli*, што додатно указује на санитарно хигијенске проблеме проузроковане испуштањем отпадних вода из домаћинстава и индустрије у површинске реципијенте који су у директној хидрауличкој вези са подземним водама које се користе за пиће.

У погледу квалитета површинских вода, велики проблем представља загађење Старог Бегеја, као и канала Бегеј.

Индустријске отпадне воде се уливају у канал Бегеј што, због промене водостаја и регулисања нивоа воде у Каналу Бегеј, високог нивоа подземних вода, технички лошег положаја овог канала, врло често узрокује разливања ове воде по баштама индивидуалних кућа које се налазе на ободу канала, с обзиром да он пролази кроз део насеља Житишта и улива се у реципијент на обали Бегеја. Еколошки проблем представља и непрописно одлагање талоба, насталог у примарном пречишћавању индустријских вода узрокујући директно загађење земљишта.

Канализација отпадних вода, углавном није изграђена и не постоји изграђен уређај за пречишћавање отпадних вода, те се она директно излива у пловни Бегеј без икаквог пречишћавања или се врши преко непрописно изведених септичких јама.

Услед одвијања пољопривредне делатности евентуална контаминација земљишта и воде (с обзиром на висок ниво подземних вода на територији Општине) огледа се у неконтролисано коришћењу пољопривредних препарата заштите биља. Такође, егзистира и проблем непримереног одлагања комуналног отпада и животињских лешева у насељима.

Квалитет животне средине општине Сечањ одликује делимична деградираност природних ресурса, што је последица одређених антропогених активности. Мерења у циљу утврђивања и праћења квалитета ваздуха и земљишта на територији ове општине нису вршена, али се прати

квалитет воде реке Тамиш (на профилу Јаша Томић) од стране Републичког хидрометеоролошког завода Србије. Квалитативне карактеристике реке Тамиш на профилу Јаша Томић не задовољавају прописану II класу вода по више основних физичко-хемијских параметара: броју *coli* клица и садржају суспендованих материја. На неповољну оцену квалитета воде значајно утиче и велики број индикатора фекалног загађења, које указује на присутно органско загађење.

Основни узрок деградација воде, а индиректно и земљишта огледа се у недовољној изграђености система за одвођење сувишних атмосферских вода и отпадних вода, које се без пречишћавања упуштају у реципијент (нарочито јер је нерешен систем за третман и одвођење индустријских отпадних вода). Такође, насеља и атар су угрожени при високом водостају Тамиша, чији коридор се не одржава редовно. Изливањем Тамиша долази до плављења и деградације плодног пољопривредног земљишта.

Квалитет подземних вода је неуједначен (великим делом је загађен), што има за последицу лош квалитет воде за пиће (повећане количине амонијака и гвожђа), а нереализацијом насељске водоводне мреже у свим насељима егзистира проблем снабдевања становништва квалитетном водом за пиће.

Загађењем вода индиректно се загађује и земљиште, као природни ресурс, услед неодговарајућег одвођења отпадних вода. Нарочит аспект загађења примарно земљишта, али и воде и ваздуха, огледа се и у неодговарајућем одлагању комуналног отпада (поред општинске депоније егзистира и одређени број спонтано насталих неуређених депонија) и сточних лешева, као и у неконтролисаној примени хемијских средстава заштите биља и вештачког ђубрива у пољопривредној делатности.

У погледу одлагања комуналног отпада велики еколошки проблем представља чињеница да се одлаже на локацији која није санитарно уређена, да долази до мешања различитих врста отпада (опасан и минерални отпад, хаварисана возила, течни отпад од пражњења септичких јама), услед чега долази до самозапаљивања и емисије токсичних отпадних гасова, опасних по здравље људи.

Квалитет животне средине општине Пландиште карактеришу антропогени утицаји у смислу загађења природних ресурса у одређеној мери. На територији Општине није успостављен локални регистар извора загађивања животне средине, као ни континуални мониторинг воде, ваздуха, земљишта и буке.

На предметном простору нема већих индустријских објеката, који би загађивали околину. Највећи индустријски објекти су кланица (има свој пречистач и мини кафилерију) и "Плантекс" (индустрија текстила), који је потенцијални загађивач, али тренутно не ради.

Сва насеља у општини Пландиште имају изграђене водоводе. Квалитет воде за пиће не задовољава критеријуме квалитета прописане Правилником о хигијенској исправности воде за пиће, због граничног садржаја амонијака и гвожђа.

Одвођење отпадних вода није адекватно решено ни у једном насељу Општине изузев у центру Пландишта, што може представљати извор деградације водоносних слојева, а индиректно и земљишта. Изградњом канализације и пречистача отпадних вода у насељима обезбедиће се позитиван однос према заштити вода, земљишта и здравља људи уопште.

Неадекватно одвођење сувишних атмосферских вода такође, изазива и деградацију тла.

Земљиште, као природни ресурс, свакодневно се загађује неадекватном применом вештачког ђубрива, пестицида и других хемијских средстава, што представља лимитирајући фактор у пољопривредној производњи. Неодговарајућом обрадом, земљиште се осиромашује у квалитативном погледу и погоршава се његова структура. Већи део територије Општине се одликује високим нивоом подземних вода, што утиче на погоршање механичког састава земљишта.

Проблематика одлагања комуналног отпада је до сада решавана парцијално, тако да већина насеља отпад комуналног и животињског порекла одлаже на привременим локацијама. Степен уређености и опремљености ових локација у већини случајева не задовољава прописане критеријуме, па је присутна значајна деградација простора.

Одлагање животињских лешева се врши на неуређеним сточним гробљима, која су формирана у већини насеља. С обзиром да овакав вид одлагања животињских лешева не функционише у складу са важећим Законом о ветеринарству, ове локације представљају деградационе пунктове за околину, посебно у случајевима појава зараза и епидемија.

Током последњих година неке општине су већ учиниле помак у погледу регионалног планирања, закључењем међуопштинских споразума о формирању региона, односно удруживањем више општина са циљем разрешавања проблема неадекватног управљања отпадом и изградом регионалних планова. Општине које су предмет анализе ове студије припадају следећим регионима: Чока и Нови Кнежевац припадају регионалном центру у Суботици, Нова Црња није опредељена (гравитирају регионалном центру у Кикинди), Житиште и Сечањ припадају регионалном центру у Зрењанину, а Пландиште у Вршцу.

Карта 17. Прекогранични утицаји на квалитет водних ресурса

Када је у питању **прекогранични утицај**, најизразитије загађивање вода долази из Румуније, у којој су воде Бегеја, Тамиша, Златице, Караша и Нере испод захтеване класе. Евидентирани су и акциденти изливања цијанида у реку Тису из рудника злата у Северној Румунији. У циљу заштите здравља становништва, од изузетног је значаја стално праћење потенцијалних извора радиоактивности, које у Србију може доспети из њене непосредне околине (нукларне електране код Пакса у Мађарској и Козлодуј у Бугарској). На тим правцима важна је заједничка контрола и стално обавештавање.

3.3. SWOT анализа

СТАНОВНИШТВО, МРЕЖА НАСЕЉА, ЈАВНЕ СЛУЖБЕ И НЕПОКРЕТНА КУЛТУРНА ДОБРА	СНАГЕ	СЛАБОСТИ
	<ul style="list-style-type: none">- Постојање програма демографског развоја на нивоу АП Војводине;- Полицентричност мреже насеља, повољна просторна дистрибуција урбаних и руралних насеља;- Постојање регионалног и локалног идентитета као основе активирања развојних процеса;- Утицај положаја пограничних општина на развој и подстицање активности и сарадње;- Задовољавајућа територијална покривеност објектима и установама јавних служби;- Развијена мрежа образовне, социјалне и здравствене заштите на нивоу регије;- Задовољавајућа покривеност прикључцима јавних комуналних услуга на нивоу општине (вода, гас, струја);- Заступљеност ресурса културних добара: споменика културе и археолошких налазишта;- Очување и заштита наслеђених вредности и предела подручја.	<ul style="list-style-type: none">- Демографско пражњење и погоршана старосна структура становништва;- Негативан природни прираштај;- Ниска стопа запослености;- Недовољно коришћење функционалних веза мреже околних насеља;- Слаба међуопштинска сарадња;- Условe рада и пружање услуга у постојећим јавним установама треба поправити;- Ексцентричност положаја центара општина у односу на веће урбане центре насеља (функционална диспропорција);- Недовољна презентација, валоризација и заштита непокретних културних добара уз недостатак материјалних средстава за заштиту, одржавање и обнову непокретних културних добара;- Недостатак одговарајуће ажурне документације и дугорочних програма за обнову и заштиту непокретних културних добара;- Недовољна туристичка и медијска презентација непокретних културних добара.
	МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
	<ul style="list-style-type: none">- Функционално повезивање општина;- Равномерно развијена мрежа насеља;- Могућност коришћења искустава других у решавању комуналних проблема;- Побољшати сарадњу приватног, јавног и непрофитног сектора, нарочито за потребе организовања јавних служби, туризма и заштите животне средине;- Ширење свести о значају културног добра, едукација становништва и могућност запошљавања у области туризма, културе и старих заната;- Коришћење културне баштине као потенцијал и генератор културних, образовних, туристичких, економских и др. активности;- Позитиван став и усмеравање активности локалног становништва према афирмацији и промоцији културно-историјског наслеђа;- Дефинисање смерница за очување, одржавање и коришћење непокретних културних добара;- Едукација и активније учешће администрације у процесу планирања.	<ul style="list-style-type: none">- Централизација у погледу размештаја јавних служби;- Занемаривање специфичних потреба локалног становништва за јавним службама;- Недовољна координација институција на локалном нивоу;- Недостатак прихода, имовине и законских могућности локалних самоуправа да саме креирају сопствени развој;- Слаба просторна и инфраструктурна повезаност појединих насеља у мрежи;- Нарушавање предела (нарочито пољопривредног земљишта) непланском изградњом објеката/садржаја изван планом прописаних услова;- Недоношење планских документа и аката на националном нивоу;- Спорост у доношењу одлука и имплементацији прописа;- Успорена динамика обнове заштићених непокретних културних добара.

ОДРЖИВИ РАЗВОЈ ЕКОНОМИЈЕ, ИНФРАСТРУКТУРНИ СИСТЕМИ, РЕГИОНАЛНИ И ИНСТИТУЦИОНАЛНИ РАЗВОЈ, ПРОСТОРНА ИНТЕГРАЦИЈА	СНАГЕ	СЛАБОСТИ
	<ul style="list-style-type: none"> - Афирмација и подстицај активности које поспешују развој општина; - Повољан геосаобраћајни положај; - Постојање инфраструктурних ресурса: мрежа локалних, државних и регионалних путева; - Постојање просторних и урбанистичких планова у општинама; - Постојање расположивих локација за радне зоне; - Подстицајне мере за привлачење greenfield инвестиција; - Релативно добро развијена регионална и међународна сарадња; - Централни положај у Еврорегији ДКМТ; - Индустријска традиција и изграђеност привредних капацитета; - Повољан саобраћајни положај и инфраструктурни ресурси (Тиса, ОКМ ХС ДТД, путна мрежа); - Постојање и имплементација пројеката прекограничне сарадње (катастар загађивача Тамиша, Румунија-Панчево); - Постојање мреже аеродрома у окружењу-летишта са одговарајућом инфраструктуром. 	<ul style="list-style-type: none"> - Недовољна изграђеност и застарелост комуналне инфраструктуре; - Лоше одржавање путева и лоша сигнализација; - Недостатак заобилазница и специјализованих рута; - Недостатак мостова, атарских путева и прелаза преко водотока; - Неквалитетно и спорадично одржавање путне мреже, - Укупно техничко – технолошко стање железнице (застарела опрема железнице и некомплетна мрежа пруга); - Стање пловних/водних путева (неодржавање, замуљеност), критични сектори; - Неконкурентна постојећа привредна структура, застарела технологија и недовољан ниво инвестиционе активности; - Слаба конкурентност привреде, застарелост технологија и пад инвестиција за последицу имају повећану незапосленост; - Низак ниво инфраструктуре за подршку информационо-комуникационе технологије; - Неразвијен информациони систем за потребе управљања просторним развојем.
	МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
	<ul style="list-style-type: none"> - Максимално искоришћење повољног гео-саобраћајног положаја; - Пољопривреда као најзначајнији развојни ресурс и основ за развој и унапређење; - Коришћење средстава НИПа, ЕУ-ИПА фондова; - Међуопштинска и регионална сарадња-велики регионални инфраструктурни пројекти; - Побољшавање локалне мреже путева; - Укључивање у развојне планове Европске железничке мреже; - Унапређење енергетске ефикасности; - Изградња нових енергетских капацитета; - Развој информационог система; - Увођење паметних мрежа (Smart grids) у циљу аутоматизације дистрибутивне мреже за повећање ефикасности рада мреже; - Јачање прекограничне сарадње; - Развој и унапређење туризма; - Коришћење културне баштине као потенцијал и генератор културних, образовних, туристичких, економских и др. активности; - Интегрално планирање, заштита и презентација природних и културних предела као фактора одрживог развоја, јединства са окружењем и туристичке атрактивности; - Позитиван став и усмеравање активности локалног становништва према афирмацији културно-историјског наслеђа. 	<ul style="list-style-type: none"> - Спор економски развој, недостатак развоја привреде, нестабилна политичка ситуација и сиромаштво; - Недостатак финансијских средстава за инвестиције; - Политичке и економске супротности приликом доношења развојних програма; - Недовољне инвестиције за равномерни развој путне мреже; - Недостатак националне стратегије за развој и унапређење железничке инфраструктуре; - Неусклађеност инфраструктурног опремања са планираним стандардима; - Спора модернизација индустрије; - Спорост у доношењу одлука и имплементацији прописа; - Потенцијална неусаглашеност стратешких планова развоја приватних компанија са стратешким документима Србије и Војводине; - Успорена изградња / реконструкција путне саобраћајне инфраструктуре; - Нестабилност и недостатак извора финансирања.

ПРИРОДА, ЕКОЛОШКИ РАЗВОЈ И ЗАШТИТА	СНАГЕ	СЛАБОСТИ
	<ul style="list-style-type: none"> - Повољан географски положај и природни предуслови; - Природни ресурси - фактор интеграције функција пољопривреде и развоја привреде; - Богатство површинским и подземним водама; - Улога шума и шумског земљишта у очувању биолошког и предеоног диверзитета; - Постојање водених путева који се могу користити за развој туризма; - Налазишта нафте и гаса, као и неметаличних сировина (опекарска глина, песак); - Велики потенцијал за коришћење ОИЕ (биомаса, енергија ветра, хидропотенцијал водотокова, геотермална и соларна енергија); - Постојање примера добре праксе сарадње на локалном нивоу између комуналних-грађевинских и инспектора заштите животне средине; - Урађен упитник о стању у области животне средине Покрајинског секретаријата за заштиту животне средине и одрживи развој свих општина Војводине; - Пораст броја приватних иницијатива за сакупљање и откуп пет амбалаже. 	<ul style="list-style-type: none"> - Велики број деградираних површина које су и/или загађене експлоатацијом минералних сировина, уништавањем биљног покривача, ерозијом, бујицама и поплавама, депоновањем комуналног и индустријског отпада; - Процеси деградације пољопривредног земљишта; - Непостојање пољозащитних појасева заштитног и ваншумског зеленила; - Незадовољавајући квалитет пијаће воде у целој регији; - Слаба развијеност канализационе мреже у насељима и недовољни капацитети за обраду отпадних вода; - Непостојање регионалних депонија и трансфер станица изграђених по савременим санитарним стандардима; - Велики број дивљих одлагалишта отпада и званичних депонија које захтевају хитну санацију; - Недовољни капацитети за управљање опасним отпадом и отпадом животињског порекла; - Недовољна контрола заштите животне средине; - Лош квалитет ваздуха у појединим местима и неспровођење систематског мониторинга у индустрији; - Неадекватни системи за наводњавање; - Неискоришћеност водених потенцијала за транспорт; - Непостојање стратегије развоја ловства; - Непостојање ефикасног система финансирања заштите животне средине на нивоу локалне самоуправе.
	МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
	<ul style="list-style-type: none"> - Јачање локалне и регионалне управе; - Пољопривредно-еколошки потенцијал са свим условима за производњу здраве хране и формирање брэнда пољопривредних производа; - Увођење ЕУ стандарда у заштити животне средине; - Увећање степена шумовитости и унапређења затеченог стања шума и успостављање система одрживог управљања шумама; - Развој приватне иницијативе у подручју заштите животне средине-рециклажа, производња биогаса; - Урађена Покрајинска Стратегија управљања отпадом која предвиђа локације регионалних депонија; - Увећање бројности и квалитета дивљчи; - Изградња нових производних енергетских капацитета; - Увођење концепта чистије производње; - Санација неуређених депонија и ремедијација контаминираних земљишта; - Интегрално планирање и презентација природних и културних предела као фактора одрживог развоја; - Повећање обима коришћења ОИЕ и увођење подстицајних мера и механизма за производњу енергије; - Могућности већег истраживања и коришћења резерви минералних сировина; - Повећање партнерства јавног, приватног и цивилног сектора уз могућности међурегионалне сарадње. 	<ul style="list-style-type: none"> - Загађивање животне средине (вода, ваздух, земљиште); - Могућност акцидената који долазе из окружења (Тиса, Бегеј, Тамиш); - Спорост у доношењу и неусаглашеност законских аката; - Лоше управљање воденим путевима; - Недовољна институционална и кадровска покривеност; - Неефикасан систем финансирања вишенаменског коришћења укупних шумских потенцијала; - Угрожавајући фактори (климатске промене, пожари, ветрови, промена нивоа подземних вода...) и неповољан утицај на агроеколошки потенцијал најплоднијег земљишта; - Опасност од уношења ГМО семенског материјала; - Настављање неконтролисаног и прекомерног заузимања пољопривредног земљишта у непољопривредне сврхе; - Нестајање природних станишта услед процеса урбанизације; - Недостатак инвестиција за изградњу инфраструктуре за управљање отпадом; - Недовољно развијена еколошка свест и знање грађана и институција као и отежан приступ регионалним подацима о стању животне средине.

4. ИНСТИТУЦИОНАЛНИ АСПЕКТИ ПЛАНИРАЊА И РАЗВОЈА У ЕУ

За грађане држава у транзицији веома битан мотивациони фактор за улазак у ЕУ представља њена политика економске, социјалне и територијалне кохезије, односно њени структурни и кохезиони фондови.

Током више деценија свог постојања Европска Унија је превасходно била усмерена на промоцију економске и социјалне кохезије унутар чланица ЕУ, а тек потом и на подршку економском и социјалном развоју држава које нису њене чланице.

Приближавање Србије чланству у Европској унији подразумева, поред осталог, постепено преузимање водеће улоге у процесу програмирања и реализације средстава којима ЕУ помаже тај процес. Даљи ток процеса придруживања и приступања значи прелазак са статуса потенцијалног кандидата на статус кандидата, што ће изискивати нову улогу српских институција у управљању европском подршком, уз, истовремено, далеко значајнију улогу органа локалних власти, организација цивилног друштва и пословног сектора.

Имплементација Инструмента за претприступну помоћ (ИПА) веома је сложен посао који подразумева изградњу низа нових структура у државној управи.

Државне институције, органи локалне самоуправе, академски кругови, социјални партнери и невладине организације у Србији суочавају се са значајним институционалним ограничењима, недостатком капацитета и оперативног знања за планирање, управљање и надзор над реализацијом пројеката финансираних кроз ИПА фонд.

4.1. ЕКОНОМСКА СОЦИЈАЛНА И ТЕРИТОРИЈАЛНА КОХЕЗИОНА ПОЛИТИКА ЕУ

Политика економске и социјалне кохезије је једна од важнијих политика Европске уније, која на њу троши више од трећине свог буџета. У Лисабонском Уговору она се назива политиком економске, социјалне и територијалне кохезије.

Њена улога је од самог почетка била да помагањем регионалног развоја допринесе смањењу економских и социјалних разлика између држава чланица Уније, односно између различитих региона унутар ЕУ.

Регионална политика и кохезиона политика имају за циљ солидарност и смањивање разлика. Јер, на смањивање или продубљавање регионалних разлика у развијености не утиче само тржиште, већ и спровођење заједничких политика ЕУ. Због тога се овим политикама редистрибуирају новчана средства из заједничког буџета Европске уније.

Постојање регионалне политике на наднационалном нивоу оправдава се чињеницом да се разлике у степену развоја различитих региона Европске уније морају умањивати заједничким напорима. Иако се у почетку стварања Европске економске заједнице мислило да ће стварање јединственог тржишта спонтано смањивати неједнакости међу различитим регијама, показало се да то није могуће.

Најчешће економско оправдање регионалне политике на наднационалном европском нивоу је следеће: с обзиром да су се економије неких региона успешније прилагођавале конкурентности на заједничком тржишту, настајале су регионалне разлике.

Као последица стварања заједничког тржишта економски развој се концентрише у централним регионима, а периферији прети опасност трајног заостајања. То погодује покретању миграција које урушавају стабилност централних региона и прети политичком нестабилношћу, која, опет има своју економску цену.

Због тога је уведен систем регионалне дистрибуције буџета ЕУ који подразумева да су неке регије (или државе) више корисници, а друге више даваоци финансијске помоћи. Ипак, све државе чланице, па и оне најразвијеније, имају интересе да системски помажу регије које заостају, јер ће се тако у њима куповати производи из развијенијих регија.

Економска оправданост постојања регионалне политике је веома дискутабилна и бројни аутори износе врло различите аргументе за и против ове политике. Сви аргументи за европска улагања у регионални развој увек имају додатну, а често и доминантну политичку димензију.

Сви таласи проширења су отварали питања регионалне диспропорције и подршке за остваривање кохезије у „све различитијој Европи“, што је изазивало континуиране потребе јачања улоге Европске комисије у стварању посебних централизованих фондова на нивоу ЕУ, као инструмената за подршку одређеним политикама, секторима и регионима. Јер, појам солидарности мора бити праћен и својим економским, односно финансијским изразом. Тако је развијен веома сложен систем коришћења структурних фондова, што је утицало на то да се нове државе чланице ЕУ суочавају са проблемима ниске апсорпционе способности, односно слабог коришћења ових фондова, пре свега због неприпремљености нових институција и недовољно оспособљеног кадра за рад у њима. Због тога је ЕУ већ у претприступном периоду увела посебне програме са циљем постепеног прилагођавања институција држава кандидата за приступ Европској унији и њеној политици економске, социјалне и територијалне кохезије.

4.2. СОЦИЈАЛНЕ ВРЕДНОСТИ ЕУ

По многим карактеристикама квалитета живота Европски социјални модел представља додатни подстицај становницима других држава да се укључе у процес европских интеграција. Темељне вриједности ЕУ су стуб специфичног социјалног модела који представља ослонац грађења европског идентитета.

Владавина права и поштовање високих стандарда у области људских права и слобода у ЕУ континуирано се, са мање или више успеха, надограђује економском и социјалном кохезијом, солидарношћу и квалитетом индустријских односа.

Европски социјални модел је грађен на идеолошким темељима послератне социјалдемократске оријентације која је била преовлађујућа у готово свим државама чланицама првих европских заједница. Процес постепеног уједначавања различитих модела социјалних политика у државама чланицама био је заснован на јасним економским интересима произашлим из грађења заједничког тржишта на нивоу европских заједница. Тако је развијен модел сарадње између света рада и света капитала са снажном улогом државе, који је доприносио политичкој стабилизацији и економски подстакнутим класним компромисима. Тиме су успостављени специфични социјални и политички аранжмани интегрисања рада у политику, при чему социјални партнери имају изузетно важну улогу.

Социјалне вредности европских интеграција одсликавају се у кључним примарним документима ЕУ. Према члану 2 актуелног Уговору (из Нице) о Европској унији, Унија има седеће циљеве:

- 1) да подстиче **уравнотежен и трајан привредни и друштвени развој** и висок ниво запослености, посебно стварањем простора без унутрашњих граница, **јачањем привредне и друштвене кохезије** и успостављањем економске и монетарне уније, која ће у догледно време садржати и јединствену монету, у складу са одредбама овог Уговора;
- 2) да потврђује свој идентитет на међународној сцени, посебно вођењем заједничке спољне и безбедносне политике, што обухвата и постепено стварање заједничке одбранбене политике, која може довести до заједничке одбране у складу са одредбама члана 17;
- 3) да јача заштиту права и интереса држављана својих држава чланица успостављањем права грађанства Уније;
- 4) да одржи и ојача Унију као простор слободе, безбедности и правде, на коме је слободно кретање лица обезбеђено уз паралелно усвајање одговарајућих мера из области контроле спољних граница, азила, имиграције и превенције и борбе против криминала;
- 5) да у целости очува *ацџуис цоммунатаире* и да га даље развија што обухвата и разматрање питања у којој мери би требало ревидирати политике и облике сарадње успостављене овим Уговором, са циљем осигурања ефикасности механизма и институција Заједнице."

Такође у члану 2. актуелног Уговора о Европској заједници записани су циљеви Заједнице: „Заједница има за циљ да успостављањем заједничког тржишта, као и економске и монетарне уније и спровођењем заједничких политика или активности предвиђених члановима 3 и 14,

унапређује складан, уравнотежен и трајан привредни развој у цијелој Заједници, висок степен запослености, и социјалне заштите, једнакост између мушкараца и жена, трајан и неинфлаторни раст, побољшање квалитета животне средине, **подизање нивоа и квалитета живота, привредну и друштвену повезаност и солидарност између држава чланица.**"

Поред тога, у преамбули Устава ЕУ12 је, између осталог, записано да: „Унија доприноси очувању и развоју тих заједничких вредности уз поштовање различитости култура и традиција народа Европе као и националног идентитета држава чланица и организације њихове државне власти на националном, регионалном и локалном нивоу". Што се темељних принципа тиче, у нови Уговор о функционисању Европске уније из Лисабона су, мање више, уграђени сви садржаји прембуле Устава. Иначе, новим Лисабонским уговором на нови начин се дефинишу и социјални циљеви Уније који обухватају: пуну запосленост и социјални напредак, борбу против социјалне искључености и дискриминације, промоцију правде и искорењивање сиромаштва.

Социјална политика треба да обезбеди економски одржив, али истовремено и социјално прихватљив ниво заштите за све чланове друштва и да на тај начин промовише једнакост и социјалну кохезију. Циљ социјалне политике је да на основу друштвене солидарности, путем различитих програма и услуга, омогући благостање и преузме одговорност за оне друштвене групе којима је потребна додатна подршка и заштита од ризика као што су сиромаштво, незапосленост, болест, старост и инвалидност. Финансијска основа такве солидарности се остварује политиком редистрибуције дохотка. Јасно је да је социјалну политику због свега тога тешко, ако не и немогуће, издићи изнад нивоа националне државе. Унутар процеса европских интеграција социјална политика држава чланица се отуда не интегрише, већ се ради о координацији националних система социјалне сигурности. Социјално законодавство на европском нивоу је, наравно, далеко од традиционалне улоге државе благостања која подразумева конкретне обавезе државе да обезбеди социјалну и здравствену заштиту, образовање, становање и слично. Социјална политика на нивоу ЕУ је превасходно регулаторна, док се редистрибутивна улога социјалне политике и даље остварује на нивоу држава чланица.

4.3. СТРАТЕГИЈА ЕВРОПЕ 2020.

Стратегија „Европа 2020" поставља визију европске социјалне тржишне економије за XXI век и садржи три међусобно повезана приоритета:

- **Паметан раст:** развој економије засноване на знању и иновацијама.
- **Одрживи раст:** промовисање економије која ефикасније користи ресурсе, која је зеленија и конкурентнија.
- **Инклузивни раст:** подстицање економије коју одликује висока стопа запослености и која остварује социјалну и територијалну кохезију.

Да би горе наведени приоритети били остварљиви у пракси, дефинисане су пет кључних циљева, до којих до краја деценије Европска Унија мора стићи. Споменути циљеви се односе на:

1. запошљавање,
2. образовање, културу и иновације,
3. друштвену инклузију и умањење сиромаштва,
4. на борбу против климатских промена и
5. енергетику.

Европска унија у том смислу дефинише своје резултате до 2020. године и Европска комисија предлаже следеће главне циљеве ЕУ:

- 75% становништва старости између 20 година и 64 године треба да буде запослено.
- 3% БДП-а ЕУ треба да буде уложено у истраживање и развој.
- Треба остварити климатско-енергетске циљеве „20/20/20" (укључујући и повећање на 30% смањења емисија гасова уз одговарајуће услове).
- Удео оних који прерано напуштају школовање треба да буде испод 10%, а најмање 40% младих треба да има стечено терцијарно образовање.
- Број људи који су изложени ризику од сиромаштва треба смањити за двадесет милиона.

Ови циљеви представљају три приоритета паметног, одрживог и инклузивног раста, али нису коначни: да би се подупрли, биће потребан широк спектар активности на националном нивоу, на нивоу ЕУ и на међународном нивоу. Европска комисија предлаже седам кључних иницијатива које ће подстаћи напредак у оквиру сваке приоритетне области:

- „Унију иновација", са циљем унапређења оквирних услова и приступа за финансирање истраживања и иновација како би се осигурала могућност трансформисања иновативних идеја у производе и услуге који ће стварати раст и радна места.
- „Младе у покрету", са циљем унапређења квалитета образовних система и лакшег уласка младих на тржиште рада.
- „Дигиталну агенду за Европу", са циљем бржег ширења широкопојасног интернета тако да домаћинства и фирме користе предности дигиталног јединственог тржишта.
- „Европу која ефикасно користи ресурсе", са циљем раздвајања привредног раста од коришћења ресурса, подржавања прелаза на привреду са ниском емисијом угљен-диоксида, повећања употребе обновљивих извора енергије, модернизације нашег транспортног сектора и промовисања енергетске ефикасности.
- „Индустријску политику за еру глобализације", са циљем унапређења пословног окружења, посебно за мала и средња предузећа, и подршке развоју јаке и одрживе индустријске базе конкурентне на глобалном нивоу.
- „Агенду за нове вештине и нова радна места", са циљем модернизације тржишта рада и оснаживања људи развојем њихових вештина током целог живота како би се повећала активна радна снага и боље усклађивала понуда са потражњом на тржишту рада, између осталог, и кроз мобилност радне снаге.
- „Европску платформу за борбу против сиромаштва", са циљем да се постигне социјална и територијална кохезија тако да су користи од раста и запошљавања широко постојеће и да се људима који су суочени са сиромаштвом и социјалном искљученошћу омогући достојанствен живот и активно учествовање у друштву.

Ових седам кључних иницијатива обавезиваће, како ЕУ тако и државе чланице. Инструменти на нивоу ЕУ, пре свега јединствено тржиште, финансијске полуге и инструменти спољне политике, потпуно ће бити искоришћени како би се решио проблем уских грла и остварили циљеви Стратегије „Европа 2020". Као краткорочни приоритет, Комисија је припремила нацрт онога што треба да се уради како би се дефинисала убедљива излазна стратегија, наставила реформа финансијског система, постигла консолидација буџета неопходна за дугорочни раст и учврстила координација унутар Економске и Монетарне уније.

За остварење резултата биће потребно снажније економско управљање. Стратегија „Европа 2020" почива на два стуба: горе представљеном тематском приступу, састављеном од приоритета и главних циљева, и националним извештајима, који ће помоћи државама чланицама да развију своје стратегије за повратак на одрживи раст и одрживе јавне финансије. На нивоу ЕУ, биће усвојене интегрисане смернице како би се покрио опсег приоритета и циљева ЕУ. Државама чланицама ће бити послате препоруке карактеристичне за сваку државу. У случају неадекватног одговора, могу бити издата упозорења која се односе на јавне политике.

Извештавање о Стратегији „Европа 2020" и оцењивање Пакта за стабилност и раст вршиће се истовремено, уз раздвајање инструмената и одржавање интегритета Пакта.

Стратегија Европе 2020 може бити успешна само ако се ЕУ и државе чланице заједнички заложу за њену реализацију. ЕУ ће донети важне одлуке у вези изградње заједничког тржишта услуга, енергетике и дигиталних производа, и ради утврђивања неопходних преко граничних односа. Државе чланице морају укинути баријере, које су се испречиле испред конкурентности и отварању нових радних места. Међутим, на плану привредног раста и отварању нових радних места можемо рачунати на успех само ако ЕУ и државе чланице усагласе, односно здруже своје напоре.

4.4. ИНСТРУМЕНТИ КОХЕЗИОНЕ ПОЛИТИКЕ

Из ове Студије треба да проистекну развојни пројекти из различитих области, као и пројекти усаглашени са европским нормативима и стандардима, којима ће се конкурисати на покрајинском, републичком (државном) и европском нивоу ради обезбеђења неопходне финансијске подршке.

Велики потенцијал развоја општина северног и источног Баната омогућен је укључивањем у ЕУ инструменте, кроз које се реализују пројекти који су одобрени за финансирање из годишњих националних програма за Републику Србију. У зависности од предвиђених активности, пројекти се реализују, у овом моменту, из: **Инструмента за претприступну помоћ (Instrument for Pre-accession Assistance - IPA), Национална ИПА, Вишекорисничка ИПА, Програми ЕУ и Структурни фондови.**

Инструменти за претприступну помоћ (Instrument for Pre-accession Assistance - IPA)

У периоду од 2000. до 2006. године државама у процесу придруживања ЕУ на располагању су била четири финансијска инструмента:

1. Phare (Pologne et Hongrie - Aide á Restructuration Economique);
2. ISPA (Instrument for Structural Policies for pre-Accession);
3. SAPARD (Special pre-accession Assistance for Agriculture and Rural Development)
4. CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation).

Доношењем Уредбе Савета бр. 1085/2006, од 17. јула 2006. године, која је ступила на снагу 1. јануара 2007. године, сви горе наведени инструменти замењени су једним претприступним инструментом са пет компоненти:

1. Помоћ транзицији и изградња институција. Прва ИПА компонента је осмишљена с циљем да пружи подршку у процесу приближавања Европској унији, у испуњавању критеријума и стандарда које намеће приступање, преношењу законодавства и, посебно, јачању капацитета институција.
2. Прекогранична сарадња. Циљ ове компоненте је промовисање добросуседских односа и регионалне сарадње између пограничних, традиционално привредно заостајућих региона земаља које имају заједничку границу кроз спровођење заједничких пројеката;
3. Регионални развој. Трећа ИПА компонента има за циљ да унапреди економску и социјалну кохезију кроз развој транспортне инфраструктуре, нарочито развој националних саобраћајних мрежа и трансевропских мрежа, заштиту животне средине, у виду управљања отпадом, водоснабдевања, отпадних вода и квалитета ваздуха, рехабилитације загађених области, енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије и развој регионалне конкурентности кроз подстицање предузетништва и запослености.
4. Развој људских ресурса. Ова компонента има за циљ да допринесе економској и социјалној кохезији и остварењу приоритета Европске стратегије запошљавања у области запошљавања, образовања, обуке и социјалне инклузије.
5. Рурални развој. Ова компонента пружа подршку одрживом пољопривредном и руралном развоју кроз побољшање тржишне ефикасности и усвајање стандарда Уније, подршку успостављању група произвођача и улагања у прераду и пласман пољопривредних и рибарских производа, спровођење мера у области животне средине у пољопривреди и побољшање и развој руралне инфраструктуре.

Земље кориснице ИПА су подељене на две категорије: кандидати за чланство у ЕУ и потенцијални кандидати за чланство у ЕУ.

Током трајања Инструмента за претприступну помоћ, у периоду 2007.-2013. године, предвиђено је да земља потенцијални кандидат за чланство у ЕУ може прећи на коришћење свих компоненти уколико одлуком Савета добије статус земље кандидата за чланство у ЕУ и успешно имплементира Децентрализовани систем управљања фондовима ЕУ (ДИС).

Иако је формиран као јединствен и кохерентан инструмент подршке, ИПА прави разлику између држава корисница. За разлику од оних држава кандидата које имају акредитован децентрализовани систем управљања фондовима Европске уније (Decentralised Implementation

System – DIS) и којима се помоћ пружа кроз свих пет компоненти, државама потенцијалним кандидатима и оним државама кандидатима који немају акредитован децентрализовани систем управљања фондовима, помоћ се упућује само кроз прве две.

Од изузетне је важности напоменути да компоненте намењене државама кандидатима служе пре свега за то да припреме земље кандидате за коришћење европских фондова по приступању Унији.

1. Национална ИПА компоненте:

- 1.1. Помоћ транзицији и изградња институција,
- 1.2. Прекогранична сарадња,
- 1.3. Регионални развој,
- 1.4. Развој људских ресурса и
- 1.5. Рурални развој.

1.1. Помоћ транзицији и изградња институција

Ова компонента је кључна за све активности које су везане за изградњу институција и подршку транзицији у земљама потенцијалним кандидатима за чланство у ЕУ. Такође ова компонента обухвата важне аспекте *acquis communautaire* и омогућује учествовање земље која је потенцијални кандидат за чланство у Програмима Заједнице и у раду агенција.

Средства у оквиру прве компоненте ИПА могу бити коришћена у форми: Техничке помоћи, Твининга и лаког твининга, Инвестиција и Шеме доделе бесповратних средстава (тзв. грант шема).

1.2. Прекогранична сарадња

Ова компонента прекограничне сарадње првенствено подржава спровођење пројеката са циљем подстицање развоја предузетништва, туризма, малограничне трговине, као и унапређење интеграције прекограничних тржишта рада, иницијатива локалног запошљавања, једнакости полова и једнаких прилика, обуке и укључивање у друштво. Посебну област подршке представљају пројекти чији је циљ унапређење размене људских ресурса и опреме за истраживање и технолошки развој. Такође се подржавају пројекти са циљем да подстакну и унапреде заједничку заштиту и управљање природним и културним ресурсима, као и превенцију природних и технолошких ризика. Развојем сарадње, капацитета и заједничког коришћења инфраструктура, посебно у секторима као што су здравство, култура, туризам и образовање, тежи се унапређењу веза између градских и сеоских средина и смањењу изолација кроз побољшани приступ транспортним, информативним и комуникационим мрежама и услугама. Поред тога, приоритет представља и побољшање приступа пограничним водама, као и постројењима за одлагање и прераду отпада и енергетским системима и постројењима. У оквиру ове компоненте веома важну област подршке представљају пројекти чији је циљ унапређење примене закона и административне сарадње, као и обезбеђење ефикасног управљања границом.

У периоду 2007-2013 Република Србија има могућност да учествује у 6 програма прекограничне сарадње са суседним државама (Мађарском, Бугарском, Румунијом, Хрватском, Босном и Херцеговином, Црном Гором) и 2 програма транснационалне и међурегионалне сарадње – ИПА Јадранском програму и Програму Југоисточне Европе. Наведени програми прекограничне сарадње се спроводе кроз објављивање позива за подношење предлога пројеката.

1.3. Регионални развој

Уредба о спровођењу ИПА предвиђа да се кроз компоненту Регионални развој (ИПА компонента III) могу подржати пројекти у три области:

- Транспорт, односно инвестициони пројекти који се односе на повезивање и сарадњу између националних мрежа, као и између националних и транс-европских мрежа. У оквиру ове области искључиво се могу финансирати инвестициони пројекти минималне вредности од 10 милиона евра, односно и испод 10 милиона евра уколико се ради о припреми пројектно-техничке документације;
- Заштита животне средине, односно инвестициони пројекти који се тичу управљања отпадом,

водоснабдевања, градске канализације и квалитета ваздуха, обнове контаминираних подручја и земљишта, одрживог развоја, као и енергетске ефикасности и обновљивих извора енергије. У оквиру ове области искључиво се могу финансирати инвестициони пројекти минималне вредности од 10 милиона евра, односно и испод 10 милиона евра уколико се ради о припреми пројектно-техничке документације;

- Активности које унапређују регионалну конкурентност и подстичу стварање одрживог запошљавања, пружање пословних и технолошких услуга, приступ ИТ, промовисање развоја технологије, истраживање и иновације, развој пословних мрежа и кластера, као и подршка локалној бизнис инфраструктури. У оквиру ове области могу се финансирати пројекти техничке помоћи, грант шема и инвестициони пројекти.

Припрема за ИПА компоненте III и IV није само у вези с алокацијом фондова, већ је главна сврха коришћења ових компоненти припрема Србије, као будуће државе чланице ЕУ, за програмирање, управљање и спровођење структурних фондова и Кохезионог фонда који ће бити доступни након приступања Европској унији. Основни предуслови за коришћење ИПА компоненте III и IV су стицање статуса кандидата за чланство у Европској унији и акредитација децентрализованог система управљања средствима.

1.4. Развој људских ресурса

Уредба о спровођењу ИПА предвиђа да Компонента IV треба да поспешује јачање економске и социјалне кохезије, као приоритете Европске стратегије запошљавања у области запошљавања, образовања и тренинга, као и социјалне инклузије. Конкретно, подручје примене ове компоненте ће покривати следеће приоритете, који ће зависити од околности сваке од земаља корисника средстава: прилагодљивости радника, предузећа и предузетника; приступа запошљавању; социјално укључивање; партнерства, пактова и иницијатива; улагања у људски капитал и институционалних капацитета и ефикасности јавне администрације.

У оквиру припрема за ИПА компоненту IV, Канцеларија за европске интеграције у сарадњи са надлежним институцијама идентификовала је следеће приоритете и мере за потенцијално финансирање из ове компоненте:

- Запошљавање и тржиште рада (Подршка развоју локалних и међуопштинских политика запошљавања, Повећање утицаја мера политике запошљавања на теже запошљиве и Сузбијање неформалне економије);
- Образовање (Унапређење квалитета и значаја средњег стручног образовања и образовања одраслих у оквиру Националног оквира квалификација и Обезбеђивање приступа и достизања виших нивоа образовања за децу у ризику)
- Социјална инклузија (Подршка социјалном укључивању путем разноврсније понуде социјалних услуга у локалној заједници и Подршка за прелазак са социјалне помоћи на рад ("welfare-to-work") кроз активацију).

1.5. Рурални развој

Компонента која се односи на рурални развој намењена је земљама кандидатима у циљу припреме за имплементацију и управљање Заједничком пољопривредном политиком ЕУ. Имплементација помоћи у оквиру ове компоненте доприноси одрживом развоју пољопривредног сектора и руралних области, као и успешнијој имплементацији *acquis communautaire* у области Заједничке пољопривредне политике. Такође, кроз процес за коришћење ове компоненте ИПА, земље кандидати за чланство у ЕУ се припремају за коришћење средстава из Европског пољопривредног фонда за рурални развој (*European Agricultural Fund for Rural Development - EAFRD*).

У склопу припреме за коришћење пете компоненте ИПА фонда (ИПАРД) у Србији су успостављени управљачки и контролни систем, као и оперативна структура. Управљачки и контролни систем чине делови Министарства финансија (Национални службеник за одобравање и Национални фонд). Што се тиче успостављања Оперативне структуре (Управљачко тело и ИПАРД агенција), 2010. године формално је именовано Управљачко тело (део Сектора за рурални развој Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде). Влада Републике Србије усвојила је почетком 2011. године Национални програм за рурални развој за период од 2011. до 2013. године.

У оквиру припрема за ову ИПА компоненту надлежно министарство је дефинисало следеће приоритете и мере:

Приоритет 1: Побољшање тржишне ефикасности и спровођење стандарда Заједнице:

Мера: Инвестиције у пољопривредна газдинства како би реструктурирали и надоградили стандарде Заједнице

Мера: Инвестиције у прераду и маркетинг пољопривредних производа како би реструктурирали и надоградили стандарде Заједнице; и

Приоритет 2: Техничка помоћ.

2. Вишекорисничка ИПА

Вишекорисничка ИПА представља део финансијског инструмента којим Европска унија подржава заједничке приоритете земаља кандидата (Хрватска, Турска, БЈР Македонија, Црна Гора и Србија, укључујући и Косово и Метохију у складу са Резолуцијом УН 1244) и потенцијалних кандидата за чланство у ЕУ (Албанија, Босна и Херцеговина).

Главне области Вишекорисничке ИПА у периоду од 2011. до 2013. су:

- Статистика,
- Развој приватног сектора
- Реформа државне управе
- Правда и безбедност
- Инфраструктура
- Људска права, мањине и рањиве групе
- Заштита животне средине и смањење ризика од природних непогода
- Културно наслеђе и Историја.

3. Програми ЕУ

Програми Европске уније представљају низ интегрисаних мера које су намењене јачању сарадње међу државама чланицама Европске уније у области европских политика за одређени период времена. Програми Европске уније се финансирају из заједничког буџета Европске уније, средствима која су намењена развоју различитих приоритетних области: заштита животне средине, енергетика, транспорт, развој предузетништва и конкурентност.

До 1997. године Програми ЕУ су били намењени искључиво земљама чланицама ЕУ, да би се од 2003. године на састанку Европског Савета у Солуну ови програми отворили и за земље Западног Балкана применом модела који је био прилагођен земљама које су у то време имале статус кандидата. Чланице ЕУ немају никакву обавезу за учествовање у Програмима ЕУ јер су за њих сва средства обезбеђена из буџета ЕУ, док је за земље кандидате и потенцијалне кандидате обавезна финансијска контрибуција за учествовање у програмима. Део финансијског учешћа који Република Србија плаћа за учествовање у Програмима ЕУ може се покривати из средстава Инструмента за претприступну помоћ (ИПА).

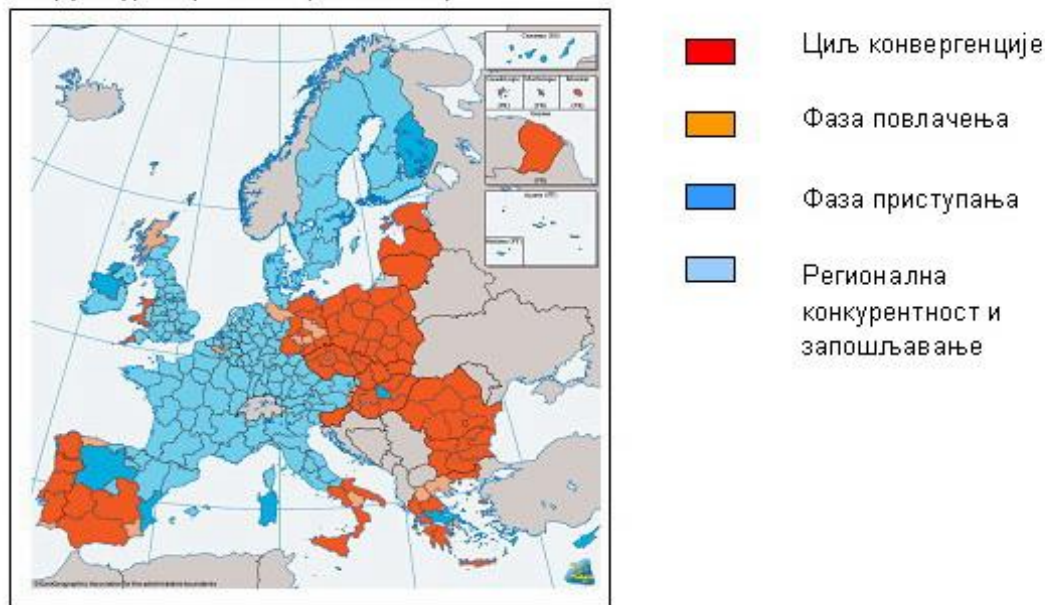
Република Србија је до сада укључена у следеће Програме ЕУ:

- Седми оквирни програм за истраживања, технолошки развој и огледне активности (Seventh Framework Programme for Research, Technological Development and Demonstration Activities -FP 7);
- Култура 2007 (Culture);
- Програм за конкурентност и иновативност потпрограм за предузетништво и иновације (The Competitiveness and Innovation Framework Programme – CIP EIP);
- Програм за конкурентност и иновативност потпрограм подршка развоју политике информационо комуникационих технологија (The Competitiveness and Innovation Framework Programme);
- Фискалис (Fiscalis);
- Царина (Customs);
- Прогрес (Progress);
- Програм целоживотног учења (Life Long Learning Programme);
- Програм за сигурнији интернет (Safer Internet Programme).

Напомињемо да је покренут поступак учествовања у још два програма: Здравље и Европа за грађане и грађанке.

4. Структурни фондови

Структурни фондови (2007–2013)

У овом периоду (2007-2013) циљеви који су дефинисани тако да ојачају економску и социјалну кохезију Европске уније спроводе се кроз **три фонда**:

Европски фонд за регионални развој (ЕРДФ) има за циљ да ојача економску и социјалну кохезију у Европској унији, исправљајући неравнотеже међу регионима. Средствима ЕРДФ-а може да се интервенише у оквиру сва три циља регионалне политике: конвергенције, регионалне конкурентности и запошљавања и европске територијалне сарадње. У оквиру овог фонда финансира се директна подршка инвестицијама у предузећа (посебно мала и средња предузећа), како би се створила одржива радна места, инфраструктура у вези са истраживањем и иновацијама, телекомуникацијама, заштитом животне средине, енергетике и саобраћаја.

Европски социјални фонд (ЕСФ) је намењен повећању запослености и шанси за проналажење посла у Европској унији. Интервенције се крећу у оквиру циљева конвергенције и регионалне конкурентности и запошљавања. ЕСФ подржава активности у областима запошљавања, родне равноправности, социјалне интеграције и борбе против дискриминације приликом запошљавања и јачања људског капитала реформом система образовања и успостављањем мреже образовних институција.

Кохезиони фонд је намењен државама чланицама чији је БНП по становнику мањи од 90% просека Заједнице. Циљ му је да ублажи њихове економске и социјалне недостатке, као и да стабилизује економију. Подржава акције у оквиру циља конвергенције и подлеже истим правилима програмирања, управљања и праћења као и ЕСФ и ЕРДФ. У периоду од 2007. до 2013. године Кохезиони фонд могу да користе Бугарска, Кипар, Чешка, Естонија, Грчка, Мађарска, Летонија, Литванија, Малта, Пољска, Португал, Румунија, Словачка и Словенија. Шпанија испуњава критеријуме за постепен престанак коришћења Кохезионог фонда, али само док јој је БДП по становнику нижи од просека ЕУ 15. Кохезиони фонд финансира активности у области саобраћаја, нарочито трансевропске транспортне мреже, и области заштите животне средине, укључујући и енергетску ефикасност, коришћење обновљивих извора енергије, развој железничког транспорта, подршку интермодалности, јачање јавног транспорта. Важан део кохезионе политике је сарадња између Европске комисије, Европске инвестиционе банкарске групе и других међународних финансијских институција на финансијском инжењерингу. С тим у вези, за програмски период 2007–2013. године припремљене су три иницијативе:

- *JASPERS*, Заједничка подршка пројектима у европским регионима
- *JEREMIE*, Заједнички европски ресурси за микро, мала и средња предузећа;
- *JESSICA*, Заједничка европска подршка одрживим инвестицијама у градским подручјима.

Постоје четири основна принципа на којима се заснива управљање структурним фондовима – принцип програмирања, концентрације, кофинансирања и партнерства. Уведени су 1988. године, изузев принципа суфинансирања, који је уведен оснивањем ЕРДФ-а 1975. године. Сви наведени принципи важе и данас, а чине интегрални део и претприступне помоћи.

Преко ИПА програма, у 6 предметних општина реализовано 20 пројеката у Програму ИПА Румунија-Србија (I и II позив) и ИПА Мађарска-Србија (I, II и III позив).

Табела 23. Реализовани пројекти по општинама прекограничном сарадњом¹⁰

Р. бр.	Назив пројекта (енглески/српски)	Водећи партнер	Партнери	Период реализације	Програм у којем је остварен
1.	Roma social inclusion network/ Мрежа социјалне инклузије Рома	Општина Нова Црња	Општина Житиште, Општина Нови Кнежевац, Интеркултурални институт Темишвар (Румунија)	17.12.2010- 17.12.2011	I CALL CBC ROSE (ИПА Румунија- Србија)
2.	Sport for tolerance/Спорт за толеранцију	Општина Сечањ	Consiliul Local Peciu Nou/ Општина Печуј (Румунија)	10.05.2013- 10.05.2014	II CALL CBC ROSE (ИПА Румунија- Србија)
3.	Development of Cross-border telediagnostic and telecommunication network in health institutions/ Razvoj prekogranične telediagnostike i telekomunikacione mreže u zdravstvenim ustanovama	Општа болница Вршац	Дом Здравља Житиште, Spitalul Judetean de Urgenta Resita (CS)	30.12.2010- 29.02.2012	I CALL CBC ROSE (ИПА Румунија- Србија)
4.	SME Development Support Center of municipalities Plandiste and Deta/Центар за подршку развоја МСП-а у општинама Пландиште и Дета	Општина Пландиште	Опште удружење предузетника општине Пландиште Primaria Deta (Румунија)	14.12.2010- 14.03.2012	CALL CBC ROSE (ИПА Румунија- Србија)
5.	Increasing quality of life through cross-border cooperation activities between Giulvaz and Marghita (Plandiste)	Giulvaz Municipality (Румунија)	Општина Пландиште	23.10.2013- 23.10.2014.	II CALL CBC ROSE (ИПА Румунија- Србија)
6.	Increasing the Tourism Capacities in Banat Region/ Повећање туристичких капацитета у банатском региону	Општина Кањижа	Град Панчево Општина Нови Кнежевац Asociația Microregională Banat- Ripensis De Dezvoltare A Localităților (CS)	03.12.2010- 03.06.2012.	I CALL CBC ROSE (ИПА Румунија- Србија)
7.	Заједничко наслеђе граничних регија Чонград и Северни Банат/Mutual heritages of the border regions in Csongrad and North Banat Counties	Municipality Service of Deszk Nonprofit Ltd. (Мађарска)	Центар за рурални развој, истраживање и примену - Нови Кнежевац, Општина Нови Кнежевац, Tiszasziget Községi Önkormányzata, Deszki település-üzemeltetési Nonprofit Kft., Bánát Szerb Kulturális Közhasznú Egyesület	01.07.2010- 01.11.2011.	Мађарска ИПА I позив
8.	Сарадња у области образовања између Новог Кнежевца и Деска/Educational cooperation of Novi Knezevac and Deszk	Serbian Orthodox Diocese of Buda (Мађарска)	Општина Нови Кнежевац Budai Szerb Church	01.07.2010- 01.11.2011.	Мађарска ИПА I позив
9.	Изградња бициклистичног пута Сегедин (Сегер)-Нови Кнежевац (прва фаза)	Local Government of Újszentiván (Мађарска)	Local Government of Újszentiván (Мађарска) Local Government of Szeged (Мађарска) Local Government of Tiszasziget (Мађарска) Општина Нови Кнежевац	1.12.2010- 1.3.2011.	Мађарска ИПА I позив
10.	Изградња бициклистичног пута Сегедин (Сегер)-Нови Кнежевац (друга фаза)	Local Government of Újszentiván (Мађарска)	Општина Нови Кнежевац, Újszentiván község Önkormányzata, Tiszasziget Községi Önkormányzata	06.03.2012- 06.07.2013.	Мађарска ИПА II позив

¹⁰ Подаци добијени од предметних општина, РЦР Банат, Информационог центра IPA CBC програма Мађарска – Србија, Канцеларије за европске интеграције (Сектор за програме прекограничне и транснационалне сарадње) и ЈП „Завод за урбанизам Војводине“ Нови Сад

Р. бр.	Назив пројекта (енглески/српски)	Водећи партнер	Партнери	Период реализације	Програм у којем је остварен
11.	Ритам бубњева	Општина Чока	Општина Чока Bordány község önkormányzata	24.10.2011- 24.10.2012.	Мађарска ИПА II позив
12.	Ујсентиван - Нови Кнежевац, сарадња људи и културе	Local Government of Újszentiván (Мађарска)	Општина Нови Кнежевац Újszentiván község Önkormányzata	24.10.2011- 24.06.2012.	Мађарска ИПА II позив
13.	Изградња бициклистичног пута Сегедин (Сириг)-Нови Кнежевац (трећа фаза)	Local Government of Újszentiván (Мађарска)	Општина Нови Кнежевац Újszentiván község Önkormányzata	01.04.2013- 01.10.2014.	Мађарска ИПА III позив
14.	Исушивање копнених и бујичних вода - Ујсентиван - Нови Кнежевац	Local Government of Újszentiván (Мађарска)	Општина Нови Кнежевац Újszentiván község Önkormányzata	13.02.2013- 13.6.2014	Мађарска ИПА III позив
15.	Спорт без граница: упознавање младих из Мађарске и Србије кроз кошарку	Basketball Association of Hódmezővásárhely (Мађарска)	Hódmezővásárhelyi Kosársuli Sportegyesület Rövid név: Vásárhelyi Kosársuli Кошаркашки клуб "Чока"	03.01.2013- 03.01.2014.	Мађарска ИПА III позив
16.	Чанадпалота и Падеј за заједнички културни развој	Csanádpalota's Local Government (Мађарска)	Месна заједница Падеј Csanádpalota Városi Önkormányzat	28.12.2012- 28.11.2013.	Мађарска ИПА III позив
17.	Rehabilitation Planning of Bácsalmás - Bajmók Cross- Border Connecting	Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt (Мађарска)	ЈП „Завод за урбанизам Војводине“ Нови Сад	30.06.2009- 30.09.2011.	Мађарска ИПА I позив
18.	Rehabilitation Planning of Tiszasiget-Djala Cross-Border Connecting Road	Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt (Мађарска)	ЈП „Завод за урбанизам Војводине“ Нови Сад	30.06.2009- 30.09.2011.	Мађарска ИПА I позив
19.	Coordinated Development and Knowledge Exchange on Spatial Planning Methodology (CODEX)	Szegedi Tudományegyetem (Мађарска)	ЈП „Завод за урбанизам Војводине“ Нови Сад	01.05.2013- 30.04.2014.	Мађарска ИПА III позив
20.	Rehabilitation of Tiszasiget- Djala cross-border connecting road	Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt (Мађарска)	ЈП „Завод за урбанизам Војводине“ Нови Сад	01.02.2013- 31.07.2014.	Мађарска ИПА III позив

5. ЦИЉЕВИ ИНТЕГРАЛНОГ СТРАТЕШКОГ РАЗВОЈА

5.1. ВИЗИЈА РАЗВОЈА ЛОКАЛНИХ САМОУПРАВА

Визија развоја локалних самоуправа у Студији утврђује се у складу с њиховим предностима и могућностима развоја, а водећи рачуна о обиму и тежини проблема са којима се урбана и рурална насеља у овим локалним самоуправама суочавају. Визија развоја локалних самоуправа је истакнута у локалним стратешким документима, а овде се истиче визија развоја локалних самоуправа са регионалног аспекта.

ВИЗИЈА развоја локалних самоуправа у Студији је да буду јасно артикулисане као развијени део региона Војводине, динамичног економског развоја и конкурентне, уређеног и заштићеног природног и културног наслеђа, квалитетније животне средине, истакнутих вредности мултикултурне заједнице и социјално кохерентне.

Тежња ка реализацији визије подразумева активирање регионалних специфичности, мобилисање територијалног капитала, одрживо коришћење природних и створених ресурса, дугорочну обнову и развој људских ресурса, саобраћајну приступачност и повезаност са окружењем, као и инфраструктурну опремљеност, енергетску ефикасност, атрактивност за инвестирање, развој привреде и институција, заштиту природног и културног наслеђа, као фактора развоја и заштиту животне средине.

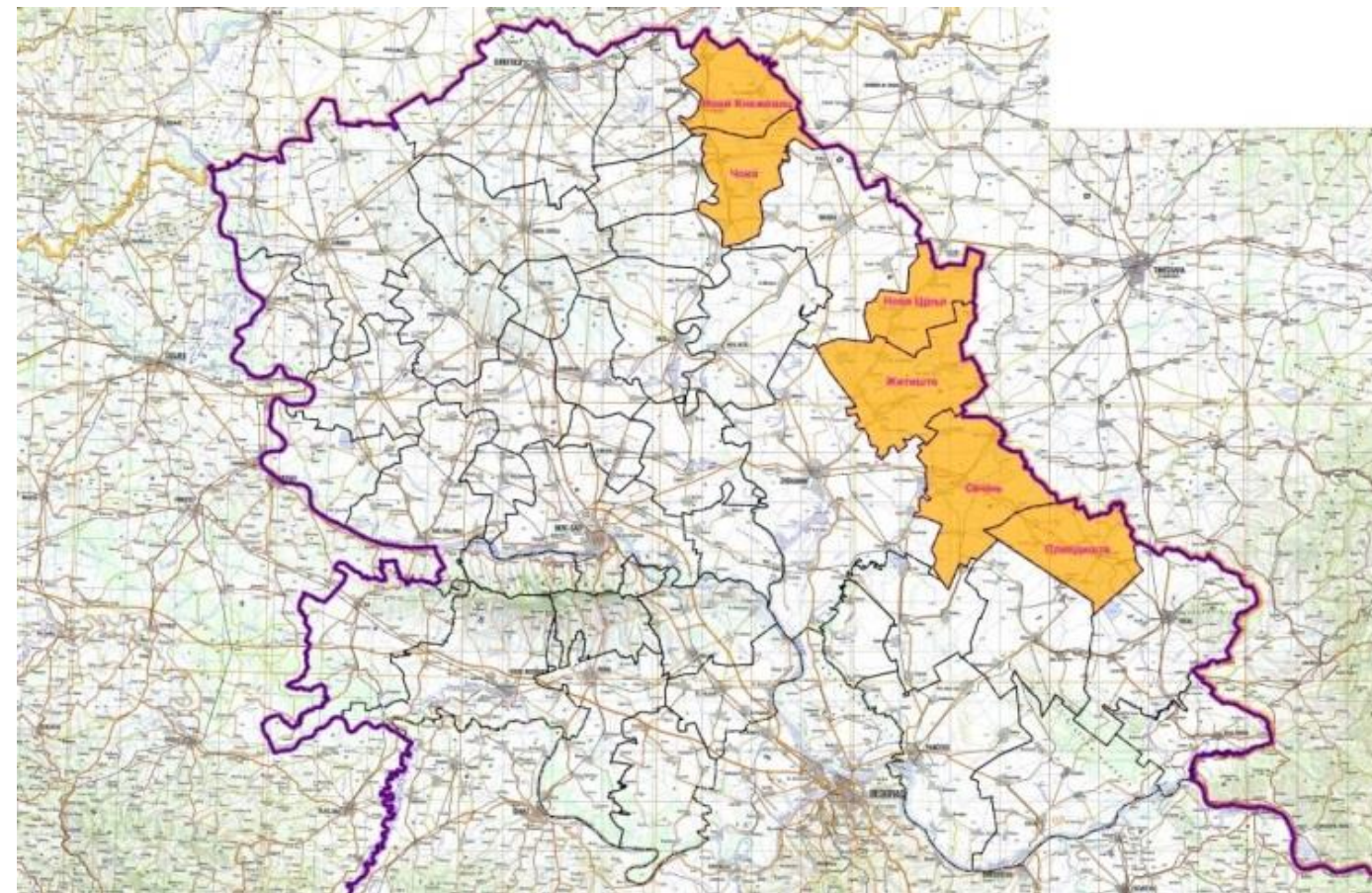
Аутономна Покрајина Војводина је подручје у ком су развојне диспропорције посебно изражене у односима урбаних центара и периферних насеља, због чега се у Студији овој чињеници посвећује посебна пажња. Неопходно је дефинисати мере за оптимално коришћење просторног диверзитета и активирање руралних подручја и њихову економску и социјалну интеграцију у окружење односно, развој руралних подручја уз побољшање услова за њихову приступачност, стварање бољих могућности за развој малих и средњих предузећа, као и побољшање маркетинга регионалних иницијатива и јачање атрактивности живота у руралним областима.

Регионална конкурентност и приступачност су од посебног значаја за подизање укупне економске моћи и територијалне кохезије. Конкурентност се огледа у стварању бољих услова за бржи економски развој, повећање запослености, стварање позитивне конкуренције између градова у оквиру региона, унапређењу знања и примени нових технологија, активирању ресурса и регионалних потенцијала, већој сарадњи приватних и јавних актера у доношењу регионално оријентисаних инвестиционих одлука, развоју обновљивих извора енергија, промоцији енергетске ефикасности и унапређивању телекомуникационих интеракција. Подстицај развоја урбаних центара активирањем природних потенцијала и јачањем територијалног капитала, сходно предностима које регион има, омогућиће већу конкурентност како привредну, социјалну тако и просторну.

Обезбеђивање услова за бољу приступачност подразумева међусобно повезивање урбаних центара и њихово повезивање са ширим окружењем као једну од најзначајнијих мера за уравнотежен просторни развој региона. Дефинисање и остваривање циљева просторног развоја добро конципиране и функционално уравнотежене инфраструктурне мреже осигураће полицентрични и уравнотежени развој у простору, омогућити ефикасну повезаност, висок комунални стандард и минималну девастацију простора што ће великој мери допринети побољшању приступачности како региона у целини, тако и мањих територијалних целина унутар региона.

Интеграција локалних самоуправа са окружењем, односно територијална кооперација, представља један од главних фактора развоја. Принцип интегрисаности је неопходно применити посебно у дефинисању смерница у области природних потенцијала, као што су: пољопривредно земљиште као интегрални природни ресурс, комплексна заштита вода, рационална потрошња воде и подизање свести о незаменљивости воде, заштита очување и унапређење шума и повећања површина под шумама, коришћење обновљивих извора енергије итд.

Карта 18. Положај општина Студије у окружењу

5.2. ЦИЉЕВИ

У директној спрези са визијом налазе се општи циљеви просторног развоја које ове локалне самоуправе треба да достигну, ослоњена на кључне елементе у развоју:

1. Смањење субрегионалних разлика у економском и социјалном погледу

Упадљиве разлике у степену развијености између неразвијених делова Баната и осталих развијених делова АП Војводине ће се смањивати на следећи начин:

- Применом одговарајућих политика и инструмената Покрајине и Републике Србије
- Јачањем надлежности и одговорности локалне самоуправе, и
- Апликацијом на могуће програме Европске Уније за развој неразвијених општина и региона.

Регионалне развојне агенције, стратегије и стратешки планови, као и планови на субрегионалном и локалном нивоу ће бити извор пројеката који треба да омогуће бржи развој неразвијених делова, али и даљи и квалитетнији развој развијених делова АПВ. Социјалне разлике и могућност већег степена социјалне инклузије ће бити предмет сталне пажње како институција на свим нивоима управе, тако и цивилног сектора.

Уравнотежени развој и унапређена социјална кохезија се односи на активирање спровођења популационе политике уз уважавање регионалних специфичности и дефинисање функција локалне самоуправе. То би требало да подстакне рурални развој и решавање демографских проблема.

Посебни циљеви:

- Одрживи демографски развој;
- Унапређење социјалне и економске кохезије ;
- Смањење социјалне искључености и сиромаштва;
- Уравнотеженост насељске структуре,

- Равномерна просторна организација јавних служби;
- Равномерна доступност инфраструктури и информацијама и
- Територијално одговорна управа.

2. Рационално активирање територијалног капитала преко децентрализације и полицентризма

Територијални капитал и потенцијал локалних самоуправа ће се активирати у већој мери развојем суштинске децентрализације односно јачањем улоге, надлежности, права и одговорности локалне самоуправе, али и зависно од креативности и иницијативности управе на локалном нивоу. Умрежавање локалних самоуправа око заједничких пројеката ће у томе имати нарочит значај упућујући на улогу области (економских односно функционалних региона) у економском и социјалном развоју.

Регионална конкурентност и приступачност подразумева повећање активности на промовисању регионалних производа и успостављању регионалних брендова.

Посебни циљеви:

- Економске предности и динамичност и
- Диверзификованост регионалне економије.

3. Јачање позиције села уз већу улогу у оквиру функционалних подручја градова

Могућност веће улоге села у развоју ће у великој мери зависити од одређених државних и регионалних политика, нарочито оних које усмеравају пољопривреду, туризам и индустрију. Села АП Војводине се у највећем броју случајева налазе у оквирима функционалних подручја градова те спадају у надлежност области које ће решавати однос између села и града. Враћањем својине локалној самоуправи и преиспитивањем њиховог карактера, величине и броја, село са својим атаром може да постане значајниј фактор развоја АП Војводине. Европски фондови могу у овоме да одиграју значајну улогу.

Реализација набројаних циљева ће се вршити кроз имплементацију развојних приоритета заснованих на:

- Квалитетном планирању и ефикасном коришћењу средстава ЕУ фондова;
- Изградњи система за припрему стратешких развојних докумената;
- Успешној координацији будућих развојних програма;
- Информисаности и обуци јавности о могућностима коришћења ЕУ средстава и других развојних фондова и
- Повећању учешћа локалног становништва у доношењу одлука.

4. Интересна и функционална умрежавање локалних самоуправа

Посебну пажњу посветити јачању прекограничних веза општина, у оквиру европских пројеката, али и повезивању са другим регионима у Европи који имају различита искуства и резултате у развоју. Интеррегионални пројекти ће бити значајан инструмент за интересно повезивање са другим регионима у Европи док значајно место може да има и стратешка кооперација са другим регионима у Србији.

Основни предуслов за реализацију наведених циљева се односи на усмеравање демографских кретања у овим локалним самоуправама, односно на успоравање негативних тенденција и спречавање даљег погоршања виталних карактеристика популације, као и на стварање услова за повећање степена запослености.

Просторно-функционална интегрисаност у окружење и развој Функционалних урбаних подручја (ФУП) Кикинде, Зрењанина и Вршца би подразумевао заједнички приступ развоју комуналне и социјалне инфраструктуре, стимулисање развоја пословне инфраструктуре, јачању институционалних и административних капацитета за управљање регионалним развојем, успостављању система праћења и извјештавања о учинцима политике регионалног развоја, успостављању стратешког оквира политике развоја регије и јачање прекограничне сарадње;

Посебни циљеви:

- Учешће у програмима и пројектима трансграничне и међурегионалне сарадње и
- Пропусност граница.

5. Удруживање привредних субјеката-формирање кластера

Успостављање и развоја кластера за предметне општине треба да се базира на успостављању и развоју централне базе података о потенцијалима, ресурсима, постојећим кластерима, кластерима у развоју, њиховим производним/услугним програмима како би све заинтересоване стране могле пронаћи потребне информације. Циљеви функционисања кластера су:

- подизање конкурентности привреде угрожених локалних самоуправа засноване на концепту развоја кластера;
- организовани-удружени излазак на тржиште;
- развој пословне инфраструктуре.

6. РАВНОМЕРНИ РЕГИОНАЛНИ РАЗВОЈ

Регионални развој представља кључну детерминанту будућег просторног развоја, а регионализација ефикасан инструмент државне управе за: уравнотежење регионалног развоја, структурно прилагођавање региона према интересима регионалне заједнице, ефикаснији регионални развој, одрживи развој и уређење територије у складу са њеним идентитетом.

Регионални аспекти (економско-социјални, демографски и инфраструктурни) указују на проблеме али и оне факторе који треба да детермишу промене економске политике ради остваривања равномернијег развоја, као и на оне који указују на потребе за интеррегионално просторно усклађивање.

Регионалне диспропорције додатно се продубљују због демографског пражњења пограничних општина, нерационалног размештаја индустрије, повећања незапослености, непостојања институционалних оквира за равномерни регионални развој и све израженијих социјалних проблема.

6.1. РЕГИОНАЛНЕ НЕРАВНОМЕРНОСТИ АП ВОЈВОДИНЕ

У свеукупном привредном развоју Републике Србије односно АП Војводине посебно место припада проблему регионалног развоја, с обзиром на чињеницу да су досадашњи токови економског развоја довели до изражених диспропорција између појединих региона, унутар региона, између центара и окружења, села и града, као и пограничних и осталих подручја.

Општине посматране у Студији угрожене су по више основа који указују на деградацију неког подручја (демографска структура, привредна структура и ефикасност, услови социјалне и економске инфраструктуре...).

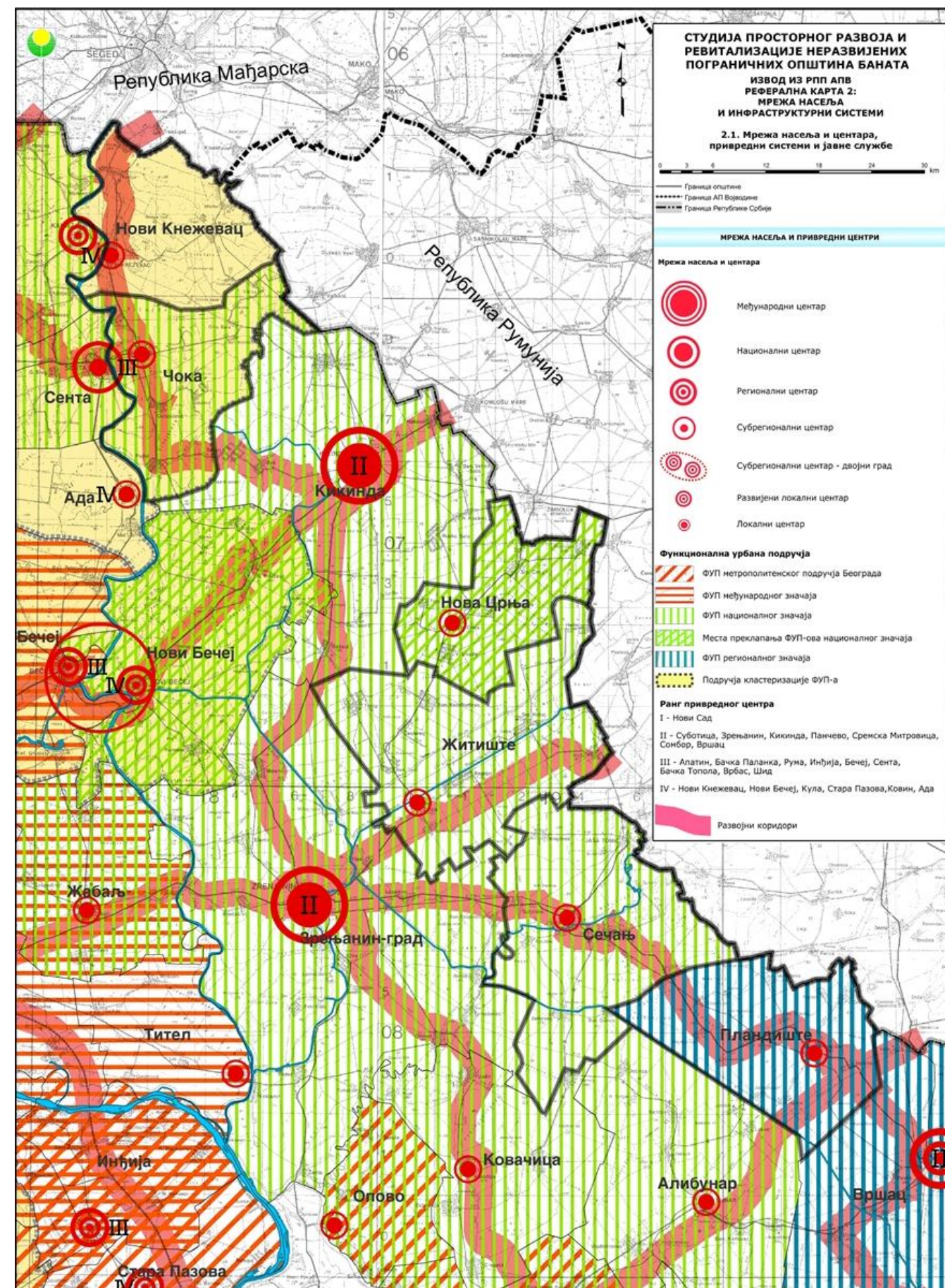
Концепција регионалног развоја до почетка 2000-их заснивала се на економском расту, односно, на размештају производних снага и социјалном развоју, који је обухватао алокацију социјалних служби и других непривредних активности. Између ова два концепта није постојала дубља међусобна функционална повезаност. Показало се да традиционални концепт развоја производних снага не може послужити као довољно развијена и поуздана основа за координацију између сектора и региона. Последица је непланска индустријализација и урбанизација, демографска и економска концентрација у два агломерациона центра (Београд и Нови Сад), биполарна привредна структура (урбано-индустријски тип наспрам рурално-аграрног типа подручја), проблеми унутрашње хомогености (учешће општина у регионима са статусом подручја са посебним развојним проблемима) и сл. Нарасле регионалне разлике често су резултат неефикасног коришћења локалних развојних потенцијала.

Убрзано успостављање институционалних услова за доследнију и, према томе, креативнију и ефикаснију регионалну политику, треба да резултира у смањивању регионалних проблема и у повећању унапређења локалних развојних потенцијала широм земље.

Постоје два основна узрока великих регионалних разлика у нивоу развијености у Србији. С једне стране, реч је о последицама убрзаног процеса социјалистичке индустријализације и урбанизације у претходним деценијама, који је имао обележја екстензивног и спонтаног развоја са снажним аутархичним одликама, не само на нивоу великих регионалних целина, већ и у оквиру локалних заједница. Овај процес често је био праћен нерационалним просторним размештањем економских активности, што је за последицу имало нетржишне алокације фактора производње и давања већег значаја секторским у односу на структурне и просторне критеријуме. С друге стране, велике разлике у развијености региона последица су непостојања неопходног институционалног оквира.

Доношењем Закона, стратегије и дефинисањем нове политике регионалног развоја, учињени су најважнији институционални услови за успостављање регионалне мреже институција (регионалне развојне агенције, регионалне финансијске институције и сл.), које би представљале кадровску, организациону и програмску подршку свим регионима и подручјима Србије и које треба да обезбеде континуиран и ефикасан систем усмеравања, праћења и оцењивања подстицајних механизма у функцији смањења регионалних разлика.

Карта 19. Извод из АПП АПВ – Мрежа насеља и инфраструктурни системи (Мрежа насеља и центара, привредни системи и јавне службе)

6.2. ОПШТА КОНЦЕПЦИЈА РЕГИОНАЛНОГ ПРОСТОРНОГ РАЗВОЈА

Регионалним просторним планом АП Војводине утврђен је оквир просторног развоја АП Војводине до 2020. године. За потребе израде Студије просторног развоја и ревитализације неразвијених пограничних општина Баната посебно се издвајају одбредбе и основе организације, уређења, коришћења и заштите простора на нивоу Аутономне Покрајине Војводине које се директно односе на усаглашавања економског и социјалног развоја са природним, еколошким и културним потенцијалима и ограничењима.

Утврђени дугорочни принципи, циљеви и општа концепција регионалног просторног развоја као и унапређење, организација, уређење, заштита и коришћење територије АП Војводине; дефинишу планска начела и критеријуме за рационалнију заштиту, уређење, коришћење и развој природних система и ресурса, просторни развој и дистрибуцију становништва, насеља и јавних служби, просторни развој и дистрибуцију привредних делатности, развој туризма, просторни развој саобраћаја и других инфраструктурних система, заштиту животне средине, предела, природних и културних добара.

Према томе, дефинисани стратешки правци дугорочног развоја простора могу омогућити што оптималније позиционирање и предметног простора у шире регионалне оквири, користећи најпре географски положај, постојеће природне и људске ресурсе, вредности, потенцијале као и инситуционалне и кадровске капацитете.

У том смислу примена основне концепције регионалног просторног развоја усмериће анализу и одредити будуће развојне правце пограничних општина Баната ка: већој развојној равнотежи административно-територијалне организације, мултишкаларне интегрисаности простора, јачању регионалног и субрегионалног идентитета, активирању територијалног капитала и ресурса на одржив начин као и ублажавању негативних тенденција демографског развоја.

У складу са визијом и циљевима, општа концепција просторног развоја АП Војводине предлаже следеће критеријуме који ће знатно ублажити регионалне неравнотежности:

1. Конкурентност и територијална уравнотеженост

Кључну улогу преузимају динамичнији и снажнији урбани центри и урбана насеља у функционалној вези са својим окружењем, јачањем полицентричног урбаног система. Носиоци просторног, тј. интегрисаног и одрживог економског, социјалног и еколошког развоја биће градови: Суботица, Сомбор, Сремска Митровица, Кикинда, Зрењанин, Панчево и Вршац, као кључни генератори просторног развоја АП Војводине, са својим капацитетима и потенцијалима, уз макрорегионални центар Новог Сада и нужну претпоставку функционалног повезивања са урбано-руралном структуром у окружењу.

За развој система функционалних урбаних подручја, повезаних урбаних центара, формираних у правилној мрежи, а у циљу повећања конкурентности, развоја и остваривања уравнотеженијег просторног развоја и јачања *територијалне кохезије* биће значајно и повезивање урбаних центара са насељима функционалног окружења, преко којих ће се активирати ресурси, капацитети и особености појединих области и подцелина.

Јасно дефинисање надлежности, права и обавезе градова довешће до стварања *урбаних жаришта* и *урбаних осовина* (изградњом адекватне путне мреже регионалног значаја), функционалних урбаних подручја чија реинтеграција у међународне токове представља предуслов успешног развоја и супростављања деградацији.

Неравнотежност степена развијености појединих делова региона решаваће се применом принципа децентрализације и полицентризма. Већи градови и градска насеља ће тако имати улогу фокусних тачака око којих ће се груписати мање општине формирајући развојне регионе на читавој територији Покрајине.

2. Отвореност и повезаност

Интегрисаност простора Покрајине у окружење биће одређено планским претпоставкама и смерницама међу којима су посебно значајне:

- повезивање са међународним окружењем;
- успостављање прекограничне и међурегионалне сарадње и јачање међусобних утицаја и интересно повезаних функционалних подручја;
- отварање пројектних линија за које се очекује могућност финансирања из претприступних фондова Европске уније;
- повезивање и умрежавање са градовима и регионима у Републици.

Посебан значај за просторни развој имаће и реализација међурегионалне и прекограничне сарадње са Републиком Мађарском, Републиком Румунијом, Републиком Хрватском и Републиком Босном и Херцеговином.

Европска територијална кооперација усмериће просторну сарадњу ка трансграничним, трансдржавним и интеррегионалним пројектима и регионалној интеграцији са суседним земљама и претежно ће се односити на изградњу објеката инфраструктуре, уређивање и заштиту водених токова, културну сарадњу и унапређивање одрживог развоја.

Посебну пажњу треба усмерити ка најновијим документима ЕУ (Лајпцишка повеља, Лисабонска декларација, Европа 2020, програми у којима Србија има приступ и сл.).

3. Специфичност и јединственост

Зонирање територијалног капитала, односно ресурса и вредности има основу у идеји о јачању регионалног и субрегионалног идентитета, груписањем и укрштањем фактора као што су култура и културно наслеђе, природа и природно наслеђе, економија и привредни бренд, а који још увек нису довољно истакнути и укрштени, а неопходни су како би се на основу њих извршило јаче позиционирање и јачање конкурентности.

Планом предвиђена посебна пажња, и пограничним деловима Баната, а кроз израду ове Студије, управо је представљање прилика и потенцијала за афирмацију, препознавање и јачање регионалне позиције географске регије Баната.

Од посебног су значаја градови и градска насеља са својом специфичном улогом, која произилази из њихових локационих погодности, тако да су поред градова чворишта-мотора развоја, за јачање укупног идентитета веома важни и погранични градови (Нови Кнежевац, Кањижа, ...)

Тако се јачањем функција које могу комплементарно допринети развоју појединих општина или чак регионалних подцелина, пре свега утиче на: јачање туризма и рекреације у зонама доминантне пољопривреде; значај могућности интегралног коришћења објеката културног и природног наслеђа у оквиру културних предела (дворци Баната); могућности организације технолошких паркова у зонама са енергетским потенцијалима; јачање шумарства у функцији заштите пољопривредног земљишта или туризма, рекреације и сл.

4. Одрживост и квалитет животне средине

Минимизирање територијалних слабости и активирање територијалног капитала и ресурса на одржин начин може да представља предност у развоју. Јачањем улоге и важности природног и културног наслеђа значајно се унапређује индентитет Покрајине и њених субрегионалних целина, чији квалитет животне средине представља један од основних критеријума за одржив и уравнотежен развој.

5. Мултикултуралност и социјални капитал

Веома сложена етничка слика има своје културне и просторне аспекте. Јачање функционалних међузависности и стварање синергије економских и друштвених чинилаца и активности утицаће на јачање мултикултуралног и социјалног капитала и ублажавање негативних тенденција демографског развоја.

Умрежавањем општина у економско-функционалне средине и токове анимираће се и генерисати иницијативе везане за економски и социјални развој, еколошка питања, однос града и села и сл., преко којих ће се даље створити основ и обезбедити дефинисање, финансијска конструкција и реализација већих развојних пројеката, посебних програма просторног развоја пограничних подручја, вредних природних и културних предела, активирање атрактивности и виталности руралних средина, као и развој полицентричног урбаног система и функционалних урбаних подручја.

6.3. ПОДРШКА РАЗВОЈУ ПРИВРЕДЕ - ДОМАЋИ ФОНДОВИ У ФУНКЦИЈИ РАЗВОЈА ПРИВРЕДЕ

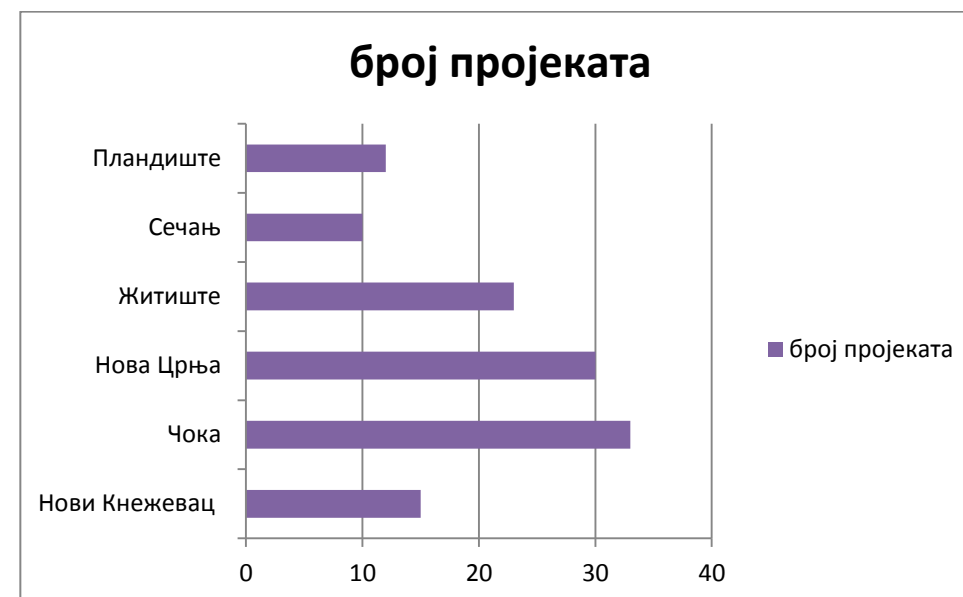
АП Војводина је основала неколико фондова који су у функцији развоја привреде и посебно сектора малих и средњих предузећа. Мала и средња предузећа, представљају најзначајнији сегмент привреде, у којем се остварују иновације, технолошки прогрес и значајан допринос економској конкурентности. Фондови у АП Војводини своје функционисање остварују у складу са дефинисаним плановима и програмима, који се базирају на стратешким опредељењима развоја Покрајине.

Фонд за развој АП Војводине је основан 12. марта 2002. године са циљем да допринесе равномерном регионалном развоју пољопривреде и прехрамбено прерађивачке индустрије, као и предузетништва и малих и средњих предузећа. Подршком коју пружа повећању извоза и супституцији увоза, Фонд доприноси решавању кључних проблема економије Републике Србије и АП Војводине. Улога Фонда се огледа и у повећању степена иновативности, увођење менаџмента система квалитета, док се у циљу заштите животне средине напори улажу и на штедњу енергије кроз проналажење алтернативних решења у тој области. Фонд за развој АПВ пласира средства по конкурсној процедури а конкурси се расписују за сваку врсту и намену пласмана. При једнаким условима приоритете у додели кредита имају програми чијом се реализацијом остварује већи број запослених, развијање недовољно развијених подручја и већи нето девизни ефекат.

Фонд за капитална улагања АП Војводине финансира програме и пројекте од значаја за АП Војводину, на њеној територији, а нарочито у области: просторног планирања и развоја, пољопривреде, водопривреде, шумарства, лова, риболова, туризма, заштите животне средине, индустрије, занатства саобраћаја, здравствене и социјалне заштите, просвете, спорта и у другим областима. Од оснивања до данас, Фонд је примио око 5000 захтева од стране локалних самоуправа, а до сада је одобрена реализација 1988 одлука за финансирање. На територији предметних општина Фонд је изфинансирао велики број (123) пројеката:

- У општини Нови Кнежевац: 15
- У општини Чока: 33
- У општини Нова Црња: 30
- У општини Житиште: 23
- У општини Сечањ: 10, и
- У општини Пландиште: 12.

Графикон 17. Пројекти Фонда за капитална улагања АПВ по општинама

Гаранцијски фонд АП Војводине је основан са задатком да олакша приступ финансијском тржишту и обезбеди повољније услове кредитирања од оних које нуде банке, индивидуалним пољопривредним произвођачима, приватним предузетницима, малим и средњим предузећима чије је пребивалиште, односно пословно седиште на територији АП Војводине. Овај задатак Гаранцијски фонд реализује кроз своју основну делатност, издавање гаранција банкама као средства обезбеђења уредног враћања банкарских кредита. Кредитне линије банака Гаранцијски фонд обезбеђује закључењем Споразума о пословној сарадњи са банкама које су спремне да подрже програмске активности фонда и услове кредитирања (висина каматне стопе, рок и начин отплате кредита) прилагоде условима дефинисаним у Програму рада Фонда и конкурсима које Фонд расписује за одобравање гаранција за обезбеђење кредита намењених финансирању одређених привредних делатности. Основни критеријуми за доделу гаранција су: економска оправданост пројекта, коришћење домаћих ресурса, запошљавање већег броја радника, заштита животне средине и допринос програма и пројеката уравнотеженом регионалном развоју АП Војводине. За издате гаранције, корисник кредита – индивидуални пољопривредни произвођач, предузетник, мало и средње предузеће плаћа Гранцијском фонду провизију.

Скупштина АП Војводине, на седници одржаној 6. фебруара 2001. године, донела је Одлуку о оснивању **Покрајинског фонда за развој пољопривреде**, са седиштем у Новом Саду. Циљеви рада фонда се односе на подстицање развоја пољопривреде у АП Војводини и откањање проблема у области пољопривредне производње путем учешћа у финансирању програма унапређења и развоја појединих области пољопривреде. Подстицајне мере Фонда су усмерене на интензивније и континуираније производње и обезбеђења што више роба за извоз и на оснивање и организовање предузећа у области пољопривреде и развоја земљорадничког задругарства. Предлагањем подстицајних мера системског карактера на нивоу Покрајине, Фонд доприноси унапређењу укупног стања у области пољопривреде. Ради отклањања проблема у области пољопривредне производње, Фонд набавља, дистрибуира и врши наплату пољопривредне механизације и репроматеријала (вештачка ђубрива, средства за заштиту биља, семе и садни материјал, итд.) а иницира и израде специјализованих анализа и експертиза у погледу контроле декларисаног квалитета вештачких ђубрива и средства за заштиту биља и других репроматеријала и сировина, који се користе у пољопривредној производњи.

Поред наведених фондова, мала и средња предузећа добијају значајну подршку кроз одређене **мере Програма привредног развоја АП Војводине**. Тако на пример, њихово умрежавање се директно подстиче мером Фонд за оснивање пословних инкубатора – ББИ, док се њихово присуство на иностраним сајмовима и боља позиционираност на иностраним тржиштима помаже кроз мере Фонд за подршку промоцији извоза – БПФ и Фонд за промоцију извоза пољопривредних производа – АПФ. Како би МСП градиле своју конкурентску позицију квалитетом а не ценом својих производа, пружа им се подршка за увођење стандарда квалитета

(ИСО 9001, ЈУС ИСО 14001, ХАЦЦП, и сл) кроз меру Шема пословне стандардизације – БСЦ. Привлачење страних инвестиција је од кључне важности за унапређење привредних перформанси Покрајине, у чему значајне резултате и улогу има Фонд за подстицање инвестиција у Војводини – ВИП Фонд, који стимулацијом страних инвестиција на територији АП Војводине доприноси креирању нових и конкурентних радних места.

Инструмент за претприступну помоћ – IPA

Европска унија путем Инструмента за претприступну помоћ (IPA – Instrument for Pre-Accession Assistance) пружа подршку земљама кандидатима и потенцијалним кандидатима у њиховим настојањима да постану чланице ове наднационалне организације. IPA представља средство за подршку у циљу њихове ефикасније економске и друштвене трансформације у процесу приступања Унији. Регулативни оквир Инструмента за претприступну помоћ утврђен је Уредбом Савета бр. 1085/2006¹¹, која је ступила на снагу 1. јануара 2007. године. Наведеном Уредбом су замењени претходни финансијски инструменти (Phare, ISPA, SAPARD, CARDS и Турски претприступни инструмент), који су били на располагању државама у процесу придруживања ЕУ у периоду од 2000. до 2006. године, једним претприступним инструментом са пет компоненти. Она представља оквирну уредбу, коју детаљније регулише Уредба Комисије ЕУ бр. 718/2007¹², дефинишући принципе спровођења помоћи, области и форме помоћи по компонентама и процес програмирања, спровођења, мониторинга и евалуације средстава претприступне помоћи. Наведене уредбе предвиђају да свака земља корисник закључује са Европском комисијом Оквирни споразум, којим се регулише спровођење финансијске помоћи одређеној земљи корисници. Укупан буџет IPA за период од 2007. до 2013. године износи 11,468 милијардие евра, од чега је Републици Србији у наведеном периоду на располагању око 1,4 милијарде евра. Коришћење IPA фондова је од великог значаја не само због могућности да се финансирају различите врсте пројеката, који треба да помогну земљама у испуњавању политичких, економских и критеријума који се односе на усвајање правних тековина ЕУ (*acquis communautaire*) већ и због могућности да се кроз процес аплицирања и спровођења пројеката унапреде капацитети администрације на локалном, регионалном и националном нивоу и изврши припрема за десетоструко веће износе фондова (Структурни и Кохезиони фондови) који ће бити на располагању када Србија постане чланица ЕУ.

IPA није први инструмент помоћи ЕУ који субјекти из Србије користе већ је програм CARDS (Communitu Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation) послужио као добра припрема у периоду од 2000-2006. У том периоду су апликанти сарађивали на заједничким пројектима са прекограничним партнерима и Република Србија је користила средства у износу од око 1,28 милијарди евра.

До 2013. Године општине у обухвату Студије су реализовале невелики број пројеката из ИПА средстава. Неки од ових пројеката представљају и вид међуопштинске сарадње.

6.3. ПРЕДИСПОЗИЦИЈЕ ЗА РАЗВОЈ

Ради ефикаснијег економског и просторног развоја веома је важан процес децентрализације, који је почео да се остварује доношењем основних закона: Закон о територијалној организацији Републике Србије, Закон о локалној самоуправи и Закон о финансирању локалне самоуправе. Проширене су ингеренције општинама и знатно је појачана финансијска база, нарочито неопходна за подстицање локалног економског развоја и привлачење капитала, инвестиција и нових пројеката. У спектру многобројних надлежности, развојна функција локалних самоуправа је једна од најзначајних, с обзиром да ова функција на основу свих релеватних природних, демографских, привредних, инфраструктурних, друштвених и осталих карактеристика локалног простора, као и спољних утицаја, представља изузетно важан услов за постизање уравнотеженог развоја, адекватног коришћења природних потенцијала и рационалне организације, коришћења и уређења простора. Присутна је веома широка лепеза ингеренција општина, путем којих она може одиграти усмеравајућу развојну улогу и имати утицаја на селекцију приоритета.

За остваривање политике регионалног и просторног развоја од највећег значаја за предметне општине у обухвату Студије су:

- креирање локалног економског развоја и унапређење оквира за привређивање. Циљ локалног развоја је повећање прихода, повећање стопе запослености и побољшање квалитета живота локалне заједнице;
- просторно и урбанистичко планирања и земљишне политике. Доношењем и имплементацијом просторних/урбанистичких планова, остварује се ефикасна валоризација простора у циљу планирања и управљања земљиштем, функционалног зонирања и подстицања развоја одређених активности, планирања и контроле градње;
- опремање локације за инвестирање одговарајућом привредном и комуналном инфраструктуром (пут, канализација, водовод, енергетика, ПТТ) је важан сегмент за привлачење инвестиција и отварање радних места;
- оснивање установа и организација у области основног образовања, културе, примарне здравствене заштите, физичке културе, спорта, дечје и социјалне заштите, туризма и обезбеђивање њиховог функционисања. Основна улога локалне самоуправе треба да буде усмерена ка развојном интерсекторском раду са актерима из ових области (школе, домови здравља, центар за социјални рад, НВО и др.) у циљу идентификовања проблема и креирања циљева, приоритета и пројеката;
- старање о природним ресурсима и њихова заштита (пољопривредно земљиште, пашњаци, подручја са лековитим својствима, одређене обавезе у погледу заштите вода и заштите од штетног дејства вода);
- заштита животне средине - општине и градови морају да идентификују проблеме који постоје у овој области, дефинишу еколошке приоритете и развију еколошку свест својих грађана, при чему се акценат ставља на партнерски однос између више локалних самоуправа, као и однос између државе и локалних самоуправа у спровођењу програма заштите ваздуха, воде, земљишта, шуме, флоре и фауне.

6.3.1. Рурална подручја

Економски развој руралних подручја представља витални предуслов демографске одрживости у општинама у обухвату Студије. Стога се мора успоставити оптималан однос даљег развоја и експлоатације пољопривреде и ресурса од којих она зависи и са друге стране развоја других видова руралне економије, који су данас неретко сасвим атрофирани.

Посебну важност за развој руралних подручја има:

- постојање одрживих и јаким заједница са довољно бројним контингентом виталног становништва;
- задовољавајући квалитет живота и животни стандард, са перспективом запошљавања и задовољавајућег прихода;
- могућности запошљавања жена и школовања деце, као залога демографске стабилности подручја.

У зависности од типова и структурних карактеристика подручја, могућа је примена следећих програмских и развојних стратегија:

- **стратегије комплементарности** - за консолидована рурална подручја, где већ постоје резултати програмских активности,
- **стратегије диверзификације и консолидације** - за развијена рурална подручја, као подршка новим "производним линијама" у развојном сектору који је већ доминантан,
- **стратегије опоравка и обнове** - реструктурирање руралног подручја и формирање базе за територијалну развојну стратегију.
- **стратегије ребаланса** - за рурална подручја са социјалним и просторним дебалансима,
- **промотивне стратегије** - за подручја са великим структурним и демографским проблемима у првим фазама програмских и плански активности.

У интегралном програмском приступу руралном развоју, коме је циљ хармонични социјални, привредни и просторни развој, за рурална подручја су од значаја три основне развојне области и **програмска поља деловања:**

- **привредни развој**
 - *секторски и међусекторски развој* - пољопривреда, трговина, туризам, угоститељство, индустрија.
- **уређење простора и насеља**
 - *животна средина* - геологија, флора, фауна, клима, технике вредновања животне околине,

¹¹ Council Regulation (EC) No 1085/2006 of 17 July 2006 establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA)

¹² Commission Regulation (EC) No 718/2007 of 12 June 2007 implementing Council Regulation (EC) No 1085/2006 establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA)

- *насељски простор* - мрежа насеља и центара, развој и уређење сеоских насеља, саобраћајна и комунална инфраструктура, градитељство.
- **социјални и културни развој**
 - *друштвени простор* - традиција живљења на селу, социјалне карактеристике, социјална структура,
 - *културни простор* - перцепција и слика подручја, природна и културна баштина

Привредни развој је основна подлога интегралног руралног развоја. То се посебно односи на демографски угрожена подручја и подручја која развојно стагнирају, док је за витална **рурална** подручја програмско тежиште углавном на уређењу руралног простора и **насеља**.

Снажан акцент се свакако даје развоју пољопривреде – њеном интензивирању, примени алтернативних производних програма, развоју еко-пољопривреде и домаће прераде пољопривредних производа, развоју задругарства и развоју шумарства, лова и риболова. Али, како је доходак који се остварује од пољопривреде често недовољан, а пољопривреда из различитих разлога постаје и економски непривлачна, у многим планским и програмским активностима испитују се могућности увођења допунских активности које би, не само оживеле пољопривредну делатност, већ би задржале постојеће и привукле ново становништво, повећале насељеност и унапредиле еколошке и естетске квалитете.

Графикон 18. Развој допунских активности у руралним подручјима

Уочени видови допунских активности су:

- активности које су везане за пољопривредну производњу (прерада пољопривредних производа, пољопривредна механизација, сакупљање и прерада самониклог и лековитог биља итд.),
- активности које нису везане за пољопривредну производњу (домаћа радиност, телематика, социјалне услуге и сервиси, мали и средњи индустријски погони итд.),
- активности које су комбинација претходних (прерада дрвета, туристичка делатност у оквиру пољопривредних газдинстава, други облици руралног туризма, лов, риболов итд.)

Додатна привредна активност којој се придаје највише важности и од које се највише очекује је рурални туризам.

Облици туристичке понуде на руралним просторима који посебно доприносе регионалном развоју су тзв. "путеви културне и природне баштине" или "тематски путеви" (на пример путеви вина, путеви сира и слично), често реализовани у комбинацији. Представљају регионалну мрежу места са природном и културном баштином, активностима и туристичким објектима, створену са јасно дефинисаним идентитетом и циљем опоравка села кроз одрживи туризам, без драстичних промена у локалној култури и начину живота.

Рурално уређење простора - У програмске активности ове развојне области спадају: уређење пољопривредног земљишта и водотокова, уређење комуналне инфраструктуре, очување биотопа и природне баштине, уређење насеља, уређење и изградња рекреативних садржаја, архитектонска изградња итд.

Основни принцип при планирању и уређењу руралног простора је превентивна заштита животне околине - очување и поштовање затеченог и природног окружења, односно очување и/или побољшање карактера сеоског пејзажа. Да би се концепт заштите животног окружења остварио, потребно је применити неке од следећих принципа:

- избор такве просторне дистрибуције, положаја и обима активности која најмање оптерећује животну околину,

- избор такве технологије и производне структуре делатности која најмање оптерећује животну околину.

Уређење самих сеоских насеља као комплексна активност у оквиру програма обнове села има за циљ:

- побољшање саобраћајне инфраструктуре, изградњом транзитних и локалних путева,
- побољшање комуналне сеоске инфраструктуре - водовода, канализације и депоновања отпада,
- обнова постојећих и изградња нових објеката ради побољшања квалитета услуга и становања,
- очување и унапређење просторних, амбијенталних и културних целина и вредности сеоских насеља,
- ревитализација и пренамена објеката уметничке и етнолошке вредности.

С тим у вези, један од основних императива програмских активности за уређење села је ослањање на традиционалне и аутохтоне облике руралног и архитектонског наслеђа у припреми насеља за нове функције и улоге.

Потребно је увођење различитих програма комуналног развоја оријентисаних на смањење сиромаштва и стварање услова за лакши приступ социјалним, здравственим, образовним и комуналним услугама, кроз активније учешће руралних заједница у сферама одлучивања. Програм руралног развоја АП Војводине („Службени лист АПВ" број 20/2011) уводи диверзификацију привредних активности која ће имати значајну улогу у обезбеђивању алтернативних извора запошљавања и дохотка већем сегменту руралне популације и делом утицати на смањење миграција. Диверзификација руралне економије нуди боља решења за потребе и потенцијале жена и мушкараца, унапређујући и нудећи веће шансе за њихово активно учешће у привреди и животу руралних области.

Социјални и културни развој даје руралном животу посебну вредност и значај. Наиме, само материјално благостање не може задржати људе на селу уколико је животна средина социјално осиромашена. Осим социјалне структуре и услуга - здравства, школства, дечје заштите, бриге о старим особама итд., велику пажњу у оквиру програма је потребно посветити активностима које се односе на оживљавање изворне културне традиције и локалних обичаја, промоцију сеоског пејзажа и локалних специфичности, као и активностима, које су фокусиране на побољшање квалитета међуљудских односа.

Да би се могла реализовати планска решења, потребно је:

- успостављање система руралног финансирања и система гаранција;
- подстицање самоорганизовања (ортаклуци) и задружног организовања унутар руралних заједница;
- развој свих инфраструктурних сегмената у сеоским подручјима;
- подстицање предузетничких иницијатива, нарочито у сегментима органске производње, сектору услуга (сеоски туризам, угоститељство и завичајне манифестације);
- унапређење нивоа и доступности саветодавних служби, као и едукацији становништва;
- развој агроиндустрије способне да на технолошки савремен начин апсорбује и финализује пољопривредне производе локалних заједница и тако вишеструко увећа њихову вредност.

Реализацијом оваког концепта постићи ће се:

- смањење сиромаштва и нивелисање услова живота у селу и граду, чиме би се живот у руралним подручјима учинио привлачним избором за младог човека;
- раст и развој руралне економије и то не, као до сада на бази само пољопривреде, већ и на бази других активности;
- дугорочно посматрано на овај начин би се рурална подручја Потисја припремила за тржишни наступ, где не би представљала аутсајдере сведене на конзументе увозне робе (и то слабе платежне могућности) већ на равноправне такмаце, способне да квалитетним производима и услугама, на прави начин и у пуној мери афирмишу свој регион.

Убрзано успостављање неопходних услова за доследнију и према томе, креативнију и ефикаснију руралну политику, треба да резултира смањивањем руралних проблема и унапређењем локалних развојних потенцијала.

7. СТРАТЕШКИ ПРИОРИТЕТИ РАЗВОЈА

Општине у обухвату Студије имају ограничења у развоју због негативних демографских процеса, неразвијености мреже насеља, привреде, јавних служби, као и подручја са оскудним ресурсима и периферног положаја у односу на главне правце развоја, захтевају посебне мере и примерене планске концепције развоја.

Основно полазиште при утврђивању стратешких и оперативних мера и инструмената за регионални развој јесте развој политике планирања и координације свих нивоа власти, као и хармонизација и уклањање недостатака, односно, јачање институционалног оквира за спровођење регионалне политике. С обзиром на неуједначеност кадровске, образовне и материјалне основе на посматраном подручју, неопходно је велико ангажовање и подршка регионалних, покрајинских и националних институција у изради стратешких докумената, секторских програма и пројеката, акционих и просторних планова, као и креирање механизма за њихово праћење и контролу. Кључну улогу имају покрајинске структуре како би континуирано пружили подршку развоју дугорочне међуопштинске сарадње и обезбедили планско, буџетско финансирање развојних пројеката и програма.

Јачање локалних привреда и унапређивање локалне администрације обележава развојне правце локалних средина у смислу њихове способности прецизног планирања квалитетних политика на локалном нивоу.

Равномеран регионални развој захтева координисану сарадњу са свим институцијама које су укључене у различите аспекте регионалног развоја (привредни развој, рурални развој, развој инфраструктуре, локални развој, социјални развој, заштита животне средине и сл.).

Партнерство и међусобна сарадња на свим нивоима управљања развојем јасније ће дефинисати развојне циљеве и пројекте у регионима. Планирање и коришћење финансијских средстава захтева добру координацију свих учесника, што се нарочито односи на коришћење средстава из претприступних фондова ЕУ.

Полазећи од препознавања проблема и дефинисања циљева и методолошких поставки, дефинисани су предлози приоритетних развојних регионалних, међуопштинских и општинских активности за предметно подручје.

Стратешка усмерења произашла из повезаности снага и шанси

- Перманентно подстицање пољопривредне производње, као сировинске базе;
- Рационалније и ефикасније коришћење природних ресурса, као и веће коришћење алтернативних извора енергије;
- Даљи развој и подстицај за производњу и прераду живинског меса и рибе;
- Афирмација НВО сектора и друштвеног активизма уопште, и
- Јачање туристичке понуде и брендирање барем једног туристичког производа или манифестације.

Стратешка усмерења произашла из повезаности снага и претњи

- Успостављање механизма за задржавање и привлачење младих и образованих људи;
- Изградња система и механизма за адекватно реаговање у кризним ситуацијама изазваних елементарним непогодама који угрожавају животну средину и пољопривредно земљиште, уз истовремену изградњу механизма превенције;
- Ревитализација сектора пољопривреде (сточарство, ратарство, воћарство и повртарство).

Стратешка усмерења произашла из повезаности слабости и шанси

- Афирмација примене савремених агротехничких мера и приступа у пољопривредној производњи;
- Смањење политичког утицаја у сфери друштвених делатности, кроз већу професионализацију истих;
- Унапређење постојеће и изградња недостајуће комуналне и путне инфраструктуре (и у атару);

- Стављање у функцију велиог броја напуштених објаката, нарочито оних у власништву Општине.

Стратешка усмерења произашла из повезаности слабости и претњи

- Израда пројектно-техничке документације у различитим областима;
- Смањење броја оболелих од хроничних масовних незаразних болести, и
- Унапређење рада здравствених и институција у сфери социјалне заштите.

7.1. ПРОЈЕКТИ ОД ЗНАЧАЈА ЗА АПВ КОЈИ СЕ СУФИНАНСИРАЈУ ИЗ ФОНДОВА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

У оквиру израде Стратегије за суфинансирање и предфинансирање пројеката које суфинансира ЕУ на основу приоритета и области од значаја за АП Војводину, активну улогу има Влада АП Војводине. Досадашњим активностима у циљу израде Стратегије предузети су следећи кораци:

1. израда и праћење примене модела финансијског механизма за суфинансирање и предфинансирање пројеката које суфинансира Европска унија на територији АП Војводине;
2. праћење стања у припреми, реализацији и процени ефеката пројеката покрајинских органа управе и других подносилаца са територије АП Војводине, које суфинансира Европска унија;
3. предлагање Влади АП Војводине критеријума за утврђивање листе приоритетних пројеката које предлажу покрајински органи управе и други подносиоци са територије АП Војводине;
4. утврђивање листе приоритетних пројеката на основу критеријума које је усвојила Влада АП Војводине;
5. усклађивање активности на припреми и примени: "Упутства за видљивост пројеката у чијем предфинансирању, суфинансирању и финансирању учествује Влада АП Војводине и покрајински органи управе".

У оквиру утврђивања листе приоритетних пројеката покрајински секретаријати су предложили следеће приоритетне области:

Покрајински секретаријат за енергетику и минералне сировине:

1. Коришћење геотермалне енергије у даљинском грејању, пољопривреди, здравству и туризму
2. Увођење биомасе као енергента за даљинско грејање
3. Мапирање обновљивих извора енергије
4. Локални енергетски акциони планови и израда енергетских карата општине
5. Енергетска ефикасност у јавном сектору

Покрајински секретаријат за спорт и омладину:

1. Израда стратегије развоја школског спорта у АП Војводини (сектор спорт)
2. Подршка функционисању и изградња регионалних тренажних центара за одвођене спортске гране, односно групе спортова
3. Реализација Акционог плана политике за младе у АПВ - подршка пројеката из свих девет области овог документа (сектор омладина)
4. Реализација пилот пројекта "Здравствено васпитање о репродуктивном здрављу" у десет војвођанских средњих школа (сектор омладина)
5. Реализација програма Војвођанског омладинског центра (сектор омладина)

Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине:

1. Инфраструктура - усклађен развој са суседним подручјима, просторно-функционална интегрисаност и трансгранично повезивање са окружењем
2. Планирање - усклађеност просторних планова
3. Мониторинг животне средине
4. Унапређење квалитета вода и управљања отпадом
5. Очување природне баштине и одрживи развој

Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу:

1. Унапређење радних и управљачких процеса у ЈЛС
2. Унапређење израде и спровођења ефикасних локалних и регионалних јавних политика
3. Подизање капацитета покрајинске управе за процес приступања ЕУ

- Оптимализација система даљег образовања и размене искуства у области стратешког управљања, регионалног развоја и европских интеграција
- Учешће у преговарачким тимовима, радним групама, одборима за Европске интеграције

Покрајински секретаријат за здравство, социјалну политику и демографију:

- Унапређење здравствене заштите на територији АП Војводине
- Побољшање обезбеђености здравствених установа медицинском опремом
- Унапређење квалитета здравствених услуга
- Матерински додатак за незапослене породиље
- Формирање установа социјалне заштите за децу са поремећајем у понашању

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова:

- Област привреде
 - стратешки пројекти усмерени ка унапређењу путне и железничке инфраструктуре
 - развој туризма - имплементација Дунавске стратегије (пројекти који имају за циљ унапређење туризма и заштиту животне средине)
 - развој и јачање капацитета кластера у Војводини
 - Пројекти јачања предузетништва, као и покретање и развој старих заната у Војводини
- Област равноправности полова
 - пројекти усмерени на промовисање принципа равноправности полова
 - инклузија и социјализација ромске популације

Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство:

- Наводњавање, развој и одржавање каналске мреже, одржавање хидролошког система у АП Војводини
- Формирање базе података о пољопривредним газдинствима на територији АП Војводине у систему GIS и Remote sensing (с циљем увида у проток субвенција и других видова помоћи, те искористљивост ресурса)
- Диверзификација пољопривредне производње - нови извори прихода пољопривредних газдинстава, рурални туризам, развој малих и средњих предузећа
- Логистички центри у пољопривреди
- Обновљиви извори енергије из пољопривреде

Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој:

- Остваривање прекограничне и међународне сарадње за иновативни развој и трансфер знања ка погонима нових технологија и производа уз унапређење еколошких стандарда
- Стварање услова за повећање приноса и квалитета пољопривредних производа и здраве хране на територији АП Војводине кроз примену савремених биотехнологија
- Развој информационо комуникационих, електронских технологија и нових материјала као и њихова примена у здрављу, образовању, аутоматизацији, итд.
- Развој енергетски ефикасних и еколошких прихватљивих технологија за коришћење обновљивих извора енергије (биомаса, геотермална, сунчева, еолска енергија, итд.)
- Унапређивање биомедицинских истраживања и примена резултата истраживања у дијагностици и терапији

Покрајински секретаријат за образовање, управу и националне заједнице:

- Афирмација мултикултурализма и толеранције у Војводини
- Увођење двојезичне наставе на српском и енглеском језику у установана образовања и васпитања на територији АП Војводине
- Инклузија деце ромске националности у средње школе АП Војводине
- "Школа без насиља" - ка сигурном и подстицајном окружењу за младе у средњим школама
- "Фестивал памети" - међународни пројекат за подстицај развоја креативности и иновативности код ученика средњих школа

Стратегија за суфинансирање и предфинансирање пројеката које суфинансира ЕУ на основу приоритета из области од значаја за АП Војводину у наредном периоду може имати улогу у реализацији Програма имплементације РПП АПВ. Наведене приоритетне области које имају заједничке теме са стратешким приоритетима РПП АПВ су наведене у Програму имплементације РПП АПВ. Кроз даље утврђивање листе приоритетних пројеката покрајинских секретаријата могу се дефинисати и за реализацију предвидети неки од стратешких приоритета РПП АПВ.

7.2. ПОТЕНЦИЈАЛНИ РАЗВОЈНИ ПРИОРТЕТИ РЕГИОНАЛНОГ ЗНАЧАЈА

Велики број закона и стратешких докумената, као и просторно планска и урбанистичка документација које се односе на предметно подручје, а који су приказани у претходним поглављима, представљају стратешка документа која су основ за решавање основног проблема истакнутог овом Студијом, а то је развој неразвијених и маргинализованих области и насеља у пограничним подручјима.

Иако су решења јасно дефинисана, утврђени циљеви и мере, као и приоритети и учесници у имплементацији, у пракси су ствари најчешће далеко комплексније и излазе из временских оквира предвиђених овим документима у негативном смислу, јер увек због комплексности политичких или економских дешавања у земљи и окружењу долази до одређене врсте кашњења и одлагања активности.

Свакако, оно што је извесно и што стоји као препорука свим корисницима предметног подручја, је велики потенцијал предприступних фондова ЕУ, односно средстава која се добијају као донација и која треба користити.

У складу са постојећим привредним и демографским карактеристикама подручја, значајан развојни потенцијал ће представљати повећање капацитета и коришћење транспортних коридора, пре свега друмске инфраструктуре, што је претпоставка за већу инвестициону, инфраструктурну, привредну и социјалну активност, као и развијање мреже институционалне сарадње између привреде и образовно-научних институција у регији.

Такође, диверзификација развојних приоритета последица је постојећих лимитираности, тако да, поред континуиране модернизације и улагања у инфраструктуру треба избалансирати и учешће других сектора у привреди (пољопривреда, туризам, развој сектора МСП), посебно у мањим општинама и насељима. То подразумева јачање предузетничке културе и високог образовног нивоа, уз просторни и еколошки уравнотежен развој. Граница са постојећим државама-чланицама ЕУ (Румунија и Мађарска) ће омогућити укључивање региона у европске претприступне програме у сарадњи са граничним подручјима суседних земаља.

На основу досадашњих анализа и валоризација потенцијала предлажу се следећи пројекти регионалног значаја, као важан допринос развоју пограничних и неразвијених општина Баната:

7.2.1. Банатска магистрала

Банатска магистрала је саобраћајни инфраструктурни пројекат чија реализација има изразито регионални карактер и велику улогу у повећању приступачности, доступности и конкурентности општина кроз које пролази, одн. даће допринос оптималном и одрживом функционисању предметних општине, као и Баната у целини. Општине које су директно укључене у релизацију пројекта су Нови Кнежевац и Чока, а индиректно Нова Црња, Житиште, Сечањ и Планиште (као општине које се наслањају на "Банатску магистралу" и имају полажај према Републици Румунији).

Урађен је Генерални пројкат "Банатске магистрале" који је ревидован од стране надлежног министарства 2010. године. на основу Генералног порјекта је започета израда Просторног плана подручја посебне намене мреже саобраћајне инфраструктуре на основном правцу државног пута I реда бр. 24 (Суботица-Зрењанин-Ковин).

Концепт Просторног плана формулисан је тако да обезбеди услове за реализацију циљева усмерених ка дугорочној визији успостављања равнотеже економског, физичко-еколошког и социјалног развоја, не само подручја обухваћеним Просторним планом, него и подручја у његовом окружењу. Концепција развоја планског подручја заснована је на сагледавању и међусобним усклађивању интереса локалног, регионалног и републичког нивоа. У фокусу концепције налази се планирана мрежа саобраћајне инфраструктуре, пре свега путне, ослоњене на државни пут I реда бр. 24, чијом се реализацијом значајно повећава ниво приступачности Баната и стичу неопходни претходни инфраструктурни услови за повећање његове конкурентности.

Осим државног пута бр 24, веома је важна улога саобраћајног правца Нови Сад – Зрењанин – Међа – Румунија који на најкраћи начин повезује ово подручје са Темишваром и румунским делом Баната. Просторним планом биће предвиђена и афирмација граничног прелаза на тромеђи републике Србије, Мађарске и Румуније, као веома перспективне тачке за развој, а планиране кроз стратешки План развоја Еврорегије ДКМТ.

Активирање развојних потенцијала подручја Просторног плана треба да допринесе оптималном и одрживом функционисању Баната и АП Војводине. Дугорочно посматрано, идеја концепције просторног развоја је усмерена ка већој развојној равнотежи у оквиру обухвата Просторног плана, у којој ће кључну улогу имати урбани центри у функционалној вези са руралним окружењем. У том смислу, најснажнији урбани центри у обухвату Просторног плана (Кикинда, Зрењанин, Панчево, уз Суботицу која је наслоњена на обухват Просторног плана), на осовини север-југ, биће носиоци просторног, тј. интегрисаног и одрживог економског, социјалног и еколошког развоја.

Концепт плана подржава и просторну интеграцију Републике Србије, АП Војводине, области и општина у окружење. Међурегионална кооперација остварена у сарадњи Баната и региона у Републици Мађарској и Републици Румунији наставиће се, уз очекивано прецизирање развојних пројеката ради конкурисања код фондова ЕУ.

Као реализација планских смерница из ППРС, РПП АПВ и просторних планова општина, предвиђено је поред утврђивања правца пружања "Банатске магистрале", и успостављање нових траса – сегмената државних путева – обилазница (државних путева I и II реда) ван урбаних простора, кроз саобраћајне капацитете одговарајућег нивоа који ће својом изграђеношћу нудити висок ниво саобраћајне услуге и висок ниво безбедности.

Концепт развоја путне мреже у оквиру обухвата Просторног плана утврђује мере и активности којима се омогућава унапређење, подизање квалитета услуга, повећање нивоа безбедности и сигурности транспортних система и реализација смерница из већ донетих планова за подручја која су обухваћена мрежом коридора на основном путном правцу.

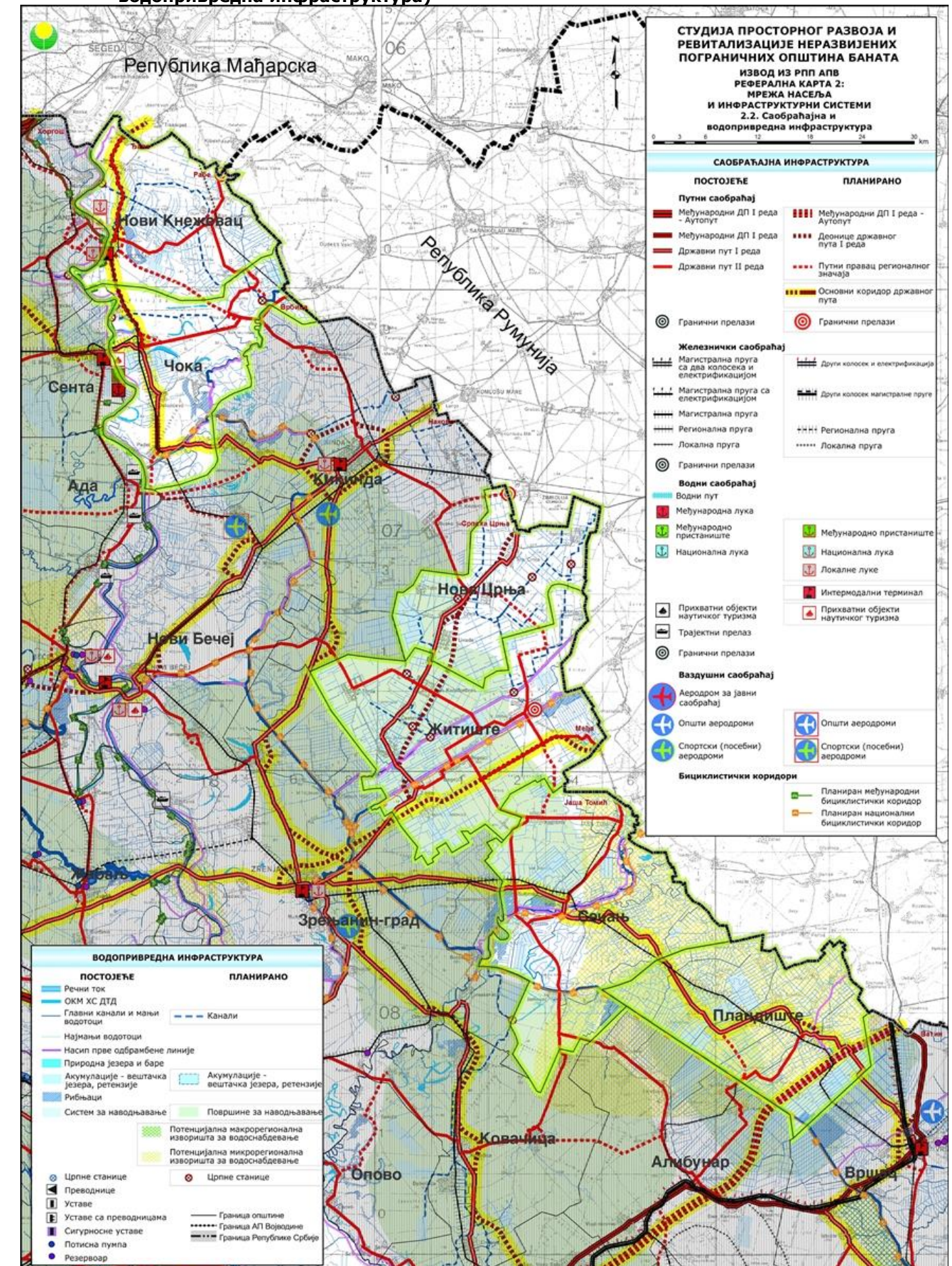
Мере односно препоруке за реконструкцију, обнову, изградњу и модернизацију путних праваца произашле су из смерница ППРС, из експертске анализе саобраћаја израђене за РПП АП Војводине као и из студије Дефинисање елемената за стратегију развоја путева АП Војводине (ФТН 2008 год.).

Путна мрежа нижег нивоа – општински путеви ће се поменути мерама прилагођавати захтевима и потребама локалних самоуправа и усклађивати са путном мрежом вишег нивоа.

Реализација ових мера у наредном средњорочном периоду требало би да доведе до подизања нивоа квалитета услуге одвијања саобраћаја, безбедности одвијања и смањења негативних утицаја саобраћаја у насељима. Допунски ефекти ових активности ће свакако бити убрзање економског развоја и повећање саобраћајне тражње

Реализација функција и садржаја мреже саобраћајних коридора има карактер развојног "прага", обзиром на значај инфраструктуре као неопходног услова за развој подручја. Без реализације мреже саобраћајних коридора, не могу се очекивати значајни развојни ефекти у другим областима привређивања. Наведени органи државне управе, у складу са својим нивоом, овлашћењима, обавезама и одговорностима, морају бити координатори планираних активности и актера у процесу имплементације. Активности свих нивоа управљања морају да буду и вертикално и хоризонтално међусобно усклађене.

Карта 20. Извод из РПП АПВ - Мрежа насеља и инфраструктурни системи (Саобраћајна и водопривредна инфраструктура)

Проблеми који су идентификовани као отежавајући за овакав развој дела Канала у Румунији су лош квалитет воде, водни режим у сливу Бегеј-Тамиш (низак и висок водостај) и контаминирана седиментација дна Канала.

- Реконструкција и ревитализација Канала Бегеј
- План управљања водама за слив Бегеј-Тамиш.

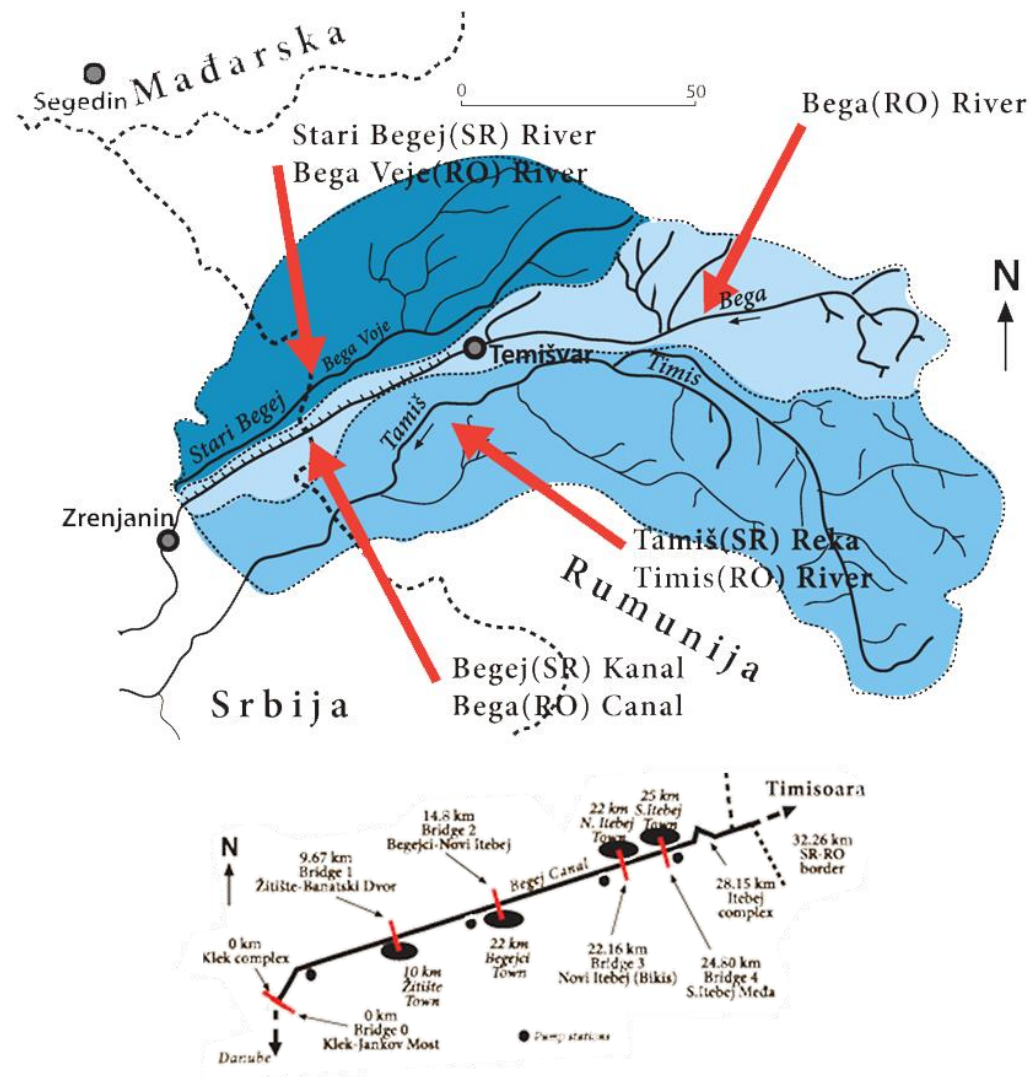
Следећи препоруке, започета је израда Студије изводљивости „Реконструкције и рехабилитације Канала Бегеј” за српски део Канала.

Закључци Студије изводљивости „Реконструкција и рехабилитација канала Бегеј“:

Квалитет воде и седимента (наноса/муља): Присутне су велике количине веома загађеног седимента, углавном тешким металима (најприсутнији су кадмијум и бакар). Санација је потребна и ургентна, а препорука је да се не меша загађени седимент са незагађеним земљиштем. Могуће решење су изоловане депоније за које се може искористити простор дуж обале Канала. Загађење је прекогранични проблем и док тај проблем не буде решен ревитализација Канала Бегеј неће имати трајне ефекте.

Пловидба и транспорт робе: Дугорочно, Канал треба прилагодити бродовима транспортног капацитета до 1000 тона носивости. Кратко и средњерочно, фокус пројекта је на бродовима капацитета до 500 тона носивости. Тренутно се транспорт робе у прекограничном делу одвија друмским и железничким саобраћајницама, мада постоји изражено интересовање за привредну сарадњу и развој прекограничног водног транспорта робе у региону.

Карта 22. Студија изводљивости „Реконструкција и рехабилитација канала Бегеј“

Предложени радови: Студија садржи предрачун трошкова за предложене радове који се тичу самог профила Канала (пловност бродова, скретни басени, сигнали-зација...), радова за измуљивање и санационе радове. Студија такође садржи процену утицаја на животну средину.

Закључак: Реконструкција и рехабилитација канала Бегеј употпунила би и унапредила транспортне могућности Европског коридора 7 (Дунав), с обзиром на то да се Бегеј, уз реку Тису и Саву убраја у три најзначајније притоке Дунава у Војводини. Осим међународног, рехабилитација је од изузетног значаја и за даљи економски развој овог дела Баната и локалних самоуправа кроз које протиче (Општина Житиште и Град Зрењанин).

7.2.3. Пројекат регионалног водоснабдевања

Концепт регионалног водоводног система (РВС) је захватање воде са потенцијалног изворишта Ковин – Дубовац, која се након прераде у ППВ-у даље дистрибуира ка општинама: Ковин, Панчево, Опово, Ковачица, Зрењанин, Сечањ, Планиште, Житиште, Нова Црња, Нови Бечеј, Кикинда, Чока и Нови Кнежевац).

У складу са стратешким опредељењима, снабдевање водом највишег квалитета оствариће се развојем регионалног система водоснабдевања. Ради се о стварању новог великог изворишта обновљивих резерви воде у слободним изданима алувијалних водоносних слојева, чије напајање водом би било обезбеђено делимично из реке, а делом из система водоносних средина. Процењује се да су обновљиве годишње резерве овог изворишта подземних вода веће од данашњег капацитета готово свих објеката водоснабдевања у Војводини.

За овакав концепт разматрано је више варијанти конфигурације регионалног водоводног система, са варијантним техничким решењима допремања воде до општинских центара.

Према Претходној студији изводљивости изградње РВС Дубовац – Зрењанин – Кикинда (Институт за водопривреду Јарослав Черни - Београд, 2006.), Регионално извориште подземних вода формирало би се у браћеном подручју рејона Ковин-Дубовац, у залеђу насипа за одбрану од високих вода Дунава. Према тој Студији, предвиђено је да извориште сачињавају максимално 30 бунара са хоризонталним дренажним, на међурастојању од 400 m. Број бунара зависи од усвојене регионалне варијанте водоснабдевања, односно одговарајућих потреба за водом. Линија бунара налази се на мин 100 m од насипа за одбрану од великих вода. Бунарски низ би почињао у близини постојеће ЦС »Врба« а завршавао би се око 12 km узводно. Капацитет постројења за пречишћавање воде Ковин-Дубовац је сса 2.5 m³/s. Локација постројења је на изворишту (кота терена око 70 mАНВ). Тачна локација постројења ће бити одређена у даљим фазама пројектовања. На основу квалитета воде, као и искустава при изградњи сличних система, дефинисан је процес пречишћавања воде, који обухвата следеће фазе: аерација, ретензија, филтрација, дезинфекција.

Карта 23. Шематски приказ регионалног водоводног система Дубовац-Зрењанин-Кикинда (Институт за водопривреду Ј.Черни, Београд, 2006)

Трасе дистрибутивних цевовода полагаће се, генерално поред постојећих путева, где су услови за изградњу и каснију експлоатацију повољни. За правилно функционисање и рад цевовода у експлоатационом и прелазним режимима, пројектом се предвиђа потребан број типских објеката: пумпне станице, резервоари, шахтови за испуст и испирање, шахтови за смештај ваздушних вентила, пролази испод пруга, путева, пролази испод водотокова, мерно-регулациони објекти.

7.2.4. Триплекс "Рабе" – гранични прелаз и индустријска зона

Просторни план Републике Србије, као и Регионални просторни план АПВ, препознају шансе развоја на локалотету граничног прелаза на тромеђи република Србије, Мађарске и Румуније. Стратегија развоја ДКМТ даје подршку отварању нових граничних прелаза, као и преквалификацији постојећих, у циљу стварања бољих производних, пословних и техничких услова сарадње и побољшаних привредних веза Мађарске, Румуније и Србије. Изградња граничног прелаза на тромеђи Кибекхаза-Рабе-Беба Веке смањиће потешкоће у комуницирању становника Србије, Мађарске и румуније и допринеће еластичности саобраћаја између неразвијених пограничних подручја у северном Банату. Изградњом граничног прелаза на тромеђи подстаћи ће се изградња одговарајуће инфраструктуре за развој привредних токова, и створити услови за индустријски парк (пројекат у оквиру еврорегије ДКМТ "Индустријски парк на тромеђи Рабе" – општина Нови Кнежевац).

7.2.5. Регионално одлагање комуналног отпада

Као један од иницијалних корака, за превазилажење проблема у области управљања отпадом, је донета Национална стратегија управљања отпадом Владе Републике Србије од 2010 – 2019. године.

Као једину одрживу опцију, Стратегија предвиђа формирање међуопштинских региона са изграђеним санитарним депонијама, мрежом трансфер-станица и рециклажних центара распоређених међу општинама. Као основни критеријум за утврђивање региона за управљање чврстим комуналним отпадом, како предвиђа Стратегија, наводи се број становника у региону (најмање 200.000), саобраћајна повезаност и удаљеност општина од регионалне депоније и трансфер-станица (највише 80km). (Национална стратегија управљања отпадом са програмом приближавања ЕУ, 2010).

Закључењем међуопштинских споразума о формирању региона начињен је први корак ка удруживању више општина са циљем разрешавања проблема неадекватног управљања отпадом и изградом регионалних планова.

- 1. Регион Суботица**, обухвата Град Суботицу и општине Бачка Топола, Чока, Кањижа, Мали Иђош, Сента и Нови Кнежевац. Сачињен је Споразум о сарадњи везан за формирање региона за управљање отпадом и оформљена је Међуопштинска радна група, која је надлежна за припреме пројеката оснивања заједничке регионалне депоније и заједничког Јавно-комуналног предузећа. Регионални план управљања отпадом за општине Суботица, Сента, Кањижа, Чока, Бачка Топола и Мали Иђош урађен је 2007. године, основано је Друштво са ограниченом одговорношћу за управљање чврстим комуналним отпадом „Регионална депонија” Суботица, донета је Одлука о избору микролокације, а 2011. године је донета и Одлука о изради Плана детаљне регулације регионалне депоније. Нови Регионални план који обухвата и општину Нови Кнежевац није још урађен.
- 2. Регион Кикинда** - општине Кикинда, Ада и Бечеј и Нови Бечеј су потписале међуопштински споразум. Изабран је стратешки партнер и изградња прве фазе санитарне депоније је завршена. Депонија за сада нема регионални карактер и почела је са радом 2008. године. У току је реализација подпројеката у склопу ове сарадње, али још уве остаје не решено питање општине предвиђене за овај регион, која још није приступила истом – Нова Црња. Нови Регионални план није још урађен.
- 3. Регион Вршца** обухвата општине: Вршац, Бела Црква, Алибунар и Пландиште, које су потписале Споразум о заједничком вршењу послова у управљању комуналним отпадом. . Одлучено је да се изврши санација постојеће депоније “Мали Рит” у Вршцу (започето у јуну 2008.г.) и да се на том месту изгради регионална санитарна депонија. Позитивна процена утицаја још није добијена због близине аеродрома. У оквиру регионалне депоније за регион око Вршца планиран је и рециклажни центар. За предметни регион није урађен нови Регионални план управљања отпадом.
- 4. Регион Зрењанин** је окупио општине Зрењанин, Сечањ, Ковачица, Тител и Житиште. Регионални план управљања отпадом за општине Зрењанин, Сечањ, Тител и Ковачица је израђен 2007. године, а заправо представља реализацију Споразума о заједничком вршењу послова управљања чврстим комуналним отпадом, усвојеног од стране свих Скупштина општина – чланица Региона током 2006. године. У току је израда планско-техничке документације. Изабрана је локација у близини старе депоније у Зрењанину. Нови Регионални план урађен је 2011. године.

7.2.6. Могућности производње обновљиве енергије

Са листе обновљивих извора енергије по препоруци Европске уније, могућност комерцијалне примене имају електо-енергија из ветра, соларна енергија (као електро и као топлотна енергија), затим биомаса, геотермална енергија, енергија добијена из чврстог отпада и отпадних вода.

По препорукама ЕУ и ресурсима којима располаже Банат (Србија), урађене су бројне анализе и истраживања на ову тему. Оно што је закључак свих докумената јесте да Банат (Србија) може кроз адекватне системе да произведе и дистрибуира све поменуте облике алтернатвне енергије.

Електро-енергија из ветра је потенцијал, обзиром да је то подручје изложено јаким ветровима, чији квалитет, истина, није најбољи, али се уз адекватан одабир технологије и система управљања могу постићи одрживи резултати. Потенцијал енергије ветра је врло сличан потенцијалу у Немачкој и средња снага ветра у Банату је између 100 до изнад 300 W/м² (на 100 м изнад нивоа тла).

Енергија сунца има капацитет на бази дневне количине енергије између 3,3 - 4,0 KW/м² или 1.400 KWx/м² годишње. Могућност редукације овог вида енергије у електро-енергију и свакако у термалну (топлотну) омогућава задовољавајући степен мобилности и употребе. Соларна енергија својим интензитетом, омогућује експлоатацију у 8 месеци годишње.

Биомаса има изузетно висок потенцијал и доступност различитих врста из којих се могу добити бројни енергетски производи. Процена је да доступне количине биомасе се крећу преко 2 милиона тона годишње. Потенцијали за производњу биодизела, биогаса, течних горива, пелета, иако до сада не искоришћени, реално говорећи имају велике шансе за развој.

Истражени капацитети у области геотермалне енергије се процењују на 400 Мтен. О могућностима употребе се пуно зна, међутим, већински власник постојећих доказаних налазишта јесте НИС (Нафтна индустрија Србије) што у многоне успорава процес припреме и експлоатације и отвара нова поља у погледу преговарања и развоја партнерства.

Комунални отпад који се по стратегији поступања и одлагања усмерава на депоновање у санитарним депонијама, а не у енергетску валоризацију, такође има озбиљан енергетски потенцијал. Комунални отпад је расположива сировина за следећу генерацију биогорива и у већем обиму је доступан. У циљу задовољења важећих докумената која прописују третман комуналног отпада, у скорије време кроз изградњу 4 регионалне депоније (Зрењанин, Панчево, Кикинда и Вршац) отварају се нове могућности за диверзификацију овог производа и енергента.

Потенцијали наведених ресурса су изузетно велики и дају шансу да се њиховим искоришћењем организује јака и стабилна привредна делатност.

7.2.7. Развој туризма

Туристичка дестинација банатских општина профилира се као туристичка регија чије различитости и посебности представљају њену компаративну предност, на начин да се оне обједињују у јединствено тржишно и просторно повезану целину, односно јединствени туристички производ чији је интегрални део максимално очувана животна средина са специфичностима сваког локалитета као уже дестинације. Са становишта ресурса, најзначајнија компаративна предност огледа се у специфичним социо-културним карактеристикама, за које се може рећи да су "синтеза Европе", јер је Банат место где различите нације, културе, религије, језици и животни стилови коегзистирају на релативно малом простору. Поред културно - историјског наслеђа које почива на понуди аутохтоних производа и промовисања банатског начина живота (мултикултуралности, гостољубивости и локалне гастрономије), значајан туристички потенцијал општина представљају очувана природна богатства (постојање мреже река, канала и језера, термалних извора, богатство флоре и фауне, ловишта и заштићених подручија).

Могућности за развој туризма огледају се у:

- континуираном расту интереса емитивних тржишта за еколошке дестинације, културни, сеоски туризам и наутички туризам
- повољном географском и климатском положају
- природном потенцијалу који има предиспозиције да привуче значајни сегмент потражње за селективним облицима туризма
- расположивости квалитетног простора који није претерано изграђен па се у великој мери сачувала лепота и чистоћа природе
- идеалним природним предусловима (термални извори) за формирање квалитетне понуде веллнесс програма и садржаја и за развој здравственог туризма
- обнови и промоцији културно историјских споменика (двораца) и старих путева велике културне и панорамске вредности које ће до датно обогатити туристичку понуду Баната
- развоју одрживог ловног туризма у Банату, на подручјима бога тим животињским врстама
- незагађеном земљишту погодном за производњу здраве хране

Са аспекта туристичког развоја подручје северног и источног Баната може развијати следеће зоне издефинисане кроз туристичке дестинације:

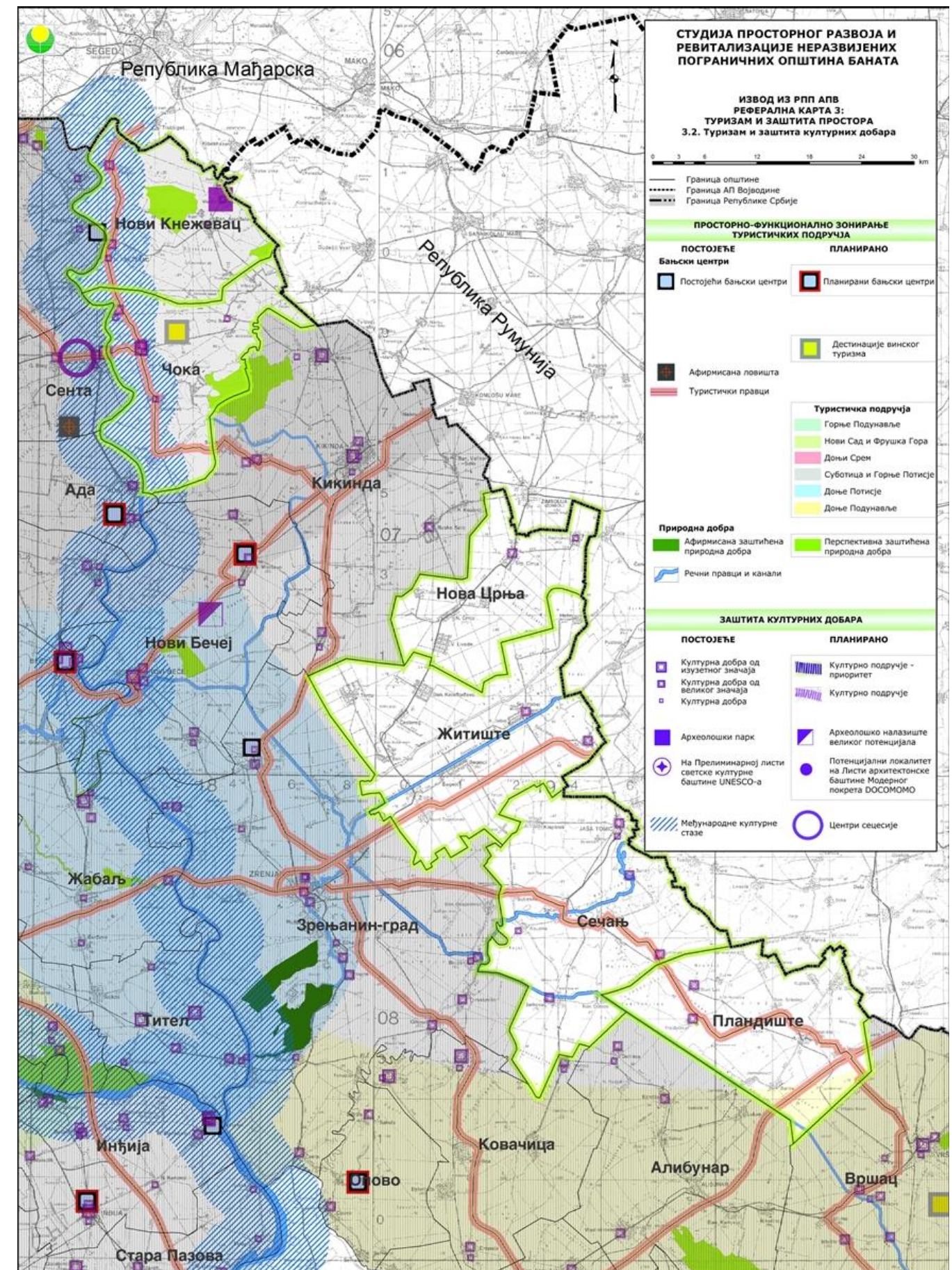
- зону етно-културолошких вредности (дворци Баната, археолошко налазиште Мајдан...),
- зону развоја туризма посебних интересовања (еколошки коридор Тисе, станишта, фото сафари, посматрање птица...)
- зону бањског и спортско-рекреативног туризма (развој велнес и спа туризма, потенцијал бање у Чоки, активирање позитивних термалних бушотина, унапређење спортских комплекса...)
- зону приобаља и акваторијума Тисе, Бегеја и канала ДТД (наутички туризам, плаже, даља афирмација лова и риболова.....)
- зону руралних подручја (развој салаша, унапређење дестинација винског туризма, уз гастрономску и спортско рекреативну функцију...).

Претпоставка је да ће потенцијални туристи упражњавати више видова туризма једнократно (нпр. излетнички, културно-манифестациони, рурални) што посебно треба обрадити аспектом туристичке промоције. Један од основних предуслова одрживог развоја туризма је план едукације свих учесника у туризму: туристичких радника, локалног становништва, туриста и свих осталих укључених у туристичке и пратеће активности. Носиоци дестинацијског менаџмента на подручју обухвата Студије су туристичке организације општина. Основни извор слабости и кочнице у досадашњем развоју, туристичке организације су виделе у неадекватној кадровској оспособљености, недостатку добрих програма за валоризацију туристичких потенцијала, као и недовољној информисаност становништва и потенцијалних давалаца туристичких услуга. Будући развој туризма на посматраном подручју зависиће пре свега од способности туристичких организација да препознају своју улогу и значај у доношењу и спровођењу стратешких докумената, а посебно у имплементацији истих. За даљи развој туризма значајно је креирање бренда региона. Примарне активности су: преокретање слике о овом подручју и његовим насељима, креирање позитивне слике о подручју и постизање жељене економске користи за његову популацију, пословање и акције.

За даљи развој туризма неопходно је унапређење туристичке инфраструктуре, као претпоставка реализације туристичке привреде, која обухвата:

- обезбеђење оптималног смештајног капацитета,
- обезбеђење инфраструктуре за потребе одређених видова туризма (специфични облици туризма) и
- обезбеђење довољно информација о туристичкој дестинацији (туристички информациони центри, туристички сајтови, проспекти, база података туристичке привреде, постављање туристичких ознака у насељима итд.).

Карта 24. Извод из РПП АПВ – Туризам и заштита простора (Туризам и заштита културних добара)

7.2.8. Заштита пољопривредног земљишта од еолске ерозије
(пројекат ветрозаштитних појасева)

Банат је изузетно изложен ветровима, а самим тим више него било који други регион подложен еолској ерозији. Са друге стране Банат је јако сиромашан шумама и ветрозаштитним појасима, тако да се снага ветрова у пуној мери претаче у ерозивне процесе, штетне по пољопривредно земљиште.

Један од зацртаних циљева развоја природних система РПП АПВ, јесте подићи шумске засаде на свим земљиштима чије коришћење за биљну производњу не даје одговарајуће резултате, или је његово коришћење у ту намену скопчано са повећаним улагањима.

У складу са таквим опредељењем као оперативни циљ потребно је повећати површине под заштитним појасевима дрвећа (пољозаштитни и ветрозаштитни појасеви).

Ради формирања заштитних појасева зеленила (ветрозаштитни и пољозаштитни) на простору обухвата Студије ван заштићених подручја у оквиру саобраћајне и водне инфраструктуре и пољопривредног земљишта од 2- 2,5% укупне површине Општине, дате су смернице за њихово подизање. Уколико постоји довољна ширина регулације у оквиру саобраћајне и водне инфраструктуре, могуће је формирати заштитне појасеве, али је нерационално да њихова ширина буде мања од 5 m.

Услови који представљају препоруку за формирање заштитних појасева у оквиру саобраћајне и водне инфраструктуре:

- у оквиру заштитног појаса ДП I реда се не планира подизање заштитних појасева зеленила, осим уколико ширина заштитног појаса то дозвољава,
- у оквиру заштитног појаса ДП II реда, уколико ширина заштитног појаса то дозвољава, могуће је формирати заштитни појас зеленила ширине од 11 m (формирати га обострано са сваке стране по 5,5 m),
- у оквиру заштитног појаса општинског пута, уколико ширина појаса то дозвољава, могуће је формирати заштитне појасеве минимум 5 m,
- на местима међусобног укрштање саобраћајне и друге инфраструктуре, при садњи заштитних појасева зеленила, потребно је придржавати се услова везаних за безбедност саобраћаја,
- ускладити положај заштитних појасева зеленила са постојећом и планираном подземном и надземном инфраструктуром,
- у оквиру водног земљишта уз канале, уколико постоји довољна ширина њихове регулације, могуће је формирати заштитне појасеве зеленила ван појаса потребног за одржавање канала и
- у оквиру водног земљишта уз водотоке и канале уз које су формирани насипи, могуће је формирати заштитне појасеве зеленила или друге засаде дрвећа, водећи рачуна о заштити насипа.

Услови који представљају препоруку за формирање заштитних појасева зеленила у оквиру пољопривредног земљишта (пољозаштитни појасеви) који се подижу ради заштите од ветра и еолске ерозије уз некатегорисане путеве и каналску мрежу:

- формирати појасеве од просечно 10 m ширине (минимум 6 m),
- формирати главне појасеве управно на правац дувања ветра, а споредне управно на правац главних појасева,
- формирати једноредне или дворедне појасеве у зони мање угрожености од ветра, а у зони јаког ветра и суше појасева од 3-5 редова од лишћарских врста аутохтоног порекла,
- формирати појасеве на међусобном растојању од 30 њихових висина, како би се остварили ефекти заштите од ветра, одношења земљишта и усева у фази семена,
- формирати ажурне типове појасева (са већим бројем отвора распоређених по целом профилу појаса) и
- извршити анализу својине земљишта потребног за формирање заштитних појасева зеленила.

Потребна је израда планске (посебне основе газдовања шумама) и спровођење пројектне документације (Пројекат подизања ветрозаштитних појасева у општинама), којом су одређени заштитни појасеви зеленила, њихов просторни распоред, типови, дефинисана њихова ширина, међусобна растојања и конкретан избор врста у складу са условима станишта. Забрањена је примена инвазивних врста, ради очувања биолошког диверзитета. За формирање заштитних појасева је потребно прибавити услове од надлежне институције за заштиту природе.

7.3. Развојни пројекти у општинама

Развојни пројекти у општинама имају веома велику важност у подизању атрактивности локалних самоуправа, како у циљу задржавања локалног становништва, тако и због евентуалног привлачења заинтересованих за повратак у ове општине. Општина Житиште представља пример организовања локалне самоуправе у овој области.

Табела 24. Развојни пројекти општине Житиште

ПРИМЕР ОПШТИНА ЖИТИШТЕ		
Пројекти и планови		
Назив пројекта	Инвеститор	Износ средстава
Ангажовање пољочуварске службе	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	3.586.000,00
Израда техничке документације за обезбеђење доступности воде за наводњавање	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	3.600.000,00
Израда Главног пројекта гравитационе канализационе мреже	Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине	2.600.000,00
Ограђивање депоније у општини Житиште	Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине	258.400,00
Израда Стратегије одрживог развоја општине Житиште	Покрајински секретаријат за локалну самоуправу и међуопштинску сарадњу	963.000,00
Реконструкција и санација каналске мреже у 5 Месних заједница у општини Житиште	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	10.850.000,00
Израда Главног пројекта двоенаменског система каналске мреже у потезу Мали рит на КО Српски Итебеј и Хетин	Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство	2.500.000,00
Опремање мултимедијалне сале	Покрајински секретаријат за локалну самоуправу и међуопштинску сарадњу	1.400.000,00
Изградња атарских путева и отресишта у 7 Месних заједница на територији општине Житиште	Сопствена средства	10.000.000,00
Изградња Месне канцеларије и Месне заједнице у Торку	Министарство за регионални развој	9.000.000,00 (6.500.000,00 из министарства +2.500.000,00 сопствена средства)
План детаљне регулације за изградњу рециклажног центра са двориштем	Сопствена средства	

ЕУ пројекти		
Успостављање регионалне канцеларије за ЛЕР, конкурисао Зрењанин-Житиште партнер, конкурисао 27.07.2011.године	ИПА фонд, Прекогранична сарадња Мађарска-Србија ХУСРБ/1203	Укупан буџет 334.890 еура, није прошао задњу фазу евалуације
Регионална депонија за управљање отпадом, конкурисао Зрењанин-Житиште партнер	МИАСП	Укупан буџет 1.000.000 еура у реализацији
Подршка Србији у процени европских интеграција, конкурисао Зрењанин-партнери Житиште, Сечањ и град Јевле у Шведској	СИДА фонд/Шведска-Србија	Укупан буџет 100.000 еура у реализацији
Помоћ у кући за децу ометену у развоју, конкурисао Зрењанин-Житиште партнер	УНИЦЕФ	Укупан буџет 80.000 еура у реализацији
Комунална полиција, конкурисала Румунија-Житиште партнер	ИПА фонд, Прекогранична сарадња Румунија-Србија	167.507 еура, конкурисано током 2009.године, реализован
Успостављање ГИС центра, конкурисао Зрењанин-Житиште, Нова Црња и Нови Бечег партнери	Exchange 3	Укупан буџет 315.342,56 еура, конкурисано 10.03.2010.године
Регионални микроводовод, конкурисано 29.05.2012.године	ИП фонд, Прекогранична сарадња Мађарска-Србија	Није прошао (најмање података има о овом пројекту)
Предлог приоритета		
- Израда Главног пројекта и пројектно-техничке документације за инфраструктурно опремање радне зоне у Житишту - Изградња канализације у Житишту - Планови детаљних генералних регулација за радне зоне у насељеним местима Српски и Нови Итебеј и за потез између насељених места Банатско Карађорђево и Честерег - Изградња и опремање рециклажног центра са двориштем		

8. МЕРЕ, ИНСТРУМЕНТИ И ИМПЛЕМЕНТАЦИЈА

Подручја с ограничењима у развоју због негативних демографских процеса, неразвијености мреже насеља, привреде, као и подручја са оскудним ресурсима и периферног положаја у односу на главне правце развоја, захтевају посебне мере и примерене планске концепције развоја.

Основно полазиште при утврђивању стратешких и оперативних мера и инструмената за регионални развој јесте развој политике планирања и координације свих нивоа власти, као и хармонизација и уклањање недостатака, односно, јачање институционалног оквира за спровођење регионалне политике. С обзиром на неуједначеност кадровске, образовне и материјалне јачине скоро половине општина у АП Војводини, па и на посматраном подручју, неопходно је велико ангажовање и подршка регионалних и покрајинских институција у изради стратешких докумената, секторских програма и пројеката, акционих и просторних планова, као и креирање механизма за њихово праћење и контролу. Кључну улогу имају покрајинске структуре како би континуирано пружили подршку развоју дугорочне међуопштинске сарадње и обезбедили планско, буџетско финансирање развојних пројеката и програма.

Јачање локалних привреда и унапређивање локалне администрације обележава развојне правце локалних средина у смислу њихове способности прецизног планирања квалитетних политика на локалном нивоу.

Посматрајући регион Војводине може се закључити да равномеран регионални развој захтева координисану сарадњу са свим институцијама које су укључене у различите аспекте регионалног развоја (привредни развој, рурални развој, развој инфраструктуре, локални развој, социјални развој, заштита животне средине и сл.).

Партнерство и међусобна сарадња на свим нивоима управљања развојем јасније ће дефинисати развојне циљеве и пројекте у регионима. Планирање и коришћење финансијских средстава захтева добру координацију свих учесника, што се нарочито односи на коришћење средстава из претприступних фондова ЕУ. Стратешко опредељење Србије је да у што скоријој будућности постане држава кандидат за учлањење у Европску Унију (ЕУ), отвара могућности за приступ читавом низу специфичних фондова, конституисаних управо као подршка просторном развоју, са циљем да се унапреде и усагласе постојеће и потенцијалне просторне структуре са европским, те је неопходно обезбедити стратешке пројекте којима би се конкурисало за подршку из ових фондова.

Полазећи од препознавања проблема и дефинисања циљева и методолошких поставки Студије, предложени су предлози приоритетних мера и активности за предметно подручје.

Имплементација потенцијалних пројеката представља процес примене и спровођења циљева и решења утврђених стратешким документима. Реализација овог процеса захтева дефинисање система управљања просторним развојем (у оквиру актуелног законодавства и институционалног амбијента), затим утврђивање потребних активности, мера и инструмената за имплементацију, утврђивање приоритета у имплементацији, као и утврђивање учесника у процесу имплементације и њихових обавеза, овлашћења и одговорности.

Предлози за имплементацију развојних пројеката не додељују фондове за финансирање, јер ће се они тражити путем различитих јавних позива и донаторских програма. Потенцијални корисници зависе од сваког индивидуалног расположивог извора финансирања, тако да ће се и потенцијални носиоци пројеката идентификовати на нивоу самих пројеката.

Извори финансирања развоја и заштите подручја зависе од врсте приоритетних пројеката који ће се реализовати и нивоа надлежности. Основне линије финансирања чиниће буџетска средства републичког, покрајинског, градског и општинског нивоа, кредитна средства фондова и банака, као и учешће у различитим програмима Европске Уније ради коришћења средстава из предприступних и структурних фондова за реструктурирање привреде и изградњу капиталних објеката. Финансијско-економске мере подразумевају и учешће општина из окружења приликом реализације регионалних пројеката.

Средства за финансирање приоритетних пројеката просторног уређења, обезбедиће се из буџета и других извора финансирања - буџета Републике Србије, АП Војводине, Града Зрењанина и општина, посебних фондова, могућих концесионара, иностраних донатора и спонзора, као и средстава грађана, корисника и инвеститора на подручју обухвата.

Институционална подршка се односи на активно учешће свих субјеката који су наведени као учесници у имплементацији ове Студије.

Праћење и координацију активности на реализацији развојних пројеката потребно је обезбедити кроз одговарајући информациони систем којим је потребно, поред праћења спровођења мера заштите, уређења и коришћења Резервата, омогућити обједињено праћење и туристичке понуде и потражње, као и праћење комплементарних активности у општинама. Ово ће омогућити перманентну процену укупних ефеката заштите и развоја подручја, као и евентуално доношење корективних одлука, у односу на усвојена планска решења.

Јачање локалних привреда и унапређивање локалне администрације обележава развојне правце локалних средина у смислу њихове способности прецизног планирања квалитетних политика на локалном нивоу. Афирмација локалне самоуправе детерминисана је кадровским и финансијским фактором, тако да ће подизање привредне активности и образовног нивоа становништва пресудно утицати на померање општине и подручја на развојној лествици.

- **Формирање регионалних развојних савета** који ће имати саветодавну улогу у креирању политике регионалног развоја и давању мишљења на развојне документе.
- **Доношење развојних докумената:** (а) Регионална развојна стратегија за регион Војводине, који ће одредити приоритетне правце развоја региона и начине њиховог остваривања у петогодишњем периоду; (б) програм финансирања развоја за пет година којим ће се дефинисати пројекти и расподела финансијских средстава за њихову реализацију за сваку буџетску годину; (в) развојни програми, пројекти и акциони планови на нивоу области и општина, за потребе усклађивања са документима вишег хијерархијског ниова (регионални програм, Регионална стратегија и Национална регионална стратегија) и хоризонталног нивоа.
- **Јачање институционалних структура за управљање, координацију и спровођење интегрисаног регионалног развоја.** Равномеран регионални развој захтева координисану сарадњу са свим институцијама које су укључене у различите аспекте регионалног развоја (привредни развој, рурални развој, развој инфраструктуре, локални развој, социјални развој, заштита животне средине и сл.). Партнерство и међусобна сарадња на свим нивоима управљања развојем јасније ће дефинисати развојне циљеве и пројекте у регионима. Планирање и коришћење финансијских средстава захтева добру координацију свих учесника, што се нарочито односи на коришћење средстава из претприступних фондова ЕУ.
- **Успостављање децентрализованог система** управљања фондовима ЕУ подразумева постепено усклађивање процедура за додељивање регионалне државне помоћи са процедурама ЕУ, јачање институционалних капацитета свих актера регионалног развоја и обуку кадрова у погледу стицања знања из области коришћења средстава ЕУ фондова.
- Улога, значај и могућности цивилног сектора и невладиних организација у делатностима одрживог развоја.
- Дефинисање пројеката регионалног развоја преко регионалних стратегија и регионалних просторних планова за поједине регионе и области.

Ефикасност спровођења приоритета условљена је обезбеђењем координације предвиђених активности и различитих актера/учесника. Полази се од искустава земаља ЕУ да се успешна координација може обезбедити применом мултисекторског приступа - комбинације мера и инструмената различитих политика према тематским областима и проблемима који се планом решавају, као и успостављањем институционално-организационих аранжмана и партнерства на различитим релацијама (јавни-приватни сектор, јавне-независне институције/организације, ниво управљања-јавност и др.).

Табела 25. Предлози за имплементацију пројеката у области урановтеженог развоја и унапређене социјалне кохезије

УРАВНОТЕЖЕНИ РАЗВОЈ И УНАПРЕЂЕНА СОЦИЈАЛНА КОХЕЗИЈА	
Демографски развој	<ul style="list-style-type: none">- Усвајање свеобухватне стратегије успоравање тренда опадања природног прираштаја са акционим планом
Развој јавних служби	<ul style="list-style-type: none">- Равномеран просторно, функционално, економски, социјално и еколошки уравнотежени развој насеља уз међусобну сарадњу и укључивање у потенцијалне заједничке пројекте уз реализацију оних садржаја који недостају, највећим делом у сеоским насељима.- децентрализација услуга јавних служби и њихово спуштање на локални ниво;- јачање капацитета примарне здравствене заштите у пружању превентивних услуга;- побољшање локалне путне мреже, како би се остварила подједнака доступност здравственим услугама за све грађане;- одржавање и унапређење заштите за најугроженије категорије становништва, посебно у мањм местима подручја, ефикасним пружањем постојећих и нових услуга;- Изградња дневних центара и домова за прихват старих лица представља важан приоритет имајући у виду демографску структуру;- обезбдити подршку заједничким програмима јавног и приватног сектора;- олакшати приступ за коришћење објеката и простора у јавном власништву, као и закупа објеката у приватном власништву;- јачати прекограничну сарадњу у организовању свих врста и нивоа спортских манифестација, за све категорије становништва;

Табела 26. Предлози за имплементацију пројеката у области регионалне конкурентности и приступачности

РЕГИОНАЛНА КОНКУРЕНТНОСТ И ПРИСТУПАЧНОСТ	
Привреда	<ul style="list-style-type: none">- донети конкретне програме који ће брзо дати позитивне ефекте и утицати на повећање конкурентности;- спровести трансформацију пословне инфраструктуре користећи бенефите прекограничне сарадње;- иновативни развој пратећих услужних делатности;- оживљавање индустријских бровнфилд локација;- опремање перспективних радних зона;- Стварање услова за активирање малих и средњих предузећа;
Пољопривреда	<ul style="list-style-type: none">- Развој мањих агроиндустријских капацитета на бази расположивих сировина;- интензивирати пашњачку сточарску производњу која пружа могућност очувања аутохтоних раса стоке;- искористити геотермалне воде за увећање производње поврћа и цвећа у стакленицима и пластеницима и за производњу рибље млађи и конзумне рибе узгајане у топлој води,- подизање рибњака на свим мање плодним подручјима, који имају приступ довољним количинама воде;- Развој пољопривредне производње за које на посматраном подручју постоје компаративне предности (повртарство, воћарство, виноградарство, производња зачинског и лековитог биља) за које постоји константна тржишна потражња;- програми осавремењавања постојећих и подизање нових прерађивачких капацитета ослањајући се на прекограничне капацитете;- Валоризација релативно очуваних и незагађених пољопривредних површина које пружају могућност органске производње.- развој саветодавства у региону;- Активирање појединих локалних специфичности: <p>Нови Кнежевац:</p> <ul style="list-style-type: none">- Брендирање и унапређење производње зачинске паприке која се сматра међу најквалитетнијим на свету.- Интезивирање производње поврћа и реактивирање прерађивачких капацитета за његово финализацију. <p>Чока:</p> <ul style="list-style-type: none">- Рејонизација обнова и опремање винограда и осавремењавање прерађивачких капацитета;

	<ul style="list-style-type: none">- Интезивирање производње лековитог биља за шта постоје и услови и традиција. Сечањ, Нови Кнежевац- Даљи развој рибарства; <p>Житиште, Нова Црња, Пландиште:</p> <ul style="list-style-type: none">- Унапређивање агроиндустријског комплекса
Туризам	<ul style="list-style-type: none">- Успостављање одрживог туризма и стварање услова за развој туристичких активности које воде економском развоју како локалних средина, тако и Баната као целине.- Подстаћи даљи развој међу формираним или започетим целинама туристичке понуде у оквиру руралног и бањског туризма;- Улагање у даљи развој видова туризма: наутички (Тиса, Бегеј), спортско-рекреативни, риболовни, ловни, културно-манифестациони и екотуризам;- Усагласити туристичку понуду и промоцију са суседним регионима у Републици Мађарској и Републици Руминији.- Унапређење туристичке инфраструктуре, кроз развој специфичних облика смештајних и угоститељских капацитета;- Успостављање снажнијих веза између туристичке привреде и њој комплементарних делатности (пољопривреда, услуге и др.) уз коришћење локалних производа за побољшање ванпансионске потрошње туриста;- стварање банатског идентитета у склопу туристичког кластера Војводине.- Активирање локалних специфичности: <p>Чока:</p> <ul style="list-style-type: none">- Бицикличичка стаза (Сента-Чока-Остојићево)- Плаже - Санад, Остојићево (уређење купалишта и спортског риболова)- Птице Баната (изучавање птица карактеристичних за наше подручје)- "Легани спуст Тисом" (повезати све општине од Кањиже до Бечеја)- Падеј – еко камп <p>Нови Кнежевац:</p> <ul style="list-style-type: none">- Реконструкција објеката на Тиси и стављање у функцију туризма - Хотел Парк и Банаћанка <p>Житиште, Чока</p> <ul style="list-style-type: none">- Бањско-лечилишни програм (велнес и спа) <p>Нова Црња</p> <ul style="list-style-type: none">- Потенцијали транзитног туризма <p>Пландиште, Сечањ</p> <ul style="list-style-type: none">- Активирање двораца и салаша у туристичку понуду

Табела 27. Предлози за имплементацију пројеката у области одрживог коришћења природних ресурса и заштићене и унапређене животне средине

ОДРЖИВО КОРИШЋЕЊЕ ПРИРОДНИХ РЕСУРСА И ЗАШТИЋЕНА И УНАПРЕЂЕНА ЖИВОТНА СРЕДИНА	
Пољопривредно земљиште:	<ul style="list-style-type: none">- успостављање ефикасних механизма заштите плодних ораничних земљишта од преузимања у непољопривредне сврхе;- комасација пољопривредног земљишта;- предузимање мера за спречавање еколошких и здравствених ризика везаних за интензивну, монокултурну и високо механизовану производњу;- унапређење система за наводњавање;- развијање биолошких - органских система производње, редуковање потрошње минералних ђубрива и пестицида.
Шумско земљиште:	<ul style="list-style-type: none">- усвајање програма одрживог газдовања шумама (еколошка, економска и социјална функција);- повећање површина под шумама - оснивање нових шума (заштитни појасеви, засади за пчеларство, засади за фиторемедијацију, производњу биомасе итд.).- очување постојећих аутохтоних шумских заједница и њихова примена у пошумљавању нових површина на за то погодним стаништима, уз унапређење стања постојећих шума;- побољшање услова станишта за развој дивљачи и развој ловног туризма.- повезивање шума и заштитног зеленила у систем зелених површина;
Минералне сировине:	<ul style="list-style-type: none">- средити сву расположиву геолошку и сродну документацију, посебно иновирати елаборате о резервама и изградити дугорочнији програм геолошких истраживања, геолошких ресурса на подручју.

Водоснабдевање	<ul style="list-style-type: none">- потребно је приступити истраживањима која би дефинисала изворишта за регионалне системе, који би указао на могуће техничке варијанте али и на инвестиционо-експлоатационе параметре;- потребно је дефинисати приоритете у изградњи канализационих система и локација уређаја за пречишћавање отпадних вода сходно осетљивости реципијента и његовој самопречишћавајућој моћи, као и најповољније технологије и локације за пречишћавање.
Заштита животне средине	<ul style="list-style-type: none">- индентификација најугроженијих локалитета на предметној територији;- управљање отпадом на регионалним принципима;- интегрална заштита природних ресурса;- усклађивање просторног развоја са принципима одрживог развоја;- Израда техничке документације и изградња ППОВ за сва насеља у Општинама;- Изградња трансфер станица, рециклажних дворишта и осталих пратећих инфраструктурних објеката у функцији адекватног управљања отпадом на територији општина;- Изградња складишта за опасан отпад на територији Средње банатског округа, које ће бити и у функцији општина.

Табела 28. Предлози за имплементацију пројеката у области заштићеног и одрживо коришћеног природног и културног наслеђа и предела

ЗАШТИЋЕНО И ОДРЖИВО КОРИШЋЕНО ПРИРОДНОГ И КУЛТУРНОГ НАСЛЕЂА И ПРЕДЕО	
Заштита природних добара и биодиверзитета	<ul style="list-style-type: none">- унапређење стања свих просторних целина од значаја за очување биолошке разноврсности на националном и међународном нивоу;- санација деградираних простора (каменолами, позајмишта, дивље депоније) са најзначајнијим неповољним утицајем на природне вредности и животну средину;- заснивање информационог система о заштићеним подручјима и биодиверзитету.
Заштита и уређење предела	<ul style="list-style-type: none">- интеграције предела у међународне мреже;- пројекти прекограничне, транснационалне и међурегионалне сарадње;- спровести "Карактеризацију предела" за рурална и посебна приоритетна подручја- детерминисање постојећих и стварање нових карактеристичних предеоних целина и њихова интерпретација;- развој система интегративног приступа заштити предела.
Заштита културног наслеђа	<ul style="list-style-type: none">- Појачана заштита урбаних предела, стварањем нове инфраструктуре бољим одржавањем и реорганизацијом јавних простора, као и унапређење простора који поседују потенцијал за заштиту и промоцију културних добара.- Спречавање губљења аутентичности културних вредности;- програм оживљавања и стављање у функцију двораца Баната;- активирање локалних специфичности: <p>Нови Кнежевац:</p> <ul style="list-style-type: none">- Реконструкција двораца Сервијски и Малдегем- формирање археолошког парка комплекса око вишеслојног локалитета археолошког налазишта "Мајдан"

Табела 29. Предлози за имплементацију пројеката у области просторно функционалне интегрисаности у окружење и развоја функционалних урбаних подручја

ПРОСТОРНО-ФУНКЦИОНАЛНА ИНТЕГРИСАНОСТ У ОКРУЖЕЊЕ И РАЗВОЈ ФУНКЦИОНАЛНИХ УРБАНИХ ПОДРУЧЈА (ФУП) КИКИНДЕ, ЗРЕЊАНИНА И ВРШЦА	
Функционално умрежавање и развој градова	<ul style="list-style-type: none">- донети просторне и урбанистичке планове за општине и насеља;- донети подстицајне мере за пројекте одрживог развоја градова и иновационе пројекте, укључујући пројекте из области примене нових технологија, обновљивих извора енергије;- формирати базе података о локацијама планираним за изградњу, браунфилд локацијама и сл., чиме ће се омогућити ефикасније и брже активирање локација и изградња;- Потписивање документа о стратешкој прекограничној сарадњи са суседима;- јачати локалне иницијативе;
Рурални развој	<ul style="list-style-type: none">- заустављање даљег пражњења руралних подручја;- стимулација и повећање инвестирања у рурална подручја;- повећање нивоа квалитета живљења у сеоским подручјима, подизањем нивоа комуналне опремљености;- отварање нових радних места, ван пољопривредне делатности;- подстицање и развој малих погона, пре свега за прераду пољопривредних производа;- развој сеоског туризма и угоститељства, са циљем боље валоризације сопствене производње.
Путни саобраћај	<ul style="list-style-type: none">- прилагођавање европским стандардима, увођење нових технологија у управљању саобраћајем, формирање регионалне база података;- унапређење безбедности саобраћаја;- развој саобраћаја кроз стимулисање еколошки прихватљивих система и фаворизовање јавног превоза путника уз увођење напредних технологија у надзору, контроли и управљању саобраћајем:- Прва фаза - подразумева реконструкцију постојећих државних путева према економским критеријумима cost – benefit, уз подизање нивоа одржавања;- Друга фаза - реконструкција/изградња путне мреже нижег хијерархијског нивоа: општински, атарски, шумски и приступни путеви;- Трећа фаза - изградња инфраструктуре немоторног саобраћаја: пешачких и бициклических стаза свих нивоа.
Електроенергетска инфраструктура	<ul style="list-style-type: none">- Унапређење електроенергетске инфраструктуре- Стимулисање развоја и коришћења обновљивих облика енергије, како би се утицало на побољшање животног стандарда, заштиту и очување животне средине;- Ревитализација и реконструкција постојеће електроенергетске мреже;- Прелазак на 20kV напонски ниво;
Електронска комуникациона инфраструктура	<ul style="list-style-type: none">- Изградња приступне електронске комуникационе мреже у свим насељима и за потребе садржаја ван насеља;- Изградња широкопојасне електронске комуникационе мреже у свим насељима за потребе садржаја ван насеља.

8.1. УЧЕСНИЦИ У РЕАЛИЗАЦИЈИ

Управљање просторним развојем представља процес доношења одлука, заснованих на потреби реализације циљева и планских решења, при чему приоритет имају функције и садржаји од заједничког, јавног значаја. Примарну одговорност за реализацију ових садржаја имају наведени органи државне управе.

Реализација функција и садржаја јавног значаја, представља неопходан предуслов за реализацију свих осталих планских решења, те има карактер развојног "прага". Без њихове реализације, не могу се очекивати значајни развојни ефекти у другим областима привређивања. Највећи значај у овом погледу имају мреже и објекти инфраструктуре. Наведени државни органи, у складу са својим нивоом, овлашћењима, обавезама и одговорностима, морају бити координатори планираних активности и актера у процесу имплементације. Активности свих нивоа управљања морају бити међусобно усклађене.

Имајући у виду захтеве заштите и одрживог развоја, а сходно националном законодавству, доброј пракси и поштовању европских препорука, предложен је оквир примене Просторног плана као подручја на ком су поред заштите природе и еколошких коридора препоручени одрживи развој водопривреде, туризма, пољопривреде и осталих компатибилних активности.

Управљање развојем и уређењем простора у складу са принципима из Студије подразумева унапређење институционално-организационе подршке, у циљу постизања институционалне координације између овлашћених предузећа за коришћење вода, заштиту природе, газдовање државним шумама и управљање туристичким просторима, с једне стране, и потребе да се обезбеди локални, регионални и национални утицај и ефикасност акције с друге стране, као и успостављања вишег нивоа партнерства између јавног и приватног сектора.

Кључни учесници у остваривању пројеката, у складу са својим надлежностима и делокругом рада органи и институције на националном, регионалном и локалном нивоу.

Кључни учесници на *републичком и покрајинском нивоу* управљања су републичка министарства са одговарајућим дирекцијама и управама, као и надлежни секретаријати АП Војводине, и то за послове¹³:

- **локалног, регионалног и националног развоја** - Покрајински секретаријат за међурегионалну сарадњу и локалну самоуправу (обавља послове покрајинске управе који се односе на: међурегионалну сарадњу и одржавање односа АП Војводине с другим регијама, међународним организацијама и институцијама које окупљају регионе, посебно АЕР, АЕБР, Еурорегион Дунав-Криш-Мориш-Тиса; праћење међурегионалних односа и сарадње са другим регијама и њихов развој; координацију и промовисање сарадње органа покрајинске управе и органа локалне самоуправе у области остваривања међурегионалне, прекограничне и транснационалне сарадње, у односима са Европском комисијом и другим стручним телима Европске уније, као и сарадњу с регионима из држава чланица, кандидата и потенцијалних кандидата у процесу европских интеграција, а у сарадњи с Канцеларијом за европске интеграције Владе Републике Србије и Министарством спољних послова; стварање услова за реализацију пројеката који се финансирају из средстава фондова Европске уније, донација и других облика развојне помоћи; координацију активности свих покрајинских органа управе у процесу програмирања инструмената Европске уније који обухватају АП Војводину; рад на обезбеђивању средстава за суфинансирања и предфинансирање пројеката; учешће у активностима на припреми и спровођењу макрорегионалних стратегија, посебно Стратегије Европске уније за Дунавски регион; предузимање мера ради привлачења инвестиција у Покрајину и мере којима се даје подршка за оснивање компанија и изградњу инфраструктуре неопходне за новонастале компаније; остваривање сарадње са Агенцијом за равномеран регионални развој Аутономне Покрајине Војводине;) као и општине на које имају надлежност над земљиштима у обухвату Студије (кроз доношење просторних планова јединица локалне самоуправе и урбанистичких планова насељених места којима се утврђују функције и статус земљишта).

- **заштите природе** – Министарство природних ресурса, рударства и просторног планирања (надлежно за одрживи развој природних богатства и систем заштите природних богатстава, односно ресурса) Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине (надлежан за обављање стручних и аналитичких послова у домену заштите природних ресурса и биодиверзитета АП Војводине; доношење акта о стављању природног добра под заштиту, у складу са законом којим се уређује заштита природе; доношење планова и програма управљања природним ресурсима и добрима у складу са стратешким документима; давање сагласности на планове, програме и друга акта којима се уређују питања везана за заштиту и коришћење природних вредности; давање сагласности на програме унапређивања рибарства на рибарским подручјима на територији АП Војводине и уступање на коришћење рибарских подручја, као и други послови у области управљања рибљим фондом у риболовним водама као и надлежан за припрему, израду и спровођење регионалних просторних планова, просторних планова посебне намене и других просторних планова које доноси Покрајина), Покрајински завод за заштиту природе;
- **одржавања и развоја унутрашњих пловних путева** - преко "Пловпута", надлежног за уређивање, одржавање и заштиту категорисаног пловног пута за безбедан водни саобраћај;
- **водопривреде** - Покрајински секретаријат за пољопривреду, водопривреду и шумарство (доносе, спроводе и надзиру редовне и ванредне мере одбране од спољних и унутрашњих вода; управља водним ресурсима и вештачким и природним водотоцима на територији АП Војводине; доносе планска документа у области интегралног управљања водама). Овај секретаријат је надлежан за коришћење и заштиту водних ресурса, управљање шумама и шумским земљиштем, коришћење ловних и рибарских подручја и др., преко:
 - ЈВП "Воде Војводине", за обављање водопривредне делатности на територији надлежности АП Војводине, и то за: коришћење вода (наводњавање, снабдевање индустрије водом, пловидбу, рибарство, рекреацију, туризам); и заштиту вода (извори загађења, заштиту од вода, заштиту од поплава, одводњавање) и
 - ЈП "Војводинашуме", за обављање делатности управљања шумама и шумским земљиштем, појединим заштићеним природним добрима и др;
- **енергетике и животне средине** - Министарство енергетике, развоја и заштите животне средине (надлежно за енергетско коришћење водних ресурса, заштиту и унапређење животне средине, прекогранично загађење ваздуха и вода, утврђивање услова заштите животне средине у планирању простора и изградњи објеката као и друге послове одређене законом), Покрајинског секретаријата за енергетику и минералне сировине (који обавља послове покрајинске управе у области енергетике,: предлаже део Програма остваривања Стратегије развоја енергетике Републике Србије за територију АП Војводине; на основу утврђених годишњих потреба за енергијом односно енергентима, исказаним на месечном нивоу, планирају потребе за енергијом на територији АП Војводине, као и услови и начин обезбеђивања неопходних енергетских капацитета, у складу са Стратегијом развоја енергетике Републике Србије и Програмом остваривања Стратегије; и Покрајинског секретаријата за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине (обавља послове покрајинске управе у области заштите животне средине, који се односе на припремање аката за Скупштину или Покрајинску владе којима се: природно добро ставља под заштиту; доноси програм заштите животне средине за територију АП Војводине; доноси програм мониторинга, екстерни план заштите од удеса и планови и програми управљања природним ресурсима и добрима; проглашава стање угрожености животне средине на територији АП Војводине) и Агенције за заштиту животне средине;
- **туризма** – Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова надлежно (обавља послове покрајинске управе у области привредног и регионалног развоја, туризма, угоститељства, бања и лечилишта, индустрије и занатства, друмског, речног и железничког саобраћаја, сајмова и других привредних манифестација, који се односе на припремање аката за Скупштину или Покрајинску владу којима се: уређује и обезбеђује равномерни регионални развој у области привреде; оснивају организације које се баве успостављањем равномерног регионалног развоја у области привреде; утврђују и доноси стратешка и друга документа регионалног развоја у области привреде; уређују питања од покрајинског значаја у области туризма; уређује планирање и развој туризма; утврђује и доноси стратегија развоја туризма; предлаже проглашење туристичког простора на територији АП Војводине; уређује коришћење минералних и термалних вода, балнеолошких и климатских ресурса; утврђује старе занате својствене подручју АП Војводине, као и мере за њихово унапређивање и развој; уређује питања од покрајинског значаја у друмском, речном и

¹³ Покрајинска скупштинска одлука о покрајинској управи ("Службени лист АПВ", бр. [4/10](#), [4/11](#), [20/12](#) и [26/12](#)) и Закон о министарствима („Сл. гласник РС", бр. 72/12 и 76/13)

железничком саобраћају; уређује и обезбеђује начин управљања, заштите, одржавања и финансирања државних путева II реда на територији АП Војводине; уређује и обезбеђује унутрашња пловидба на територији АП Војводине;) за планирање развоја туризма на Тиси и комплементарних делатности, унапређење система вредности и конкурентности туристичких производа; угоститељску и наутичку делатност; уређење, одржавање, опремање и пружање услуга у бањама, тематским парковима и јавним купалиштима и др.;

- **грађевинарства и урбанизма** - Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине надлежан за издавање дозвола за изградњу и употребу објеката у складу са посебним законом; давање сагласности на планска документа у складу са посебним законом, праћење стање и предлагања мере за развој и унапређење у области урбанизма, просторног планирања и изградње објеката; обавља извршне, стручне и развојне послове покрајинске управе, врши надзор и прати спровођење прописа. Покрајински секретаријат за урбанизам, градитељство и заштиту животне средине у области просторног и урбанистичког планирања, изградње објеката и становања, у складу са законом, обавља поверене послове државне управе, који су законом поверени органима АП Војводине, као и Министарство грађевинарства и урбанизма за послове из своје надлежности; локалне самоуправе за послове урбанизма на својим територијама;

Учесници у остваривању пројеката са одговарајућим учешћем су и остали покрајински секретаријати и надлежна министарства са одговарајућим дирекцијама и управама надлежним за области: културе, инфраструктуре, финансија, пољопривреде, шумарства, као и агенција надлежна за просторно планирање; јавна предузећа надлежна за послове водног и друмског саобраћаја, водопривреде, шумарства, електропривреде и телекомуникација. У остваривању Просторног плана одговарајуће учешће узете и министарства надлежна за послове привреде, економске сарадње са иностранством, здравља, социјалне политике, просвете, омладине и спорта и др.

Кључни учесници на *покрајинском/регионалном нивоу* управљања је и Регионалне развојне агенције Банат.

Регионални центар за друштвено економски развој - Банат (РЦР Банат) је регионална развојна институција која има улогу лидера и координатора развојних активности у Банату. РЦР Банат је једна од једанаест регионалних развојних агенција у Србији успостављена да допринесе изградњи одрживог капацитета друштвено-економског развоја на територији Баната кроз формирање снажног партнерства са јавним, приватним и невладиним сектором.

Партнер РЦР Банат на националном нивоу је Влада Републике Србије, на покрајинском нивоу Влада АП Војводине, а на регионалном свих 19 локалних самоуправа са територије Баната, три регионалне привредне коморе, Европски покрет у Банату, Диштрикт 0230, УПМСПП Вршац, БУПА Панчево, „Млекопродукт“ а.д. из Зрењанина и ХИП Петрохемија из Панчева. Поред оснивача, којих је укупно 29, својим радом агенција је одговорна и сваком о 690.000 становника Баната. Све ове организације и институције дале су подршку у основању агенције.

Даљи развој је могуће остварити уз техничку, организациону и финансијску подршку националних партнера и европских фондова који су фокусирани на регионални и национални развој. Агенција на подручју АП Војводине, данас је постао препознатљи¹ као покретач регионалних иницијатива и међуопштинских повезивања.

Све активности које спроводи РЦР Банат у складу су са Регионалном развојном стратегијом Баната 2009-2013, којом су у сарадњи са кључним заинтересованим институцијама, одређени главни развојни правци и иницијативе до 2013. године. Један од приоритети стратегије (приоритет 2) је да инвестирањем у људе, развојем јаке и динамичне привреде, изградњом модерне инфраструктуре, чинећи рурална подручја одрживим, Банат учинимо још атрактивнијом тери-торијом за живот и рад.

Координациона улога у развоју територије се огледа у:

- раду на одређивању кључних приоритета на територији Баната (три банатска округа);
- доприносу у употреби расположивих ресурса у односу на приоритете;
- повезивању партнера из различитих сектора и подстицању бољих резултата;
- раду на развијању свести о могућностима за развој Баната.

У складу са кључним приоритетима и расположивим ресурсима, РЦР Банат доприноси континуираном друштвено-економском развоју региона, препознајући добре пословне прилике са великим бројем партнера из државног, приватног и цивилног сектора.

На *локалном нивоу* управљања у покретању иницијатива за реализацију потенцијалних развојних пројеката одговарајуће учешће узете и локалне самоуправе у обухвату (Нови Кнежевац, Чока, Житиште, Нова Црња, Сечањ и Пландиште), месне заједнице, општинска јавна комунална предузећа, општинске дирекције за урбанизам и грађевинско земљиште и друге дирекције, агенције, установе, туристичке организације, као и невладине организације активне у локалним самоуправама.